

Het kind in Vlaanderen

2013

Kind Gezin

Het kind in Vlaanderen

2013

Kind Gezin

Waarom deze publicatie?

In navolging van het **Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind** uit 1989 werd het belang van een betrouwbare en systematische opvolging van de leefsituatie van kinderen benadrukt. Kind en Gezin heeft deze oproep altijd ter harte genomen en wil met 'Het kind in Vlaanderen' informatie over een veelheid aan aspecten uit gevarieerde bronnen geïntegreerd bundelen en uitgebreider situeren. We gaan telkens op zoek naar de meest recente cijfers, plaatsen evoluties in historisch perspectief en trachten waar mogelijk de situatie van de Vlaamse kinderen te vergelijken met deze van kinderen uit andere Europese landen. Zo willen we met 'Het kind in Vlaanderen' de maatschappelijke en wetenschappelijke aandacht voor jonge kinderen hoog houden zodat voor elk van hen, waar en hoe ze ook geboren zijn of opgroeien, zo veel mogelijk kansen gecreëerd kunnen worden.

Waarover wordt gerapporteerd?

'Het kind in Vlaanderen' bevat demografische gegevens over kinderen (geboortecijfer, aantal kinderen, ...) en gezinnen (gezinssamenstelling, de leeftijd en origine van de moeder/ouders). We geven cijfers over de arbeidsparticipatie van ouders en schetsen een beeld van de armoede en kansarmoede in gezinnen. De gegevens over kinderopvang bieden een goed inzicht in de evoluties in het gebruik van formele en informele kinderopvang. We rapporteren ook over kinderen in begeleiding, over de gezondheid en ontwikkeling van jonge kinderen, over gezondheidsgerelateerd gedrag, over sterfgevallen en over kindermishandeling.

We schetsen vooral cijfers voor de kinderen jonger dan 12 jaar en nemen waar mogelijk de kinderen als teleenheid. Het gaat voornamelijk om gegevens over kinderen en gezinnen in het Vlaamse Gewest, vaak uitgesplitst naar provincies.

De bronnen

Heel wat gegevens worden door de verpleegkundigen en gezinsondersteuners van Kind en Gezin zelf ingezameld tijdens hun contacten met ouders en kinderen. Andere cijfers van Kind en Gezin steunen op de registratie door kinderopvangvoorzieningen, CKG's, vertrouwenscentra kindermishandeling,

We vullen deze cijfers aan met gegevens uit officiële statistieken en met gegevens uit wetenschappelijk onderzoek. Qua *officiële statistieken* maken we o.a. gebruik van cijfers van het rijks- en wachtregister, de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie, de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, het RIZIV, het Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie, Eurostat en de Wereldgezondheidsorganisatie.

Qua *wetenschappelijk onderzoek* maken we gebruik van studies die Kind en Gezin liet uitvoeren en van andere studies zoals de SILC-enquête, het onderzoek JOnG! van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en de vaccinatiegraadstudie.

Opmerkelijke cijfers in dit rapport

- De daling van het geboortecijfer zet zich verder (-1,9% t.o.v. 2012).
- Het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) neemt af en ligt op het niveau van 2005. Het TVC daalt sterker bij vrouwen van niet-Belgische nationaliteit. Er is sprake van een fors uitstel van vruchtbaarheid. Het vruchtbaarheidscijfer van 35- tot 40-jarige vrouwen ligt nu voor het eerst zelfs hoger dan dat van vrouwen tussen 20 en 25 jaar.
- 7,5% van de levend geboren kinderen wordt prematuur (<37 weken) geboren.

- Het aantal adopties neemt verder af, vooral door een daling van het aantal interlandelijke adopties.
- Het aantal kinderen jonger dan 3 jaar neemt weliswaar af, maar het aantal kinderen tussen 3 en 12 jaar neemt toe in 2013 zodat de bevolkingsgroep jonge kinderen (jonger dan 12 jaar) sinds 2002 nooit groter was dan in 2013.
- 85% van de kinderen jonger dan 12 jaar groeit op in een tweeoudergezin, 11,6% woont in een eenoudergezin.
- Het aandeel kinderen dat woont bij een ongehuwd paar neemt verder toe. In 2013 gaat het al om 24,2% van de kinderen jonger dan 12 jaar, bij de kinderen jonger dan 3 jaar gaat het zelfs om 34,6%.
- Ongeveer 30% van de kinderen jonger dan 12 jaar heeft een vreemde herkomst (cijfer 2011). 7% van de kinderen heeft zelf niet de Belgische nationaliteit, 22,2% heeft wel de Belgische nationaliteit, maar ook minstens 1 ouder van vreemde herkomst. T.o.v. 2003 zien we een sterke stijging van het aandeel kinderen met een niet-Belgische nationaliteit.
- 24,6% van de kinderen geboren in 2013 heeft een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had.
- Bij een kwart van de kinderen geboren in 2013 is het Nederlands niet de taal die het kind met de moeder spreekt. Frans is de meest gebruikte andere taal (5,2%).
- Het aantal huwelijken is in 2012 terug toegenomen, het aantal scheidingen neemt verder af. Bijna een kwart van de huwende personen was eerder al gehuwd.
- (Minstens) 89,1% van de kinderen jonger dan 12 jaar leefde eind 2010 in een gezin met minstens 1 werkende ouder. Bij 3,6% van de kinderen is geen enkele ouder werkzaam.
- Eind 2010 zien we dat vaders met jonge kinderen vaker aan het werk zijn dan moeders met jonge kinderen (89,6% versus 76,9%). Het aandeel werkende moeders neemt af naargelang het aantal kinderen.
- De kansarmoede-index stijgt verder en bedraagt in 2013 11,2%. Meer dan de helft van de kinderen in kansarmoede woont in de 13 centrumsteden en 64% heeft een moeder van niet-Belgische origine.
- In Vlaanderen krijgt 64,2% van de kinderen op dag 6 uitsluitend borstvoeding. Bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine ligt dit percentage beduidend hoger.
- In 2011 overleden er bij de 0-tot 15-jarigen 11 kinderen minder dan in 2010. 28% van de overlijdens bij kinderen tussen 1 en 15 jaar was het gevolg van een ongeval. 14 baby's overleden in 2011 aan wiegendood.
- Zowel het aantal zware verkeersslachtoffers, als het aantal lichtgewonden nam de voorbije 10 jaar sterk af bij kinderen onder de 15 jaar.
- De vaccinatiegraad bij jonge kinderen in het Vlaamse Gewest ligt voor alle basisvaccins ruim boven de 90%.
- Uit onderzoek blijkt dat 64% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar regelmatig gebruik maakt van opvang, hetzij informeel, hetzij formeel. Het aandeel kinderen dat regelmatig informeel opgevangen wordt, is afgenomen t.o.v. 2009.
- Uit tellingen blijkt dat bijna 60% van de kinderen van 1 tot 2 jaar gebruikmaakt van de door Kind en Gezin 'vergunde' opvang. In totaal maakt 51% van de kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar gebruik van formele opvang.
- 2 op de 3 kinderen van 2,5 tot 12 jaar maakt (minstens) regelmatig gebruik van buitenschoolse kinderopvang.
- In 2013 komen 11 481 kinderen jonger dan 12 jaar in contact met de bijzondere jeugdbijstand. Dat is 1,4% van alle kinderen jonger dan 12 jaar.
- In 2013 worden 10 017 kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling. Dat zijn er 53 meer dan in 2012. Opmerkelijk is dat 11% van deze gemelde kinderen al in een vorig jaar gemeld werd. Ongeveer 15% van de gemelde kinderen is jonger dan 3 jaar.

Een woord van dank

Aan de verpleegkundigen, gezinsondersteuners en databeheerders van Kind en Gezin. Zonder hun registraties en opvolging van de registratie zouden we niet kunnen rapporteren over heel wat beleidsrelevante gegevens.

Aan de collega's van de beleidsafdelingen van Kind en Gezin voor het (tijdig) aanleveren van cijfers en tekstdelen en voor de zoektocht naar de juiste cijfers.

Aan de overheidsdiensten, voorzieningen en andere organisaties die hun gegevens doorgaven of herberekenden.

Aan het KIV-team (Diana, Nele, Marinelle en Carla) voor het grondig en flexibel nalezen van de teksten, voor het controleren van talloze cijfers, voor de ondersteuning bij de lay-out en voor de regie van het drukproces.

Bedankt!

Diederik Vancoppenolle
Wetenschappelijk adviseur

1. DE KINDERBEVOLKING

1. Aantal geboorten	12
1.1. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin.....	13
1.2. Het officiële geboortecijfer.....	15
1.3. Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister.....	16
1.4. Vergelijking van het feitelijke aantal en het voorspelde aantal geboorten.....	17
2. Aantal jonge kinderen	19
2.1. Evolutie aantal jonge kinderen ('de jure'-bevolking).....	19
2.2. Vooruitzichten aantal jonge kinderen.....	21
3. Adoptiekinderen	23
4. Minderjarige asielzoekers en aantal kinderen in het wachtregister	27
5. Achtergrondgegevens en duiding bij de demografische evoluties	28
5.1. Het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd.....	28
5.2. De vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest.....	30
5.2.1. De totale vruchtbaarheid.....	30
5.2.2. De totale vruchtbaarheid naar provincie.....	32
5.2.3. De vruchtbaarheid naar leeftijd van de moeder.....	33
5.2.4. Evolutie moederschapsleeftijd.....	35
5.2.5. Lagere vruchtbaarheid, kleinere gezinnen?.....	36
5.3. Abortus.....	38
5.3.1. Aantal gerapporteerde abortussen.....	38
5.3.2. Abortus volgens leeftijd van de vrouw.....	40
5.4. Zwangerschappen bij tieners.....	40
6. De Europese context	43
6.1. Geboorten en vruchtbaarheid.....	43
6.2. Jonge kinderen.....	48
6.3. Interlandelijke adoptie.....	50

2. GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN: EEN BLIK OP DIVERSITEIT

1. Twee- of eenoudergezin?	55
2. Gezinstype	57
3. Aantal andere kinderen in het gezin	60
4. Leeftijd van de ouders	61
5. Kinderen met een vreemde nationaliteit en/of van vreemde herkomst	63
6. De taal tussen moeder en kind	71
7. Achtergrondgegevens over gezinnen op gezinsniveau	73
7.1. Aantal gezinnen met kinderen, naar vorm en aantal kinderen.....	73
7.2. Relaties en samenlevingsvormen van ouders.....	76
7.2.1. Huwelijken, scheidingen en samen- levingscontracten: algemene cijfers.....	77
7.2.2. Huwelijken: Leeftijd en vorige burgerlijke staat van de huwende personen.....	78
7.2.3. Scheidingen: leeftijd van de scheidende personen, duur van het huwelijk bij scheiding en aantal betrokken kinderen.....	80
8. De Europese context	82
8.1. Huwelijken en echtscheidingen.....	82
8.2. Gezinnen waarin jonge kinderen leven.....	84

3. TEWERKSTELLING IN GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN

1. Jonge kinderen en de arbeidsparticipatie van hun ouders	89
2. De omvang en aard van de tewerkstelling van ouders van jonge kinderen	96
3. Wat is de precieze arbeidssituatie van de moeders van kinderen jonger dan 3 jaar?	98
4. Werkregime, arbeidsduur en aantal werkdagen	99
5. Arbeidsparticipatie in gezinnen met jonge kinderen vanuit de invalshoek van de ouders	101
6. De Europese context	107
6.1. Werkzaamheidsgraad bij vrouwen met jonge kinderen	107
6.2. Kinderen in een gezin zonder werkende volwassene	111

4. WELVAART, ARMOEDE EN KANSARMOEDE

1. Het beschikbare inkomen per persoon in gezinnen van jonge kinderen	115
2. Verhoogd armoederisico	116
3. Kinderen voor wie gewaarborgde of verhoogde kinderbijslag wordt uitbetaald	118
4. Verhoogde tegemoetkomingen in de ziekteverzekering	121
5. Schooltoelagen	123
6. Kinderen die leven in kansarmoede	123
6.1. Evolutie van de kansarmoede-index	123
6.2. Verklaringen voor de stijging van de kansarmoede-index	128
6.3. Woonplaats en herkomst van de kinderen en gezinnen in kansarmoede	129
7. De Europese context	131
7.1. Verhoogd armoederisico	131

5. KINDEREN EN EXTERNE OPVOEDINGSMILIEUS

1. Kinderen en kinderopvang	137
1.1. Hoeveel kinderen worden regelmatig toevertrouwd aan een andere persoon of voorziening?	137
1.1.1. Kinderen jonger dan 3 jaar	137
1.1.2. Kinderen van 3 tot 12 jaar.....	142
1.2. Welke opvangvormen?.....	147
1.3. Redenen om (geen) opvang te gebruiken	150
1.4. Kinderen in formele kinderopvang	152
2. Kinderen in specifieke onderwijsinstellingen en kinderen met schoolvertraging	160
3. Kinderen in begeleiding via de bijzondere hulpverlening	163
3.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin.....	163
3.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand.....	165
4. De Europese context	167
4.1. Kinderopvang en onderwijs bij kinderen beneden de school- of leerplichtleeftijd	167

6. STERFTE, GEZONDHEID EN ONTWIKKELING VAN JONGE KINDEREN

1. Gegevens over zwangerschap en bevalling	175
1.1. Ontstaan van de zwangerschap	175
1.2. Plaats van de geboorte.....	176
1.3. Gegevens over de bevalling	176
1.4. Gegevens over de leeftijd van de moeder.....	176
1.5. Geboortegegevens op kindniveau.....	178
2. Levensverwachting	180
3. Sterfte	181
3.1. Aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar in het Vlaamse Gewest	181
3.1.1. Sterfgevallen in de hele groep kinderen van 0 tot 15 jaar	181
3.1.2. Sterfgevallen bij kinderen jonger dan 1 jaar.....	182
3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen jonger dan 15 jaar in het Vlaamse Gewest.....	184
3.2.1. Doodsoorzaken bij kinderen jonger dan 1 jaar.....	184
3.2.2. Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar.....	185
3.3. Sterfgevallen als gevolg van een ongeval bij kinderen van 1 tot 15 jaar	189
4. Morbiditeit	190
4.1. Aangeboren afwijkingen	190
4.2. Aangeboren gehoorverlies	194
5. Slachtoffers van ongevallen in het verkeer	195

6. Kindermishandeling	197
6.1. Inleiding op de cijfers.....	197
6.2. Aantal meldingen en aard van de meldende instanties.....	198
6.3. Aantal unieke kinderen gemeld bij een VK.....	199
6.4. Aantal gemelde kinderen per 10 000 minderjarigen	201
6.5. Geregistreerde problematieken	201
7. De Europese context	205
7.1. Leeftijd vrouwen bij bevalling.....	205
7.2. Levensverwachting bij de geboorte	206
7.3. Aangeboren afwijkingen	208
7.4. Sterfte.....	210
7.5. Wiegendood.....	212
7.6. Sterfgevallen door een ongeval	213

7. GEZOND EN VEILIG LEVEN?

1. De voeding van het jonge kind	219
1.1. Voeding op 24 uur	219
1.2. Voeding op dag 6.....	220
1.3. Duur van de borstvoeding: voeding na 6, 12 en 26 weken	223
1.4. Voeding op 24 en 36 maanden	223
2. Tandens poetsen	226
3. Vaccinatiegraad	226
3.1. Vaccinatiegraad	227
3.2. Vaccinatie door Kind en Gezin bij kansengroepen.....	228
4. De woonomstandigheden	230
5. De Europese context	231
5.1. Vaccinatiegraad.....	231
5.2. Problemen op het vlak van huisvesting	232

Hoofdstuk 1

DE KINDERBEVOLKING

In 2013 worden er volgens Kind en Gezin in Vlaanderen minder kinderen geboren dan in 2012. We starten dit hoofdstuk daarom met een schets van het geboortecijfer volgens de registratie van Kind en Gezin en met cijfers over het geslacht en de pariteit van de borelingen. We verbijzonderen het cijfer per provincie en situeren het t.o.v. de vorige jaren. Daarna blikken we voor 2012 terug op het officiële geboortecijfer en op het aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister. Vervolgens vergelijken we het geregistreerde geboortecijfer met het voorspelde geboortecijfer en schetsen we de meest recente prognoses over het aantal geboorten t.e.m. 2020.

De aanhoudende daling van het aantal geboorten zorgt voor een daling van het aantal kinderen jonger dan 3 jaar, maar betekent voorlopig nog niet dat het aantal jonge kinderen van 0 tot 12 jaar afneemt. We illustreren dit via een schets

van de omvang van de kinderbevolking per leeftijdscategorie. We kijken ook naar de toekomst, met resultaten van een in 2013 opgemaakte bevolkingsprognose. Nadien zoomen we in op adoptiekinderen, op minderjarige asielzoekers en op het aantal jonge kinderen ingeschreven in het wachtregister.

Naast de basisbevolkingscijfers nemen we ook cijfers op die een impact hebben op het aantal geboorten en de daling van het geboortecijfer kunnen verklaren. Zo presenteren we een aantal gegevens over abortus en over vrouwen op vruchtbare leeftijd. Ook recente gegevens over de vruchtbaarheid van vrouwen komen aan bod.

Tot slot plaatsen we cijfers over geboorten, vruchtbaarheid en aantal kinderen in een Europese context. We vergelijken de cijfers van het Vlaamse Gewest met die van de landen van de EU-15.

1. AANTAL GEBOORTEN

Via de contacten die medewerkers van Kind en Gezin hebben met kraamklinieken en met gezinnen en op basis van de kenmerken die Kind en Gezin over het kind en het gezin registreert tijdens deze contacten, beschikt Kind en Gezin op kindniveau over een databank met kindgegevens. Op basis van deze databank wordt het *geboortecijfer volgens Kind en Gezin*

berekend. Dit geboortecijfer omvat *alle* geboorten in het Vlaamse Gewest, ongeacht het verblijfsstatuut van de ouders. Dit cijfer is beschikbaar sinds 2001.

Het *officiële geboortecijfer* wordt door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie opgemaakt op basis

van het rijksregister en bevat *enkel de geboorten bij de 'de jure'-bevolking*, zijnde de Belgische en de buitenlandse bevolking.

Naast deze geboorten bij de 'de jure'-bevolking zijn er ook de *geboorten bij asielzoekers*. Deze geboorten worden geregistreerd in het wachtregister.

1.1. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin

68 135 geboorten in 2013, daling van 1,9%

In 2013 registreert Kind en Gezin 68 135 geboorten bij moeders met een woonplaats in het Vlaamse Gewest. Dat zijn er 1311 minder dan in 2012 of een daling van 1,9% (zie tabel 1.1 en grafiek 1.2). Daardoor ligt het geboortecijfer volgens Kind en Gezin

voor het eerst sinds 2007 terug onder de 69 000 kinderen (zie grafiek 1.2). De daling die begon in 2011 zet zich dus verder.

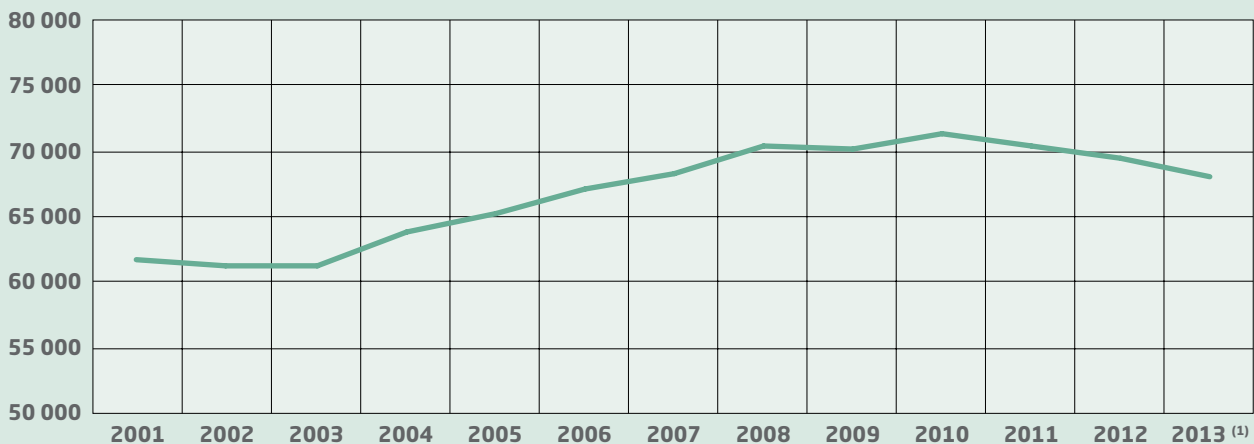
Er worden iets meer jongens dan meisjes geboren (51,2% versus 48,8%) en 44,6% van de kinderen is het eerste kind van de moeder.

1.1 Geboortecijfer Kind en Gezin

2012	69 446
2013 ⁽¹⁾	68 135

1.1 Aantal levend geboren dat bij geboorte woont in het Vlaamse Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage
(1) Voorlopig cijfer

1.2 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin

1.2 Aantal levend geboren dat bij geboorte woont in het Vlaamse Gewest sinds 2001
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopig cijfer

In tabel 1.3 geven we de evolutie van het geboortecijfer volgens Kind en Gezin *per provincie*.

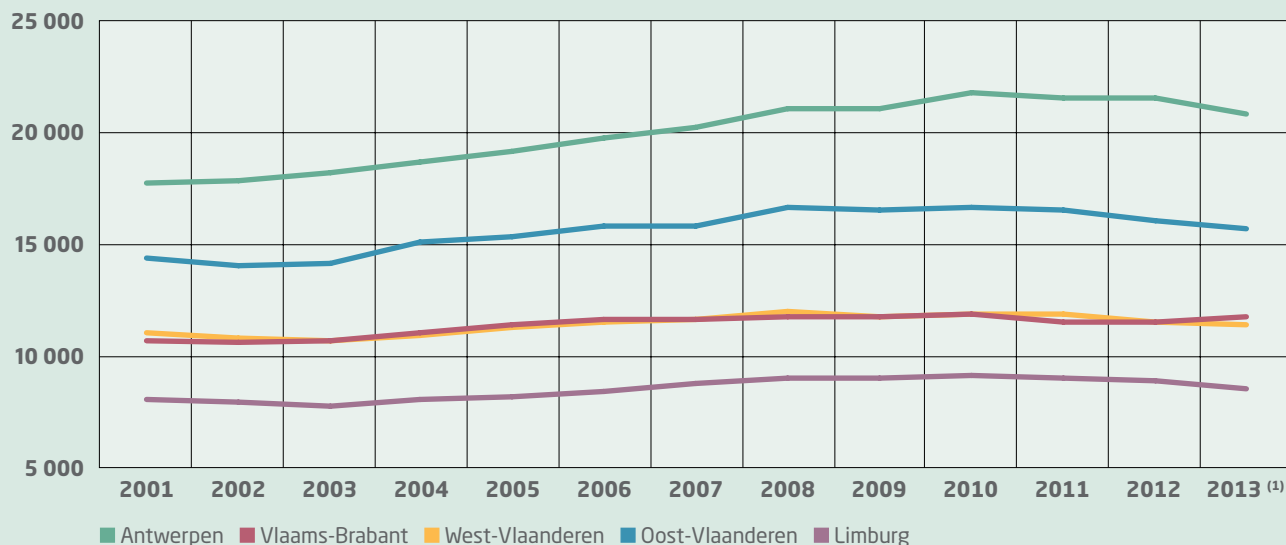
In 4 van de 5 provincies daalt het geboortecijfer, maar de daling zet zich relatief gezien het sterkst door in Limburg en Antwerpen (-4,3% en -2,9%). Enkel in Vlaams-Brabant neemt het aantal geboorten beperkt toe (+1,5%). Grafiek 1.4 geeft de evolutie per provincie sinds 2001, het startjaar van de Kind en Gezin-statistiek.

1.3 Geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie

	2012	2013 ⁽¹⁾	% evolutie
Antwerpen	21 489	20 858	-2,9
Vlaams-Brabant	11 523	11 699	+1,5
West-Vlaanderen	11 488	11 360	-1,1
Oost-Vlaanderen	16 041	15 692	-2,2
Limburg	8 905	8 526	-4,3
Vlaams Gewest	69 446	68 135	-1,9

1.3 Aantal levend geboren dat bij geboorte woont in het Vlaamse Gewest per provincie
Bron: Kind en Gezin - Mirage
(1) Voorlopige cijfers

1.4 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie

1.4 Evolutie van het aantal geboorten volgens Kind en Gezin sinds 2001 naar provincie
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopige cijfers

1.2. Het officiële geboortecijfer

Het officiële geboortecijfer voor 2013 is nog niet gekend. In 2012 zijn er in het Vlaamse Gewest 68 549 geboorten (zie tabel 1.5). Dat zijn er 741 minder dan in 2011.

In grafiek 1.6 wordt de evolutie sinds 2001 weergegeven. In 2012 worden er, alleen al volgens de officiële cijfers, 8185 kinderen meer geboren dan in 2001.

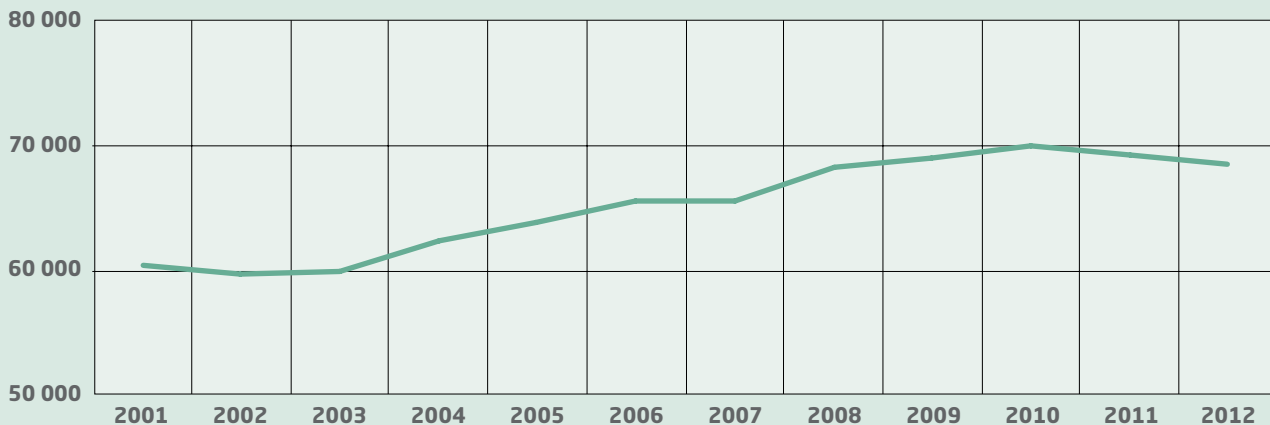
1.5 Officieel geboortecijfer

2011	69 290
2012	68 549

1.5 Aantal levend geboren in het Vlaamse Gewest ('de jure'-bevolking)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

1.6 Evolutie officieel geboortecijfer

1.6 Evolutie van het aantal levend geboren in het Vlaamse Gewest sinds 2001 ('de jure'-bevolking)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

1.3. Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister

Jaarlijks worden er in het Vlaamse Gewest ook kinderen geboren die niet vervat zijn in het officiële geboortecijfer. Sinds 1 februari 1995 is het verplicht om kandidaat-vluchtelingen in een afzonderlijk wachtregister in te schrijven. Het gaat om kinderen van asielzoeksters, zowel vrouwen die asiel aangevraagd hebben als vrouwen van wie de aanvraag ontvankelijk wordt verklaard. In 2013 worden er 312 geboorten geregistreerd in het wachtregister. Dit is 37,2% minder dan in 2012. In tabel 1.7 worden deze geboorten ook per provincie bekeken. Het grootste deel (28%) van deze kinderen woont in West-Vlaanderen. Het aandeel geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister ligt duidelijk lager in Vlaams-Brabant en Limburg.

1.7 Geboorten wachtregister

	2011	2012	2013 ⁽¹⁾
Antwerpen	166	179	78
Vlaams-Brabant	48	50	37
West-Vlaanderen	114	114	86
Oost-Vlaanderen	87	76	71
Limburg	75	78	40
Vlaams Gewest	490	497	312

1.7 Aantal geboorten bij vrouwen ingeschreven in het wachtregister per provincie
Bron: rijksregister
(1) Voorlopige cijfers

Als we de 3 geschetste geboortecijfers vergelijken, dan valt op dat het geboortecijfer volgens Kind en Gezin iets hoger ligt dan de officiële cijfers. In 2012 telt Kind en Gezin 400 geboorten meer dan er geregistreerd worden door het rijksregister en het wachtregister samen. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat in de geboorteregistratie van Kind en Gezin ook kinderen van illegaal verblijvende personen

opgenomen zijn en met het feit dat inwijkelingen niet altijd onmiddellijk administratief ingeschreven worden. Het verschil tussen de officiële cijfers (rijks- en wachtregister) en het cijfer volgens Kind en Gezin is het grootst in de provincie Antwerpen (157 kinderen).

1.4. Vergelijking van het feitelijke aantal en het voorspelde aantal geboorten

Op basis van de waargenomen bevolking op 1 januari 2010 werd het geboortecijfer ingeschat voor de jaren 2010-2060 door het Federaal Planbureau en ADSEI*. In maart 2014 werden de vooruitzichten en prognoses geactualiseerd en werden nieuwe schattingen over de evolutie van het geboortecijfer in het Vlaamse Gewest gepubliceerd**. Voor de jaren 2010 tot 2012 zijn intussen de officiële geboortecijfers gekend. Op basis van deze 3 gegevens gaan we in grafiek 1.8 na hoe sterk de realiteit afwijkt van de voorspellingen en schetsen we de meest recente vooruitzichten (2013-2060).

Volgens de prognoses 2010-2060 zou het officiële geboortecijfer alsmear toenemen. In 2020 zouden we dan uitkomen op 75 370 geboorten, voor 2012 waren er 71 280 geboorten voorspeld. De grafiek geeft duidelijk aan dat deze prognose het reële aantal geboorten overschatte en ook de daling vanaf 2011 niet voorspeld heeft.

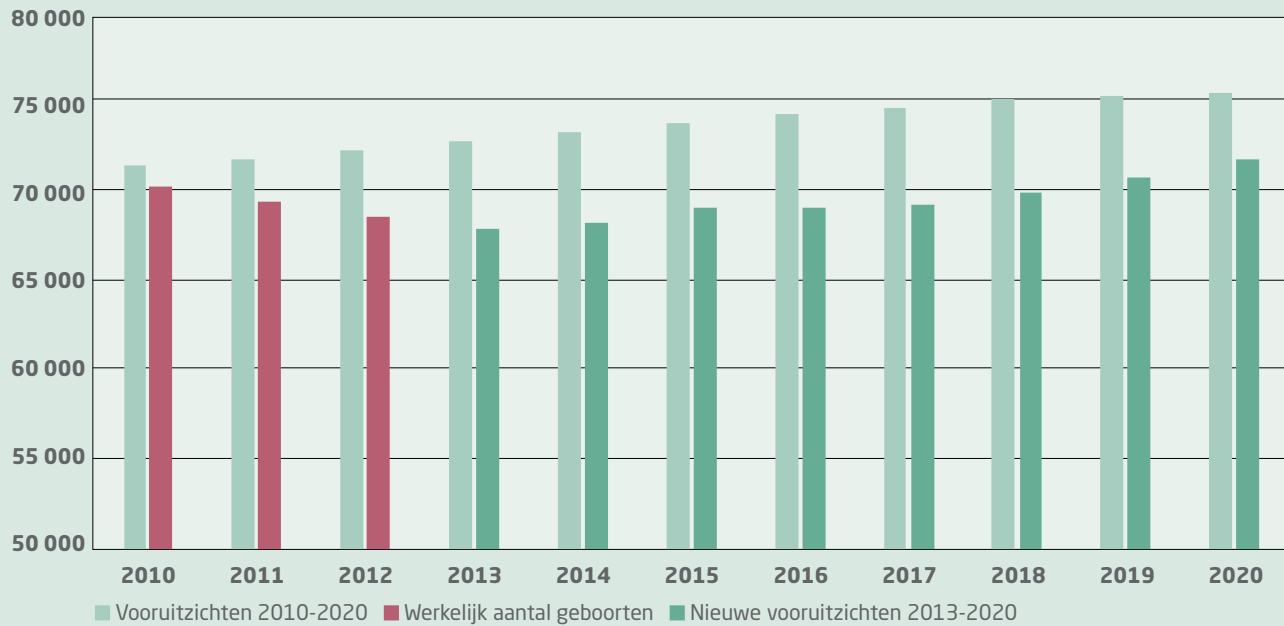
De meest recente prognoses 2013-2060 zijn zeer duidelijk naar beneden bijgesteld door de waargenomen daling van het aantal geboorten en het vruchtbaarheidscijfer. Zo zouden er in 2020 71 591 kinderen geboren worden in Vlaanderen. Men gaat er wel nog altijd van uit dat het aantal geboorten lineair zal blijven toenemen.

Rekening houdend met het door Kind en Gezin vastgestelde geboortecijfer voor 2013 lijken deze prognoses een meer realistische schatting van het werkelijke aantal geboorten. Al valt wel af te wachten of de daling van het geboortecijfer in 2014 gekeerd zal worden.

* Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, Bevolkingsvooruitzichten 2010-2060, december 2011

** Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, Demografische vooruitzichten 2013-2060, Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftequotienten, Maart 2014

1.8 Vooruitzichten officieel geboortecijfer: vooruitzichten en realiteit

1.8 Officieel geboortecijfer: vooruitzichten 2010-2060, nieuwe vooruitzichten 2013-2060 en vergelijking met het werkelijke aantal geboorten tot 2012 - Vlaams Gewest
 Bronnen: Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, *Bevolkingsvooruitzichten 2010-2060*, december 2011
 Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, *Demografische vooruitzichten 2013-2060, Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftequotiënten*, Maart 2014

2. AANTAL JONGE KINDEREN

2.1. Evolutie aantal jonge kinderen ('de jure'-bevolking)

Afname aantal zeer jonge kinderen, maar nog blijvende toename aantal kinderen onder de 12 jaar

De evolutie van het *aantal* kinderen verschilt naargelang van de leeftijdsgroep. Op 1 januari 2013 telt het Vlaamse Gewest 210 636 kinderen jonger dan 3 jaar; van 3 tot 6 jaar zijn er 214 853 kinderen en van 6 tot 12 jaar zijn er 403 208 kinderen. Volgens de cijfers van het rijksregister is er een afname van 869 kinderen (-0,4%) jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest tegenover 2012. Het aantal

oudere kinderen neemt wel toe t.o.v. 2012. Het aantal 3- tot 6-jarigen neemt toe met 2731 kinderen (+1,3%). Ook het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar stijgt, namelijk met 4629 kinderen (+1,2%) (zie tabel 1.9).

Voor de totale groep kinderen onder de 12 jaar komt dit neer op een stijging met 6491 kinderen, of +0,8%.

Het *aandeel* van de kinderen jonger dan 3 jaar in de bevolking bedraagt 3,32% en neemt licht af van 2012 naar 2013. Het aandeel kinderen van 3 tot 6 jaar neemt wel toe, van 3,34% naar 3,38%. Het aandeel kinderen van 6 tot 12 jaar neemt ook toe (van 6,28 naar 6,35%, zie tabel 1.9).

Als we de evolutie van het aantal jonge kinderen weergeven in een ruimer tijdsperspectief (zie grafiek 1.10) zien we dat deze bevolkingsgroep sinds 2002 nooit groter was dan in 2013. Vooral vanaf 2009 heeft er zich in elke leeftijdscategorie een sterke stijging van het aantal kinderen voorgedaan. De stijging van het geboortecijfer van 2003 t.e.m. 2010 en de daaruit voortvloeiende aangroei van het aantal 0- tot 3-jarigen sinds 2005 vormt daar natuurlijk de belangrijkste verklaring voor. Hoewel het totale aantal kinderen onder de 12 jaar blijft toenemen en ook de omvang van de oudste leeftijdsklasse blijft toenemen, is er een duidelijke groeivertraging.

1.9 Jonge kinderen

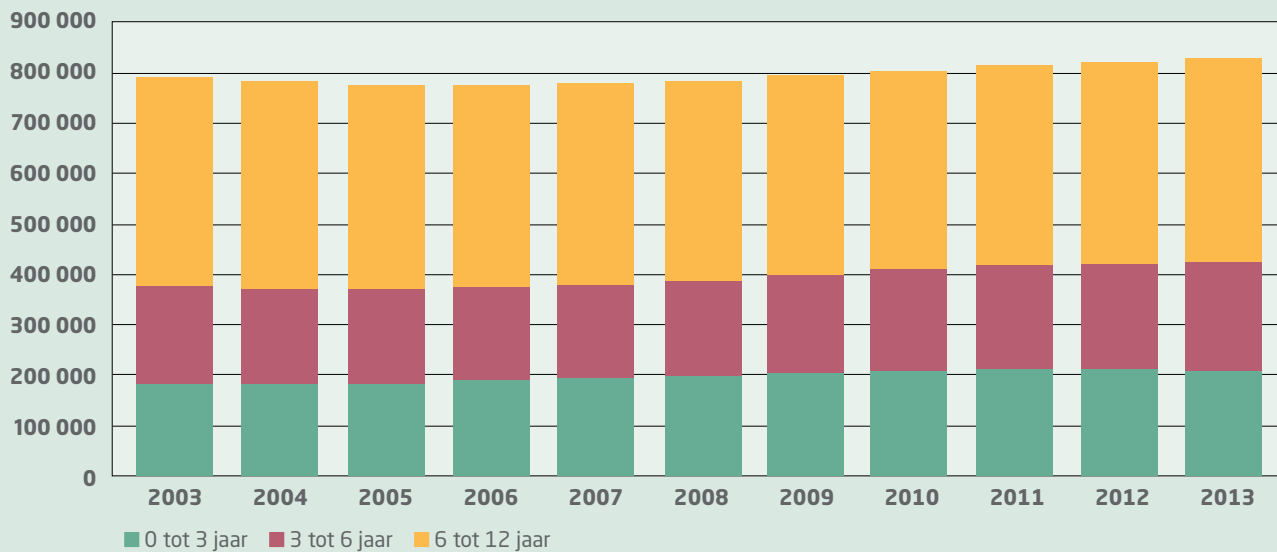
	Aantal			Aandeel in de bevolking		
	2012	2013	Evolutie	2012	2013	Evolutie
Jonger dan 3 jaar	211 505	210 636	-869	3,33	3,32	-0,01
Van 3 tot 6 jaar	212 122	214 853	+2 731	3,34	3,38	+0,04
Van 6 tot 12 jaar	398 579	403 208	+4 629	6,28	6,35	+0,07
Totaal onder de 12 jaar	822 206	828 697	+6 491	12,95	13,05	+0,10

1.9 Aantal jonge kinderen in het Vlaamse Gewest en procentueel aandeel in de bevolking (op 1 januari) - 'de jure'-bevolking
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

Dit komt omdat de groei van de jongste leeftijdscategorie intussen is gestopt en omdat de groei van de 3- tot 6-jarigen vertraagt in vergelijking met vorig jaar.

Deze demografische evolutie had en heeft een serieuze impact op de behoefte aan plaatsen in de kinderopvang en in het onderwijs.

1.10 Evolutie aantal jonge kinderen per leeftijdscategorie

1.10 Evolutie van het aantal kinderen onder de 12 jaar sinds 2002 per leeftijdscategorie - Vlaams Gewest - bevolking telkens op 1 januari
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

2.2. Vooruitzichten aantal jonge kinderen

Verdere toename van het aantal kinderen onder de 12 jaar voorspeld, vooral door stijging van het aantal 6- tot 12-jarigen en vooral door stijgende aantallen in de provincie Antwerpen

De voorbije jaren publiceerden zowel de Studiedienst van de Vlaamse Regering als het Federaal Planbureau bevolkingsvooruitzichten per leeftijd. Omdat de projecties van de SVR steunen op waarnemingen over 2008 en dus de meest recente demografische ontwikkelingen niet meenemen, schetsen we enkel de prognoses van de federale overheid.

Tabel 1.11 geeft de evolutie weer van het verwachte aantal kinderen per leeftijdscategorie en per provincie volgens de meest recente vooruitzichten van ADSEI en het Federaal planbureau. De verschijscores worden altijd berekend t.o.v. 2013, een negatief cijfer betekent dus dat het voorspelde aantal kinderen lager ligt dan in 2013. Volgens de projecties zou het aantal kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest tot 2015 dalen en slechts in 2019 boven het cijfer van 2013 komen te liggen. In 2020 zouden er 2372 kinderen van 0 tot 3 jaar meer

zijn dan in 2013. Achter deze algemene evolutie gaan wel aanzienlijke provinciale verschillen schuil. In de provincie Antwerpen zou het aantal kinderen jonger dan 3 jaar het snelst, nl. in 2016, terug boven het niveau van 2013 komen te liggen. In Limburg zou het aantal kinderen van 0 tot 3 jaar zelfs in 2020 nog niet het niveau van 2013 benaderen.

Het aantal 3- tot 6-jarigen zal volgens de prognoses eerder in omgekeerde zin evolueren. T.e.m. 2014 zou het aantal toenemen om nadien af te nemen tot 2018 en dan terug licht toe te nemen. In 2020 zouden we dan uitkomen op 214 532 kinderen, nagenoeg evenveel als in 2013.

Tegen 2020 zal vooral het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar toenemen. Op niveau van het Vlaamse Gewest wordt een lineaire stijging voorspeld t.e.m. 2020, op provinciaal niveau wordt de lineair stijgende evolutie enkel voorspeld voor Antwerpen. In de andere provincies blijft het geschatte aantal kinderen voor elk jaar boven het aantal van 2013 liggen, maar vanaf 2019 (in West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant) of 2020 (voor Limburg en Oost-Vlaanderen) nemen de aantallen weer af. In totaal zouden er in het Vlaamse Gewest in 2020 38 731 kinderen van 6 tot 12 jaar meer zijn dan in 2013.

Hoewel de vooruitzichten niet voor elke leeftijdscategorie een lineaire groei voorspellen, is dat wel het resultaat als we naar alle kinderen onder de 12 jaar kijken. Voor 2020 verwacht men voor het Vlaamse Gewest 869 479 kinderen van 0 tot 12 jaar, dat zijn er 40 782 meer dan in 2013 (zie tabel 1.11).

1.11 Vooruitzichten aantal kinderen

	Evolutie van het aantal kinderen ten opzichte van 2013							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kinderen jonger dan 3 jaar								
Antwerpen	63 985	-259	-154	+265	+721	+1 200	+1 688	+2 277
Limburg	27 071	-276	-440	-384	-400	-522	-769	-914
Oost-Vlaanderen	48 766	-634	-1 239	-1 287	-1 091	-747	-269	+406
Vlaams-Brabant	35 716	-509	-586	-538	-340	-100	+166	+541
West-Vlaanderen	35 098	-450	-578	-149	+60	+103	-39	+62
Vlaams Gewest	210 636	-2 128	-2 997	-2 093	-1 050	-66	+777	+2 372
Kinderen tussen 3 en 6 jaar								
Antwerpen	63 205	+1 278	+1 601	+1 732	+1 457	+1 521	+1 897	+2 279
Limburg	27 538	+288	+317	+236	-41	-215	-177	-197
Oost-Vlaanderen	49 964	+490	+290	-221	-864	-1 451	-1 507	-1 329
Vlaams-Brabant	37 971	+339	+84	-136	-637	-740	-707	-541
West-Vlaanderen	36 175	+230	-141	-413	-872	-1 071	-714	-533
Vlaams Gewest	214 853	+2 625	+2 151	+1 198	-957	-1 956	-1 208	-321
Kinderen tussen 6 en 12 jaar								
Antwerpen	115 107	+2 892	+6 283	+9 239	+12 021	+13 992	+15 185	+15 990
Limburg	51 637	+790	+1 866	+3 021	+3 863	+4 600	+4 914	+4 852
Oost-Vlaanderen	92 867	+1 721	+4 342	+6 585	+7 820	+8 840	+8 861	+8 686
Vlaams-Brabant	74 990	+1 182	+2 589	+3 720	+4 754	+5 137	+5 014	+4 828
West-Vlaanderen	68 607	+824	+2 254	+3 369	+4 361	+4 786	+4 669	+4 375
Vlaams Gewest	403 208	+7 409	+17 334	+25 934	+32 819	+37 355	+38 643	+38 731
Kinderen onder de 12 jaar								
Antwerpen	242 297	+3 911	+7 730	+11 236	+14 199	+16 713	+18 770	+20 546
Limburg	106 246	+802	+1 743	+2 873	+3 422	+3 863	+3 968	+3 741
Oost-Vlaanderen	191 597	+1 577	+3 393	+5 077	+5 865	+6 642	+7 085	+7 763
Vlaams-Brabant	148 677	+1 012	+2 087	+3 046	+3 777	+4 297	+4 473	+4 828
West-Vlaanderen	139 880	+604	+1 535	+2 807	+3 549	+3 818	+3 916	+3 904
Vlaams Gewest	828 697	+7 906	+16 488	+25 039	+30 812	+35 333	+38 212	+40 782

1.11 Vooruitzichten (2014-2020) van het aantal kinderen onder de 12 jaar ('de jure'-bevolking) per leeftijdscategorie - Vlaams Gewest en provincies
Bron: Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, Demografische vooruitzichten 2013-2060, Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftequotienten, Maart 2014

3. ADOPTIEKINDEREN

Daling van het aantal adopties, vooral van buitenlandse adopties via de erkende adoptiediensten; interlandelijke adopties vooral vanuit Ethiopië

In de loop van 2013 plaatsen de door Kind en Gezin erkende adoptiediensten* in totaal 99 kinderen, vooral plaatsingen afkomstig uit het buitenland (zie tabel 1.12). In totaal zijn er 53 plaatsingen minder dan in 2012 (-34,9%). Het aantal adopties van in België geboren kinderen daalt licht (-4). Het aantal adopties van kinderen afkomstig uit het buitenland daalt aanzienlijk (-49). De uit het buitenland afkomstige kinderen komen vooral uit Ethiopië (zie tabel 1.12).

* Over het aantal vrije (t.e.m. 2006) of zelfstandige (vanaf 2007) adopties, m.a.w. adopties die niet worden gerealiseerd via een erkende adoptiedienst, zijn geen gegevens bekend

1.12 Geadopteerde kinderen

	2012		2013	
	Aantal	%	Aantal	%
In België geboren	30	19,7	26	26,3
<i>Bulgarije</i>	2	1,3	0	0,0
<i>Burkina Faso</i>	1	0,7	0	0,0
<i>China</i>	15	9,9	6	6,1
<i>Ethiopië</i>	78	51,3	48	48,5
<i>Filipijnen</i>	4	2,6	3	3,0
<i>India</i>	3	2,0	2	2,0
<i>Kenia</i>	0	0,0	3	3,0
<i>Marokko</i>	0	0,0	1	1,0
<i>Oeganda</i>	0	0,0	2	2,0
<i>Polen</i>	10	6,6	0	0,0
<i>Thailand</i>	1	0,7	3	3,0
<i>Zuid-Afrika</i>	8	5,3	5	5,1
Totaal uit buitenland afkomstig	122	80,3	73	73,7
Totaal	152	100,0	99	100,0

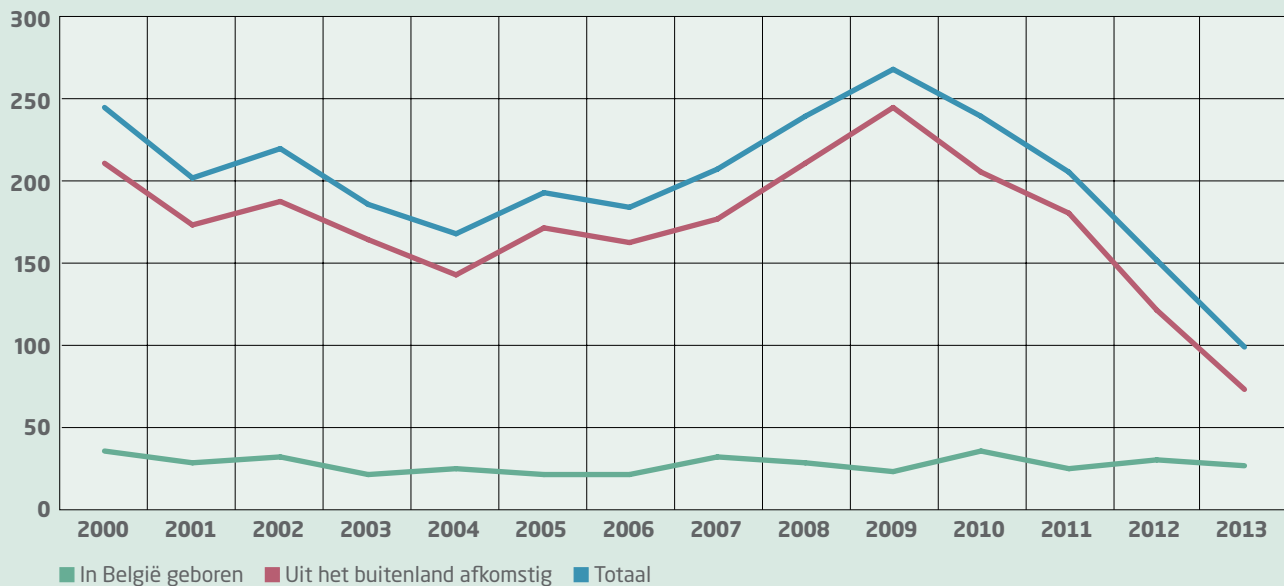
1.12 Voor adoptie geplaatste kinderen: aantal volgens land van herkomst
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

Grafiek 1.13 laat zien dat het aantal adopties al sinds 2010 aan het dalen is, nadat het aantal vanaf 2006 jaar na jaar was toegenomen door de toename van het aantal interlandelijke adopties. Waar de daling van het aantal interlandelijke adopties in 2012 nog

iets afgezwakt werd door een toename van het aantal binnenlandse adopties, wordt de sterke daling van het aantal interlandelijke adopties in 2013 nog aangevuld met een daling van het aantal binnenlandse adopties.

Op het moment van de plaatsing in het gezin is 76,8% van de kinderen jonger dan 3 jaar. 40,4% is jonger dan 1 jaar, 15,1% is 5 jaar of ouder (zie tabel 1.14). Het aandeel kinderen jonger dan 3 jaar kinderen is toegenomen ten opzichte van 2012 (76,8% versus 70,4%).

1.13 Evolutie adoptie

1.13 Evolutie van het aantal voor adoptie geplaatste kinderen sinds 2000
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

In tegenstelling tot voorgaande jaren wordt er in 2013 geen kind meer geadopteerd dat ouder is dan 10 jaar.

Opmerkelijk verschil is dat kinderen die via binnenlandse adoptie geplaatst worden allemaal tot de jongste leeftijdsgroepen behoren. De kinderen die geadopteerd worden vanaf een leeftijd van 2 jaar zijn allemaal afkomstig uit het buitenland.

Bij 59,6% van de adopties is het adoptiekind het eerste kind in het gezin. 10 kinderen (10,1%) worden samen met een broer en/of zus geadopteerd (allen in een kinderloos gezin). In totaal komen 40 kinderen terecht in een gezin met kinderen

1.14 Leeftijd adoptie

	2012		2013	
	Aantal	%	Aantal	%
Jonger dan 1 jaar	61	40,1	40	40,4
1 tot 2 jaar	33	21,7	21	21,2
2 tot 3 jaar	13	8,6	15	15,2
3 tot 4 jaar	5	3,3	5	5,1
4 tot 5 jaar	11	7,2	3	3,0
5 tot 10 jaar	24	15,8	15	15,1
≥ 10 jaar	5	3,3	0	0,0
Totaal	152	100,0	99	100,0

1.14 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

(tweede en volgende adopties, of aanwezigheid van al eigen kinderen) (zie tabel 1.15).

1.15 Plaats in de kinderrij

	2012		2013	
	Aantal	%	Aantal	%
Kinderloos gezin, plaatsing van 1 kind	60	39,5	49	49,5
Kinderloos gezin, plaatsing van meerdere kinderen	18	11,8	10	10,1
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als onderste in de kinderrij	70	46,1	40	40,4
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen, allemaal onderplaatsingen	4	2,6	0	0,0
Totaal	152	100,0	99	100,0

1.15 Door adoptiediensten geplaatste kinderen volgens aantal geplaatste kinderen en plaats in de kinderrij in het adoptiegezin
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

De gemiddelde leeftijd van de adoptieouders die in 2013 adopteren via de erkende adoptiediensten is bij een binnenlandse adoptie 36,6 jaar voor vaders en 36 jaar voor moeders. Bij interlandelijke adopties liggen de gemiddelde leeftijden iets hoger, 41 jaar voor adoptievaders en 39 jaar voor adoptiemoeders. 37,2% van alle adoptiemoeders is ouder dan 40 jaar, bij de vaders is dat 42,4%.

Van de 99 kinderen die door bemiddeling van een adoptiedienst (binnenland of interlandelijk) in Vlaanderen geadopteerd worden, komen er 3 terecht bij een alleenstaande ouder. 96 kinderen worden dus geadopteerd door koppels, waarvan 87 door heteroparen. 8 kinderen worden via binnenlandse adoptie geplaatst bij mannenparen, 1 kind komt via binnenlandse adoptie terecht bij een vrouwenpaar.

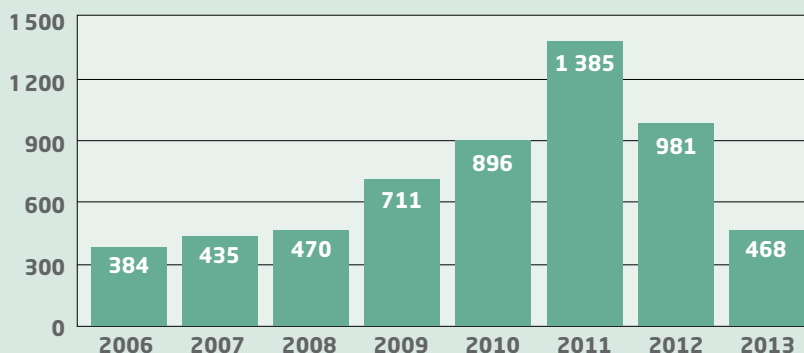
4. MINDERJARIGE ASIELZOEKERS EN AANTAL KINDEREN IN HET WACHTREGISTER

Jonge asielzoekers komen in België binnen, met of zonder ouders. In 2013 dienen 468 minderjarigen* zelf een asielaanvraag in. Het betreft dus minderjarigen met een eigen individueel dossier of m.a.w. minderjarigen die na of voor hun ouders zijn aangekomen, en niet de minderjarigen die in de bijlage van de asielaanvraag van hun ouders zijn opgenomen. 25,6% van de kinderen is afkomstig uit Afghanistan, 17,5% uit Guinee en 11,1% uit de Democratische Republiek Congo. De aanvragen zijn vooral afkomstig van jongens.

Het aantal niet-begeleide minderjarige asielaanvragers ligt beduidend lager dan vorig jaar - toen er 981 waren - en de jaren daarvoor (zie grafiek 1.16). De stijging van het aantal niet-begeleide minderjarige asielzoekers die zich vanaf 2006 voordeed is dus gestopt en het aantal niet-begeleide minderjarigen dat in de loop van 1 jaar asiel vroeg, ligt terug op het peil van 2008.

Het wachtregister is een gegevensbank die beheerd wordt door de federale overheid en bevat gegevens over vreemdelingen die zich vluchteling verklaren of vragen om als vluchteling erkend te worden, en hun familieleden. Op 22 februari 2014 zijn er in het

1.16 Minderjarige asielzoekers ⁽¹⁾

1.16 Evolutie van het aantal minderjarige asielzoekers in België

Bron: Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, Asielstatistieken, Maandverslag februari 2014

(1) Deze cijfers hebben betrekking op het aantal minderjarigen dat een individueel dossier heeft. Het betreft dus minderjarigen die na of voor hun ouders zijn aangekomen, en niet de minderjarigen die in de bijlage van de asielaanvraag van hun ouders zijn opgenomen. Classificatie als minderjarige na een botscan

1.17 Aantal kinderen in het wachtregister

	Aantal	Aandeel binnen de groep minderjarigen
Jonger dan 3 jaar	931	20,2
Tussen 3 en 6 jaar	986	21,4
Tussen 6 en 12 jaar	1 568	34,1
Tussen 12 en 18 jaar	1 116	24,3
Totaal aantal minderjarigen	4 601	100,0

1.17 Aantal kinderen ingeschreven in het wachtregister - Vlaams Gewest - stand op 22 februari 2014

Bron: FOD Binnenlandse Zaken, Algemene Directie Instellingen en Bevolking

Vlaamse Gewest 4601 kinderen jonger dan 18 jaar ingeschreven in het wachtregister. 3485 kinderen zijn

jonger dan 12 jaar, 931 kinderen zelfs jonger dan 3 jaar.

* Na een botscan geïdentificeerd als minderjarige

5. ACHTERGRONDGEGEVENS EN DUIDING BIJ DE DEMOGRAFISCHE EVOLUTIES

Een aantal maatschappelijke factoren zijn van invloed op het geboortecijfer. Hierna gaan we in op het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd, vruchtbaarheidscijfers, abortussen en zwangerschappen bij tieners.

5.1. Het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd

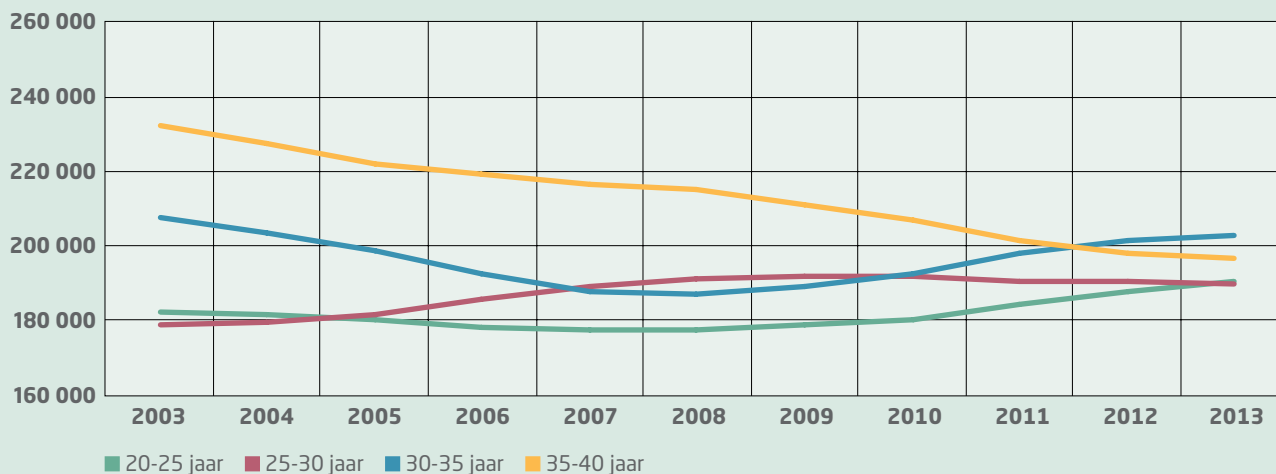
Een mogelijke verklaring voor de evoluties in het geboortecijfer is het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd.

Hoe minder vrouwen op vruchtbare leeftijd, hoe minder geboorten er kunnen plaatsvinden. We bekijken daarom de evolutie van het aantal vrouwen in de 4 meest vruchtbare leeftijdsklassen voor de periode 2003-2013 en besteden bijzondere aandacht aan de cijfers vanaf 2010 omdat het aantal geboorten vanaf 2011 sterk is begonnen dalen.

Grafiek 1.18 toont een aantal relevante evoluties. Zo is vooreerst duidelijk dat het aantal potentiële moeders

uit de leeftijdscategorieën 30 tot 35 jaar en 35 tot 40 jaar tussen 2003 en 2013 aanzienlijk is afgenomen. Daartegenover staat een toename van het aantal vrouwen uit de 2 jongste leeftijdscategorieën, maar die is wel beperkter dan de afname in de oudere leeftijdsklassen. In vergelijking met 2003 zijn er in 2013 dus 2,7% (21 492) vrouwen minder in deze 4 leeftijdsklassen. Maar het geboortecijfer van 2013 ligt wel heel wat hoger dan dat van 2003. Het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd

1.18 Evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd

1.18 Evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd - Vlaams Gewest - 2003-2013
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken, eigen bewerking

biedt dus niet direct een verklaring voor evoluties in het geboortecijfer. Meer nog, in de jaren waar het geboortecijfer het hoogst lag, waren er juist het minst aantal vrouwen tussen 20 en 40 jaar. Zo telde 2010 8506 vrouwen tussen 20 en 40 jaar minder, maar waren er wel zo'n 3000 geboorten meer. Dat kan erop wijzen dat niet het totale aantal vrouwen tussen 20 en 40 jaar van belang is, maar wel de aantallen per leeftijdscategorie. Ten opzichte van 2010 zijn er vooral minder vrouwen tussen 35 en 40 jaar (-10 403) en ook minder vrouwen tussen 25 en 30 jaar. Er zijn daarentegen meer vrouwen van onder de 25 jaar en meer vrouwen tussen 30 en 35 jaar. Dergelijke verschillen kunnen de daling van het geboortecijfer mee verklaren, maar niet volledig.

Eerder dan een verklaring te zoeken in het aantal vrouwen, moeten we immers gaan kijken naar het aantal kinderen per vrouw en naar de leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen. In punt 5.2. staan we daarom uitgebreid stil bij recente onderzoeksgegevens over vruchtbaarheidscijfers.

5.2. De vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest

5.2.1. De totale vruchtbaarheid

De totale vruchtbaarheid wordt uitgedrukt in een aantal kinderen per vrouw. Eigenlijk is dit een virtueel aantal kinderen dat per vrouw zou worden geboren, omdat het de optelsom is van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers die in een

bepaald kalenderjaar worden vastgesteld, terwijl vrouwen kinderen krijgen in de loop van meerdere kalenderjaren. De totale vruchtbaarheid is echter een goede indicator voor de mate waarin vrouwen in een bepaald kalenderjaar kinderen krijgen.

Sinds 2001 was het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) opmerkelijk aan het stijgen in Vlaanderen: van 1,51 in 2001 tot 1,69 kinderen per vrouw in 2005

en 1,82 in 2008 (zie tabel 1.19). Voor 2009 kwam ADSEI uit op een TVC voor het Vlaamse Gewest van 1,8. Dankzij recent onderzoek op basis van de databank van Kind en Gezin hebben we ook zicht op de vruchtbaarheidscijfers voor de periode 2010-2013. Volgens deze berekeningen zou in 2010 een einde zijn gekomen aan de groei van het TVC en werden er opnieuw 1,8 kinderen per vrouw geboren. Het vruchtbaarheidscijfer van 2008 blijkt

1.19 Totale vruchtbaarheidscijfer

	Belgische vrouwen	Niet-Belgische vrouwen	Totaal
2001	1,42	2,89	1,51
2005	1,60	3,02	1,69
2006	1,64	3,04	1,74
2007	1,66	3,05	1,76
2008	1,72	2,98	1,82
2009	1,71	2,71	1,80
2010	1,66	3,18	1,80
2011	1,64	2,82	1,76
2012	1,64	2,84	1,77
2013	1,61	2,68	1,72

1.19 Totale vruchtbaarheidscijfer in het Vlaamse Gewest sinds 2001

Bronnen: 2001-2008: Van Bavel J., Bastiaenssens V., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2008, Vrije Universiteit Brussel, Interface Demography, Working Paper 2009-2.

Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Ikaros

2009: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische informatie

2010-2011: Van Bavel J. & De Hauw Y., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2010-2012.

Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage

2012-2013: Van Bavel J. & De Hauw Y., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2012-2013.

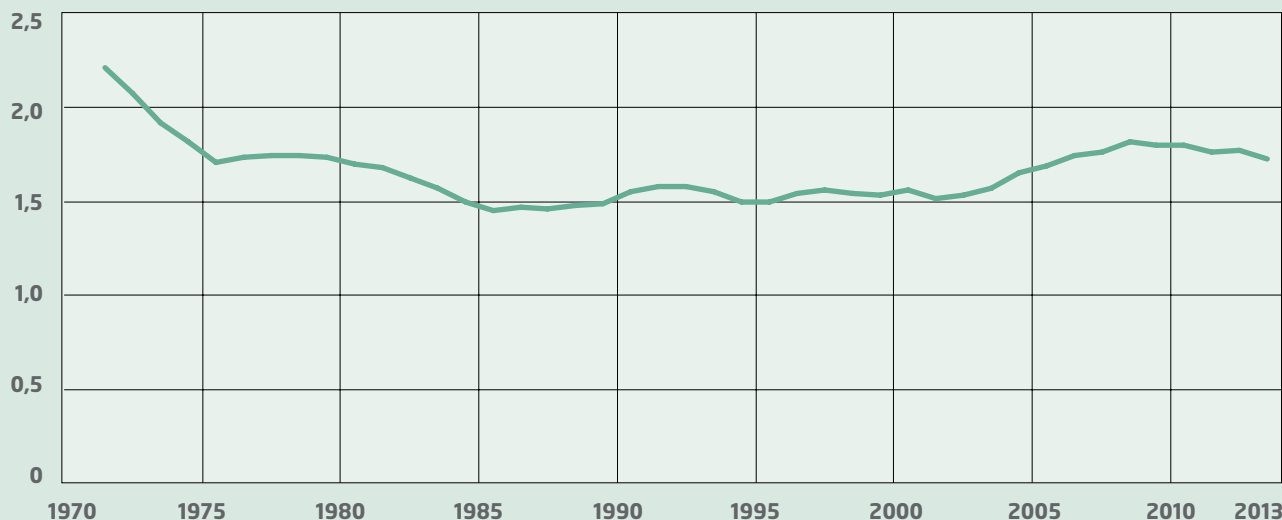
Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage

trouwens een (voorlopig) hoogtepunt geweest te zijn, want volgens de berekeningen op basis van de databank van Kind en Gezin daalde het TVC in Vlaanderen van 1,80 in 2010 naar 1,76 in 2011, steeg het tot 1,77 in 2012 om nadien sterk af te nemen tot 1,72 in 2013. Sinds 2005 is een dergelijk laag vruchtbaarheidscijfer niet meer voorgekomen. Het TVC van 2013 ligt wel nog hoger dan de cijfers van de jaren 1980 tot 2005 (zie grafiek 1.20).

In het recente vruchtbaarheidsonderzoek worden aparte vruchtbaarheidscijfers berekend voor vrouwen met de Belgische nationaliteit en voor vrouwen met een niet-Belgische nationaliteit op het moment van de geboorte. De cijfers uit tabel 1.19 tonen aan dat het vruchtbaarheidscijfer van niet-Belgische vrouwen heel wat hoger ligt dan dat van Belgische vrouwen, maar dat de vruchtbaarheid bij niet-Belgische vrouwen sinds 2010 wel sterk aan

het dalen is. Bij Belgische vrouwen startte de daling van het TVC al vroeger dan bij vrouwen met een vreemde nationaliteit. Het TVC van de Belgische vrouwen bedroeg in 2010 1,66 en was dus lager dan in 2008 (1,72), terwijl er in 2010 bij de vrouwen van vreemde nationaliteit nog geen sprake was van een daling (van 2,98 in 2008 naar 3,18 in 2010). Vervolgens daalde het TVC ook bij vrouwen met een niet-Belgische nationaliteit, tot 2,68 in 2013.

1.20 Evolutie totale vruchtbaarheidscijfer

1.20 Evolutie van het totale vruchtbaarheidscijfer in het Vlaamse Gewest sinds 1971

Bronnen: 1971-2008: Van Bavel J., Bastiaenssens V., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2008, Vrije Universiteit Brussel, Interface Demography, Working Paper 2009-2. Gebaseerd op Willems (1971-2000) en op gegevens van Kind en Gezin, Ikaros (2001-2008)

2009: FOD Economie, ADSEI, bevolkingsstatistieken

2010-2011: Van Bavel J. & De Hauw Y., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2010-2012. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage

2012-2013: Van Bavel J. & De Hauw Y., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2012-2013. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage

5.2.2. De totale vruchtbaarheid naar provincie

Opmerkelijke verschillen, vooral qua vruchtbaarheidscijfers voor niet-Belgische vrouwen

Het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) verschilt tussen de provincies. In 2013 ligt het TVC het laagst in Limburg (1,61) en het hoogst in de provincie

Antwerpen (1,80). Oost-Vlaanderen (1,69), Vlaams-Brabant (1,71) en West-Vlaanderen (1,72) nemen een middenpositie in (zie tabel 1.21).

Wanneer we ons beperken tot de Belgische vrouwen was de vruchtbaarheid de voorbije jaren het laagst in Limburg. Het hoogste vruchtbaarheidscijfer bij Belgische vrouwen doet zich voor in West-Vlaanderen.

Bij vrouwen van niet-Belgische nationaliteit ligt de vruchtbaarheid het hoogst in Oost-Vlaanderen en Antwerpen, al is het TVC voor niet-Belgische vrouwen er wel sterk aan het dalen.

1.21 Totale vruchtbaarheidscijfer naar provincie

	2011			2012			2013		
	Belg	Niet-Belg	Totaal	Belg	Niet-Belg	Totaal	Belg	Niet-Belg	Totaal
Antwerpen	1,69	3,15	1,87	1,70	3,12	1,89	1,64	2,78	1,80
Vlaams-Brabant	1,61	2,05	1,66	1,62	2,20	1,69	1,63	2,28	1,71
West-Vlaanderen	1,69	2,85	1,75	1,67	3,02	1,74	1,67	2,68	1,72
Oost-Vlaanderen	1,62	3,28	1,73	1,62	3,12	1,73	1,56	3,21	1,69
Limburg	1,58	2,58	1,68	1,57	2,63	1,68	1,52	2,40	1,61
Vlaams Gewest	1,64	2,82	1,76	1,64	2,84	1,77	1,61	2,68	1,72

1.21 Totale vruchtbaarheidscijfer naar provincie en naar nationaliteit van de moeder

Bron: Van Bavel J. & De Hauw Y., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2012-2013. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage*

5.2.3. De vruchtbaarheid naar leeftijd van de moeder

Het TVC van een bepaald kalenderjaar wordt niet alleen bepaald door het aantal kinderen dat vrouwen tijdens hun leven krijgen, maar ook door het moment waarop. De val van het TVC sinds het midden van de jaren 1960 was niet alleen een kwestie van een dalend aantal geboorten, maar ook van een uitstel van eerste geboorten. De invloed van het moment waarop vrouwen hun kinderen krijgen op het TVC valt goed af te leiden uit de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers. Grafiek 1.22 geeft de evolutie weer van die leeftijdsspecifieke cijfers sinds 1971.

Als gevolg van het uitstelgedrag daalde de vruchtbaarheid van vrouwen op 20- tot 25-jarige leeftijd. Aan die daling leek sinds 2002 een einde gekomen (zie grafiek 1.22). In het begin van de jaren 1970 werden er per 100 vrouwen op deze leeftijd nog 12 à 14 kinderen geboren. In de periode 2000-2010 waren dat er nog maar ongeveer 5. Tussen 2006 en 2008 steeg de vruchtbaarheid van 20- tot 25-jarige vrouwen in het Vlaamse Gewest zelfs lichtjes, nadat er ook in 2004 al een kleine heropleving was. Van die aarzelende heropleving van

de vruchtbaarheid bij 20- tot 25-jarige vrouwen is nu geen sprake meer. Integendeel, het aantal geboorten per 100 vrouwen op die leeftijd daalde in het Vlaamse Gewest opmerkelijk van 5,2 in 2010 naar 4,2 in 2013. Dat is het laagste peil ooit waargenomen en daarmee voor het eerst zelfs lager dan de vruchtbaarheid bij 35- tot 40-jarige vrouwen.

De vruchtbaarheid van 25- tot 30-jarige vrouwen vertoont geen systematisch dalende trend. Tussen 2003 en 2008 was de vruchtbaarheid bij 25- tot 30-jarige vrouwen zelfs aan het stijgen. Aan die stijging is sinds 2010 een einde gekomen. Het aantal geboorten per 100 vrouwen daalde in deze leeftijdscategorie van 13,6 in 2010 tot 12,8 in 2013, waarmee we voor deze leeftijd terug op het niveau van 2004 zitten.

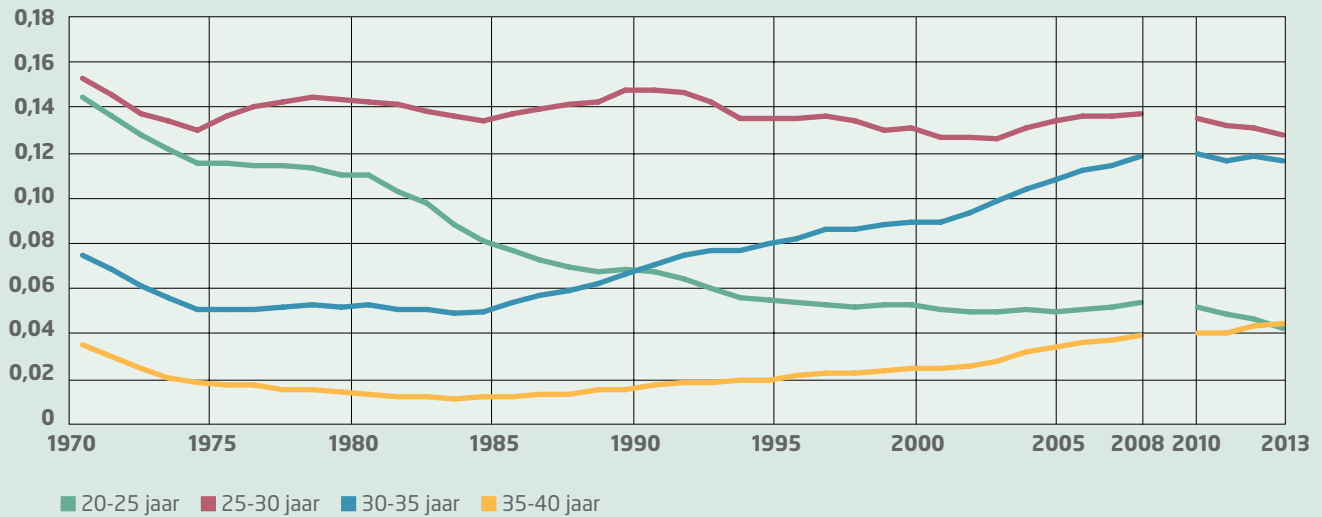
Vanaf de tweede helft van 1980 vertaalde het uitstel van ouderschap zich in systematisch stijgende vruchtbaarheidscijfers voor 30-plussers. Die evolutie ging systematisch door tot in 2010. Maar zelfs aan deze trend is sinds 2010 een einde gekomen. Het aantal geboorten bij 30- tot 35-jarigen daalde van 12 per 100 vrouwen in 2010 tot 11,65 in 2013. Grafiek 1.22 toont wel dat er in 2012 enigszins sprake was van een heropleving. Dit kan het resultaat

zijn van eerder uitgestelde geboorten, van vrouwen van jonger dan 30 jaar - die kinderen uitstelden in de jaren 2009-2011 - en hun kind alsnog kregen in 2012, en zij ondertussen 30 jaar waren.

De enige leeftijdscategorie waar een stijging zichtbaar blijft, is bij 35- tot 40-jarige vrouwen, dus bij vrouwen die in de meeste gevallen hun eerste kind al eerder gekregen hebben. Zoals gezegd ligt het vruchtbaarheidscijfer voor deze leeftijdsklasse nu hoger dan de vrouwen tussen 20 en 25 jaar.

Daarmee is verklaard hoe het komt dat het TVC sinds 2008 aan het dalen is. Het TVC is de som van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers. In de periode 2000-2010 nam het TVC toe omdat een stijgende vruchtbaarheid op oudere leeftijd (na eerder uitstel op jongere leeftijd) gecombineerd werd met een lichte heropleving van vruchtbaarheid onder de 30 jaar. Na 2008 daalde de vruchtbaarheid op alle leeftijden onder de 35 jaar. Waar we in de loop van de periode 2000-2010 tekenen zagen dat er een einde was gekomen aan het almaar verder uitstellen van het moederschap, wijzen de cijfers voor 2010, 2011 en 2013 heel duidelijk in de richting van fors uitstel van vruchtbaarheid.

1.22 Evolutie leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers

1.22 Evolutie van het leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfer in het Vlaamse Gewest tussen 1971 en 2013

Bronnen: (1971-1997) ADSEI, Bevolkingsstatistieken en Willems (2002)

1998-2000: ADSEI, Bevolkingsstatistieken en Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie, berekeningen Jan Van Bavel

2001-2008: ADSEI, Bevolkingsstatistieken en Kind en Gezin, Ikaros, berekeningen Jan Van Bavel

2010-2011: ADSEI, Bevolkingsstatistieken en Kind en Gezin, Mirage, berekeningen Jan Van Bavel & Yolien De Hauw

2012-2013: Van Bavel J. & De Hauw Y., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2012-2013. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage

5.2.4. Evolutie moederschapsleeftijd

Het uitstel van vruchtbaarheid blijkt ook uit de verdere stijging van de verwachte leeftijd van vrouwen bij de eerste geboorte, die blijft stijgen van 26,70 jaar in 2001 naar 27,63 jaar in 2010 tot 28,05 in 2013 (28,14 jaar bij Belgen, 27,06 jaar bij niet-Belgische vrouwen, zie laatste lijnen van tabel 1.23). De feitelijk gemiddelde leeftijd ligt iets hoger omdat het gewone rekenkundige gemiddelde niet alleen beïnvloed wordt door de leeftijd waarop vrouwen moeder worden maar ook door het aantal vrouwen op elke leeftijd. Bij niet-Belgische vrouwen ligt de gemiddelde moederschapsleeftijd lager, maar ze stijgt sneller. Er is dus sprake van enige convergentie in de timing van vruchtbaarheid van Belgische en niet-Belgische vrouwen.

1.23 Evolutie gemiddelde moederschapsleeftijd

	2001	2008	2010	2011	2012	2013
Alle geboorten						
Feitelijk gemiddelde ⁽¹⁾						
Totale bevolking	28,38	29,23	29,33	29,40	29,55	29,68
Belgen	28,53	29,31	29,37	29,48	29,63	29,72
niet-Belgen	27,34	28,76	29,13	29,02	29,22	29,53
Verwacht op basis van LVC ⁽²⁾						
Totale bevolking	28,36	29,02	29,16	29,39	29,41	29,55
Belgen	28,49	29,12	29,22	29,48	29,49	29,59
niet-Belgen	27,19	28,15	28,62	28,64	28,68	29,02
Eerste geboorten						
Feitelijk gemiddelde ⁽¹⁾						
Totale bevolking	26,76	27,62	27,79	27,84	27,99	28,19
Belgen	26,93	27,72	27,88	27,96	28,10	28,24
niet-Belgen	25,39	26,95	27,23	27,17	27,41	27,92
Verwacht op basis van LVC ⁽²⁾						
Totale bevolking	26,70	27,45	27,63	27,82	27,84	28,05
Belgen	26,88	27,58	27,65	27,96	27,89	28,14
niet-Belgen	23,69	26,10	26,38	26,44	26,39	27,06

1.23 Gemiddelde leeftijd van de moeders bij de geboorte van hun kind in het Vlaamse Gewest, 2001-2013

Bronnen: Van Bavel, J. & De Hauw, Y., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2010-2012. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage*

2012-2013: Van Bavel J. & De Hauw Y., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2012-2013. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage*

- (1) Het feitelijke gemiddelde is het gewone rekenkundige gemiddelde van de leeftijd van de moeders (in aantal volle jaren) van de geregistreerde geboorten. Dit is de facto een gewogen gemiddelde in die zin dat het niet alleen door de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers beïnvloed wordt maar ook door het aantal potentiële moeders op elke leeftijd
- (2) Het gemiddelde dat op basis van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers verwacht wordt, is een ongewogen gemiddelde in die zin dat de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van elke leeftijd in gelijke mate in rekening gebracht worden. Dit ongewogen gemiddelde wordt dus niet beïnvloed door de aantallen potentiële moeders op elke leeftijd. Dit verklaart bijvoorbeeld het grote verschil tussen de feitelijk gemiddelde leeftijd bij de eerste geboorte bij vrouwen van vreemde nationaliteit enerzijds, en de verwachte gemiddelde leeftijd bij de eerste geboorten anderzijds

5.2.5. Lagere vruchtbaarheid, kleinere gezinnen?

De daling van het TVC de jongste jaren betekent niet noodzakelijk dat de jongste generaties gemiddeld minder kinderen zullen krijgen dan vrouwen uit de net iets oudere generaties. Het is goed denkbaar dat vrouwen die hun eerste kind nu wat uitstellen de achterstand later ophalen, zonder op het einde van de rit minder kinderen te zullen krijgen. Of uitstel op jongere leeftijd tot recuperatie op latere leeftijd zal leiden, kunnen we pas in de loop van de komende jaren vaststellen. Als er later van recuperatie sprake is, dan mogen we de komende jaren een stijging van de vruchtbaarheid op latere leeftijd verwachten.

Tot nu toe zijn er - althans bij de Belgische bevolking - geen aanwijzingen voor een trend naar kleinere gezinnen, integendeel. De daling van de vruchtbaarheid van de voorbije jaren kwam er immers vooral door uitstel van eerste geboorten. We zien dan ook in tabel 1.24 dat het aandeel eerste geboorten in het totale aantal geboorten de jongste jaren afneemt bij de Belgen, nadat het eerst gestegen was: van 46,1% in 2001 tot 48,6% in 2004, vervolgens een daling van 47,4% in 2010 tot 46% in 2013.

Het percentage derde geboorten (als deel van het totale aantal geboorten) daalde bij de Belgen in de periode 2000-2010 van 12,6% in 2001 tot 11,7% in 2010, maar vervolgens klimt het weer tot 12,1% in 2012 en 11,9% in 2013. Ook het percentage geboorten van vierde en hogere rang ligt in 2012 en 2013 hoger dan in de jaren 2008-2011. Dit wijst er nogmaals op dat de daling van de vruchtbaarheid er komt doordat nieuwe generaties van potentiële ouders hun eerste kind uitstelden. Koppels die wél al met kinderen begonnen waren, krijgen hun tweede en derde kinderen in deze periode.

Bij niet-Belgische vrouwen ligt het percentage geboorten van hogere geboorterang hoger dan bij Belgische vrouwen, maar het daalt bij hen wel. Het percentage eerste geboorten ligt aanzienlijk lager dan in 2001. Deze cijfers wijzen op een uitgesproken uitstel van gezinsvorming bij niet-Belgische vrouwen tijdens de jongste crisisjaren. Deze interpretatie strookt in elk geval met de trend in de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers voor niet-Belgische vrouwen zichtbaar in grafiek 1.22. In toenemende mate zijn geboorten bij niet-Belgische vrouwen hier hoofdzakelijk eerste

of tweede geboorten, net als bij de Belgische vrouwen. Deze zaken wijzen opnieuw op convergentie in vruchtbaarheidspatronen. Voor de recentste 3 jaar maakt tabel 1.24 voor de Belgische vrouwen ook een onderscheid tussen genaturaliseerde Belgen en vrouwen die van bij hun geboorte al de Belgische nationaliteit hadden. Opvallend is dat het aandeel eerste geboorten bij genaturaliseerde Belgen erg laag ligt in vergelijking met de Belgische vrouwen en met de vrouwen die ook bij geboorte van het kind niet de Belgische nationaliteit hebben.

1.24 Evolutie geboorten naar nationaliteit moeder en geboorterang

		2001	2008	2010	2011	2012	2013
Belgen	Eerste kind	46,11	47,64	47,39	46,61	46,17	46,02
	Tweede kind	35,92	35,56	36,18	36,53	36,52	36,84
	Derde kind	12,62	11,87	11,70	11,88	12,03	11,93
	Vierde kind of meer	5,35	4,92	4,73	4,98	5,28	5,21
	Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Belg bij geboorte	Eerste kind	NB	NB	49,35	48,30	47,93	47,81
	Tweede kind	NB	NB	36,52	36,96	37,02	37,41
	Derde kind	NB	NB	10,71	10,99	11,01	10,90
	Vierde kind of meer	NB	NB	3,43	3,74	4,04	3,88
	Totaal	NB	NB	100,00	100,00	100,00	100,00
Genaturaliseerde Belgen	Eerste kind	NB	NB	33,17	28,44	27,00	27,10
	Tweede kind	NB	NB	34,23	30,78	30,84	30,43
	Derde kind	NB	NB	19,22	21,89	23,59	23,03
	Vierde kind of meer	NB	NB	13,38	18,89	18,57	19,44
	Totaal	NB	NB	100,00	100,00	100,00	100,00
Niet-Belgen	Eerste kind	41,73	42,51	38,44	40,15	39,39	39,10
	Tweede kind	30,13	32,42	31,69	32,19	33,12	32,64
	Derde kind	15,58	14,84	17,45	16,24	16,01	16,83
	Vierde kind of meer	12,56	10,23	12,43	11,41	11,48	11,43
	Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Totale bevolking	Eerste kind	45,57	46,91	45,82	45,51	44,95	44,77
	Tweede kind	35,20	35,11	35,39	35,80	35,91	36,09
	Derde kind	12,99	12,30	12,71	12,62	12,75	12,81
	Vierde kind of meer	6,24	5,68	6,08	6,07	6,39	6,33
	Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

1.24 Evolutie geboorten naar nationaliteit moeder en geboorterang in het Vlaamse Gewest (percentages) 2001-2013

Bron: Van Bavel J. & De Hauw Y., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2012-2013. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, Mirage
NB: niet beschikbaar

5.3. Abortus

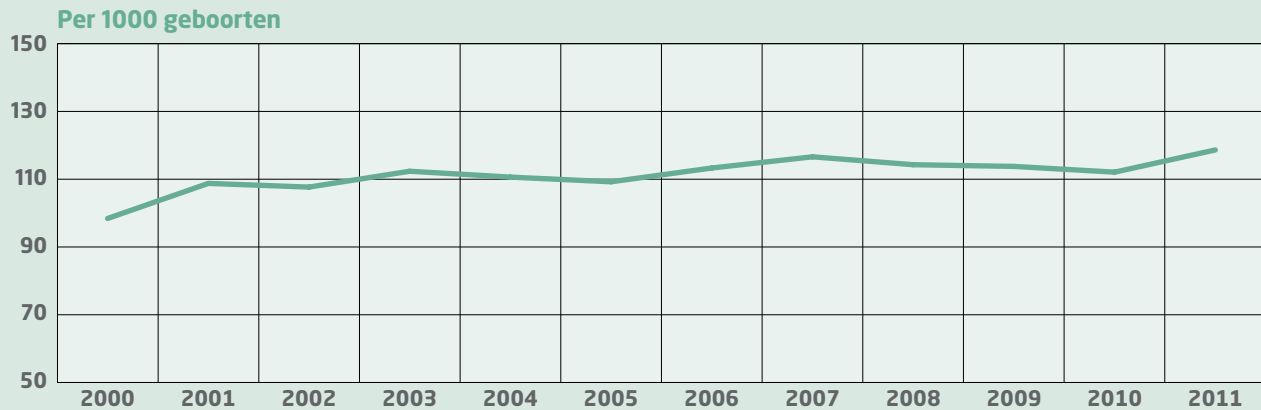
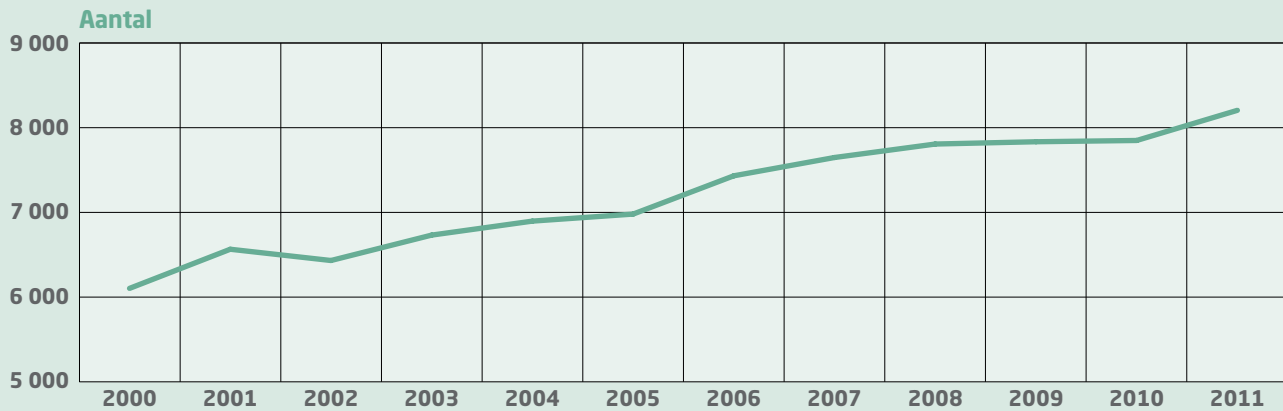
118,4 abortussen per 1000 geboorten in Vlaams Gewest in 2011

Een aantal zwangerschappen wordt op eigen initiatief afgebroken. In Vlaanderen kunnen zwangere vrouwen daarvoor terecht in abortuscentra of in ziekenhuizen. Deze zwangerschapsafbrekingen dienen gerapporteerd te worden aan de Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking die over de aangiften een tweejaarlijks verslag opstelt. Het jongste verslag dateert van september 2012 en bevat gegevens over de jaren 2010 en 2011. De auteurs van dit rapport signaleren dat de cijfers mogelijk niet volledig zijn en dat een stijging van de aangiften niet noodzakelijk betekent dat er ook meer abortussen uitgevoerd worden. Het zou ook kunnen dat er nu beter dan vroeger gerapporteerd wordt. Desalniettemin zijn de gerapporteerde aantallen zeker betekenisvol.

5.3.1. Aantal gerapporteerde abortussen

In 2010 bedroeg het aantal legale abortussen bij vrouwen met een woonplaats in het Vlaamse Gewest 7849, in 2011 is dit toegenomen tot 8205. Gegevens over 2012 en 2013 worden pas eind 2014 gepubliceerd. Per 1000 geboorten zijn er in 2011 118,4 abortussen, tegenover 112 in 2010 en tegenover 113,7 in 2009. 2011 is daarmee het jaar met het hoogste aantal (geregistreeerde) abortussen per 1000 geboorten sedert 2000 (zie grafiek 1.25).

1.25 Abortussen

1.25 Evolutie sinds 2000 van het aantal abortussen en het aantal abortussen per 1000 geboorten bij vrouwen die wonen in het Vlaamse Gewest
 Bron: Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking

5.3.2. Abortus volgens leeftijd van de vrouw

Tabel 1.26 illustreert dat 60% van de abortussen wordt uitgevoerd bij vrouwen jonger dan 30 jaar. De percentages fluctueren nauwelijks in vergelijking met 2010.

5.4. Zwangerschappen bij tieners

Tienermoederschap is vrij uitzonderlijk; nogal wat zwangerschappen bij tieners worden afgebroken

Er bestaat een samenhang tussen tienermoederschap en een risicovolle situatie voor moeder en kind. Tienermoeders verlaten vroegtijdig de school, hebben meer kans op armoede en meer kans om alleenstaande moeder te zijn. Kinderen van tienermoeders hebben meer kans op een laag geboortegewicht, op sterfte binnen het eerste levensjaar. Deze kinderen hebben ook meer kans om later zelf tienermoeder te worden.

Tienermoederschap is in Vlaanderen vrij uitzonderlijk. In 2012 zijn er volgens de registratie van het Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE) 1072 bevallen vrouwen jonger dan

1.26 Leeftijd van de vrouw bij abortus

	2010	2011
<20	13,1	12,1
20-24	23,6	23,6
25-29	23,8	24,1
30-34	19,4	20,8
35-39	14,3	13,8
>40	5,8	5,6
Totaal	100,0	100,0

1.26 Leeftijd van de vrouw bij abortus (percentage)
Bron: Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking

20 jaar. Dit is 1,6% van de bevallen vrouwen. Dit cijfer ligt lager dan in 2011. Toen waren 1249 bevallen vrouwen jonger dan 20 jaar. De helft (50,7%) van de tienermoeders is

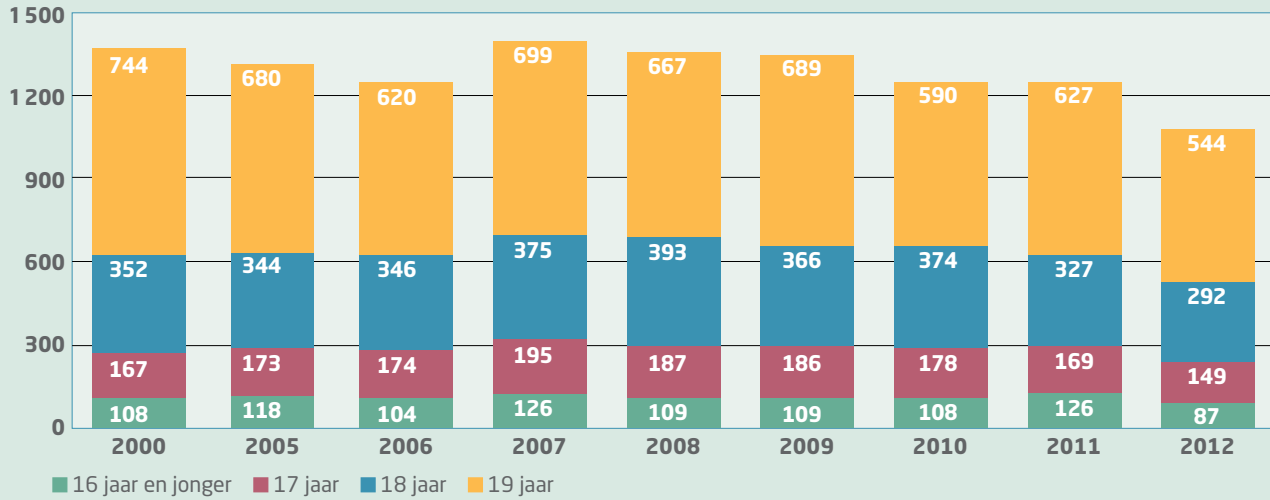
19 jaar. 8,1% van de tienermoeders is 16 jaar of jonger (zie tabel 1.27 en grafiek 1.28). Vooral het aantal erg jonge tienermoeders daalt.

1.27 Tienermoeders

	2011	2012
14 jaar of jonger	17	5
15 jaar	31	19
16 jaar	78	63
17 jaar	169	149
18 jaar	327	292
19 jaar	627	544
Totaal jonger dan 20 jaar	1 249	1 072

1.27 Aantal tienermoeders in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel)
Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

1.28 Evolutie tienermoeders

1.28 Evolutie van het aantal tienermoeders naar leeftijd in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel) sinds 2000
 Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

Het aantal *tienerzwangerschappen* ligt echter heel wat hoger dan het aantal bevallingen van vrouwen jonger dan 20 jaar. 2011 telt 2244 tienerzwangerschappen, waarvan

1249 bevallingen en 995 abortussen. Op basis van gegevens van het SPE en van de Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking leiden we af dat 55,6% van de zwangere tieners

effectief moeder wordt en dat 44,3% van hen een abortus laat uitvoeren. Gegevens over het aantal abortussen in 2012 zijn nog niet bekend.

1.29 Abortussen en bevallingen bij tieners

1.29 Aantal abortussen bij vrouwen jonger dan 20 jaar in het Vlaamse Gewest en aantal tienermoeders in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel) sinds 2000
Bronnen: Nationale Evaluatiecommissie Zwangerschapsafbreking
Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

6. DE EUROPESE CONTEXT

Hoe moeten we het geboortecijfer en de evoluties inzake geboorten in Vlaanderen situeren in Europa? Hoe evolueert het aantal jonge kinderen? De gegevens over Vlaanderen worden vergeleken met de gegevens van de landen van de EU-15 en waar mogelijk ook met het totale cijfer van de EU-15.

6.1. Geboorten en vruchtbaarheid

In de tabellen 1.30 en 1.31 worden een aantal cijfers over de geboorten t.e.m. 2012 weergegeven: het aantal geboorten en het aantal geboorten per 1000 inwoners. De cijfers voor 2013 zijn nog niet gekend en voor 2012 moeten de cijfers voor diverse landen nog als voorlopig beschouwd worden.

In 2012 zou het aantal geboorten in de EU-15 ongeveer 0,8% lager liggen dan in 2011 (zie tabel 1.30). De daling doet zich echter niet in alle landen voor. Duitsland, Luxemburg, Zweden, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk kennen een (veelal beperkte) stijging van het aantal geboorten. Vooral in Portugal, Griekenland en Spanje is het geboortecijfer sterk afgenomen, in Portugal en Griekenland zelfs met meer

dan 5% (respectievelijk 7,2% en 5,7%). Het lijkt erop dat de economische crisis een sterk negatieve impact heeft op het aantal geboorten. In Nederland en Ierland bedraagt de daling ten opzichte van 2011 iets meer dan 2%. België en Vlaanderen kennen een kleinere daling dan de meeste andere landen waar het geboortecijfer afneemt. Enkel Finland en Frankrijk kennen een nog kleinere daling.

1.30 Geboorten

	2000	2005	2010	2011	2012	Evolutie 2011-2012
Vlaams Gewest	61 877	63 906	70 079	69 290	68 549	-1,1%
België	116 396	119 622	129 173	127 655	126 993	-0,5%
Aangrenzende landen						
Duitsland	766 999	685 795	677 947	662 685	673 544	+1,6% ⁽¹⁾
Frankrijk	808 249	807 787	833 654	824 263	821 844	-0,3% ⁽¹⁾
Luxemburg	5 723	5 371	5 874	5 639	6 026	+6,9%
Nederland	206 619	187 910	184 397	180 060	175 959	-2,3%
Noordse landen						
Finland	56 742	57 745	60 980	59 961	59 493	-0,8%
Denemarken	67 084	64 282	63 411	58 998	57 916	-1,8%
Zweden	90 441	101 346	115 641	111 770	113 177	+1,3%
Mediterrane landen						
Griekenland	103 267	107 545	114 766	106 428	100 371	-5,7% ⁽¹⁾
Italië	543 144	554 022	561 944	546 585	534 186	-2,3% ⁽¹⁾
Portugal	120 008	109 399	101 381	96 855	89 841	-7,2%
Spanje	397 632	464 811	485 252	470 553	453 348	-3,7% ⁽¹⁾
Andere landen						
Oostenrijk	78 268	78 190	78 742	78 109	78 952	+1,8%
Verenigd Koninkrijk	679 029	722 549	807 271	807 776	812 970	+0,6% ⁽¹⁾
Ierland	54 789	61 372	75 174	74 033	72 225	-2,4% ⁽¹⁾
Europa						
EU-15	4 094 390	4 129 308	4 295 607	4 211 370	4 176 845	-0,8% ⁽¹⁾

1.30 Aantal levend geboren in de EU-15-landen sinds 2000 en evolutie 2011-2012

Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

Eurostat, website

(1) Voorlopige cijfers

Het aantal geboorten per 1000 inwoners verschilt tussen landen. Een beduidend hoger cijfer wordt genoteerd in Ierland (15,7), het Verenigd Koninkrijk (12,8), Frankrijk (12,6) en Zweden (11,9) en een beduidend lager cijfer in Duitsland (8,4) en Portugal (8,5) (zie tabel 1.31).

1.31 Geboorten per 1000 inwoners

	2000	2005	2010	2011	2012
Vlaams Gewest	10,4	10,6	11,1	11,0	10,8
België	11,4	11,5	11,9	11,7	11,5
Aangrenzende landen					
Duitsland	9,3	8,3	8,3	8,1	8,4
Frankrijk	13,3	12,9	12,9	12,7	12,6 ⁽¹⁾
Luxemburg	13,1	11,5	11,6	10,9	11,3 ⁽¹⁾
Nederland	13,0	11,5	11,1	10,8	10,5
Noordse landen					
Finland	11,0	11,0	11,4	11,1	11,0
Denemarken	12,6	11,9	11,4	10,6	10,4
Zweden	10,2	11,2	12,3	11,8	11,9
Mediterrane landen					
Griekenland	9,5	9,7	10,3	9,6	9,0
Italië	9,5	9,5	9,5	9,2	9,0
Portugal	11,7	10,4	9,6	9,2	8,5
Spanje	9,9	10,7	10,4	10,1	9,7
Andere landen					
Oostenrijk	9,8	9,5	9,4	9,3	9,4
Verenigd Koninkrijk	11,5	12,0	12,9	12,8	12,8
Ierland	14,4	14,8	16,5	16,2	15,7

1.31 Geboortecijfer: aantal geboorten per 1000 inwoners sinds 2000 in de EU-15-landen
 Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken
 Eurostat, website
 Eigen berekeningen
 (1) Voorlopige cijfers

Het *totale vruchtbaarheidscijfer* (TVC) ligt overal beneden het vervangingsniveau van 2,1 kinderen per vrouw, althans wanneer migratie buiten beschouwing wordt gelaten (zie tabel 1.32). Geen enkel EU-15-land haalt het vervangingsniveau. Ierland (2,01) en Frankrijk (2,01) benaderen het wel. De mediterrane landen hebben opmerkelijk lagere vruchtbaarheidscijfers. Het Vlaamse Gewest sluit aan bij de EU-15-landen met een relatief hoog TVC. In 2012 ligt het vruchtbaarheidscijfer van het Vlaamse Gewest iets hoger dan dat van Nederland.

1.32 Vruchtbaarheidscijfer

	2000	2005	2010	2011	2012
Vlaams Gewest	NB	1,69	1,80	1,76	1,77
België	1,66	1,75	1,86	1,81 ⁽¹⁾	1,79
Aangrenzende landen					
Duitsland	1,38	1,34	1,39	1,36	1,38
Frankrijk	1,89	1,94	2,03	2,01	2,01
Luxemburg	1,76	1,63	1,63	1,52	1,57 ⁽¹⁾
Nederland	1,72	1,71	1,79	1,76	1,72
Noordse landen					
Finland	1,73	1,80	1,87	1,83	1,80
Denemarken	1,77	1,80	1,87	1,75	1,73
Zweden	1,54	1,77	1,98	1,90	1,91
Mediterrane landen					
Griekenland	1,26	1,33	1,51	1,39	1,34
Italië	1,26	1,32	1,46	1,44	1,43
Portugal	1,55	1,40	1,36	1,35	1,28
Spanje	1,23	1,34	1,37	1,34	1,32
Andere landen					
Oostenrijk	1,36	1,41	1,44	1,43	1,44
Verenigd Koninkrijk	1,64	1,78	1,92	1,91	1,92
Ierland	1,89	1,86	2,05	2,03	2,01

1.32 Totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC) per vrouw sinds 2000 in de EU-15-landen
 Bronnen: Van Bavel J., Bastiaenssens V., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2008*, Brussel, Vrije Universiteit Brussel, *Interface Demography, Working Paper 2009-2*
 FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische informatie
 Van Bavel J. & De Hauw Y., *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2012-2013*. Gebaseerd op gegevens van Kind en Gezin, *Mirage*
 Eurostat, website
 (1) Voorlopige cijfers
 NB: niet beschikbaar

De toename van het aantal kinderen geboren buiten een huwelijksrelatie zet zich in de meeste EU-15-landen verder door. Zweden, met 54,5% en Frankrijk, met 55,8%, kennen een zeer hoog percentage geboorten buiten het huwelijk (cijfer van 2011). Met 52,3% geboorten buiten een huwelijksrelatie situeert België zich net na deze landen. In Griekenland ligt het percentage geboorten buiten het huwelijk erg laag (7,6%) (zie tabel 1.33).

1.33 Aandeel geboorten buiten het huwelijk

	2000	2005	2010	2011	2012
België	28,0	39,4	45,9	50,0	52,3 ⁽¹⁾
Aangrenzende landen					
Duitsland	23,4	29,2	33,3	33,9	34,5
Frankrijk	43,6	48,4	55,0	55,8	NB
Luxemburg	21,9	27,2	34,0	34,1	37,1
Nederland	24,9	34,9	44,3	45,3	46,6
Noordse landen					
Finland	39,2	40,4	41,1	40,9	41,5
Denemarken	44,6	45,7	47,3	49,0	50,6
Zweden	55,3	55,4	54,2	54,3	54,5
Mediterrane landen					
Griekenland	4,0	5,1	7,3	7,4	7,6
Italië	9,7	15,2	21,5	23,4	28,0
Portugal	22,2	30,7	41,3	42,8	45,6
Spanje	17,7	26,5	35,5	37,4	35,5
Andere landen					
Oostenrijk	31,3	36,5	40,1	40,4	41,5
Verenigd Koninkrijk	39,5	42,9	46,9	47,3	47,6 ⁽¹⁾
Ierland	31,5	31,8	33,8	33,9 ⁽¹⁾	35,1 ⁽¹⁾

1.33 Aandeel geboorten buiten het huwelijk in de EU-15-landen sinds 2000

Bron: Eurostat, website

(1) Voorlopige cijfers

NB: niet beschikbaar

6.2. Jonge kinderen

Het Vlaamse Gewest is een *kleine regio* binnen Europa. Het aantal kinderen jonger dan 5 jaar in het Vlaamse Gewest maakt slechts 1,7% uit van het totaal van ruim 21 miljoen kinderen jonger dan 5 jaar in de EU-15-landen (op 1 januari 2013). Dat zijn er bijna 1 miljoen meer dan

in 2000. Tabel 1.34 geeft niet alleen de meest recente aantallen, maar schetst ook in welke landen de populatie kinderen jonger dan 5 jaar ten opzichte van 2000 is toegenomen (cijfer hoger dan index 100) en afgenomen (cijfer onder de index 100). In Ierland, Spanje en Zweden is

de toename ten opzichte van 2000 het grootst. In Duitsland, Nederland, Denemarken, Portugal en Oostenrijk wonen nu heel wat minder kinderen jonger dan 5 jaar in vergelijking met de situatie in 2000. België kent 13,4% meer jonge kinderen dan in 2000, Vlaanderen 10,6%.

1.34 Evolutie aantal kinderen onder de 5 jaar

	2000	2005	2010	2012	2013	2013
Vlaams Gewest	320 682	96,5	107,1	110,3	110,6	354 658
België	577 217	99,6	108,9	113,0	113,4	654 650
Aangrenzende landen						
Duitsland	3 947 634	92,6	86,4	86,4	86,4	3 411 335
Frankrijk	3 752 377	104,7	107,7	107,4	107,2	4 023 480
Luxemburg	28 460	98,1	100,2	103,9	106,3	30 265
Nederland	983 491	102,8	94,0	93,4	92,8	912 202
Noordse landen						
Finland	297 522	95,4	100,2	101,8	102,2	304 083
Denemarken	340 593	96,3	95,7	93,7	91,9	312 956
Zweden	468 716	103,6	117,0	121,1	122,4	573 583
Mediterrane landen						
Griekenland	518 125	100,0	109,9	109,5	106,0	549 038
Italië	2 624 578	104,1	108,4	107,7	104,3	2 737 141
Portugal	535 886	103,3	97,0	89,6	87,4	480 965
Spanje	1 840 202	118,0	133,7	134,9	131,7	2 422 765
Andere landen						
Oostenrijk	424 501	93,8	92,5	92,8	93,5	396 879
Verenigd Koninkrijk	3 575 961	95,5	106,8	111,1	111,9	4 000 728
Ierland	264 576	111,8	132,6	137,0	139,7	369 602
Europa						
EU-15	20 179 839	101,0	104,5	104,3 ⁽¹⁾	104,9	21 179 672

1.34 Evolutie aantal kinderen onder de 5 jaar in de EU-15-landen ten opzichte van 2000 (2000=100)
 Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken
 Eurostat, website
 (1) Voorlopig cijfer

6.3. Interlandelijke adoptie

Tabel 1.35 toont dat het aantal adopties in de meeste landen afneemt. Binnen de EU-15-landen waarvoor er cijfers over interlandelijke adoptie bekend zijn,

ligt het relatieve aantal *interlandelijke* adopties het laagst in Griekenland, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland (cijfer 2011) en bedraagt er minder dan 1 per

100 000 inwoners. Italië en Zweden scoren het hoogst en komen uit op ongeveer 5 interlandelijke adopties per 100 000 inwoners (zie tabel 1.36).

1.35 Adoptie

Ontvangend land	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vlaamse Gemeenschap ⁽¹⁾	210	172	162	176	210	244	205	180	122	73
Franse Gemeenschap ⁽¹⁾	290	299	221	182	154	195	183	172	138	107
Aangrenzende landen										
Duitsland ⁽²⁾	854	560	583	778	664	571	504	525	NB	NB
Frankrijk	2 971	4 136	3 977	3 162	3 271	3 017	3 508	1 995	1 569	1 343
Luxemburg	57	41	45	31	36	33	32	25	NB	11
Nederland	1 193	1 185	816	778	767	682	705	529	488	NB
Noordse landen										
Finland	198	308	218	176	156	187	160	163	175	141
Denemarken	716	585	450	426	395	500	419	338	219	NB
Zweden	981	1 083	879	800	793	912	655	538	466	341
Mediterrane landen										
Griekenland	NB	NB	NB	NB	NB	NB	3	5	4	NB
Italië	NB	2 840	3 188	3 420	3 977	3 964	4 130	4 022	3 106	2 825
Portugal	NB	15	8	12	12	8	NB	NB	NB	NB
Spanje	3 625	5 423	4 472	3 648	3 156	3 006	2 891	2 573	1 669	NB
Andere landen										
Oostenrijk	NB	98	47	38	35	44	NB	NB	NB	NB
Verenigd Koninkrijk	351	369	363	356	225	200	175	153	120	NB
Ierland	225	366	313	392	422	307	201	188	117	72

1.35 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: Selman P., School of Geography, Politics and Sociology, Newcastle University, UK
Centrale autoriteiten van de Franse Gemeenschap, Luxemburg, Duitsland, Griekenland en Denemarken
Website van Den Haag en websites van de Centrale Autoriteiten van Frankrijk, Zweden en Nederland

(1) Alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

(2) Alleen adopties van kinderen met een andere nationaliteit

NB: niet beschikbaar

Denemarken kent de sterkste daling, maar ook Spanje, Luxemburg, Nederland en Frankrijk kennen een aanzienlijke daling

van het relatieve aantal adopties. Het relatieve adoptiecijfer van Vlaanderen ligt op het niveau van Finland. De Franse

Gemeenschap heeft iets meer adopties waardoor hun relatief adoptiecijfer hoger ligt en het niveau van Frankrijk benadert.

1.36 Adoptie per 100 000 inwoners

Ontvangend land	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vlaamse Gemeenschap ^{(1) (2)}	3,37	2,71	2,54	2,74	3,24	3,74	3,09	2,71	1,65
Franse Gemeenschap ^{(2) (3)}	7,23	7,29	5,35	4,38	3,67	4,62	4,24	3,99	2,29
Aangrenzende landen									
Duitsland ⁽⁴⁾	1,04	0,68	0,71	0,95	0,81	0,70	0,62	0,64	NB
Frankrijk	4,91	6,59	6,31	4,97	5,11	4,69	5,42	3,07	2,40
Luxemburg	13,15	8,89	9,59	6,51	7,44	6,69	6,37	4,88	NB
Nederland	7,52	7,27	5,00	4,76	4,68	4,14	4,25	3,18	2,92
Noordse landen									
Finland	3,83	5,88	4,15	3,34	2,94	3,51	2,99	3,03	1,85
Denemarken	13,43	10,81	8,29	7,82	7,21	9,07	7,57	6,08	3,92
Zweden	11,07	12,02	9,72	8,78	8,64	9,85	7,01	5,71	4,91
Mediterrane landen									
Griekenland	NB	NB	NB	NB	NB	NB	0,03	0,04	0,04
Italië	NB	4,86	5,43	5,78	6,67	6,60	6,84	6,63	5,23
Portugal	NB	0,14	0,08	0,11	0,11	0,08	NB	NB	NB
Spanje	7,65	12,60	10,22	8,20	6,97	6,56	6,29	5,58	3,56
Andere landen									
Oostenrijk	NB	1,19	0,57	0,46	0,42	0,53	NB	NB	NB
Verenigd Koninkrijk	0,60	0,61	0,60	0,59	0,37	0,32	0,28	0,25	0,19
Ierland	5,96	8,91	7,44	9,09	9,59	6,90	4,50	4,11	2,55

1.36 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties per 100 000 inwoners in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: Selman P., School of Geography, Politics and Sociology, Newcastle University, UK

Centrale autoriteiten van de Franse Gemeenschap, Luxemburg, Duitsland, Griekenland en Denemarken

Website van Den Haag en websites van de centrale autoriteiten van Frankrijk, Zweden en Nederland

(1) Per 100 000 inwoners in het Vlaamse Gewest en 30% van het aantal inwoners in het Brusselse Gewest

(2) Alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

(3) Per 100 000 inwoners in het Waalse Gewest en 70% van het aantal inwoners in het Brusselse Gewest

(4) Alleen adopties van kinderen met een andere nationaliteit

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 2

GEZINNEN VAN
JONGE KINDEREN:
EEN BLIK OP DIVERSITEIT

Kinderen groeien op in een gezin, maar niet elk gezin is hetzelfde. Niet elk gezin telt 2 (natuurlijke) ouders, niet elk gezin telt evenveel kinderen, sommige kinderen hebben jonge moeders, andere oudere vaders, heel wat kinderen hebben 'roots' buiten België, niet alle gezinnen blijven samen, ... Aangezien de gezinscontext erg belangrijk is voor de tijdsbesteding, de ontwikkeling, het welbevinden en de kansen van kinderen, schetsen we in dit hoofdstuk de diversiteit aan gezinskenmerken in Vlaanderen, zowel op het niveau van de kinderen (met kinderen als teleenheid), als op het niveau van de gezinnen of ouders.

We bekijken eerst - op basis van gegevens van het rijksregister - uitvoerig de vorm en het type van gezin waarin kinderen opgroeien om volgende vragen te beantwoorden: hoeveel kinderen wonen in een tweeouder- of in een eenoudergezin, zijn hun ouders gehuwd of wonen ze ongehuwd samen? Daarna staan we stil bij andere aspecten van de gezinscontext zoals het opgroeien als enig kind, het hebben van broers of zussen en de leeftijd van de ouders.

Om de diversiteit qua herkomst van kinderen te schetsen, geven we daarna cijfers over het aantal kinderen met een vreemde nationaliteit en het aantal kinderen met (een) ouder(s) van wie de eerste nationaliteit niet Belgisch is. Deze cijfers over

nationaliteiten en nationaliteitshistorieken zijn afkomstig van de federale overheid (ADSEI) en van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid en worden pas sinds 2013 ter beschikking gesteld. We schetsen de diversiteit ook aan de hand van eigen gegevens over het aandeel geboorten bij een moeder van niet-Belgische origine en het aandeel geboorten waarbij de moeder met het kind geen Nederlands spreekt. We bekijken de eerste nationaliteit van de moeders van de kinderen tevens voor alle jonge kinderen op basis van de data van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid.

Als achtergrond bij deze gezinscontext besteden we aandacht aan het aantal gezinnen met kinderen en aan huwelijken, echtscheidingen en het sluiten en stopzetten van samenlevingscontracten in Vlaanderen. Het gaat hier om cijfers op gezinsniveau en ouderniveau, dus niet meer met het kind als teleenheid. We belichten daarbij de leeftijd van de mensen die huwen en scheiden. Voor wie huwt, geven we aan welk percentage al eens gehuwd was, voor de scheidingen bekijken we de huwelijksduur op het moment van de scheiding en het aantal betrokken kinderen.

Ten slotte plaatsen we een aantal Vlaamse cijfers in een Europese context. We vergelijken met de landen van de EU-15.

1. TWEE- OF EENOUDERGEZIN?

Aandeel jonge kinderen in een eenoudergezin blijft stabiel op 11,6%

Cijfers over de gezinsvorm en het gezinstype waarin kinderen leven zijn gebaseerd op de bronbestanden van het rijksregister die nadien bewerkt worden door ADSEI - de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de Federale Overheidsdienst Economie - en door de Studiedienst van de Vlaamse Regering. De meest recente cijfers dateren van 2013.

De meeste jonge kinderen (85%) leven in een *tweeoudergezin* (situatie op 1 januari 2013), 11,6% woont in een eenoudergezin. Er is wel een verschil naargelang de leeftijd van de kinderen. Het aandeel kinderen onder de 3 jaar dat in een *eenoudergezin* leeft, bedraagt 7,2%; bij kinderen van 3 tot 6 jaar is dat 10,5% en bij kinderen van lagere schoolleeftijd 14,5% (zie tabel 2.1). Oudere kinderen leven dus vaker dan jongere kinderen in een eenoudergezin.

De voorbije jaren evolueerden deze cijfers niet of amper (zie tabel 2.1).

2.1 Twee- of eenoudergezin

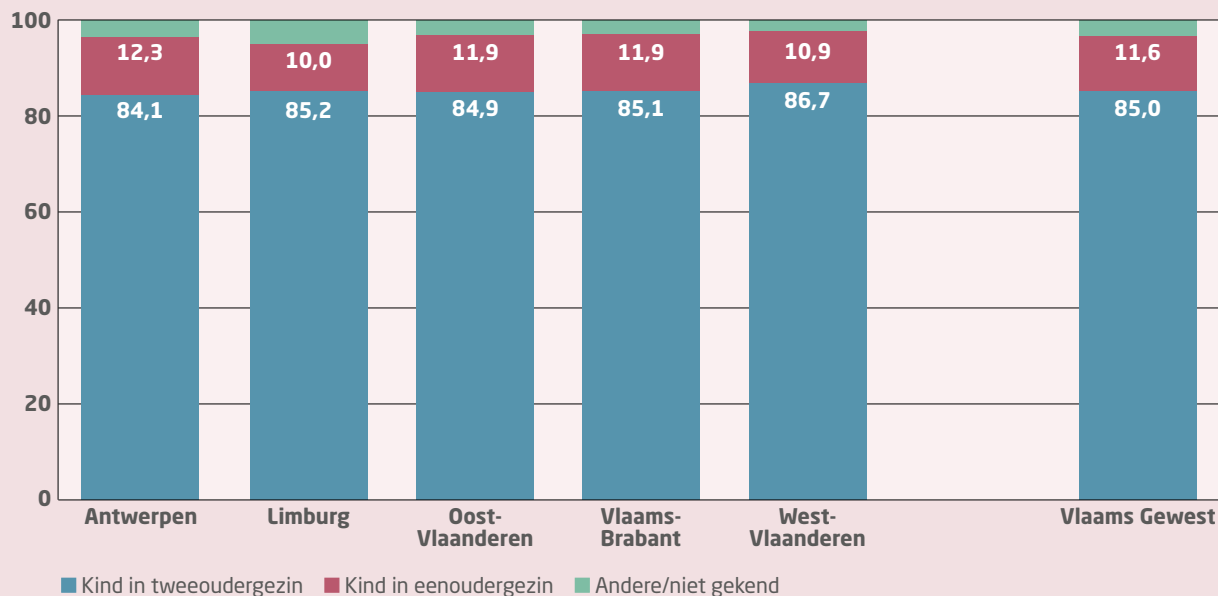
	2009	2010	2011	2012	2013
Kinderen onder de 3 jaar					
Eenoudergezin	7,1	7,2	7,1	7,1	7,2
Tweeoudergezin	87,7	87,7	87,8	87,7	87,6
Andere/niet bekend	5,1	5,1	5,1	5,2	5,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 3 tot 6 jaar					
Eenoudergezin	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5
Tweeoudergezin	86,2	86,2	86,1	86,1	86,0
Andere/niet bekend	3,3	3,3	3,4	3,4	3,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar					
Eenoudergezin	14,4	14,7	14,6	14,5	14,5
Tweeoudergezin	83,3	83,1	83,1	83,1	83,2
Andere/niet bekend	2,3	2,3	2,3	2,3	2,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Totaal kinderen onder de 12 jaar					
Eenoudergezin	11,6	11,7	11,6	11,6	11,6
Tweeoudergezin	85,2	85,0	85,1	85,1	85,0
Andere/niet bekend	3,3	3,3	3,3	3,4	3,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.1 Kinderen onder de 12 jaar naar twee- of eenoudergezin - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

Achter de cijfers op niveau van het Vlaamse Gewest gaan slechts kleine interprovinciale verschillen schuil (zie grafiek 2.2). West-Vlaanderen kent het hoogste aandeel kinderen in een tweeoudergezin (86,7%), Antwerpen het laagste aandeel (84,1%). Het is echter niet zo dat West-Vlaanderen dan automatisch het hoogste aandeel kinderen in een eenoudergezin kent,

volgens grafiek 2.2 kent Limburg immers het laagste aandeel kinderen in een eenoudergezin (10%). Daarbij moet wel opgemerkt worden dat Limburg een groter aandeel kinderen kent waarvan de gezinssituatie ongekend is, zodat er geen definitieve uitspraak over de provincie met het laagste aandeel kinderen in eenoudergezin kan gedaan worden.

2.2 Twee- of eenoudergezin per provincie

2.2 Kinderen onder de 12 jaar naar twee- en eenoudergezin - per provincie - 2013 (percentage)
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

2. GEZINSTYPE

Het aandeel kinderen dat leeft bij een gehuwd paar blijft teruglopen. Bijna 1 op de 4 kinderen onder de 12 jaar woont bij een ongehuwd paar

Waar de cijfers over de gezinsvorm de voorbije jaren redelijk stabiel bleven, zijn er op het vlak van het gezinstype wel duidelijke verschuivingen zichtbaar.

Hoewel de meeste kinderen nog altijd wonen bij een gehuwd paar, is er jaar na jaar een duidelijke afname van het aantal kinderen dat opgroeit bij een gehuwd paar. Waar in 2009 nog 66,1% van de kinderen van 0 tot 12 jaar woonde bij een gehuwd paar, is dat in 2013 60,9%. Het aandeel kinderen bij

een ongehuwd paar neemt dus toe. Tegenover 2009 is er een toename van het aantal kinderen jonger dan 12 jaar dat leeft bij een ongehuwd paar van 19,1% naar 24,2%.

Wel is er een verschil tussen de zeer jonge en de wat oudere kinderen: naarmate de kinderen ouder worden, woont een kleiner deel bij een *ongehuwd paar*. Van de kinderen onder de 3 jaar woont 34,6% bij een ongehuwd paar. Bij kinderen van 3 tot 6 jaar bedraagt dit 26,2% en bij kinderen van 6 tot 12 jaar 17,6%. In grafiek 2.4 geven we de evolutie sinds 2004 weer. Daaruit blijkt duidelijk dat het aandeel kinderen dat leeft bij een ongehuwd paar voor elke leeftijdscategorie blijft stijgen.

Kinderen die bij een *alleenstaande ouder* wonen, wonen vooral bij een alleenstaande moeder. 10% van de kinderen jonger dan 12 jaar woont bij een alleenstaande moeder en slechts 1,6% bij een alleenstaande vader. Deze cijfers liggen heel wat lager voor kinderen onder de 3 jaar. Slechts 6,4% van de kinderen onder de 3 jaar woont bij een alleenstaande moeder en 0,8% bij een alleenstaande vader. Het percentage kinderen dat woont bij een alleenstaande moeder of een alleenstaande vader bleef de voorbije jaren nagenoeg ongewijzigd (zie tabel 2.3).

2.3 Gezinstype

	2009	2012			2013				
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Kind bij gehuwd paar	66,1	53,4	60,7	66,6	61,7	53,0	59,8	65,6	60,9
<i>Bij beide ouders</i>	61,4	52,2	55,2	58,4	55,9	51,6	53,9	56,7	54,7
<i>Bij een ouder en een stiefouder</i>	0,9	0,3	0,4	1,3	0,8	0,3	0,4	1,3	0,8
<i>Bij een ouder en een ?stiefouder? ⁽¹⁾</i>	3,4	0,7	4,8	6,5	4,6	0,8	5,1	7,2	5,0
<i>Bij gehuwd paar, niet verwant</i>	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3
Kind bij ongehuwd paar ⁽²⁾	19,1	34,3	25,4	16,6	23,4	34,6	26,2	17,6	24,2
<i>Bij een ouder en een stiefouder</i>	2,6	0,7	1,8	3,9	2,6	0,7	1,7	3,8	2,5
<i>Bij een ouder en een ?stiefouder? ⁽¹⁾</i>	16,5	33,6	23,6	12,6	20,9	33,9	24,5	13,8	21,7
Kind bij alleenstaande moeder	10,0	6,4	9,2	12,5	10,1	6,4	9,2	12,4	10,0
Kind bij alleenstaande vader	1,5	0,8	1,3	2,0	1,5	0,8	1,3	2,1	1,6
Kind inwonend bij een ander kerngezin ⁽³⁾	3,2	5,2	3,4	2,3	3,3	5,2	3,5	2,3	3,3
Kind in collectief huishouden ⁽⁴⁾	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.3 Type van gezin waarin kinderen onder de 12 jaar leven - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari

Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

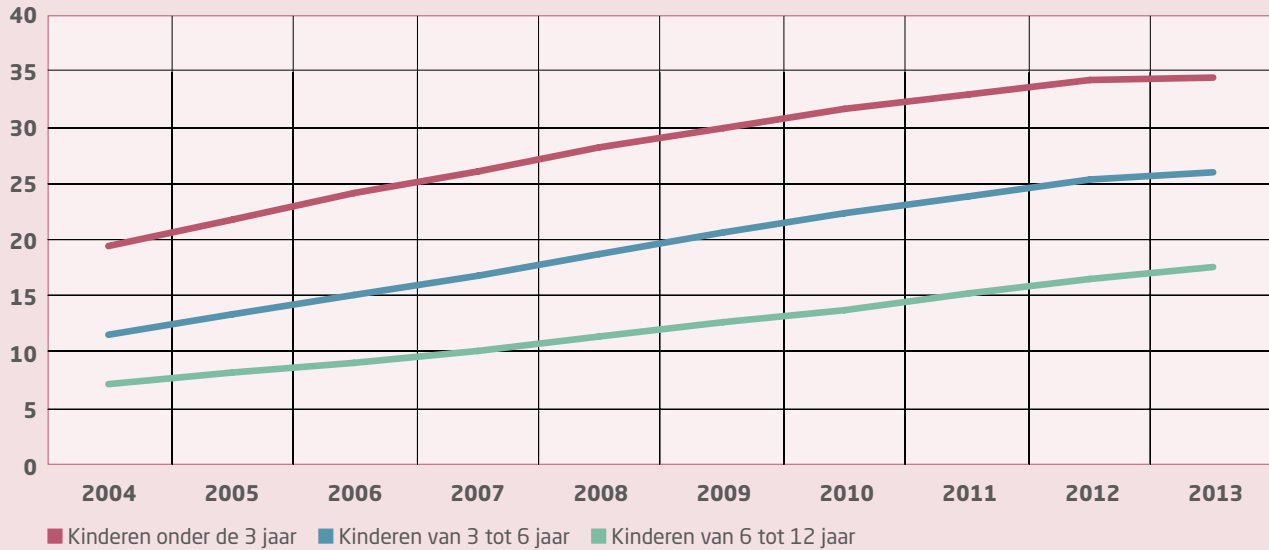
(1) ?stiefouder?: mogelijk de stiefmoeder/-vader van het kind, maar het kan ook de moeder/vader zijn

(2) Als kinderen bij een ongehuwd paar wonen, is het moeilijk uit te maken of het gaat om de natuurlijke vader of moeder. Deze kinderen zijn dan ook meestal opgenomen in de categorie 'bij een ouder en een ?stiefouder?'

(3) Bv. bij de grootouders

(4) Collectieve huishoudens bestaan uit meerdere niet-verwante personen die leven in instellingen en gemeenschappen zoals rusthuizen, rust- en verzorgingstehuizen, weeshuizen, studenten- en arbeidshomes, verpleeginstellingen, strafinrichtingen en kloosters

2.4 Kinderen bij een ongehuwd paar

2.4 Evolutie van het percentage kinderen dat woont bij een ongehuwd paar naar leeftijdscategorie sinds 2004 - Vlaams Gewest
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

3. AANTAL ANDERE KINDEREN IN HET GEZIN

De meeste jonge kinderen groeien niet alleen op

21,2% van de kinderen jonger dan 12 jaar is enig kind, bijna de helft (47,8%) heeft 1 broer of zus jonger dan 18 jaar, 21,6% van de kinderen leeft samen met 2 andere kinderen en 9,4% heeft 3 of meer broers of zussen. Tabel 2.5 geeft

de percentages weer per leeftijdsklasse. Daaruit blijkt bv. dat meer dan 1 op 3 kinderen onder de 3 jaar (nog) alleen opgroeit en dat 15,1% van de 6- tot 12-jarigen geen (minderjarige) broers of zussen heeft. Het aandeel kinderen jonger dan 12 jaar dat als enig kind opgroeit, lijkt geleidelijk aan af te nemen.

2.5 Broers en zussen

Kinderen in het huishouden	2011	2012			2013				
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Enig kind	21,7	37,4	17,7	15,3	21,5	36,9	17,6	15,1	21,2
1 ander kind	47,5	41,4	52,4	48,3	47,6	41,6	52,7	48,3	47,8
2 andere kinderen	21,5	14,8	21,3	25,3	21,6	14,9	21,1	25,3	21,6
3 andere kinderen	6,5	4,4	6,0	7,9	6,5	4,5	6,1	7,9	6,6
4 of meer andere kinderen	2,8	2,0	2,6	3,3	2,8	2,1	2,5	3,3	2,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.5 Aantal andere kinderen jonger dan 18 jaar waarmee kinderen onder de 12 jaar samenwonen - Vlaams Gewest (alleen kinderen onder de 12 jaar die wonen bij een gehuwd of ongehuwd paar of bij een alleenstaande ouder) (percentage) - situatie op 1 januari

Bron: gegevens ADSEI - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

4. LEEFTIJD VAN DE OUDERS

Vaders ouder dan moeders

Uit de gegevens van het rijksregister kennen we de leeftijd van de moeder en de vader van jonge kinderen. De meest

recent beschikbare cijfers zijn van 1 januari 2013. Daaruit blijkt dat de vaders van jonge kinderen globaal genomen ouder zijn dan de moeders. Waar 53,8% van de kinderen onder de 12 jaar een

moeder heeft die 35 jaar is of ouder, heeft ruim tweederde (69,6%) van de kinderen een vader die 35 jaar is of ouder. Het leeftijdsverschil doet zich in alle leeftijdsklassen voor.

2.6 Leeftijd van ouders ⁽¹⁾

	2009	2012	2013			
	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Huidige leeftijd van de (stief)moeder						
Onder de 20 jaar	0,1	0,1	0,3	0,0	0,0	0,1
20 tot 25 jaar	2,7	2,6	6,9	2,4	0,2	2,5
25 tot 30 jaar	14,1	13,7	28,9	15,3	4,4	13,4
30 tot 35 jaar	28,9	30,1	40,5	39,3	20,2	30,3
35 tot 40 jaar	32,5	30,5	18,2	30,0	36,9	30,4
40 jaar en ouder	21,7	23,0	5,1	13,1	38,2	23,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Huidige leeftijd van de (stief)vader						
Onder de 20 jaar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20 tot 25 jaar	0,9	0,8	2,2	0,6	0,1	0,8
25 tot 30 jaar	7,6	7,2	17,0	6,6	1,6	6,9
30 tot 35 jaar	21,9	22,7	38,2	29,4	10,6	22,7
35 tot 40 jaar	32,5	30,2	25,4	34,3	30,2	30,0
40 jaar en ouder	37,1	39,1	17,1	29,1	57,6	39,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.6 Kinderen onder de 12 jaar: huidige leeftijd van de (stief)moeder en de (stief)vader - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

(1) Betreft de personen met wie het kind samenwoont, de ouder(s) of de stiefouder(s)

Waar 23,3% van de kinderen jonger dan 3 jaar een moeder heeft die minstens 35 jaar is, heeft 42,5% van die kinderen een vader die minstens 35 jaar is. 75,1% van de kinderen van 6 tot 12 jaar heeft een moeder van minstens 35 jaar, als we kijken naar de leeftijd van de vaders van die kinderen dan zien we dat 87,8% een vader heeft van minstens 35 jaar.

Wanneer de leeftjidsverdeling van de ouders van de totale groep kinderen onder de 12 jaar wordt vergeleken met de situatie in 2009, dan blijken er in 2013 relatief gezien minder kinderen te zijn met ouders jonger dan 30 jaar. Vooral het aandeel kinderen met moeders en/of vaders die minstens 40 jaar zijn, is toegenomen. Dit kan te maken hebben met de voortschrijdende impact van uitstelgedrag voor het eerste kind, maar heeft wellicht ook te maken met de stijging van het geboortecijfer in 2009-2010 die vooral plaatsvond via gezinsuitbreidingen met 'volgende' kinderen en met de daling van het vruchtbaarheidscijfer van vrouwen onder de 30 jaar (zie hoofdstuk 1).

5. KINDEREN MET EEN VREEMDE NATIONALITEIT EN/OF VAN VREEMDE HERKOMST

Dankzij een betere ontsluiting van gegevens op federaal niveau, kunnen we nu betrouwbare populatiecijfers presenteren over de nationaliteit en nationaliteitshistoriek van jonge kinderen. We schetsen eerst hoeveel kinderen zelf een vreemde (niet-Belgische) nationaliteit hebben en geven een overzicht van welke nationaliteitsgroepen het meest voorkomen. Vervolgens bekijken we de herkomst van de kinderen door middel van de nationaliteitshistoriek van de kinderen en hun ouders. We sluiten dit punt af met cijfers over het aandeel kinderen met een moeder van vreemde origine.

Uit tabel 2.7 blijkt dat 8,1% van de jonge kinderen in het Vlaamse Gewest op 1 januari 2013 niet de Belgische nationaliteit had. Het aandeel kinderen met een vreemde nationaliteit ligt hoger bij jonge dan bij oudere kinderen. Uit de tabel blijkt vooral dat het aandeel kinderen met een vreemde nationaliteit de voorbije 10 jaar aanzienlijk is toegenomen en dit voor alle leeftijdsklassen. Waar het aandeel kinderen met een vreemde nationaliteit in 2003 4,1% bedroeg, ligt het aandeel in 2013 al 4 procentpunten hoger.

2.7 Vreemde nationaliteit

	2003	2013
Kinderen onder de 3 jaar		
Belgen	95,5	90,7
Vreemdelingen	4,5	9,3
Totaal	100,0	100,0
Kinderen van 3 tot 6 jaar		
Belgen	95,8	91,9
Vreemdelingen	4,2	8,1
Totaal	100,0	100,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar		
Belgen	96,1	92,7
Vreemdelingen	3,9	7,3
Totaal	100,0	100,0
Totaal kinderen onder de 12 jaar		
Belgen	95,9	91,9
Vreemdelingen	4,1	8,1
Totaal	100,0 (N=790 818)	100,0 (N=828 697)

2.7 Kinderen onder de 12 jaar naar huidige nationaliteit - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari 2003 en 2013

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Er doen zich verschillen voor tussen de provincies, zowel qua hoogte van het aandeel kinderen met een vreemde nationaliteit, als naar evolutie van dat aandeel. In de provincie Antwerpen woont het grootste aandeel kinderen met een andere nationaliteit, in West-Vlaanderen is het aandeel het laagst. Uit niet-opgenomen cijfers blijkt trouwens dat zo'n 40% van alle jonge kinderen met een vreemde nationaliteit in de provincie Antwerpen woont.

Qua evolutie blijkt dat het aandeel kinderen met een vreemde nationaliteit niet in alle provincies even sterk gestegen is. Het aandeel is overal toegenomen, maar enkel in Antwerpen, West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen is het (meer dan) verdubbeld.

2.8 Vreemde nationaliteit naar provincie

	2003	2013
Antwerpen		
Belgen	94,3	88,3
Vreemdelingen	5,7	11,7
Totaal	100,0	100,0
Limburg		
Belgen	94,5	90,8
Vreemdelingen	5,5	9,2
Totaal	100,0	100,0
Oost-Vlaanderen		
Belgen	97,8	94,7
Vreemdelingen	2,2	5,3
Totaal	100,0	100,0
Vlaams-Brabant		
Belgen	94,2	91,4
Vreemdelingen	5,8	8,6
Totaal	100,0	100,0
West-Vlaanderen		
Belgen	98,6	96,1
Vreemdelingen	1,4	3,9
Totaal	100,0	100,0

2.8 Kinderen onder de 12 jaar naar huidige nationaliteit - per provincie (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Nu we weten dat er een behoorlijk aantal jonge kinderen een andere nationaliteit heeft, is de vraag om welke nationaliteiten het gaat. Omdat de cijfers door de Kruispuntbank Sociale Zekerheid echter niet op het niveau van de afzonderlijke nationaliteiten ontsloten worden, kunnen we enkel cijfers over nationaliteitsgroepen geven. De nationaliteitsgroepen zijn opgebouwd op basis van de continenten en op basis van een zekere geografische indeling van de Europese Unie. Ze hebben betrekking op het jaar 2011.

Uit tabel 2.9 blijkt vooreerst dat 6 op de 10 kinderen met een vreemde nationaliteit, een nationaliteit van een ander EU-land heeft. 35,9% van de kinderen met een vreemde nationaliteit, heeft de nationaliteit van een van onze buurlanden, 14,8% een nationaliteit uit de groep Oost-Europese landen van de Europese Unie (zoals Roemenië, Kroatië, Bulgarije en Litouwen). 12% van de kinderen met vreemde nationaliteit heeft een Afrikaanse nationaliteit.

2.9 Groepen vreemde nationaliteiten

Nationaliteitsgroep	Kinderen naar vreemde nationaliteit
Buurlanden	35,9
Noordelijk deel Europese Unie	2,8
Oostelijk deel Europese Unie	14,8
Zuidelijk deel Europese Unie	7,0
Andere Europese landen ⁽¹⁾	14,7
Afrika	12,0
Noord-Amerika/Oceanië	1,3
Zuid- en Midden-Amerika	0,8
Azië	10,7
Totaal	100,0 (N=62 219)

2.9 Kinderen onder de 12 jaar naar aard van de huidige nationaliteit - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2011

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) De groep 'Andere Europese landen' slaat op landen van het Europese continent die niet tot de EU behoren (bv. Turkije, Albanië, ...)

Maar niet alle kinderen met een Belgische nationaliteit hebben die nationaliteit al van bij hun geboorte. Daarnaast zijn er ook Belgische kinderen wiens ouders een vreemde nationaliteit hebben en/of als eerste nationaliteit een vreemde nationaliteit hadden. Al deze mogelijke combinaties qua nationaliteitshistoriek maken het mogelijk om na te gaan hoeveel kinderen eigenlijk een vreemde herkomst hebben. Tabel 2.10 maakt dit duidelijk.

Uit de cijfers blijkt dat in 2011 69,2% van de kinderen onder de 12 jaar van

Belgische herkomst is, zowel het kind zelf als de ouders hadden bij de geboorte de Belgische nationaliteit (of eventueel een onbekende, maar geen vreemde nationaliteit). Er zijn echter heel wat kinderen die zelf Belg zijn, maar een andere herkomst hebben. 19,9% van de kinderen is Belg van bij de geboorte maar heeft minstens 1 ouder die bij geboorte een andere nationaliteit had. 2,3% van de kinderen heeft nu de Belgische nationaliteit maar bij de geboorte nog niet, omdat minstens 1 ouder als eerste nationaliteit een vreemde nationaliteit had. 7% van de

kinderen had een andere nationaliteit. In totaal heeft dus ongeveer 30% van de kinderen van 0 tot 12 jaar een vreemde herkomst.

Uit de vergelijking tussen 2008 en 2011 maken we op dat het aandeel kinderen van vreemde herkomst toeneemt, zowel door een toename van het aandeel kinderen met vreemde nationaliteit, als door een stijging van het aandeel kinderen dat als Belg geboren werd, maar minstens 1 ouder van vreemde nationaliteit heeft.

2.10 Nationaliteitshistoriek

	2008	2011			Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Kind met Belgische (eerste) nationaliteit en beide ouders met Belgische of onbekende eerste nationaliteit	72,6	67,7	68,3	70,5	69,2
Kind met Belgische (eerste) nationaliteit, maar minstens 1 ouder met buitenlandse eerste nationaliteit	17,8	22,1	21,1	18,1	19,9
Kind met Belgische nationaliteit, maar eerste nationaliteit kind was buitenlands en minstens 1 ouder met buitenlandse eerste nationaliteit	2,4	0,8	1,9	3,3	2,3
Kind met buitenlandse (eerste) nationaliteit en minstens 1 ouder met buitenlandse eerste nationaliteit	5,8	7,9	7,0	6,5	7,0
Andere	1,3	1,5	1,6	1,6	1,6

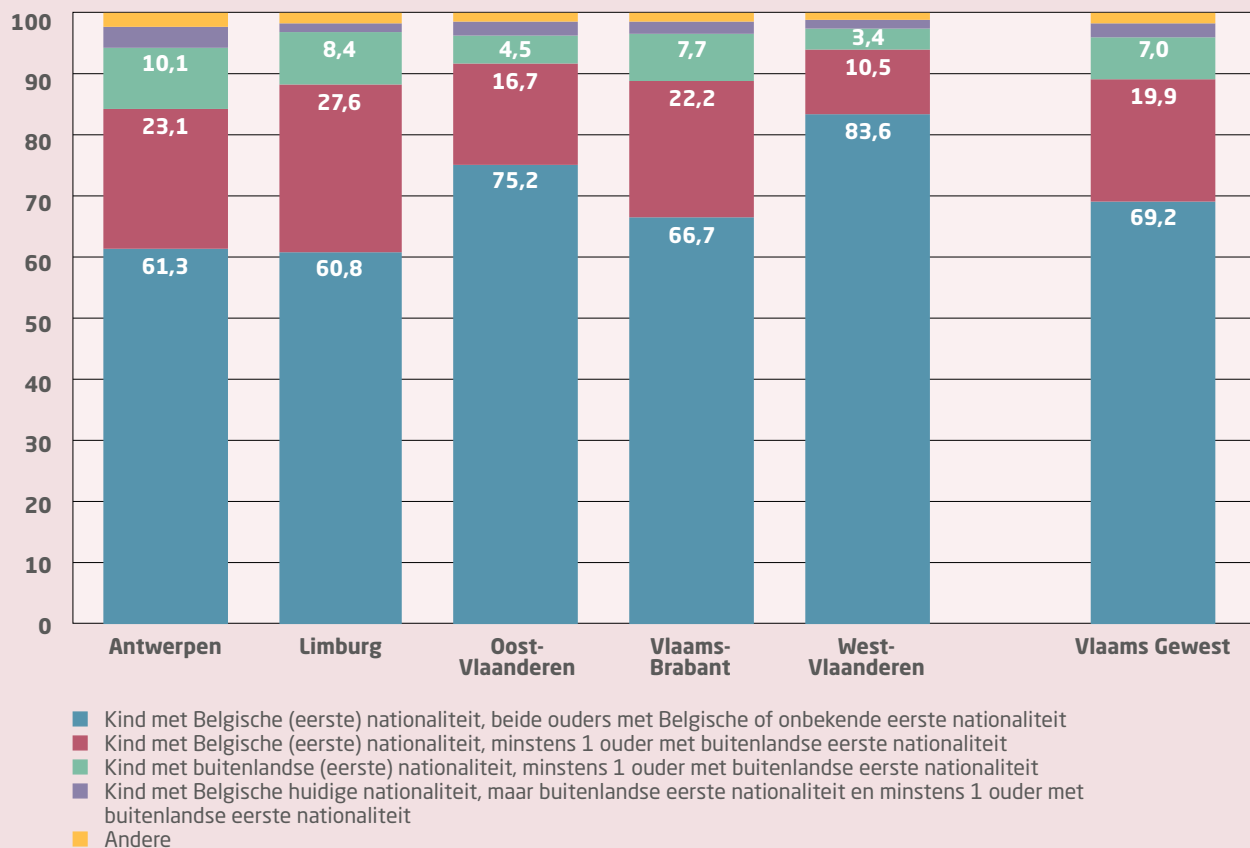
2.10 Kinderen onder de 12 jaar naar nationaliteitshistoriek - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december
Bron: *Kruispuntbank Sociale Zekerheid*

Grafiek 2.11 toont aan dat de herkomst van kinderen sterk varieert naargelang de provincie. Zo kent West-Vlaanderen niet alleen het laagste aandeel kinderen met vreemde nationaliteit, maar telt het

ook een veel lager aandeel Belgische kinderen met ouder(s) van vreemde herkomst. Limburg kent daarentegen het hoogste aandeel Belgische kinderen met minstens 1 ouder met een vreemde

eerste nationaliteit. Antwerpen tenslotte kent in 2011 het hoogste aandeel kinderen onder de 12 jaar met vreemde nationaliteit.

2.11 Herkomst kinderen per provincie

2.11 Nationaliteitshistoriek van kinderen onder de 12 jaar per provincie (percentage) - situatie op 31 december 2011
Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid

We kunnen de nationaliteitshistoriek echter ook apart per ouder van het kind bekijken. Op basis van de geregistreerde eerste nationaliteit van de moeder presenteren we cijfers over het aantal kinderen naar herkomst of origine van de moeder.

Tabel 2.12 geeft aan dat 69,3% van de kinderen een moeder heeft die bij haar geboorte Belg was. Ongeveer 6%

van de kinderen heeft een moeder van Afrikaanse origine. 3,8% van de kinderen heeft een moeder met een Franse, Duitse, Nederlandse of Luxemburgse nationaliteit. Van bijna 11% van de kinderen hebben we geen gegevens over de origine van de moeder.

Kind en Gezin registreert de *origine van de moeder van het kind* door de moeder te vragen naar haar nationaliteit

bij haar geboorte. Kind en Gezin heeft dit kenmerk in 2013 voor bijna 98% van de in Vlaanderen geboren kinderen in kaart kunnen brengen. Hoewel de cijfers dus niet op alle geboren kinderen zijn gebaseerd, bieden ze toch een meerwaarde ten opzichte van de hoger geschetste cijfers van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid. Vooreerst hebben ze betrekking op 2013, daarnaast maken ze het mogelijk om de meest voorkomende

2.12 Eerste nationaliteit van de moeder van het kind

	2010	2011			Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
België	70,4	68,1	68,6	70,3	69,3
Buurlanden	3,9	3,6	3,8	4,0	3,8
Noordelijk deel Europese Unie	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4
Oostelijk deel Europese Unie	1,2	1,7	1,4	1,2	1,4
Zuidelijk deel Europese Unie	1,5	1,4	1,5	1,5	1,5
Andere Europese landen ⁽¹⁾	4,5	4,8	4,5	4,4	4,6
Afrika	5,6	6,8	6,2	5,3	5,9
Noord-Amerika en Oceanië	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Zuid- en Midden-Amerika	0,5	0,6	0,5	0,4	0,5
Azië	1,7	2,0	1,9	1,6	1,8
Onbekend	10,4	10,6	11,1	10,7	10,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.12 Kinderen naar eerste nationaliteit van hun moeder - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) De groep 'Andere Europese landen' slaat op landen van het Europese continent die niet tot de EU behoren (bv. Turkije, Albanië, ...)

nationaliteiten afzonderlijk (dus niet in nationaliteitsgroepen) te bespreken.

Daarbij is het goed om te beseffen dat het feit dat een moeder bij haar geboorte een andere nationaliteit had (bv. Pools, Duits, Marokkaans) niet wil zeggen dat ze tijdens haar leven zelf geïmmigreerd is (ze kan al haar hele leven in Vlaanderen wonen) of niet geïntegreerd zou zijn. Het kan perfect dat een moeder die bij haar geboorte de

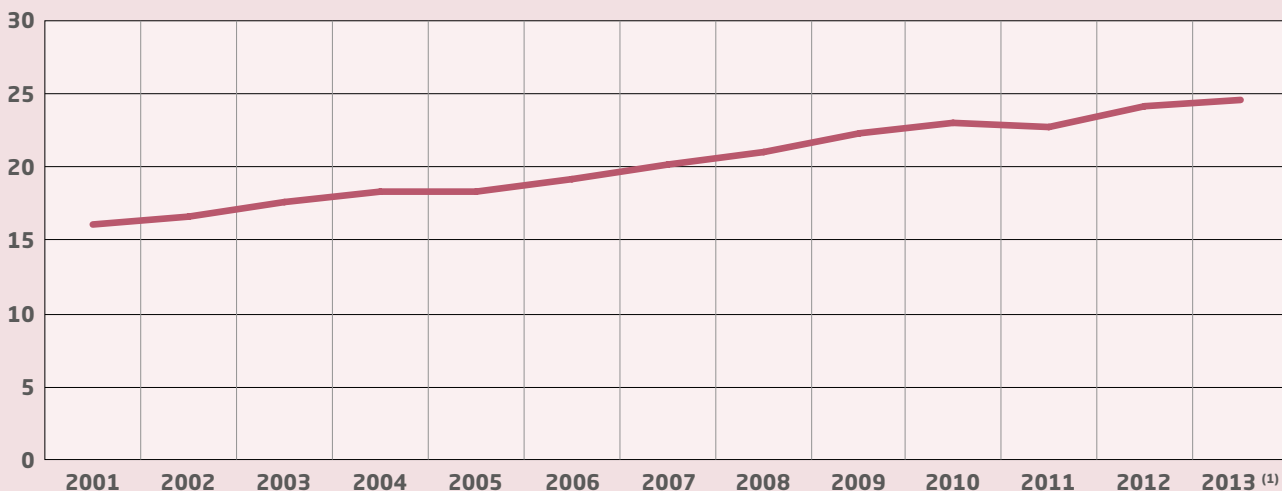
Marokkaanse nationaliteit had, intussen al heel lang de Belgische nationaliteit heeft en heel haar leven Nederlands heeft gesproken.

Grafiek 2.13 en tabel 2.14 geven aan dat 24,6% van de kinderen geboren in 2013 een moeder heeft die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Dit percentage is licht toegenomen tegenover 2012 (+0,4 procentpunt). Het aandeel bedraagt nu bijna 25%,

wat betekent dat quasi 1 op 4 van de kinderen die in het Vlaamse Gewest geboren worden een moeder heeft van vreemde origine.

Daar waar het percentage in 2011 even afgenomen was, neemt het aandeel kinderen met een moeder van niet-Belgische origine, net zoals in 2012, nog steeds toe (zie grafiek 2.13).

2.13 Evolutie aandeel kinderen met een moeder van niet-Belgische origine

2.13 Evolutie van het aandeel kinderen met een moeder van niet-Belgische origine sinds 2001 - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Voorlopig cijfer

Het gaat om ruim 150 verschillende nationaliteiten van de moeder bij haar geboorte. De belangrijkste *nationaliteiten* zijn Marokkaans, Turks en Nederlands. 4,8% van de kinderen geboren in Vlaanderen in 2013 heeft een moeder van Marokkaanse origine, 2,3% een moeder van Turkse origine en 1,9% een moeder van Nederlandse origine (zie tabel 2.14).

Er zijn grote provinciale verschillen. Antwerpen heeft het hoogste percentage kinderen met een moeder van niet-Belgische origine, nl. 32,6%. De provincies Vlaams-Brabant en Limburg komen respectievelijk op de tweede (26,5%) en de derde plaats (24,3%). In Oost-Vlaanderen bedraagt het percentage 21,2%. West-Vlaanderen heeft het laagste percentage kinderen met een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had, nl. 12,9% (zie tabel 2.15). De stijging van het aandeel kinderen met een moeder van niet-Belgische origine doet zich niet in alle provincies voor. In Antwerpen en Limburg neemt het aandeel zelfs licht af.

2.14 Kinderen naar origine van de moeder

	2012	2013 ⁽¹⁾
Belgisch	75,8	75,4
Marokkaans	4,9	4,8
Turks	2,5	2,3
Nederlands	1,9	1,9
Pools	1,1	1,1
Russisch	0,9	0,9
Congolees	0,8	0,9
Andere nationaliteit	12,2	12,7
Totaal ⁽²⁾	100,0	100,0

2.14 Percentage levend geboren kinderen naar origine van de moeder (nationaliteit van de moeder bij haar geboorte) - Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Voorlopige cijfers

(2) Het gaat voor alle duidelijkheid om percentages ten opzichte van de groep kinderen waarvan de nationaliteit van de moeder geregistreerd kon worden, zo'n 98% van de geboortepopulatie

2.15 Kinderen met een moeder van niet-Belgische origine per provincie ⁽¹⁾

	2012	2013 ⁽²⁾
Antwerpen	33,2	32,6
Limburg	24,7	24,3
Oost-Vlaanderen	20,0	21,2
Vlaams-Brabant	25,0	26,5
West-Vlaanderen	12,2	12,9
Vlaams Gewest	24,2	24,6

2.15 Percentage levend geboren kinderen van wie de moeder niet van Belgische origine is (d.w.z. niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte) naargelang de provincie - Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Het gaat voor alle duidelijkheid om percentages ten opzichte van de groep kinderen waarvan de nationaliteit van de moeder geregistreerd kon worden, zo'n 98% van de geboortepopulatie

(2) Voorlopige cijfers

6. DE TAAL TUSSEN MOEDER EN KIND

1 op de 4 kinderen heeft niet het Nederlands als 'moedertaal'

Jonge kinderen die thuis een andere taal spreken dan het Nederlands, worden geconfronteerd met grotere uitdagingen om het later op school en op de arbeidsmarkt goed te doen.

Onder meer daarom registreert Kind en Gezin de taalgegevens.

We bekijken *de taal* waarin de *moeder* met haar *kind* praat, wat niet noodzakelijk betekent dat de moeder geen Nederlands spreekt of begrijpt en/of dat er niemand anders in het gezin Nederlands spreekt met het kind.

Bij 25,5% van de kinderen geboren in het Vlaamse Gewest in 2013 is de taal tussen moeder en kind niet het Nederlands. Frans is de meest gebruikte andere taal (5,2%). Arabisch en Turks komen respectievelijk op de tweede en derde plaats. Het aandeel kinderen dat Nederlands spreekt met de moeder blijft, in tegenstelling tot voorgaande jaren, nagenoeg gelijk (daling van 0,5 procentpunt, zie tabel 2.16). Het feit dat er zich slechts een beperkte stijging voordoet van het aantal kinderen met een moeder van niet-Belgische origine heeft daar wellicht mee te maken.

2.16 Taal moeder - kind

	2012	2013 ⁽¹⁾
Nederlands	75,0	74,5
Frans	4,8	5,2
Arabisch	3,9	3,6
Turks	3,1	3,0
Berbers	1,7	1,7
Engels	1,2	1,2
Pools	1,0	1,0
Russisch	0,8	0,8
Spaans	0,5	0,6
Andere talen	8,1	8,3
Totaal	100,0	100,0

2.16 Levend geboren kinderen naar de taal die de moeder spreekt met het kind - Vlaams Gewest (percentage)

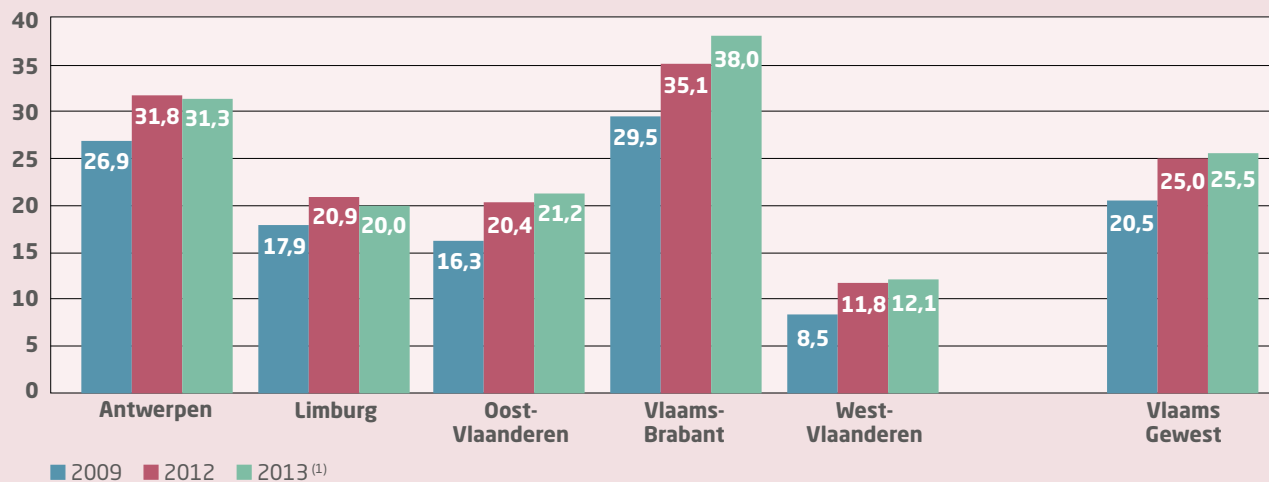
Bron: Kind en Gezin - Mirage

(1) Voorlopige cijfers

Er zijn grote provinciale verschillen. In Vlaams-Brabant spreekt 38% van de kinderen geen Nederlands met de moeder. In Antwerpen bedraagt dit 31,3%. In Limburg (20%) en Oost-Vlaanderen (21,2%) liggen deze percentages heel wat lager en in West-Vlaanderen is dit maar 12,1% (zie grafiek 2.17). In Antwerpen komen Arabisch (6%) en Berbers (4,2%) het meest voor; in Vlaams-Brabant en in West-Vlaanderen is dit het Frans

(respectievelijk 19,1% en 2,5%); in Oost-Vlaanderen Turks (4,3%), Frans (3,3%) en Arabisch (2,9%); in Limburg Turks (7,5%) en Arabisch (2,5%). In een periode van 5 jaar (2009-2013) is het aandeel kinderen met een andere taal dan het Nederlands als 'moedertaal' in elke provincie toegenomen met minstens 2 procentpunten.

2.17 Taal moeder - kind niet-Nederlands per provincie

2.17 Levend geboren kinderen: percentage kinderen bij wie de taal die de moeder met het kind spreekt niet het Nederlands is, in 2009, 2012 en in 2013 - per provincie

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Voorlopige cijfers

7. ACHTERGRONDGEGEVENS OVER GEZINNEN OP GEZINSNIVEAU

Hoewel we in deze publicatie zo veel mogelijk gegevens presenteren op kindniveau, heeft het toch ook zin om sommige cijfers uit te drukken op gezinsniveau. Om maatschappelijke en beleidsmatige redenen is het immers nuttig om te weten hoeveel gezinnen met jonge kinderen er eigenlijk zijn en hoe deze concreet zijn samengesteld qua vorm of omvang. Cijfers over gezinsvorming en gezinsontwikkelingen zijn bovendien ook relevant in het kader van een breder gezinsbeleid dat belang hecht aan duurzame relaties.

7.1. Aantal gezinnen met kinderen, naar vorm en aantal kinderen

In 2013 waren er in het Vlaamse Gewest in totaal meer dan 1 miljoen gezinnen met (inwonende) kinderen. Dat zijn er 2839 meer dan in 2012. Wanneer we de gezinnen opdelen volgens de leeftijd van het jongste kind (zie tabel 2.18), dan stellen we vast dat 65,3% van de gezinnen nog minstens 1 minderjarig kind heeft, bij 34,6% van de gezinnen zijn de kinderen 18 jaar of ouder. 46,7% van de gezinnen heeft nog minstens 1 kind onder de 12 jaar.

2.18 Leeftijd jongste kind

	Kinderen onder de 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Kinderen van 18 tot 25 jaar	Kinderen ouder dan 25 jaar	Totaal
2012	296 736 28,5%	189 886 18,2%	195 984 18,8%	199 972 19,2%	160 172 15,4%	1 042 750 100,0%
2013	298 359 28,5%	190 354 18,2%	194 662 18,8%	202 140 19,3%	160 074 15,3%	1 045 589 100,0%

2.18 Totaal aantal gezinnen met kinderen naar leeftijd jongste kind - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

Hierna bekijken we vooral de gezinnen met jonge kinderen, dat wil zeggen de gezinnen die minstens 1 kind jonger dan 12 jaar hebben.

De diversiteit van deze gezinnen uit zich sterk qua omvang van het gezin, waarbij we de omvang beschouwen naargelang het aantal kinderen. Om uitspraken te doen over het aantal kinderen, maakt het wel uit welke kinderen meegeteld worden. In tabel 2.19 hebben we daarom per jaar 2 cijfers opgenomen voor de omvang van gezinnen met een jongste kind onder de 12 jaar. In de linkerkolom bekijken we de gezinsomvang voor alle gezinnen (ongeacht de leeftijd van de andere inwonende kinderen), in de rechterkolom bekijken we de gezinsomvang enkel voor die gezinnen waar het oudste kind nog minderjarig is.

Tabel 2.19 toont aan dat van de gezinnen die nog een kind onder de 12 jaar hebben, de meeste gezinnen 2 kinderen hebben. Zo heeft 45,3% van de gezinnen met enkel minderjarige

kinderen 2 kinderen. Ongeveer 20% van de gezinnen met jonge kinderen heeft minstens 3 minderjarige kinderen. Wanneer men ook de gezinnen meeneemt die naast hun jonge kind ook nog meerderjarige kinderen hebben, dan bedraagt het aandeel 'grote' gezinnen zelfs 23,1%.

2.19 Aantal gezinnen met jongste kind jonger dan 12 jaar naar omvang van het gezin

	Alle gezinnen, ongeacht leeftijd andere kinderen		Enkel gezinnen met minderjarige kinderen	
	2012	2013	2012	2013
Aantal kinderen in het gezin				
1 kind	33,1	32,8	35,1	34,8
2 kinderen	43,8	44,0	45,0	45,3
3 kinderen	16,4	16,4	15,2	15,2
4 kinderen	6,6	6,7	4,6	4,7
Totaal	100,0 (N=486 622)	100,0 (N=488 713)	100,0 (N=458 983)	100,0 (N=460 968)

2.19 Aantal gezinnen met kinderen onder de 12 jaar naar aantal kinderen in het gezin (al dan niet beperkt tot 18-jarigen) - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering

Tabel 2.20 schetst een beeld van de gezinsvorm van gezinnen met jonge kinderen. 13,4% van de gezinnen met een kind jonger dan 12 jaar is een eenoudergezin. 11,5% is een gezin dat gevormd wordt door een alleenstaande moeder met kinderen. Als we vervolgens gaan kijken naar de omvang van de eenoudergezinnen, dan leiden we uit tabel 2.21 af dat ongeveer 15% van de eenoudergezinnen minstens drie kinderen heeft. Bijna de helft van de eenoudergezinnen waarvan het jongste kind onder de 12 jaar is en het oudste onder de 18 jaar, heeft slechts 1 kind.

2.20 Aantal gezinnen met jongste kind jonger dan 12 jaar naar gezinsvorm ⁽¹⁾

	2012		2013	
Aantal en aandeel				
Tweeoudergezinnen	397 400	86,6%	398 993	86,6%
Alleenstaande moeders	53 080	11,6%	53 164	11,5%
Alleenstaande vaders	8 503	1,9%	8 811	1,9%
Totaal	458 983	100,0%	460 968	100,0%

2.20 Aantal gezinnen met jongste kind onder de 12 jaar naar gezinsvorm - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering
(1) Enkel de gezinnen waarvan het oudste kind jonger dan 18 jaar is, werden meegenomen in de berekening

2.21 Aantal eenoudergezinnen met jongste kind jonger dan 12 jaar naar omvang ⁽¹⁾

	2012	2013
Alleenstaande ouder met 1 kind	47,9	47,6
Alleenstaande ouder met 2 kinderen	36,6	36,8
Alleenstaande ouder met 3 kinderen	11,8	11,8
Alleenstaande ouder met 4 kinderen	3,7	3,8
Totaal	100,0 (N=61 583)	100,0 (N=61 975)

2.21 Aantal eenoudergezinnen met jongste kind onder de 12 jaar naar omvang - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering
(1) Enkel de gezinnen waarvan het oudste kind jonger dan 18 jaar is, werden meegenomen in de berekening

Om na te gaan in welke mate gezinnen moeten omgaan met verschillende opvang-, opvoedings- en ontwikkelingsnoden van kinderen van uiteenlopende leeftijden, presenteren we in tabel 2.22 hoeveel gezinnen kinderen hebben met uiteenlopende leeftijden. We doen dit zowel voor de gezinnen met minstens een kind onder de 6 jaar, als voor gezinnen waarvan het jongste kind tussen 6 en 12 jaar oud is.

Tabel 2.22 geeft aan dat van de gezinnen met minstens een kind onder de 6 jaar, 39,2% nog 1 of meerdere andere kinderen van die leeftijd heeft. 44,9% heeft zowel kinderen onder de 6 jaar, als kinderen op lagereschoolleeftijd. 3,9% van de gezinnen met een kind onder de 6 jaar heeft ook een meerderjarig kind. De helft van de gezinnen met minstens 1 kind op lagereschoolleeftijd, heeft ook 1 of meer kinderen van 12 tot 18 jaar. 14,7% van die gezinnen heeft ook al een meerderjarig kind.

7.2. Relaties en samenlevingsvormen van ouders

Samenleven kan verschillende vormen aannemen: het kan gaan om een huwelijk, om een 'wettelijke samenwoning' of om een feitelijke samenwoning. Via de federale overheid zijn er cijfers beschikbaar over het aantal huwelijken en echtscheidingen, over het aantal personen dat samenlevingscontracten afsluit en stopzet en over de kenmerken van de koppels die huwen of scheiden.

We schetsen vooreerst algemene cijfers over huwelijken en echtscheidingen, maar belichten daarna vooral specifieke zaken over de gehuwde en gescheiden personen. Zo geven we cijfers over het aantal holebi-huwelijken en -scheidingen, schetsen we een beeld van de leeftijd en vorige burgerlijke staat van de huwend en belichten we de huwelijksduur bij scheidingen. Hoewel de cijfers over het aantal kinderen dat betrokken is bij een scheiding onvolledig zijn, geven we ze wel mee omdat ze maatschappelijk erg relevant zijn.

2.22 Diversiteit qua leeftijden van kinderen in het gezin

	Leeftijd jongste kind	
	Jonger dan 6 jaar	Tussen 6 en 12 jaar
Leeftijd oudste kind		
Jonger dan 6 jaar	39,2	nvt
Tussen 6 en 12 jaar	44,9	35,2
Tussen 12 en 18 jaar	12,0	50,1
Tussen 18 en 25 jaar	3,5	13,5
Ouder dan 25 jaar	0,4	1,2
Totaal	100,0 (N=189 828)	100,0 (N=138 450)

2.22 Aantal gezinnen met jonge kinderen onder de 12 jaar naar leeftijden van het jongste en oudste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari 2013

Bron: gegevens uit het rijksregister - bewerking door E. Lodewijckx, Studiedienst van de Vlaamse Regering
nvt: niet van toepassing

7.2.1. Huwelijken, scheidingen en samenlevingscontracten: algemene cijfers

De cijfers die ADSEI publiceert over huwelijken en echtscheidingen hebben zowel betrekking op partners van hetzelfde geslacht als van een verschillend geslacht. Deze cijfers kunnen niet uitgesplitst worden naar geslacht. Op niveau van het individu bestaan er wel cijfers over het aantal mannen en vrouwen dat betrokken was bij een huwelijk van partners van hetzelfde geslacht, net zoals er op dit niveau cijfers bestaan over het aantal personen met een samenlevingscontract.

In 2012 werden er in het *Vlaamse Gewest* 25 522 *huwelijken gesloten*; tegenover 2011 is het aantal huwelijken gestegen met 4,3%. Dat is een opmerkelijke toename omdat het aantal sinds 2008 aan

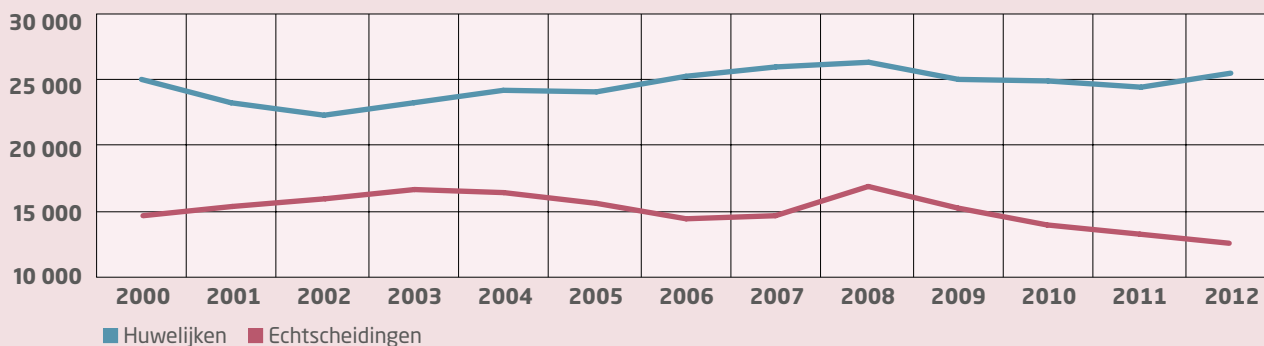
het dalen was. Het bruto-huwelijkscijfer bedraagt 4,02 per 1000 inwoners (zie tabel 2.23 en grafiek 2.24). Er waren 690 mannen die een man huwden en 718 vrouwen die een vrouw huwden.

2.23 Huwelijken en scheidingen

	Aantal huwelijken	Per 1000 inwoners	Aantal scheidingen	Per 1000 inwoners
2008	26 277	4,26	16 602	2,69
2009	25 048	4,03	14 991	2,41
2010	24 926	3,99	13 711	2,19
2011	24 464	3,88	13 008	2,06
2012	25 522	4,02	12 301	1,94

2.23 Aantal huwelijken en scheidingen in het Vlaamse Gewest
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken

2.24 Evolutie huwelijken en echtscheidingen

2.24 Evolutie van het aantal huwelijken en het aantal echtscheidingen in het Vlaamse Gewest sinds 2000
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Thematische Directie Samenleving

In 2012 waren er in het *Vlaamse Gewest* 12 301 echtscheidingen. Het aantal echtscheidingen is gedaald met 5,4% tegenover 2011. Per 1000 inwoners waren er in 2012 1,94 echtscheidingen (zie tabel 2.23). In 2012 waren er 130 mannen en 226 vrouwen betrokken bij een holebi-echtscheiding. Het aantal echtscheidingen in 2012 daalt dus verder na de forse stijging in 2008. Die stijging was onder meer te wijten aan de nieuwe echtscheidingswet die vanaf 1 september 2007 in werking trad. Dat het aantal scheidingen daalt, heeft wellicht ook te maken met het feit dat er - hoewel het aantal huwelijken in 2012 weer toenam - toch minder koppels huwen en gehuwd zijn dan vroeger

(in 1990 waren er bv. nog 38 257 huwelijken in het Vlaamse Gewest) en er meer en meer koppels kiezen voor een samenlevingscontract (zie tabel 2.25)

Qua samenlevingscontracten zijn er alleen cijfers beschikbaar over het *aantal personen dat een samenlevingscontract afsluit*, niet over het aantal contracten. In 2013 sluiten 46 293 personen een samenlevingscontract af, waarvan 96,7% met iemand van het andere geslacht (zie tabel 2.25). Ten opzichte van 2012 is er een toename met 0,9%, maar sinds 2008 is er een toename van 21,7%. Het aantal personen dat een contract stopzet neemt jaar na jaar toe.

7.2.2. Huwelijken: Leeftijd en vorige burgerlijke staat van de huwende personen

Omdat ADSEI ook cijfers publiceert over de kenmerken van de huwende personen, kunnen we nagaan wat de leeftijd is van de huwende personen, hoeveel personen een eerste keer huwen en bij hoeveel huwelijken een gescheiden persoon betrokken is.

Volgens de registratie van ADSEI is de gemiddelde leeftijd van de eerste en tweede huwende personen respectievelijk 36,9 en 34 jaar. Tweederde van de huwelijken vindt plaats tussen partners die beide jonger dan 40 jaar zijn.

2.25 Personen die een samenlevingscontract afsluiten en stopzetten ⁽¹⁾

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Personen die een samenlevingscontract afsluiten						
van een verschillend geslacht	36 839	38 940	41 287	44 434	44 359	44 770
van hetzelfde geslacht	1 201	1 268	1 359	1 434	1 512	1 523
Totaal aantal betrokkenen	38 040	40 208	42 646	45 868	45 871	46 293
Personen die een samenlevingscontract stopzetten						
van een verschillend geslacht	8 849	11 325	14 409	17 194	19 883	20 374
van hetzelfde geslacht	465	444	642	697	703	801
Totaal aantal betrokkenen	9 314	11 769	15 051	17 891	20 586	21 175

2.25 Aantal personen betrokken bij een afsluiting/stopzetting van een samenlevingscontract - Vlaams Gewest
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie op basis van het rijksregister

(1) Samenlevingscontracten kunnen ook betrekking hebben op samenlevende broers, zussen of andere leden van het gezin. Daarom kan uit deze statistiek geen conclusie getrokken worden over de aard van de relatie tussen de betrokkenen

Deze gemiddelden verbergen echter dat heel wat huwende personen (veel) ouder dan de gemiddelde leeftijd zijn. Niet alleen is 11,8% van de huwende personen 50 jaar of ouder, tabel 2.26 geeft ook aan dat bij 22% van de huwelijken beide personen ouder zijn dan 40 jaar, bij 12,1% is de ene jonger en de andere ouder dan 40. Bij 3,9% van de huwelijken zijn beide partners zelfs 50 jaar of ouder.

Aangezien heel wat huwendes al wat ouder zijn, valt te verwachten dat er ook een heel aantal personen niet voor de eerste keer huwen. Tabel 2.27 geeft aan dat dit inderdaad het geval is. Liefst 23,2% van de huwende personen is gescheiden. 0,9% van de huwende personen was eerder gehuwd, maar

2.26 Huwelijken naar leeftijd van de partners

Beiden jonger dan 40 jaar	65,9
<i>waarvan beide jonger dan 30 jaar</i>	15,1
Beiden ouder dan 40 jaar	22,0
<i>waarvan beide ouder dan 50 jaar</i>	3,9
1 jonger en 1 ouder dan 40 jaar	12,1
Totaal	100,0 (N=25 522)

2.26 Huwelijken naar leeftijd van de huwende personen - Vlaams Gewest - 2012
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Thematische Directie Samenleving

de partner is overleden. Uiteraard verschilt het aandeel personen dat eerder gehuwd was naar de leeftijd van de personen. Waar slechts 1,8% van de personen jonger dan 30 jaar gescheiden is op het moment van het huwelijk, bedraagt dit percentage 62% voor

mensen van 40 jaar of ouder en liefst 70% voor mensen van 50 jaar of ouder. Mogelijks vormen de huwelijken met personen die eerder al gehuwd waren een van de redenen voor de recente toename van het aantal huwelijken.

2.27 Voorgaande burgerlijke staat van de huwende personen

Leeftijd van de huwende personen	Totaal	Burgerlijke staat voor het huwelijk			
		Ongehuwd	Weduw(e)-naar	Gescheiden	Burgerlijke staat onbekend
Jonger dan 40 jaar	36 715	90,6%	0,1%	8,0%	1,2%
<i>waarvan jonger dan 30 jaar</i>	20 223	97,3%	0,0%	1,8%	0,9%
40 jaar of ouder	14 329	29,8%	3,1%	62,0%	5,0%
<i>waarvan 50 jaar of ouder</i>	6 024	17,1%	5,8%	70,0%	7,0%
Totaal	51 044	73,6%	0,9%	23,2%	2,3%

2.27 Aantal huwende personen naar voorgaande burgerlijke staat per leeftijdscategorie - Vlaams Gewest - 2012
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Thematische Directie Samenleving

Vraag is of de personen die eerder gehuwd waren, in hun nieuwe huwelijk vooral huwen met personen die (ook) gescheiden zijn of met voordien ongehuwde personen. Tabel 2.28 geeft aan dat het grootste deel (64,8%) van de huwelijken plaatsvindt tussen 2 ongehuwden. Bij 15,6% van de huwelijken was een partner al eens gehuwd, bij 14,7% van de huwelijken waren beide partners al eens gehuwd. In totaal zijn er dus in 33,1% van de huwelijken personen betrokken die al eerder gehuwd waren.

7.2.3. Scheidingen: leeftijd van de scheidende personen, duur van het huwelijk bij scheiding en aantal betrokken kinderen

De gemiddelde leeftijd van de scheidende partners is in 2012 volgens cijfers van ADSEI 45,3 jaar voor de eerste scheidende en 42,9 jaar voor de tweede scheidende. 18,1% van de eerste scheidenden is jonger dan 40 jaar, daar waar 40% van de tweede scheidenden 40 jaar is of ouder. Dat heel wat personen scheiden op iets oudere leeftijd, lijkt er op te wijzen dat de meeste echtscheidingen plaatsvinden na een behoorlijke duur van het huwelijk. Tabel 2.29 bevestigt dit gedeeltelijk. Het merendeel van de scheidingen vindt inderdaad plaats na

een huwelijksduur van 10 jaar, maar het aandeel scheidingen na een huwelijk van minder dan 5 jaar neemt wel toe, net zoals het aandeel scheidingen na een huwelijk van 20 jaar en meer.

1 scheiding op 10 vindt plaats tussen partners die meer dan 30 jaar getrouwd waren, 1 scheiding op de 5 tussen personen die tussen de 5 en 10 jaar gehuwd waren.

2.28 Huwelijken naar voorafgaande burgerlijke staat van de partners

Huwelijkssamenstelling	Aandeel
Twee ongehuwden	64,8
1 ongehuwd, 1 gescheiden	15,6
2 gescheiden	14,7
1 weduwnaar, 1 ongehuwd	0,5
1 weduwe/weduwnaar, 1 gescheiden of ook weduwe/weduwnaar	1,3
Niet te bepalen wegens burgerlijke staat ongekend	3,1
Totaal	100,0 (N=25 522)

2.28 Aantal huwelijken naar voorafgaande burgerlijke staat van beide partners - Vlaams Gewest - 2012
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Thematische Directie Samenleving

2.29 Evolutie van het aandeel echtscheidingen naar duur van het huwelijk

Jaar	Duur van het huwelijk bij echtscheiding						
	Minder dan 5 jaar	5 tot 10 jaar	10 tot 15 jaar	15 tot 20 jaar	20 tot 25 jaar	25 tot 30 jaar	30 jaar en meer
2000	16,1	23,8	19,6	14,7	11,8	7,3	6,6
2005	13,9	21,5	20,0	16,4	12,3	8,5	7,4
2010	17,7	20,1	16,8	14,7	12,3	8,5	9,8
2011	17,9	20,8	16,0	14,5	12,4	8,5	9,9
2012	18,2	20,8	15,2	14,3	12,3	8,6	10,6

2.29 Evolutie van het aandeel scheidingen naar huwelijksduur - Vlaams Gewest - 2012
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Thematische Directie Samenleving

Hoewel er grote maatschappelijke aandacht is voor het aantal en de leeftijden van kinderen die geconfronteerd worden met de scheiding van hun ouders, ontbreekt het voorlopig aan volledige gegevens

hierover. Tabel 2.30 geeft aan dat het voor 80,8% van de echtscheidingen niet geregistreerd wordt of niet geweten is. Van de overige 19,2% weten we het wel. In 670 van deze scheidingen waren geen kinderen betrokken, bij de

resterende 1692 scheidingen waren wel 1 of meer kinderen in het gezin aanwezig. Alles samen kregen dus minstens 2875 kinderen in 2012 te maken met scheidende ouders, het reële aantal ligt wellicht heel wat hoger.

2.30 Aantal scheidingen naar betrokken aantal kinderen

	Aantal betrokken kinderen							Totaal
	Geen kind	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	4 kinderen	5 of meer kinderen	Onbekend	
Aantal scheidingen	670	768	714	170	31	9	9 939	12 301
Totaal aantal betrokken kinderen	0	768	1 428	510	124	45	nvt	2 875

2.30 Aantal scheidingen naar betrokken aantal kinderen en totaal aantal betrokken kinderen - Vlaams Gewest - 2012
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Thematische Directie Samenleving
nvt: niet van toepassing

8. DE EUROPESE CONTEXT

8.1. Huwelijken en echtscheidingen

Het *huwelijkscijfer* (= aantal huwelijken per jaar per 1000 inwoners) in het Vlaamse Gewest is eerder laag (zie tabel 2.31). De cijfers voor het Vlaamse Gewest en België behoren samen met die van Luxemburg, Frankrijk en Spanje tot de laagste in de EU-15. Het huwelijkscijfer ligt het hoogst in Finland en Zweden. Sinds 2000 is het aantal huwelijken per 1000 inwoners in de meeste bestudeerde landen afgenomen of nagenoeg ongewijzigd gebleven. Dit gaat gepaard met het huwen op steeds latere leeftijd en met een toename van andere samenlevingsvormen. Enkel in Finland en Zweden ligt het huwelijkscijfer van 2012 nog hoger dan het cijfer van 2000. Voor Griekenland, Italië en Portugal zijn nog geen cijfers bekend voor 2012.

2.31 Huwelijken per 1000 inwoners

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Vlaams Gewest	4,2	4,0	4,3	4,0	4,0	3,9	4,0
België	4,4	4,1	4,3	4,0	3,9	4,1	3,6
Aangrenzende landen							
Duitsland	5,1	4,7	4,6	4,6	4,7	4,6	4,7
Frankrijk	5,0	4,5	4,1	3,9	3,9	3,6	3,7
Luxemburg	4,9	4,4	3,9	3,5	3,5	3,3	3,4
Nederland	5,5	4,4	4,5	4,4	4,5	4,3	4,7
Noordse landen							
Finland	5,1	5,6	5,8	5,6	5,6	5,3	5,3
Denemarken	7,2	6,7	6,8	6,0	5,6	4,9	5,1
Zweden	4,5	4,9	5,5	5,1	5,3	5,0	5,3
Mediterrane landen							
Griekenland	4,5	5,5	4,8	5,2	5,0	4,9	NB
Italië	5,0	4,2	4,1	3,8	3,6	3,4	NB
Portugal	6,2	4,6	4,1	3,8	3,8	3,4	NB
Spanje	5,4	4,8	4,2	3,8	3,6	3,4	3,5
Andere landen							
Oostenrijk	4,9	4,8	4,2	4,2	4,5	4,3	4,6
Verenigd Koninkrijk	5,2	5,2	4,5	4,3	4,5	NB	NB
Ierland	5,0	5,1	5,0	4,9	4,6	4,3	NB

2.31 Aantal huwelijken per 1000 inwoners (bruto-huwelijkscijfer) in de EU-15-landen sinds 2000
 Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken
 Eurostat, website
 NB: niet beschikbaar

In de meeste landen van de EU-15 zijn er tussen de 2 en 3 *echtscheidingen* per 1000 inwoners. Het cijfer over 2012 voor het Vlaamse Gewest ligt nu lager dan in de andere landen. In Italië en Ierland ligt het aantal echtscheidingen lager dan 1 per 1000 inwoners (zie tabel 2.32), maar er zijn nog geen cijfers voor 2012. De vergelijking met het jaar 2000 leert dat enkel Portugal en Spanje een serieuze toename kenden van het aantal echtscheidingen per 1000 inwoners. In Vlaanderen en België neemt het echtscheidingscijfer eerder af.

2.32 Echtscheidingen per 1000 inwoners

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Vlaams Gewest	2,6	2,6	2,7	2,4	2,2	2,1	1,9
België	2,6	2,9	3,3	3,0	2,7	2,9	2,5
Aangrenzende landen							
Duitsland	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3	NB
Frankrijk	1,9	2,5	2,1	2,0	2,1	2,0	NB
Luxemburg	2,4	2,2	2,0	2,1	2,1	NB	NB
Nederland	2,2	2,0	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0
Noordse landen							
Finland	2,7	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4
Denemarken	2,7	2,8	2,7	2,7	2,6	2,6	2,8
Zweden	2,4	2,2	2,3	2,4	2,5	2,5	2,5
Mediterrane landen							
Griekenland	1,0	1,2	1,2	1,2	NB	NB	NB
Italië	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9	NB	NB
Portugal	1,9	2,2	2,5	2,5	2,6	2,5	NB
Spanje	0,9	1,7	2,4	2,1	2,2	2,2	NB
Andere landen							
Oostenrijk	2,4	2,4	2,4	2,2	2,1	2,1	2,0
Verenigd Koninkrijk	2,6	2,6	2,2	2,0	2,1	2,1	NB
Ierland	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	NB

2.32 Aantal echtscheidingen per 1000 inwoners in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Bevolkingsstatistieken Eurostat, website

NB: niet beschikbaar

8.2. Gezinnen waarin jonge kinderen leven

Op basis van de Labour Force Survey publiceert Eurostat cijfers over het aantal huishoudens volgens samenstelling, aantal kinderen en leeftijd van het jongste kind. Deze cijfers zijn gebaseerd op een enquête en zijn dus geen populatiegegevens, maar omdat de enquête volgens min of meer dezelfde methode en met dezelfde vragen wordt afgenomen in diverse landen, kunnen we de Labour Force Survey-gegevens wel hanteren om de gezinsvorm in internationaal vergelijkend perspectief te bekijken. Het steekproefopzet wordt jaarlijks

herhaald. Hierdoor kunnen ook evoluties in de tijd bekeken worden, al moet gezegd dat de percentages durven variëren over de jaren heen. Dit is wellicht het gevolg van een te kleine steekproef. De meerwaarde van de cijfers ligt daarom voornamelijk in de internationale vergelijking.

Tabel 2.33 geeft voor alle huishoudens met kinderen het aandeel weer van de eenoudergezinnen, uitgesplitst volgens leeftijd van het jongste kind (onder of boven 6 jaar).

In België bedraagt het aandeel eenoudergezinnen in het aantal gezinnen met kinderen tot 6 jaar

12,4%. Onder de gezinnen met kinderen tussen 6 en 12 jaar bedraagt het aandeel eenoudergezinnen 20,1%. We stellen echter vast dat de registratie van het huishoudtype in België onvoldoende betrouwbaar is omdat het aandeel kinderen dat leeft in een ander type huishouden dan bij 1 of 2 ouders veel hoger is in België dan in de andere landen. De cijfers over België zijn dus onvoldoende betrouwbaar om ze te vergelijken met andere landen.

Binnen de EU-15-landen waarvoor deze cijfers beschikbaar zijn, scoren vooral Denemarken, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Ierland hoog.

2.33 Aandeel eenoudergezinnen volgens leeftijdscategorie kind

	Eenoudergezinnen met jongste kind jonger dan 6 jaar			Eenoudergezinnen met jongste kind tussen 6 en 12 jaar		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
België	13,1 ⁽¹⁾	11,9 ⁽¹⁾	12,4 ⁽¹⁾	20,7 ⁽¹⁾	19,8 ⁽¹⁾	20,1 ⁽¹⁾
Aangrenzende landen						
Duitsland	12,5	12,4	12,5	18,3	20,0	18,3
Frankrijk	11,1	11,1	10,5	22,0	21,7	20,7
Luxemburg	5,3	5,1	5,2	13,0	16,0	14,1
Nederland	7,9	7,6	8,1	15,8	15,4	16,8
Noordse landen						
Finland	2,8	3,5	3,1	7,0	7,6	5,3
Denemarken	24,8	28,7	30,0	30,2	33,5	34,1
Zweden	16,0	18,8	14,3	28,6	27,0	26,2
Mediterrane landen						
Griekenland	2,2	2,1	2,5	5,9	6,4	6,8
Italië	3,7	4,0	4,3	8,2	8,3	9,0
Portugal	6,4	7,2	7,9	10,3	11,0	11,8
Spanje	4,5	5,3	5,1	9,1	10,0	9,1
Andere landen						
Oostenrijk	7,2	6,3	7,0	12,0	11,9	11,6
Verenigd Koninkrijk	22,1	23,1	22,2	28,0	27,4	27,3
Ierland	13,9	14,3	13,8	20,7	21,9	21,5
Europa						
EU-15	8,2	8,4	11,7	14,7	15,2	17,3

2.33 Percentage eenoudergezinnen bij gezinnen met kinderen, volgens leeftijd van het jongste kind - 2010-2012
 Bron: Eurostat (website) gebaseerd op de European Labour Force Survey
 (1) Niet betrouwbaar

De dagelijkse activiteiten van jonge kinderen worden in belangrijke mate bepaald door het feit dat de ouders een betaalde baan hebben of niet. De tijd die kinderen doorbrengen buiten het eigen gezin, o.a. in de kinderopvang, hangt nauw samen met het gaan werken van de ouders. Ook is de arbeidsparticipatie van de ouders een belangrijke bepalende factor voor de welvaart in het gezin. Werk hebben biedt nog altijd de beste bescherming tegen armoede. Om al deze redenen staan we in dit hoofdstuk stil bij de mate waarin jonge kinderen ouders hebben die beroepsactief zijn. Naast de arbeidsparticipatie op zich, bekijken we de omvang van de tewerkstelling en het werkregime.

We presenteren populatiegegevens uit het datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, gegevens uit onderzoek naar het gebruik van opvang voor jonge kinderen en gegevens uit de Labour Force Survey (Eurostat). We schetsen eerst en vooral cijfers op kindniveau, maar omwille van de beleidsrelevantie bekijken we ook cijfers over de arbeidssituatie van moeders en vaders met jonge kinderen.

De cijfers van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid vergen enige uitleg. Deze cijfers geven informatie over de socio-economische positie van de ouder(s)* van de kinderen. De Kruispuntbank Sociale Zekerheid onderscheidt 4 hoofdcategorieën in die posities: *werkend*, *werkzoekend*, *niet-beroepsactief* en *andere*. Tot de categorie 'niet-beroepsactieven' horen voltijds bruggepensioneerden, vrijgestelde werkzoekenden, mensen met tijdskrediet, mensen die een leefloon ontvangen, ...

De categorie '*andere*' kan zowel slaan op niet-werkenden (huisvrouwen/huismannen, geschorste werkzoekenden, ...), als op werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid (bv. grensarbeiders, diplomaten, personen die werken voor een organisatie die niet bijdrageplichtig is aan de Belgische sociale zekerheid, ...). Op basis van deze classificaties kan afgeleid worden hoeveel kinderen leven in een gezin met geen, 1 of 2 ouder(s) aan het werk, al maakt de categorie '*andere*' het onmogelijk om dit voor alle kinderen zuiver uit te klaren. De cijfers die we presenteren over het aandeel kinderen in een gezin met of zonder werkende ouder(s) moeten daarom allemaal beschouwd worden als 'minimumsituaties'. We kunnen bv. wel een indicatie geven van de ondergrens van het aantal kinderen dat woont in een gezin zonder werkenden (namelijk het percentage kinderen dat leeft bij 1 of 2 werkzoekende(n) en/of niet-beroepsactieve ouders) en we kunnen hiervoor ook de bovengrens afleiden (als alle ouders met categorie '*andere*' niet zouden werken), maar het precieze percentage kunnen we niet bepalen.

* Bedoeld wordt met ouder(s): als het kind verblijft in het gezin van zijn ouder(s). Als het kind in een ander type van gezin verblijft, dan gaat het om de referentiepersoon van dit gezin en diens (eventuele) partner

1. JONGE KINDEREN EN DE ARBEIDSPARTICIPATIE VAN HUN OUDERS

Minstens 89,1% van de kinderen leeft in gezin met minstens 1 werkende

In de lijn van de opzet van 'Het kind in Vlaanderen' presenteren we hier een aantal cijfers over de tewerkstelling van de ouders van jonge kinderen met als teleenheid het kind. We steunen hiervoor op de meest recente cijfers van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid die dateren van 31 december 2010.

89,1% van de kinderen jonger dan 12 jaar heeft ten minste 1 ouder die aan het werk is. 3,6% leeft in een gezin zonder werkende ouders. Van 7,2% kunnen we niet met zekerheid zeggen of er iemand werkt of niet omdat er naast een niet-werkende ook iemand tot de categorie 'andere' hoort of omdat de alleenstaande ouder tot de categorie 'andere' hoort. Het aandeel kinderen in een gezin zonder werkende ouder bedraagt dus maximaal 10,8% van de kinderen (zie tabel 3.1).

61% van de kinderen woont bij beide ouders die allebei aan het werk zijn. Tegenover 2009 nam dit type toe met 0,4 procentpunt. De tweede meest voorkomende situatie is een kind dat

woont bij beide ouders, van wie er een werkt en de tweede de socio-economische positie 'andere' heeft. Net zoals in 2009 leeft 13% van de kinderen in dergelijk gezin. Omdat 2,5% van de kinderen 2 ouders heeft waarvoor de arbeidssituatie 'andere' is, bedraagt het aandeel kinderen met 2 werkende ouders dus minimaal 61% en maximaal 76,5%. Net zoals in 2009 leeft 8,2% van de kinderen in een eenoudergezin met werkende ouder.

Tabel 3.1 geeft ook de situatie naargelang de leeftijd van het kind. De arbeidsparticipatie van de ouders verschilt echter niet veel naargelang de leeftijd van de kinderen. Oudere kinderen leven wel iets meer in een gezin met minstens 1 werkende ouder en het aandeel kinderen met een niet-beroepsactieve ouder ligt iets hoger bij kinderen onder de 3 jaar. Dat het percentage kinderen met een alleenstaande werkende ouder hoger ligt bij kinderen tussen 6 en 12 jaar dan bij kinderen onder de 3 jaar (respectievelijk 10,6% en 4,5%), volgt onder meer uit het feit dat er meer eenoudergezinnen voorkomen bij oudere kinderen.

3.1 Mate van arbeidsparticipatie in het gezin

	2009	2010			Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
2 werkenden	60,6	61,5	62,1	60,1	61,0
1 werkende en 1 werkzoekende met uitkering RVA	3,6	4,1	3,7	3,0	3,5
1 werkende en 1 niet-beroepsactieve ⁽¹⁾	3,5	5,3	3,7	2,3	3,4
1 werkende en 1 'andere' ⁽²⁾	13,0	13,3	12,4	13,2	13,0
2 werkzoekenden met uitkering RVA en/of niet-beroepsactief	0,6	0,8	0,6	0,5	0,6
1 werkzoekende of niet-beroepsactieve en 1 'andere' ⁽²⁾	3,1	3,7	3,2	2,8	3,2
2 'andere' ⁽²⁾	2,3	2,6	2,5	2,4	2,5
1 werkende	8,2	4,5	7,2	10,6	8,2
1 werkzoekende met uitkering RVA	1,4	1,1	1,3	1,4	1,3
1 niet-beroepsactieve ⁽¹⁾	1,7	1,7	1,8	1,7	1,7
1 andere ⁽²⁾	1,5	1,3	1,5	1,8	1,6
Onbekend ⁽³⁾	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Totaal met minstens 1 werkende in het gezin⁽⁴⁾</i>	<i>88,8</i>	<i>88,6</i>	<i>89,2</i>	<i>89,3</i>	<i>89,1</i>
<i>Totaal enkel niet-werkende(n) in het gezin⁽⁴⁾</i>	<i>3,7</i>	<i>3,7</i>	<i>3,7</i>	<i>3,6</i>	<i>3,6</i>
<i>Totaal niet uit te klaren of er werkende in het gezin is</i>	<i>6,8</i>	<i>7,7</i>	<i>7,2</i>	<i>7,0</i>	<i>7,2</i>
Totaal	100,0 (N=805 632)	100,0 (N=209 788)	100,0 (N=207 268)	100,0 (N=396 013)	100,0 (N=813 065)

3.1 Kinderen onder de 12 jaar naar de mate van arbeidsparticipatie van de ouders, of naar de mate van arbeidsparticipatie van de referentiepersoon en zijn/haar partner als het kind niet in het gezin van zijn/haar ouders verblijft - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Niet-beroepsactieve: omvat onder andere voltijds bruggensioen, voltijds tijdskrediet, vrijgestelden van inschrijving als werkzoekende en gerechtigden op een leefloon

(2) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen, geschorste werkzoekenden, ...)

(3) Het gaat hier om kinderen waarvan niets geweten is over de gezinssituatie of om kinderen die niet in een gezin verblijven

(4) Deze percentages moeten beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

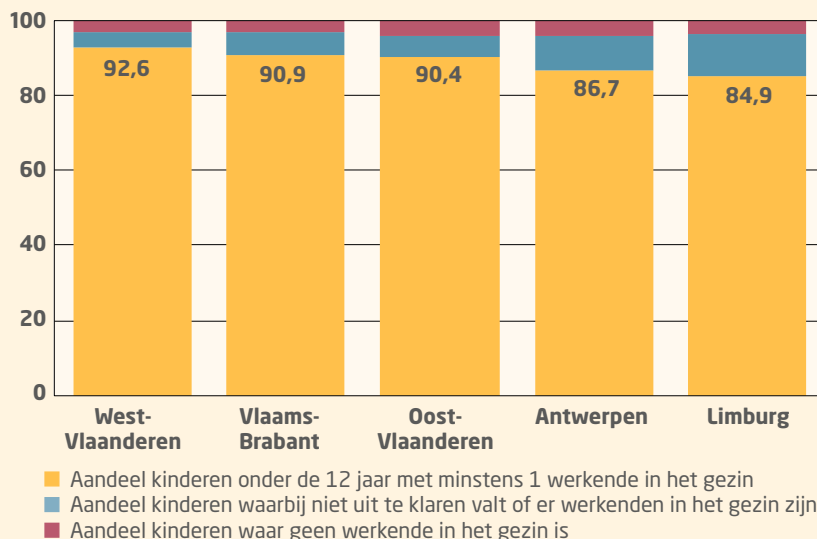
Als we deze cijfers bekijken op provinciaal niveau, dan zien we in grafiek 3.2 dat er wel enige verschillen zijn tussen de provincies. In West-Vlaanderen woont 92,6% van de kinderen onder de 12 jaar bij minstens 1 werkende, in Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen gaat het om respectievelijk 90,9% en 90,4%.

In Limburg en Antwerpen woont het grootste deel van de jonge kinderen ook in een gezin met minstens 1 werkende, maar de percentages liggen er duidelijk lager dan in de andere provincies.

Grafiek 3.2 geeft aan dat een lager aandeel kinderen met een werkende

in het gezin niet noodzakelijk leidt tot een groter aandeel kinderen zonder werkende in het gezin. Het is vooral de categorie 'niet uit te klaren of er werkenden zijn of niet' die in de provincies Limburg en Antwerpen hoger ligt. Doordat de categorie 'andere' in de registratie van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid vooralsnog niet nader uitgesplitst kan worden tussen 'niet-werkend' (zoals geschorste werkzoekenden) en 'werkend, maar niet aangesloten bij de Belgische sociale zekerheid', moeten de cijfers qua arbeidsparticipatie dan ook met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Als er bv. in Limburg heel wat ouders zouden wonen die in Nederland of Duitsland werken en daar aangesloten zijn bij de sociale zekerheid, dan zou het aandeel kinderen met minstens 1 werkende in het gezin onderschat worden in Limburg.

3.2 Mate van arbeidsparticipatie in het gezin - per provincie

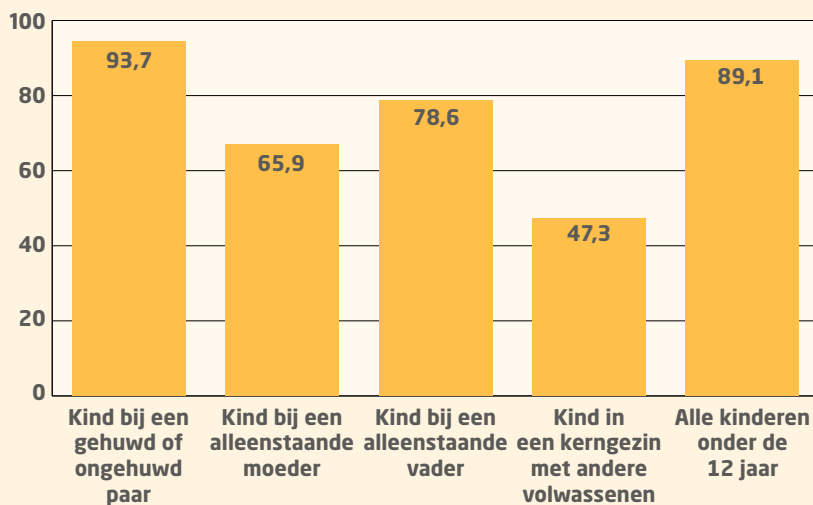
3.2 Kinderen onder de 12 jaar naar mate van arbeidsparticipatie in het gezin - per provincie - situatie op 31 december 2010
 Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

Naast de provinciale verschillen, doen er zich in Vlaanderen qua arbeidsparticipatie ook verschillen voor naargelang van het gezinstype en de leeftijd van de kinderen. Grafiek 3.3 illustreert dat het aandeel kinderen met werkende ouder(s) verschilt naargelang van het *gezinstype*. 93,7% van de kinderen wonend bij een paar heeft minstens 1 werkende ouder. Bij kinderen die leven bij alleenstaande vaders of alleenstaande moeders ligt dat percentage heel wat lager, maar er doet zich wel een duidelijk verschil voor naar het geslacht van de alleenstaande

ouder. 78,6% van de kinderen bij een alleenstaande vader heeft een vader die werkt, terwijl dat bij de kinderen met een alleenstaande moeder slechts 65,9% is. In het gezinstype 'kind in kerngezin met andere volwassenen' bevinden zich relatief gezien het meeste kinderen zonder werkende ouder(s). In Vlaanderen is het aantal kinderen van 0 tot 12 jaar in die gezinnen echter beperkt (3,5%). Ook al gaat het hier om minimumsituaties (want de categorie 'andere' zorgt voor niet eenduidig te interpreteren cijfers), toch zijn de verschillen aanzienlijk.

Tabel 3.4 geeft aan of er zich per gezinstype verschillen voordoen naar de *leeftijd van de kinderen* en schetst ook of het aandeel kinderen met (niet-)werkende ouders per gezinstype evolueerde. De verschillen naar leeftijd zijn duidelijk zichtbaar. In alle gezinstypes ligt het aandeel kinderen met minstens 1 werkende ouder hoger bij de oudere kinderen. Een voorbeeld: slechts 53,6% van de kinderen jonger dan 3 jaar wonend bij een alleenstaande moeder heeft een werkende moeder. Bij kinderen van 3 tot 6 jaar is dit 63,6%, en bij kinderen van 6 tot 12 jaar 70,1%.

3.3 Werkende ouder(s) in gezin ⁽¹⁾

3.3 Percentage kinderen onder de 12 jaar met werkende ouder(s) in het gezin naar gezinstype op 31 december 2010 - Vlaams Gewest

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Deze percentages moet beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

Tabel 3.4 geeft aan dat het aandeel kinderen dat leeft bij een werkende alleenstaande moeder nagenoeg constant blijft ten opzichte van 2009. Grafiek 3.5 schetst dit cijfer in ruimer historisch perspectief voor alle leeftijdscategorieën. Uit deze grafiek blijkt dat er in 2010 in relatieve zin meer kinderen leefden bij een werkende alleenstaande moeder dan in 2001, maar het aandeel ligt wel lager dan in 2007 en 2008.

Voor kinderen die leven bij een (al dan niet gehuwd) paar geeft tabel 3.4 aan dat het aandeel kinderen waarvan beide ouders werken constant is gebleven ten opzichte van 2009. Dit neemt niet weg dat er achter het globale cijfer voor het Vlaamse Gewest relevante geografische verschillen schuilgaan.

3.4 Arbeidsparticipatie ouders per gezinstype

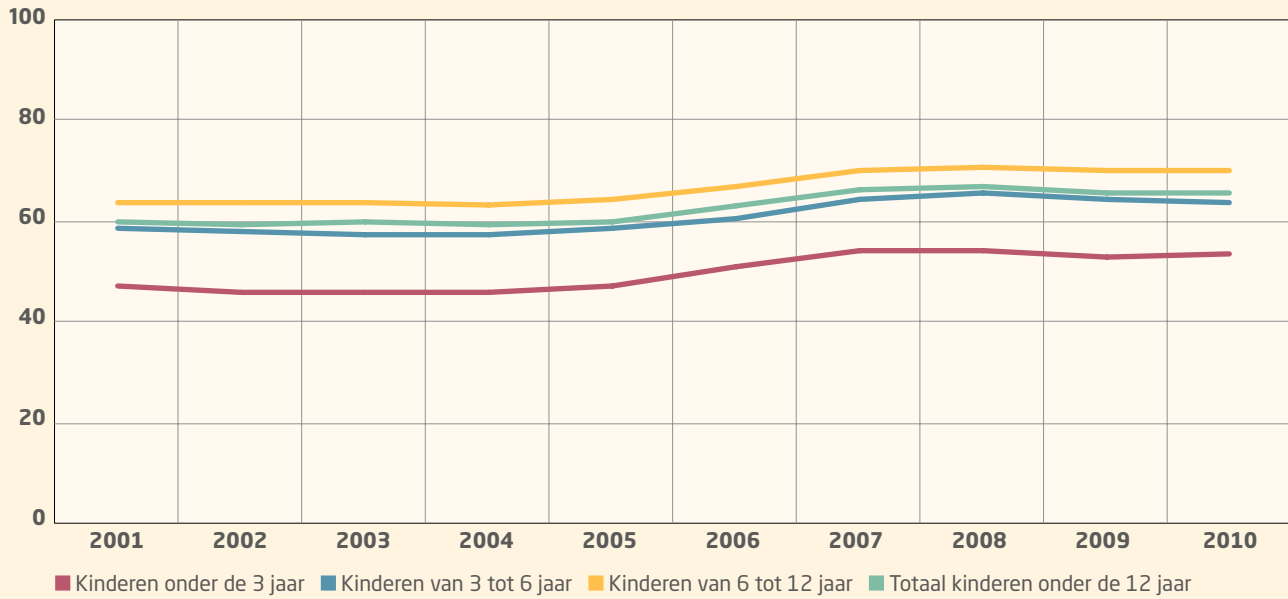
	2009	2010			Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Kind bij een (on)gehuwd paar					
Beide ouders werkend	71,1	68,8	71,6	72,2	71,1
1 ouder werkend, 1 ouder werkzoekend met uitkering RVA	4,2	4,6	4,2	3,6	4,0
1 ouder werkend, 1 ouder niet-beroepsactief	3,9	5,6	4,1	2,6	3,8
1 ouder werkend, 1 ouder 'andere'	14,8	14,2	13,9	15,6	14,8
<i>Totaal met werkende ouder(s) ⁽¹⁾</i>	<i>93,9</i>	<i>93,2</i>	<i>93,8</i>	<i>94,0</i>	<i>93,7</i>
<i>Andere combinaties</i>	<i>6,1</i>	<i>6,8</i>	<i>6,2</i>	<i>6,0</i>	<i>6,3</i>
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aantal kinderen bij een (on)gehuwd paar</i>	<i>681 171</i>	<i>184 251</i>	<i>178 208</i>	<i>328 626</i>	<i>691 085</i>
Kind bij een alleenstaande moeder					
Moeder werkend ⁽¹⁾	65,8	53,6	63,6	70,1	65,9
Moeder werkzoekend met uitkering RVA	12,2	15,4	12,2	9,9	11,3
Moeder niet-beroepsactief	10,1	16,2	12,0	8,3	10,4
Moeder 'andere'	11,8	14,8	12,2	11,8	12,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aantal kinderen bij een alleenstaande moeder</i>	<i>80 491</i>	<i>13 198</i>	<i>19 149</i>	<i>50 027</i>	<i>82 374</i>
Kind bij een alleenstaande vader					
Vader werkend ⁽¹⁾	78,2	67,3	77,8	80,8	78,6
Vader werkzoekend met uitkering RVA	8,2	12,0	8,1	6,9	7,8
Vader niet-beroepsactief	4,1	7,3	4,7	3,6	4,3
Vader 'andere'	9,5	13,3	9,3	8,7	9,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aantal kinderen bij een alleenstaande vader</i>	<i>12 173</i>	<i>1 320</i>	<i>2 504</i>	<i>7 645</i>	<i>11 469</i>

3.4 Kinderen onder de 12 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouders, of naar arbeidsparticipatie van de referentiepersoon en zijn/haar partner als het kind niet in het gezin van zijn/haar ouders verblijft en voor de belangrijkste gezinstypes - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Deze percentages moet beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

3.5 Kinderen bij alleenstaande moeder die werkt

3.5 Kinderen wonend bij een alleenstaande moeder: evolutie sinds 2001 van het percentage kinderen waarvan de moeder werkt naar leeftijdscategorie - Vlaams Gewest - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

Zo toont tabel 3.6 aan dat het aandeel kinderen van 0 tot 3 jaar dat in een gezin woont waar beide ouders werken sterk varieert. Dit heeft ook implicaties voor de behoefte aan kinderopvang. Omdat de Kruispuntbank Sociale Zekerheid de werkenden in het buitenland en de werkenden bij een internationale instelling (samen met onder meer de geschorste werkzoekenden en de huisvrouwen) onderbrengt in de categorie 'andere', geven we per arrondissement ook weer hoeveel procent van de kinderen in een tweoudergezin woont waar minstens 1 ouder de socio-economische positie 'andere' heeft.

De cijfers geven aan dat het aandeel kinderen met 2 werkende ouders sterk verschilt tussen de arrondissementen. Waar in Tielt 82,2% van de kinderen die wonen bij een (al dan niet gehuwd) paar, leeft in een tweeverdienergezin, ligt dat aandeel in het arrondissement Antwerpen heel wat lager (namelijk 54,4%). De verschillen zouden deels te maken kunnen hebben met het feit dat sommige arrondissementen meer uitgaande of internationale arbeid kennen dan andere, maar die reden kan - in het niet zo realistische geval dat alle ouders met de positie 'andere' werkend zouden zijn - het verschil zeker niet helemaal wegwerken.

3.6 Kinderen onder de 3 jaar bij (mogelijke) tweeverdieners

Arrondissement	2 werkende ouders	1 ouder werkend, 1 ouder 'andere'	Beide ouders 'andere'
Tielt	82,2	7,9	1,1
Diksmuide	81,7	6,7	0,6
Roeselare	81,1	7,0	1,1
Brugge	80,3	8,7	0,7
Ieper	77,4	7,8	2,0
Dendermonde	76,4	10,3	1,1
Aalst	76,2	9,6	1,2
Kortrijk	76,0	10,8	1,4
Eeklo	75,5	11,5	1,5
Leuven	75,5	12,0	2,4
Oudenaarde	74,7	9,5	1,5
Veurne	73,9	10,4	1,9
Gent	72,3	12,6	1,7
Mechelen	70,9	13,3	1,2
Halle-Vilvoorde	70,6	14,2	3,0
Turnhout	70,0	12,5	4,2
Oostende	69,1	12,3	2,2
Sint-Niklaas	66,6	15,0	1,6
Hasselt	65,4	15,1	2,4
Tongeren	58,4	18,0	8,8
Maaseik	57,2	18,0	9,1
Antwerpen	54,4	22,9	4,0

3.6 Percentage kinderen onder de 3 jaar wonend bij een (on)gehuwd paar naar arbeidsparticipatie van de ouders/referentiepersonen - per arrondissement (percentage) - situatie op 31 december 2010
Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

2. DE OMVANG EN AARD VAN DE TEWERKSTELLING VAN OUDERS VAN JONGE KINDEREN

Kinderen in tweeoudergezinnen: combinatie 1 ouder voltijds - 1 ouder deeltijds komt het meest voor

Op basis van de gegevens van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid kunnen we op kindniveau ook weergeven wat het statuut van de ouders is - zelfstandig of werkend in loondienst - en kunnen we van de ouders die werken in loondienst aangeven of ze voltijds of deeltijds werken. Dit alles maakt het mogelijk om cijfers te presenteren over de omvang en de aard van de tewerkstelling van ouders van jonge kinderen. We beschouwen zelfstandigen daarbij als voltijds werkenden.

38% van de kinderen onder de 12 jaar in een tweeoudergezin (2010) leeft in een gezin waar een ouder deeltijds in loondienst is en waar de andere ouder voltijds werkt, hetzij in loondienst (31,2%), hetzij als zelfstandige (6,8%). 29,7% van de kinderen tot 12 jaar zijn kinderen van wie de ouders in hoge mate beroepsactief zijn, van wie de ouders behoren tot de 'intensieve tweebanengezinnen'. Het gaat om 18% kinderen in een tweeoudergezin waarvan beide ouders voltijds werken in loondienst, om 5% waarvan beide ouders als zelfstandige werken en om 6,7% waarvan een van beiden werkt als zelfstandige en de

andere voltijds in loondienst is. Mogelijks ligt het aandeel kinderen in een intensief tweebanengezin nog hoger, omdat 12,4% van de kinderen in een tweeoudergezin leeft in een gezin waar 1 ouder voltijds in loondienst of zelfstandige is en de andere ouder tot de categorie 'andere' hoort. Omwille van de moeilijk te interpreteren categorie 'andere' kan niet precies berekend worden hoeveel kinderen er leven in een *eenbaansgezin*. Minstens 6,4%, maar dat percentage zou ook hoger kunnen liggen omdat de percentages beschouwd moeten worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities.

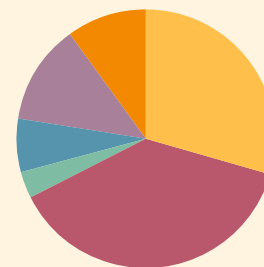
20,5% van de kinderen in een *eenoudergezin* leeft bij een ouder - meestal

de moeder - die niet-beroepsactief is. Bij 30,1% werkt de ouder voltijds in loondienst, 30,4% van de kinderen heeft een deeltijds werkende ouder en 7% heeft een ouder die werkt als zelfstandige.

Tabel 3.8 geeft aan dat de omvang van de tewerkstelling in de gezinnen van de kinderen niet is afgenomen ten opzichte van 2009, hoewel men dat op basis van de economische situatie had kunnen vermoeden. Mogelijks was het effect van de economische crisis nog onvoldoende merkbaar of trof de crisis in 2010 eerder andere personen dan ouders van jonge kinderen. Cijfers over 2011 en daaropvolgende jaren zullen meer informatie kunnen geven over de omvang van de impact van de crisis op de werkzaamheid in gezinnen met jonge kinderen.

3.7 Omvang tewerkstelling

- Intensief tweebanengezin (29,7%)
- 1 ouder voltijds werkend, 1 ouder deeltijds in loondienst (38,0%)
- 2 ouders deeltijds in loondienst (3,5%)
- Eenbaansgezin (6,4%)
- 1 ouder werkend, 1 ouder 'andere' (12,4%)
- Overige combinaties (10,1%)

3.7 Omvang van de tewerkstelling van ouders van kinderen onder de 12 jaar die wonen in een tweeoudergezin op 31 december 2010 - Vlaams Gewest

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

3.8 Omvang tewerkstelling

	2009	2010			Totaal
	Totaal	Kinderen van 0 tot 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Kinderen in tweeoudergezin					
Beide ouders voltijds in loondienst	17,9	22,1	17,5	16,0	18,0
1 ouder voltijds in loondienst, 1 zelfstandige	6,6	6,6	6,5	6,8	6,7
Beide ouders zelfstandige	5,2	3,4	4,6	6,2	5,0
<i>Totaal intensieve tweeбанengezinnen⁽¹⁾</i>	<i>29,7</i>	<i>32,1</i>	<i>28,6</i>	<i>28,9</i>	<i>29,7</i>
1 ouder voltijds, 1 ouder deeltijds in loondienst	31,2	27,9	32,3	32,4	31,2
1 ouder zelfstandige, 1 ouder deeltijds in loondienst	6,8	5,3	7,0	7,5	6,8
<i>Totaal combinatie 1 voltijds en 1 deeltijds⁽¹⁾</i>	<i>37,9</i>	<i>33,2</i>	<i>39,3</i>	<i>39,9</i>	<i>38,0</i>
<i>Beide ouders deeltijds in loondienst</i>	<i>3,5</i>	<i>3,5</i>	<i>3,7</i>	<i>3,4</i>	<i>3,5</i>
1 ouder voltijds in loondienst, 1 werkzoekend of niet-beroepsactief	5,2	7,0	5,3	3,7	5,0
1 ouder zelfstandige, 1 werkzoekend of niet-beroepsactief	1,4	1,6	1,5	1,1	1,4
<i>Totaal eenbaansgezin⁽¹⁾</i>	<i>6,6</i>	<i>8,6</i>	<i>6,8</i>	<i>4,9</i>	<i>6,4</i>
1 ouder voltijds in loondienst, 1 'andere'	9,5	9,6	8,9	9,8	9,5
1 ouder zelfstandige, 1 'andere'	3,0	2,4	2,7	3,3	2,9
<i>Totaal 1 voltijds werkende en andere</i>	<i>12,5</i>	<i>12,0</i>	<i>11,6</i>	<i>13,0</i>	<i>12,4</i>
<i>Overige combinaties</i>	<i>9,8</i>	<i>10,5</i>	<i>10,1</i>	<i>9,9</i>	<i>10,1</i>
Totaal	100,0	100,0 (N=184 251)	100,0 (N=178 208)	100,0 (N=328 626)	100,0 (N=691 085)
Kinderen in eenoudergezin					
Ouder voltijds in loondienst	30,5	25,7	29,8	31,2	30,1
Ouder deeltijds in loondienst	29,9	23,3	29,3	32,6	30,4
Ouder zelfstandige	7,1	5,8	6,1	7,6	7,0
Ouder niet-beroepsactief	21,1	30,5	22,8	17,1	20,5
Ouder 'andere'	11,5	14,7	11,9	11,4	12,0
Totaal	100,0	100,0 (N=14 518)	100,0 (N=21 653)	100,0 (N=57 672)	100,0 (N=93 843)

3.8 Kinderen onder de 12 jaar naar gezinstype en naar omvang van de tewerkstelling van de ouders - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Deze percentages moet beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

3. WAT IS DE PRECIEZE ARBEIDSSITUATIE VAN DE MOEDERS VAN KINDEREN JONGER DAN 3 JAAR?

13,1% van de moeders werkt wel, maar onderbrak haar arbeidsparticipatie

Tabel 3.9 geeft een overzicht van de arbeidssituatie van de moeders met een kind jonger dan 3 jaar die in 2013 deelnamen aan een bevraging over

het gebruik van opvang voor baby's en peuters. 64% van de moeders die deelnamen, werkt ofwel deeltijds ofwel voltijds. Het aandeel moeders in werkonderbreking bedraagt 13,1%. 6% van hen is in ouderschapsverlof, 2,8% neemt loopbaanonderbreking of tijdskrediet. Het aandeel niet-werkende

moeders bedraagt 19,1%. Het gaat hier vooral om niet-beroepsactieve vrouwen zoals huisvrouwen en studenten.

Deze cijfers geven een beter inzicht in hoger geschetste cijfers over kinderen met een niet-werkende ouder (zie tabel 3.1). Kinderen onder de drie jaar blijken meer dan de oudere kinderen te wonen in gezin met minstens 1 niet-beroepsactieve ouder. Tabel 3.9 geeft aan dat een deel van de niet-beroepsactieve moeders wel werkt, maar haar werk tijdelijk onderbreekt, en dit wellicht voor de kinderen.

3.9 Arbeidssituatie moeders

	2013
Werkend	
Voltijds werkend	35,8
Deeltijds werkend	28,2
In onderbreking	
Zwangerschapsverlof	3,3
Ouderschapsverlof	6,0
Ziekteverlof	0,9
Loopbaanonderbreking/tijdskrediet	2,8
Verlof zonder wedde	0,1
Niet-werkend	
Werkloos	6,5
Invaliditeit	1,0
Huisvrouw, student	11,6
Andere	3,9
Totaal	100,0 (N=3 432)

3.9 Arbeidssituatie van moeders met kind onder de 3 jaar - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedebouw, G., Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaams Gewest, Steunpunt WVG, 2014

4. WERKREGIME, ARBEIDSDUUR EN AANTAL ARBEIDSDAGEN

Heel wat ouders met werk dat flexibiliteit vereist

Recent onderzoek over het gebruik van opvang peilde - om het gebruik van opvang te kunnen situeren en duiden - naar het werkregime, het aantal arbeidsuren en het aantal arbeidsdagen van de ouders van jonge kinderen.

Zoals blijkt uit tabel 3.10 hebben de meeste ouders voornamelijk werkuren overdag in de week (63,9% van de moeders en 52,2% van de vaders). 11% van de moeders en 18,9% van de vaders worden na hun reguliere dagtaak geconfronteerd met onverwachte overuren. Verder hebben 10% van de moeders en 8,4% van de vaders elke week andere werkuren. Gezinnen met jonge kinderen moeten dus flexibel zijn om hun werk te combineren met hun gezinsleven.

De moeders die deelnamen aan het onderzoek werken gemiddeld 37,4 uur per week. Ze presteren deze uren gemiddeld op 4,5 dagen per week. De vaders werken gemiddeld iets meer uren en werken gemiddeld ook meer dagen in de week (5,1 versus 4,5).

3.10 Werkregime en gemiddeld aantal werkdagen en werkuren

	Moeder (N=3 432)	Vader (N=3 371)
Werkregime		
Enkel werkuren overdag in de week	63,9	52,2
Enkel werkuren overdag (met onverwachte overuren)	11,0	18,9
Ploegenstelsel: vroeg en laat	5,0	6,8
Ploegenstelsel: vroeg, laat en 's nachts	2,2	4,8
Iedere week wisselende uren	10,0	8,4
Enkel nachtwerk	0,9	1,2
Enkel weekendwerk	0,2	0,2
Andere werkuren	7,0	7,6
Arbeidsuren		
Gemiddeld aantal uren betaalde arbeid per week	37,4	38,6
Arbeidsdagen		
Gemiddeld aantal werkdagen per week	4,5	5,1

3.10 Werkregime, aantal arbeidsdagen en werkuren van moeders en vaders met (minstens) een kind van 0 tot 3 jaar - Vlaams Gewest - 2013

Bron: Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedeboom, G., Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaams Gewest, Steunpunt WVG, 2014

Ook het onderzoek naar het gebruik van opvang voor kleuters en lagereschoolkinderen peilde naar het *aantal arbeidsdagen* van werkende ouders, meer specifiek naar het aantal arbeidsdagen van de moeder.

Ongeveer 4 op de 10 moeders van kinderen van 2,5 tot 12 jaar werken minder dan 5 dagen per week. 6,1% van de moeders die bevroegd werden in het onderzoek werkt meer dan 5 dagen.

3.11 Aantal arbeidsdagen per week van moeders

Aantal arbeidsdagen in een week	Kinderen van 2,5 tot 12 jaar
3 dagen of minder	11,3
4 dagen	27,3
5 dagen	55,2
6 of 7 dagen	6,1
Totaal	100,0 (N=2 168)

3.11 Aantal arbeidsdagen van moeders met (minstens) een kind van 2,5 jaar tot 12 jaar - Vlaams Gewest - 2012
Bron: Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*. Universiteit Hasselt, SEIN, Identity, Diversity & Inequality research, 2013

5. ARBEIDSPARTICIPATIE IN GEZINNEN MET JONGE KINDEREN VANUIT DE INVALSHOEK VAN DE OUDERS

Duidelijk verschil in arbeidssituatie vaders en moeders. Stabiele en hoge arbeidsparticipatie bij vrouwen met jonge kinderen. Alleenstaande moeders zijn veel minder beroepsactief

Het datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid maakt het mogelijk om in te zoomen op de arbeidsparticipatie van ouders met jonge kinderen met als teleenheid *'mannen met kinderen'* en *'vrouwen met kinderen'*. Omdat deze cijfers relevant zijn voor een uitgebouwd gezinsbeleid presenteren we deze

gegevens. Ze maken het mogelijk om geslachtsverschillen in de werksituatie van vaders en moeders te tonen, enerzijds naar leeftijd van het jongste/ enige kind, anderzijds naar het aantal kinderen in het gezin. We bekijken eerst het verschil tussen mannen en vrouwen naar leeftijd van het enige/jongste kind bij de twee- en eenoudergezinnen samen. Daarna zoomen we in op de werksituatie van moeders per gezinsvorm en naar aantal kinderen.

Uit tabel 3.12 blijkt duidelijk dat vaders met jonge kinderen vaker aan het werk zijn dan moeders met jonge kinderen.

Ongeveer 9 op de 10 vaders werken, terwijl dat aandeel bij vrouwen met kinderen van 0 tot 12 jaar duidelijk lager, maar toch nog op een hoog niveau ligt (76,9%). Dit betekent echter niet dat meer vrouwen met jonge kinderen werkzoekend zijn, maar wel dat meer vrouwen een 'andere' arbeidssituatie hebben (bv. huisvrouw of student) en dat vrouwen met kinderen vaker niet-beroepsactief zijn. Verder toont tabel 3.12 ook duidelijk dat de leeftijd van het jongste of enige kind geen grote impact heeft op de arbeidssituatie van mannen, terwijl dit bij vrouwen wel duidelijk het geval is.

3.12 Arbeidssituatie van vaders en moeders

	2010			
	Een kind of jongste kind			
	Jonger dan 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	Totaal
Totaal mannen				
Werkend	88,9	89,7	90,4	89,6
Werkzoekend	3,3	2,9	2,3	2,8
Niet-beroepsactief	1,2	1,1	1,2	1,2
Andere	6,5	6,4	6,1	6,3
Totaal	100,0 (N=163 685)	100,0 (N=101 381)	100,0 (N=158 606)	100,0 (N=423 672)
Totaal vrouwen				
Werkend	72,9	77,8	80,1	76,9
Werkzoekend	4,9	4,3	3,6	4,2
Niet-beroepsactief	6,2	3,5	2,1	4,0
Andere	16,0	14,4	14,3	15,0
Totaal	100,0 (N=175 477)	100,0 (N=114 055)	100,0 (N=185 318)	100,0 (N=474 850)

3.12 Arbeidssituatie van mannen en vrouwen met jonge kinderen in 2- of 1-oudergezin naar leeftijd van het enige/jongste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december
Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

3.13 Arbeidsparticipatie moeders: detail

	2009	2010			
		Een kind of jongste kind			
	Totaal	Jonger dan 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	Totaal
Totaal moeders⁽¹⁾					
Werkend in loondienst	63,2	62,2	64,4	63,2	63,1
Werkend als zelfstandige	7,2	6,0	7,3	8,2	7,2
Werkend als helper bij zelfstandige	1,3	0,7	1,1	1,6	1,2
Werkend in loondienst en als zelfstandige	2,8	2,8	3,0	3,1	3,0
<i>Totaal werkend</i>	<i>74,5</i>	<i>71,7</i>	<i>75,9</i>	<i>76,1</i>	<i>74,4</i>
Werkzoekend met uitkering RVA	4,3	4,8	4,3	3,5	4,1
Niet-beroepsactief	6,1	6,9	5,0	6,3	6,2
<i>Totaal niet-werkend⁽²⁾</i>	<i>10,4</i>	<i>11,7</i>	<i>9,3</i>	<i>9,8</i>	<i>10,3</i>
Andere	15,1	16,6	14,9	14,2	15,2
Totaal moeders	100,0	100,0 (N=180 465)	100,0 (N=118 804)	100,0 (N=200 585)	100,0 (N=499 854)
Moeders samenwonend met partner					
Werkend in loondienst	65,8	64,3	66,9	66,8	65,9
Werkend als zelfstandige	7,7	6,2	7,9	9,3	7,8
Werkend als helper bij zelfstandige	1,5	0,8	1,3	2,0	1,3
Werkend in loondienst en als zelfstandige	2,9	2,9	3,1	3,3	3,1
<i>Totaal werkend⁽²⁾</i>	<i>77,9</i>	<i>74,2</i>	<i>79,2</i>	<i>81,3</i>	<i>78,0</i>
Werkzoekend met uitkering RVA	3,4	4,1	3,4	2,5	3,3
Niet-beroepsactief	3,3	5,6	2,6	1,2	3,3
<i>Totaal niet-werkend⁽²⁾</i>	<i>6,7</i>	<i>9,6</i>	<i>6,0</i>	<i>3,8</i>	<i>6,6</i>
Andere	15,3	16,2	14,8	14,9	15,4
Totaal moeders samenwonend met partner	100,0	100,0 (N=163 349)	100,0 (N=99 829)	100,0 (N=154 317)	100,0 (N=417 495)

vervolg zie p. 104

3.13 Arbeidsparticipatie moeders: detail (vervolg)

	2009	2010			
		Een kind of jongste kind			
	Totaal	Jonger dan 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	Totaal
Alleenstaande moeders					
Werkend in loondienst	59,4	47,4	59,6	64,0	59,4
Werkend als zelfstandige	5,7	5,0	5,1	6,3	5,7
Werkend als helper bij zelfstandige	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Werkend in loondienst en als zelfstandige	2,8	2,3	3,1	3,4	3,1
<i>Totaal werkend⁽¹⁾</i>	<i>68,2</i>	<i>54,8</i>	<i>68,0</i>	<i>73,9</i>	<i>68,4</i>
Werkzoekend met uitkering RVA	11,6	15,3	11,0	8,8	10,7
Niet-beroepsactief	8,8	15,5	9,6	6,3	9,1
<i>Totaal niet-werkend⁽²⁾</i>	<i>20,4</i>	<i>30,7</i>	<i>20,5</i>	<i>15,1</i>	<i>19,7</i>
Andere	11,3	14,4	11,5	11,0	11,9
Totaal alleenstaande moeders	100,0	100,0 (N=12 128)	100,0 (N=14 226)	100,0 (N=31 001)	100,0 (N=57 355)

3.13 Arbeidsparticipatie van samenwonende en alleenstaande moeders met een kind of met jongste kind jonger dan 12 jaar naar leeftijd van het kind/jongste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

(1) Omvat ook de moeders met kinderen inwonend in een ander gezin

(2) Deze percentages moet beschouwd worden als een ondergrens. De categorie 'andere' van het datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid bevat immers zowel werkende als niet-werkende posities

Tabel 3.13 bekijkt de arbeidsparticipatie van moeders per gezinsvorm. De arbeidsparticipatie van alle moeders met een kind of jongste kind jonger dan 12 jaar in het Vlaamse Gewest bedraagt 74,4%. Dit cijfer ligt lager dan het cijfer uit tabel 3.12 omdat daar de moeders uit een gezin met meer dan 2 volwassenen niet werden opgenomen. Het algemene cijfer ligt nagenoeg

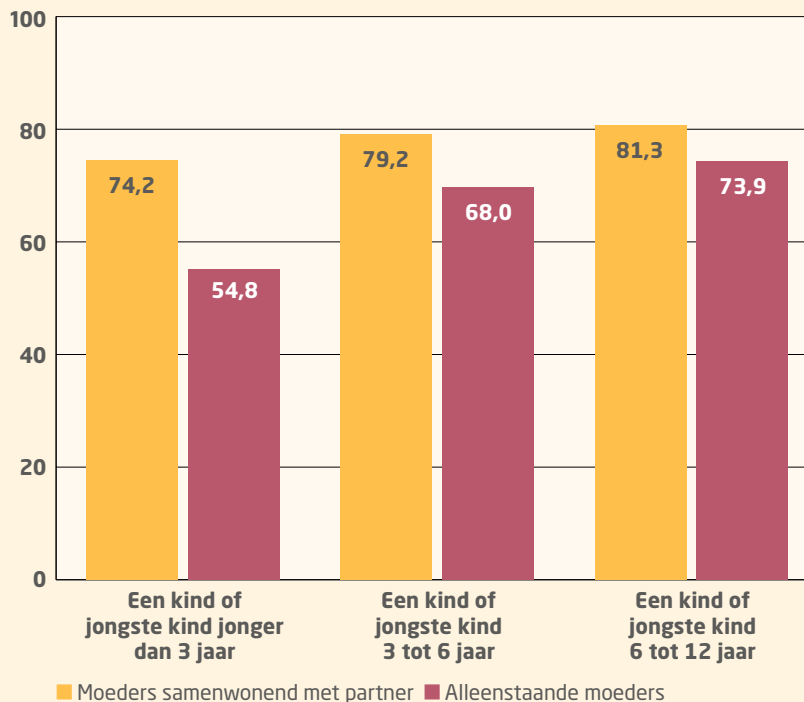
op hetzelfde niveau als in 2009. Het aandeel moeders dat werkzoekend is met uitkering van de RVA neemt dan weer lichtjes af (-0,2 procentpunt). We zien in 2010 alvast nog geen duidelijke impact van de financieel-economische crisis op de arbeidssituatie van moeders met jonge kinderen. Af te wachten valt of dit zo blijft in 2011 en 2012. De arbeidsparticipatie ligt

duidelijk lager bij moeders met een kind jonger dan 3 jaar (71,7%) dan bij moeders met een ouder kind.

Bij alleenstaande moeders met een kind jonger dan 12 jaar ligt de arbeidsparticipatie veel lager dan bij samenwonende moeders: 68,4% tegenover 78%. De alleenstaande moeders met een kind jonger

dan 3 jaar kennen een nog lagere participatiegraad: slechts 54,8% werkt. Ongeveer 15% van de vrouwen met een baby of peuter is werkzoekend, een even groot aandeel is niet-beroepsactief. Het aandeel werkenden bij alleenstaande moeders met een kind jonger dan 12 jaar is toegenomen van 68,2% in 2009 tot 68,4% in 2010 (zie tabel 3.13 en grafiek 3.14). Bij deze percentages gaat het altijd om ondergrenzen. Heel wat moeders horen volgens de Kruispuntbank Sociale Zekerheid immers tot de categorie 'andere' die zowel werkenden als niet-werkenden bevat.

3.14 Arbeidsparticipatie moeders naar gezinstype

3.14 Samenwonende en alleenstaande moeders met een kind of met jongste kind jonger dan 12 jaar: percentage dat werkzaam is - Vlaams Gewest - situatie op 31 december 2010

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

Tabel 3.15 specificeert de cijfers voor vrouwen ook naargelang het aantal kinderen dat ze hebben. Daaruit blijkt duidelijk dat het aandeel vrouwen dat volgens de bestanden van de Kruispuntbank beschouwd wordt als

werkend niet alleen verschilt naar de leeftijd van het kind, maar ook en sterk varieert naargelang het aantal kinderen. Bij vrouwen die samenwonen is het verschil wel pas duidelijk zichtbaar vanaf het derde kind.

3.15 Aandeel werkende moeders naar aantal kinderen

	2010			
	Een kind of jongste kind			
	Jonger dan 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	Totaal
Alleenstaande moeder				
1 kind	61,3	70,3	74,8	70,5
2 kinderen of meer	49,0	66,1	73,3	66,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Samenwonende moeder				
1 kind	79,2	81,9	84,2	81,1
2 kinderen	77,7	84,1	85,1	82,4
3 kinderen of meer	56,8	67,3	71,5	65,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.15 Arbeidsparticipatie van samenwonende en alleenstaande moeders met een kind of met jongste kind jonger dan 12 jaar naar leeftijd van het kind/jongste kind en naar aantal kinderen - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid

6. DE EUROPESE CONTEXT

6.1. Werkzaamheidsgraad bij vrouwen met jonge kinderen

Over arbeidsparticipatie in gezinnen zijn er geen Europese cijfers beschikbaar die als teleenheid het kind nemen.

Wel is de *werkzaamheidsgraad bij vrouwen met jonge kinderen* bekend.

Aan de hand van de Labour Force Survey (Eurostat) vergelijken we het Vlaamse Gewest met de EU-15-landen.

In tabel 3.16 is de werkzaamheidsgraad bij moeders in 2012 opgesplitst naar het aantal kinderen - 1, 2, 3 of meer kinderen - en naar de leeftijd van het jongste kind. De werkzaamheidsgraad in het Vlaamse Gewest bij moeders met een of meer kinderen onder de 12 jaar behoort tot de hoogste. Vlaamse moeders met 1 kind kennen (ongeacht de leeftijd van het kind) zelfs de hoogste werkzaamheidsgraad van de 15 gepresenteerde EU-landen. De werkzaamheidsgraad ligt veel lager in de mediterrane EU-landen, met uitzondering van Portugal. Opmerkelijk is het verschil in werkzaamheidsgraad tussen moeders met 1 of 2 kinderen en moeders met 3 of meer kinderen. Deze laatste groep moeders kent - met uitzondering van

3.16 Werkzaamheidsgraad moeders

	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Met een kind of jongste kind jonger dan 6 jaar ⁽¹⁾			
Vlaams Gewest ⁽²⁾	80,9	81,8	61,3
België	74,4	74,6	54,7
Aangrenzende landen			
Duitsland	65,8	60,4	40,9
Frankrijk	72,2	68,3	49,9
Luxemburg	79,9	77,3	51,4
Nederland	79,8	80,7	66,4
Noordse landen			
Denemarken	72,2	82,5	75,4
Finland	62,0	65,7	55,8
Zweden	74,0	80,7	76,9
Mediterrane landen			
Griekenland	52,2	50,5	44,5
Italië	59,9	52,2	38,6
Portugal	74,8	73,4	53,9
Spanje	62,6	57,2	44,0
Andere landen			
Oostenrijk	77,9	71,7	56,4
Ierland	65,5	60,5	44,3
Verenigd Koninkrijk	68,2	61,6	41,4
Europa			
EU-15	67,0	62,8	47,3
EU-28	65,0	61,5	46,7

Vervolg zie p. 108

Zweden en Denemarken - quasi overal een veel lagere werkzaamheidsgraad. De werkzaamheidsgraad van moeders met jonge kinderen is meestal lager wanneer het jongste kind jonger dan 6 jaar is dan wanneer het jongste kind 6 tot 12 jaar oud is. Er blijken zich ook amper verschillen voor te doen tussen de EU-15 en de EU-28 landen.

3.16 Werkzaamheidsgraad moeders (vervolg)

	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Met een kind of jongste kind van 6 tot 12 jaar ⁽¹⁾			
Vlaams Gewest ⁽²⁾	83,5	88,0	73,7
België	76,8	82,1	67,6
Aangrenzende landen			
Duitsland	80,6	78,9	63,6
Frankrijk	77,1	83,9	69,5
Luxemburg	80,6	76,2	62,9
Nederland	77,1	81,2	72,2
Noordse landen			
Denemarken	79,6	89,1	87,7
Finland	82,3	92,1	86,2
Zweden	73,5	91,5	85,7
Mediterrane landen			
Griekenland	57,4	53,0	52,8
Italië	59,4	54,0	41,5
Portugal	79,3	72,9	69,6
Spanje	60,6	57,9	54,0
Andere landen			
Oostenrijk	83,5	81,7	68,5
Ierland	62,5	57,3	48,4
Verenigd Koninkrijk	77,2	77,8	63,1
Europa			
EU-15	71,9	72,3	63,6
EU-28	72,7	72,9	63,5

3.16 Werkzaamheidsgraad van vrouwen tussen 20 en 49 jaar naar aantal kinderen en naar leeftijd van het jongste kind (Vlaams Gewest en EU-lidstaten) - 2012

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat Labour Force Survey (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

(1) In gezinnen met meerdere kinderen wordt gekeken naar de leeftijd van het jongste kind

(2) cijfers 2011

Tabel 3.17 vergelijkt de EU-15 landen op vlak van het aandeel van deeltijds werkende moeders naargelang het aantal kinderen dat ze hebben en naargelang de leeftijd van de kinderen. Uit de cijfers blijkt dat er heel wat landen zijn waar meer moeders deeltijds werken dan in België. In Nederland gaat het om meer dan 80% van de vrouwen met kinderen, maar ook in Duitsland liggen de percentages merkkelijk hoger dan in België. Duidelijk is wel dat het aandeel deeltijds werkende moeders in de meeste landen stijgt naarmate er meer kinderen in het gezin zijn. Opmerkelijk is dat de verschillen naargelang de leeftijd van het (jongste) kind niet groot zijn en zeker niet afnemen, wat er op lijkt te wijzen dat men deeltijds blijft werken, ook al worden de kinderen ouder.

3.17 Deeltijds werkende moeders

	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Met een kind of jongste kind jonger dan 6 jaar			
Vlaams Gewest	NB	NB	NB
België	37,0	46,7	53,6
Aangrenzende landen			
Duitsland	56,0	73,4	77,9
Frankrijk	25,3	39,2	47,4
Luxemburg	29,8	42,6	52,9
Nederland	82,1	89,2	90,5
Noordse landen			
Denemarken	22,4	26,0	36,7
Finland	18,5	16,2	28,5
Zweden	34,5	42,1	43,4
Mediterrane landen			
Griekenland	13,2	11,9	14,2
Italië	36,0	41,9	46,4
Portugal	8,5	8,6	19,9
Spanje	27,7	28,0	35,8
Andere landen			
Oostenrijk	54,5	76,3	70,9
Ierland	28,1	34,5	45,3
Verenigd Koninkrijk	50,0	63,6	70,4
Europa			
EU-15	39,6	49,1	56,2
EU-28	33,9	42,1	48,4

Vervolg zie p. 110

3.17 Deeltijds werkende moeders (vervolg)

	Met 1 kind	Met 2 kinderen	Met 3 of meer kinderen
Met een kind of jongste kind van 6 tot 12 jaar			
Vlaams Gewest	NB	NB	NB
België	48,0	52,2	56,1
Aangrenzende landen			
Duitsland	61,6	76,9	78,6
Frankrijk	28,2	34,4	43,7
Luxemburg	44,7	52,7	55,5
Nederland	80,8	88,4	89,0
Noordse landen			
Denemarken	26,0	29,2	38,4
Finland	12,8 ⁽¹⁾	12,1	15,0
Zweden	37,7	38,3	42,6
Mediterrane landen			
Griekenland	14,6	10,6	13,8
Italië	40,8	43,3	42,5
Portugal	9,1	10,1	(1)
Spanje	30,9	29,0	27,1
Andere landen			
Oostenrijk	61,5	72,9	62,7
Ierland	46,7	46,6	52,6
Verenigd Koninkrijk	50,1	60,5	72,0
Europa			
EU-15	43,4	49,9	55,3
EU-28	34,4	41,1	46,7

3.17 Aandeel deeltijds werkende moeders tussen 20 en 49 jaar naar aantal kinderen en naar leeftijd van het jongste kind (België en EU-lidstaten) - 2012

Bron: EAK, Eurostat Labour Force Survey

(1) Geen/minder betrouwbaar cijfer

NB: niet beschikbaar

6.2. Kinderen in een gezin zonder werkende volwassene

In 2012 leeft in de EU-15 11,2% van de kinderen jonger dan 18 jaar in een gezin zonder werkende volwassene. Dat aandeel neemt de laatste jaren duidelijk toe. België scoort iets hoger dan het gemiddelde, namelijk 11,7%. Maar het cijfer van België neemt wel af ten opzichte van de 2 voorgaande jaren. In de meeste andere landen ligt het percentage lager dan in België, enkel in Griekenland, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Ierland leven nog meer kinderen in een gezin zonder werkende volwassene (zie tabel 3.18). In Griekenland en Spanje is er een sterke toename van het aandeel. Dit lijkt te wijzen op de grote impact van de financieel-economische crisis in die landen.

3.18 Zonder werkende volwassene

	2000	2005	2010	2011	2012
België	11,4	12,8	12,2	12,5	11,7
Aangrenzende landen					
Duitsland	9,4	11,4	9,6	8,8	8,5
Frankrijk	9,3	8,8	9,7	9,9	10,4
Luxemburg	4,0	2,7	2,8	4,8	3,6
Nederland	7,0	6,7	5,4	5,3	5,6
Noordse landen					
Denemarken	NB	5,7	4,4	4,9	4,4
Finland	NB	6,6	8,5	8,2	8,2
Zweden	NB	NB	9,4	8,4	7,3
Mediterrane landen					
Griekenland	5,5	4,2	6,3	9,2	12,9
Italië	7,6	5,9	8,2	8,3	9,2
Portugal	3,8	4,6	7,0	7,8	9,2
Spanje	6,6	5,6	10,8	11,9	13,8
Andere landen					
Oostenrijk	3,8	5,9	5,5	5,0	4,9
Ierland	10,1	11,9	19,7	20,3	20,2
Verenigd Koninkrijk	17,0	16,5	17,9	17,3	16,5
Europa					
EU-15	9,7 ⁽¹⁾	9,6 ⁽¹⁾	10,8	10,9	11,2
EU-28	NB	9,8 ⁽¹⁾	10,7	10,8	11,1

3.18 Kinderen jonger dan 18 jaar die leven in een huishouden zonder volwassene met betaald werk (percentage) in de EU-15-landen

Bron: Eurostat (website)

(1) Geschat percentage

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 4

WELVAART, ARMOEDE EN KANSARMOEDE

Niet alle kinderen hebben het op materieel en financieel vlak even goed. Dat kan voor de kinderen negatieve effecten hebben op meerdere levensdomeinen (gezondheid, ontwikkeling, welzijn, sociale contacten, ...) en dit zowel op korte als op lange termijn. Daarom staan we uitvoerig stil bij de materiële situatie in gezinnen van jonge kinderen. Gedetailleerde gegevens hierover zijn echter schaars, zeker op populatieniveau. Via steekproefonderzoek hebben we wel een beeld van de materiële situatie in gezinnen met kinderen. Zo bevat de SILC-enquête (Survey on income and living conditions) niet alleen data op kindniveau over het gezinsinkomen, maar ook gegevens over een aantal niet-monetaire aspecten die wijzen op ontberingen in het gezin (zoals niet op vakantie kunnen gaan, niet wekelijks kip of vlees kunnen eten, om financiële redenen geen auto hebben, ...). Nadeel van de SILC-enquête is dat het aantal kinderen in de steekproef niet zo groot is, dat de steekproef niet elk jaar volledig opnieuw samengesteld wordt en dat SILC gebaseerd is op een steekproef van huishoudens, waardoor gegevens op kindniveau minder zuiver als representatief beschouwd kunnen worden.

Desalniettemin brengen de SILC-data een aantal determinanten van een minder gunstige inkomenssituatie helder in kaart. Ze maken het ook mogelijk om een zuiver en gecorrigeerd inkomensbegrip op kindniveau vast te stellen, waarbij sociale transfers al dan niet bij het inkomen kunnen worden gerekend. Bovendien kunnen de SILC-gegevens internationaal vergeleken worden omdat de enquête in heel wat landen wordt afgenomen.

De gegevens van de SILC-enquête 2012 kwamen dit jaar later dan gewoonlijk beschikbaar, zodat ze niet meer opgenomen

konden worden in deze publicatie. Omdat gegevens over het inkomen van gezinnen met jonge kinderen echter zo belangrijk zijn, nemen we nog enkele financiële cijfers van de SILC-enquête 2011 over. We bekijken het beschikbare inkomen in de gezinnen van jonge kinderen en aansluitend hierbij presenteren we de objectieve 'at-risk-of-poverty threshold'. Dit is een EU-indicator om de mate van financiële armoede weer te geven.

Er bestaan echter wel relevante cijfers uit administratieve bestanden die indirect een indicatie geven over het aantal kinderen dat leeft in een niet zo gunstige financiële situatie. De overheid voorziet immers extra steun of voordelen in diverse domeinen voor kinderen uit een gezin met een beperkt inkomen. Hoewel de voorwaarden en de inkomensgrenzen verschillen van regeling tot regeling en hoewel er (wellicht) heel wat kinderen voordelen uit meerdere domeinen combineren, leren de cijfers over de kinderen met een verhoogde kinderbijslag, een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering en/of een schooltoelage iets over de omvang van het probleem van kinderarmoede.

Daarna volgen cijfers over kansarmoede in gezinnen met jonge kinderen in Vlaanderen zoals ingeschat door de verpleegkundigen en gezinsondersteuners van Kind en Gezin. We schetsen de evoluties van de index en geven nadere informatie over kenmerken van de kinderen die leven in kansarmoede.

Als laatste punt wordt de situatie op het vlak van armoede in Vlaanderen getoetst aan de situatie in de landen van de EU-15.

1. HET BESCHIKBARE INKOMEN PER PERSOON IN GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN

De meeste kinderen leven in een gezin met een behoorlijk inkomen

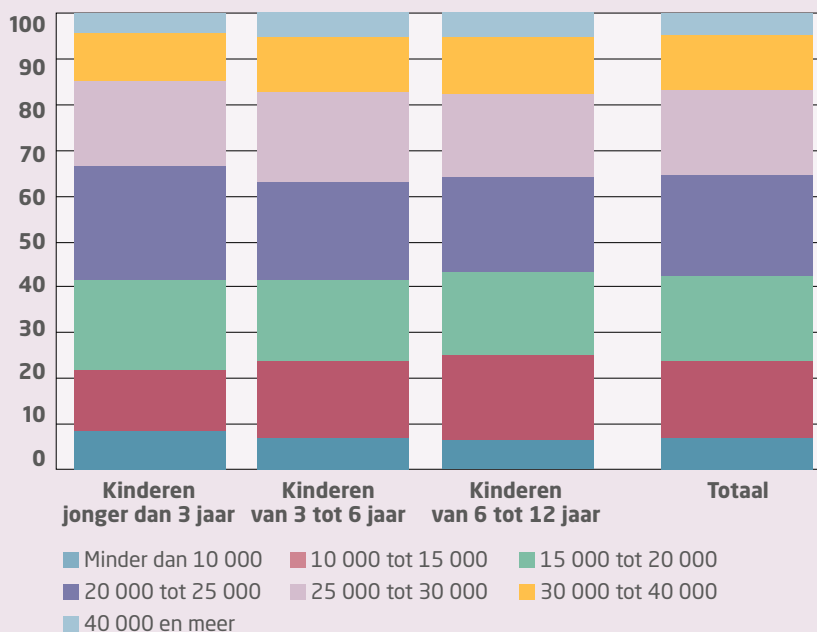
Het *beschikbare inkomen per persoon* in gezinnen van jonge kinderen betreft het 'equivalised' beschikbaar inkomen dat wordt afgeleid van het beschikbaar gezinsinkomen via een correctie voor de gezinsgrootte. Er wordt gerekend met een gewicht van 1 voor het gezinshoofd (referentiepersoon in het huishouden), een gewicht van 0,5 voor andere gezinsleden ouder dan 14 jaar en een gewicht van 0,3 voor kinderen jonger dan 14 jaar. Een gezin dat bestaat uit een moeder, een vader en 2 kinderen jonger dan 14 jaar bestaat zo uit een equivalent van 2,1 personen.

In de gezinnen van kinderen onder de 12 jaar bedroeg de mediaan voor inkomens in het jaar 2010 22 357 euro *per jaar per persoon*. We bekijken de mediaan i.p.v. het gemiddelde, omdat de mediaan minder beïnvloed wordt door de hoge en de lage inkomens.

Grafiek 4.1 geeft per leeftijdscategorie de verdeling weer van de kinderen naar hun 'equivalised' beschikbaar jaarinkomen. Ongeveer 7,1% van de kinderen onder de 12 jaar beschikt over een gecorrigeerd beschikbaar jaarinkomen van minder dan 10 000 euro. 10% van de kinderen leeft

in een gezin dat ten hoogste beschikt over 11 306 euro per jaar per persoon. Meer dan 35% van de kinderen heeft een 'equivalised' beschikbaar jaarinkomen van meer dan 25 000 euro. De 10% 'rijkste' kinderen leven in een gezin dat beschikt over minstens 33 080 euro per jaar per persoon.

4.1 Beschikbaar jaarinkomen per persoon

4.1 Kinderen onder de 12 jaar naar beschikbaar jaarinkomen per persoon in hun gezin, gecorrigeerd voor gezinsgrootte - Vlaams Gewest - 2010 (percentage)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2011

2. VERHOOGD ARMOEDERISICO

11,3% van de jonge kinderen leeft in een gezin met een verhoogd armoederisico. Dat cijfer ligt heel wat hoger bij kinderen waarvan de ouder(s) niet werk(t)(en)

De 'at-risk-of-poverty threshold' is binnen de EU uitgewerkt als indicator om het risico op armoede weer te geven. De indicator geeft weer welk aandeel van de bevolking leeft in een gezin dat onder de armoedegrens zit. Er is sprake van 'at-risk-of-poverty' of verhoogd armoederisico als het gezin een beschikbaar inkomen per persoon heeft dat lager ligt dan 60% van het mediaan beschikbaar inkomen van het land. Voor het inkomensjaar 2010 kwam dit voor België neer op 25 210 euro per jaar voor een gezin met 2 volwassenen en 2 kinderen. We nemen de Belgische norm omdat de fiscaliteit en de sociale zekerheid - de belangrijkste herverdelingsmechanismen - een federale bevoegdheid zijn.

Algemeen is er een verhoogd armoederisico bij 11,3% van de kinderen onder de 12 jaar. Naar *leeftijdscategorie* zien we slechts kleine verschillen. Zo ligt het aandeel kinderen met een verhoogd armoederisico iets hoger bij kinderen

van 0 tot 3 jaar en 3 tot 6 jaar dan bij kinderen van 6 tot 12 jaar.

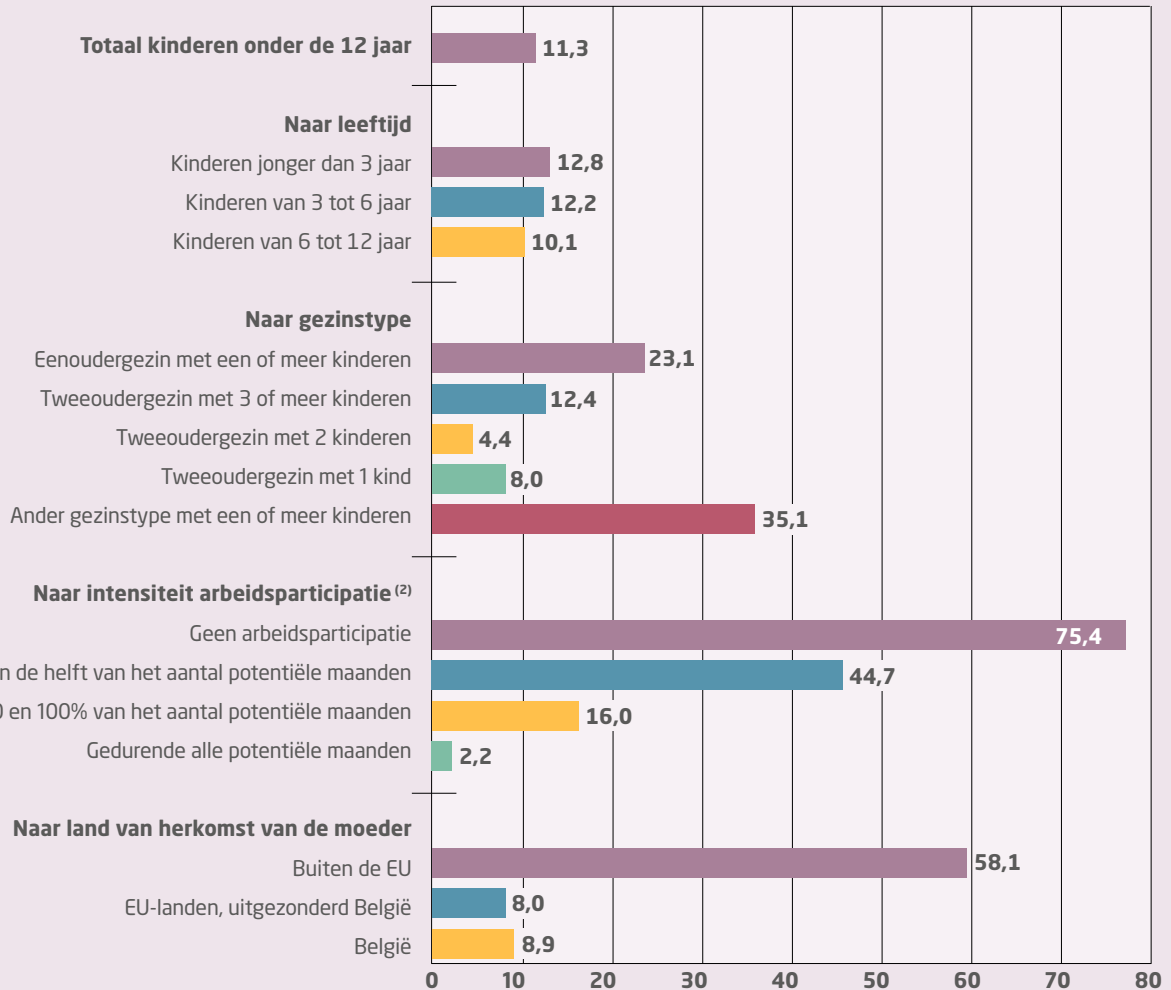
Bekijken we het *gezinstype*, is er een groot verschil tussen kinderen in een eenoudergezin en kinderen in een tweeoudergezin. Bijna een kwart (23,1%) van de kinderen in een eenoudergezin kent een verhoogd armoederisico. Opmerkelijk is ook het verschil naargelang het aantal kinderen in het gezin.

Het verhoogd armoederisico ligt duidelijk hoger bij de grote gezinnen met minstens 3 kinderen (12,4%) dan bij de gezinnen met 1 of 2 kinderen. Daarbij is het niet zo dat er een lineair verband is tussen het aantal kinderen en het verhoogd armoederisico. Het aandeel kinderen met een verhoogd armoederisico is immers hoger bij de 0- tot 3-jarigen dan bij de 3- tot 6-jarigen (respectievelijk 8% en 4,4%). Al mogen we hierbij niet uit het oog verliezen dat het om steekproefgegevens over een beperkt aantal kinderen gaat (N=1060).

Een andere invalshoek is de *intensiteit van de arbeidsparticipatie* in het gezin. Hierbij wordt gekeken naar het aantal maanden dat de volwassenen in dat gezin hebben gewerkt, ongeacht het aantal arbeidsuren. De cijfers zijn

markant. 75,4% van de kinderen in een gezin zonder arbeidsparticipatie kent een verhoogd risico op armoede. Bij een arbeidsparticipatie van minder dan de helft van het potentieel aantal maanden is dat 44,7%, bij een arbeidsparticipatie tussen 50 en 100% van het potentieel aantal maanden bedraagt het 16% en bij een ononderbroken arbeidsparticipatie gedurende alle potentiële maanden 2,2%. Het armoederisico lijkt dus lineair af te nemen naarmate de arbeidsparticipatie van de ouders toeneemt.

Het armoederisico verschilt ook naargelang het *land van herkomst van de moeder*. 58,1% van de kinderen met een moeder die geboren is in een land van buiten de EU, kent een verhoogd armoederisico. Bij kinderen met een moeder afkomstig uit een ander EU-land is dit 8% en bij kinderen met een moeder van Belgische herkomst gaat het om 8,9%.

4.2 Verhoogd armoederisico ⁽¹⁾

4.2 Percentage kinderen onder de 12 jaar dat leeft in een gezin met een inkomen onder de armoedegrens naar leeftijdscategorie, gezinstype, arbeidsparticipatie in het gezin en land van herkomst van de moeder - Vlaams Gewest - 2010

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2011

(1) Armoedegrens: 60% van het mediaan beschikbaar jaarinkomen per persoon, in België

(2) Uitgedrukt in aantal maanden waarin de volwassenen in het gezin hebben gewerkt, ongeacht het aantal arbeidsuren, op het totale aantal potentiële maanden

3. KINDEREN VOOR WIE GEWAARBORGDE OF VERHOOGDE KINDERBIJSLAG WORDT UITBETAALD

Voor 4584 minderjarigen wordt gewaarborgde kinderbijslag uitbetaald, in het werknemersstelsel krijgt ongeveer 9% van de minderjarigen verhoogde kinderbijslag omwille van een beperkt gezinsinkomen in een situatie van invaliditeit, werkloosheid of pensionering

De federale reglementering rond kinderbijslag kent een aantal regelingen waarbij meer kinderbijslag wordt uitbetaald aan gezinnen met een beperkt inkomen. Het gaat niet alleen om de gewaarborgde kinderbijslag, maar ook om zogenaamde 'verhoogde schalen' in het stelsel van werknemers en ambtenaren. Die verhoogde schalen zijn wel gekoppeld aan bepaalde

situaties inzake arbeid (werkloos of gepensioneerd), gezin (eenoudergezin of wees) of gezondheid (invalide of handicap van de rechttrekkende).

Er bestaat geen volledig overzicht van de aantallen kinderen die in het Vlaamse Gewest wonen en in een van de stelsels* een verhoogde kinderbijslag krijgen omwille van een beperkt inkomen. Wel kunnen we cijfers geven over het aantal kinderen in het stelsel van de gewaarborgde kinderbijslag en het aantal kinderen dat in het werknemersstelsel recht heeft op een sociale toeslag omwille van een beperkt gezinsinkomen in een situatie van langdurige werkloosheid, pensionering of invaliditeit van de rechttrekkende.

Gewaarborgde kinderbijslag wordt toegekend wanneer de personen die de verzorging van het kind op zich nemen, geen toereikende bestaansmiddelen hebben en geen aanspraak kunnen maken op een van de 3 andere kinderbijslageregelingen. Leefloontrekkers krijgen deze bijslag automatisch zonder onderzoek naar bestaansmiddelen. Eind 2012 zijn er 4584 minderjarigen voor wie gewaarborgde kinderbijslag werd uitbetaald. Dit aantal ligt iets lager dan in 2011 (zie tabel 4.3). In relatieve zin betekent dit dat er voor 0,4% van de kinderen onder de 18 jaar een gewaarborgde kinderbijslag wordt betaald.

* Er bestaan 4 stelsels: het werknemersstelsel, het stelsel voor zelfstandigen, het stelsel voor ambtenaren en de gewaarborgde kinderbijslag

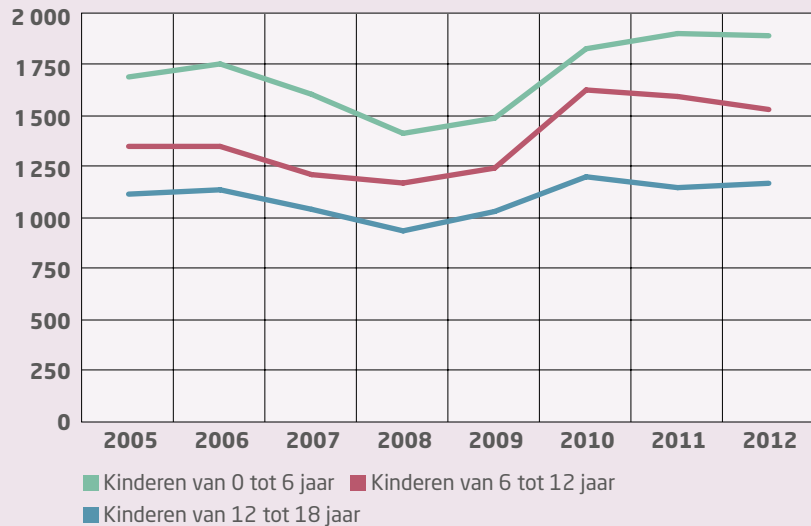
4.3 Gewaarborgde kinderbijslag

	Kinderen onder de 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
2010	1 830	1 622	1 197	4 649
2011	1 905	1 593	1 144	4 642
2012	1 892	1 529	1 163	4 584

4.3 Aantal minderjarigen voor wie gewaarborgde kinderbijslag wordt uitbetaald op 31/12 - Vlaams Gewest
Bron: Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers, Geografische telling van de gezinnen - 2012

Als we de evolutie van het aantal kinderen in het stelsel van de gewaarborgde kinderbijslag bekijken sinds 2005 (zie grafiek 4.4) zien we dat dit aantal niet continu stijgt. In 2007, 2008 en 2009 waren er voor elke leeftijdscategorie minder kinderen die recht hadden op een gewaarborgde kinderbijslag dan in de jaren 2005-2006 en 2010-2012. Van 2011 naar 2012 zien we dat het aantal kinderen waarvoor gewaarborgde kinderbijslag wordt uitbetaald licht daalt in de 2 jongste leeftijdscategorieën en licht toeneemt bij de 12- tot 18-jarigen.

4.4 Evolutie aantal kinderen gewaarborgde kinderbijslag

4.4 Evolutie aantal kinderen in stelsel gewaarborgde kinderbijslag - Vlaams Gewest
Bron: Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers (website)

De Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers (RKW) stelt ook cijfers ter beschikking over het aantal kinderen dat een verhoogde sociale toeslag ontvangt in het werknemersstelsel* omwille van werkloosheid, pensionering of invaliditeit van de rechttrekkende. Dat is al een goede indicatie van het aantal kinderen in gezinnen met een beperkt inkomen, ook al ontbreken de kinderen uit een eenoudergezin met beperkt inkomen in de cijfers (omdat ze door de RKW meegeteld worden bij de kinderen met een 'gewone schaal'). Tabel 4.5 geeft

aan dat 9,1% van de minderjarigen een verhoogde kinderbijslag krijgt op basis van de vermelde situaties. Bij kinderen jonger dan 6 jaar bedraagt het aandeel 7,9%, bij de 12- tot 18-jarigen gaat het om 10,4%.

* Het werknemersstelsel omvat ongeveer 75% van de kinderen die kinderbijslag ontvangen

4.5 Aantal kinderen met verhoogde kinderbijslag door beperkt gezinsinkomen

	Kinderen jonger dan 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
Langdurige werkloosheid/pensionering	17 983	17 309	17 931	53 223
Invaliditeit	7 400	9 801	12 882	30 083
Totaal	25 383	27 110	30 813	83 306
Totale aandeel (t.o.v. totale aantal kinderen in werknemersstelsel)	7,9%	9,1%	10,4%	9,1%

4.5 Aantal minderjarigen dat in het werknemersstelsel een sociale toeslag krijgt omwille van een beperkt gezinsinkomen en langdurige werkloosheid, pensionering of invaliditeit van de rechttrekkende - Vlaams Gewest

Bron: Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers, Geografische telling van de gezinnen - 2012

4. VERHOOGDE TEGEMOETKOMINGEN IN DE ZIEKTEVERZEKERING

Tot eind 2013 bestonden er in de ziekteverzekering 2 systemen die recht gaven op verhoogde tegemoetkomingen, enerzijds de regeling van de verhoogde tegemoetkoming, anderzijds het OMNIO-statuut. Beide systemen voorzien in lagere persoonlijke bijdragen (en dus hogere tegemoetkomingen vanwege de overheid) voor medische prestaties en hospitalisaties voor gezinnen in een moeilijke financiële situatie.

Tabel 4.6 schetst de cijfers over de regeling van de verhoogde tegemoetkoming. In het Vlaamse Gewest heeft 11% van de kinderen jonger dan 5 jaar recht op een verhoogde tegemoetkoming. Bij 15- tot 20-jarigen loopt het aandeel op tot 13,7%. Er bestaan duidelijk verschillen tussen de provincies. In Antwerpen is het aandeel kinderen en jongeren met een recht op een verhoogde tegemoetkoming duidelijk groter dan in de andere provincies.

In Vlaams-Brabant ligt het aandeel in de meeste leeftijdscategorieën het laagst. Het aandeel kinderen met recht op de verhoogde tegemoetkoming neemt in elke provincie toe met de leeftijd, maar de toename is duidelijk groter in Limburg (9% bij de kinderen jonger dan 5 jaar, 15,5% bij jongeren tussen 15 en 20 jaar).

4.6 Aantal kinderen met verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering

	0- tot 5-jarigen		5- tot 10-jarigen		10- tot 15-jarigen		15- tot 20-jarigen	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Antwerpen	16 888	16,1	17 147	17,1	16 092	17,3	16 848	17,3
Limburg	3 910	9,0	5 047	11,6	5 897	14,1	6 995	15,5
Oost-Vlaanderen	7 851	9,7	8 658	10,6	9 133	12,1	10 401	13,1
Vlaams-Brabant	4 967	8,3	5 347	8,5	5 785	9,5	6 144	9,9
West-Vlaanderen	4 619	7,9	5 334	9,0	5 988	10,4	7 352	11,5
Vlaams Gewest	38 235	11,0	41 533	11,9	42 895	13,0	47 740	13,7

4.6 Aantal en aandeel kinderen in ziekteverzekering met recht op een verhoogde tegemoetkoming per leeftijd en per provincie - Vlaams Gewest
Bron: Riziv-toestand op 31/12/2013

Tabel 4.7 geeft aan dat het aantal kinderen met het OMNIO-statuut duidelijk lager ligt dan het aantal kinderen in de regeling van de verhoogde tegemoetkoming. Het aandeel bedraagt maximaal 4,5% (bij de 5- tot 10-jarigen). Opnieuw ligt

het aandeel kinderen met recht op extra steun hoger in Antwerpen dan in de andere provincies. Naar leeftijd doen er zich echter niet dezelfde verschillen voor als bij de verhoogde tegemoetkoming. Integendeel, in sommige provincies ligt het aandeel

kinderen met het OMNIO-statuut lager in de oudere leeftijdsklassen.

4.7 Aantal kinderen met OMNIO-statuut in de ziekteverzekering

	0- tot 5-jarigen		5- tot 10-jarigen		10- tot 15-jarigen		15- tot 20-jarigen	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Antwerpen	8 542	8,1	8 404	8,4	7 188	7,7	5 872	6,0
Limburg	1 086	2,5	1 511	3,5	1 727	4,1	1 821	4,1
Oost-Vlaanderen	1 947	2,4	2 493	3,1	2 355	3,1	2 266	2,9
Vlaams-Brabant	1 592	2,7	1 728	2,7	1 744	2,9	1 471	2,4
West-Vlaanderen	1 175	2,0	1 471	2,5	1 562	2,7	1 543	2,4
Vlaams Gewest	14 342	4,1	15 607	4,5	14 576	4,4	12 973	3,7

4.7 Aantal kinderen in ziekteverzekering met recht op OMNIO-statuut per leeftijd - Vlaams Gewest
Bron: Riziv-toestand op 31/12/2013

5. SCHOOLTOELAGEN

In het Vlaams onderwijs is een systeem van school- en studietoelagen van kracht waarbij leerlingen uit een gezin met een beperkt gezinsinkomen extra toelagen ontvangen om de school- en studiekosten makkelijker te kunnen betalen. In totaal worden er in het schooljaar 2012-2013 51 368 toelagen toegekend aan kleuters en 101 601 aan kinderen uit het lager onderwijs. De hoogte van die toelage varieert volgens de grootte van het inkomen en het aantal kinderen ten laste. De gemiddelde schooltoelagen liggen in de 3 opgenomen jaren nagenoeg gelijk (gemiddeld ongeveer 85 euro voor kleuters en gemiddeld ongeveer 120 euro voor lagereschoolkinderen).

4.8 Aantal toegekende schooltoelagen

Schooljaar	Kleuter	Lager
2010-2011	52 040	101 681
2011-2012	50 507	99 234
2012-2013	51 368	101 601

4.8 Aantal kinderen waarvoor een schooltoelage wordt toegekend - Vlaamse Gemeenschap
Bron: Departement Onderwijs, Statistische jaarboeken van het Vlaamse Onderwijs

6. KINDEREN DIE LEVEN IN KANSARMOEDE

Kansarmoede neemt nog altijd toe bij zeer jonge kinderen, vooral bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine. Kansarmoede-index duidelijker hoger in steden dan op platteland

6.1. Evolutie van de kansarmoede-index

Tijdens hun contacten met gezinnen gaan de verpleegkundigen en gezinsondersteuners van Kind en Gezin na of er signalen zijn van kansarmoede. Kansarmoede wordt hierbij gedefinieerd als een duurzame toestand waarbij mensen beknot worden in hun kansen om voldoende deel te nemen aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting.

Uit deze definitie worden 6 *selectiecriteria* afgeleid op basis waarvan wordt nagegaan of een kind beschouwd wordt te leven in kansarmoede. Het gaat om het *maandinkomen* van het gezin, de *opleiding* van de ouders, het

*stimulatie*niveau van de kinderen, de *arbeidssituatie* van de ouders, de *huisvesting* en de *gezondheid*. Wanneer een gezin zwak scoort op 3 of meer criteria, spreken we over kinderen die in kansarmoede leven.

Om de evolutie van kansarmoede bij zeer jonge kinderen op te volgen wordt per jaar de kansarmoede-index berekend. De kansarmoede-index voor het Vlaamse Gewest voor jaar X wordt als volgt berekend: het aantal kinderen geboren in jaar X, X-1 en X-2 in een gezin dat leeft in kansarmoede en dat woont in het Vlaamse Gewest op 31 december van het jaar X, gedeeld door het totaal aantal kinderen geboren in die 3 jaar en dat woont in het Vlaamse Gewest op 31 december van het jaar X (in percentage)*. Daarbij is het nuttig om te weten dat kinderen die niet in Vlaanderen geboren zijn, maar er wel wonen, toch meegeteld worden. De index moet dus begrepen worden als een cijfer over de zeer jonge kinderen die op de laatste dag van het meest recente jaar in Vlaanderen wonen.

* Formule

$$\text{KA-index: } \frac{\text{Aantal kinderen geboren in X, X-1 en X-2 dat leeft in kansarmoede en woont in het betreffende gebied op 31 december van het jaar X}}{\text{Totaal aantal kinderen geboren in X, X-1 en X-2 en wonend in het betreffende gebied op 31 december van het jaar X}} \times 100$$

De kansarmoede-index naar provincie, naar type gemeente of naar origine van de moeder (gemeten als nationaliteit van de moeder bij haar geboorte) wordt op dezelfde wijze berekend.

De kansarmoede-index 2013 voor het Vlaamse Gewest bedraagt 11,19% en ligt 0,74 procentpunt hoger dan de kansarmoede-index van 2012 (zie tabel 4.9).

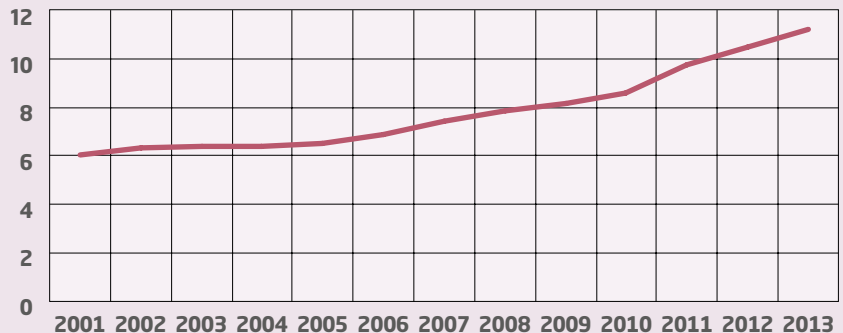
In grafiek 4.10 is de evolutie weergegeven sinds 2001. De kansarmoede-index van 2013 ligt 5,15 procentpunten hoger dan in 2001. Tot 2005 steeg de index maar heel beperkt, vanaf 2005 nam de index jaar na jaar toe, maar sinds 2010 is de stijging sterker.

4.9 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen

	2012	2013
Antwerpen	13,4	14,1
Vlaams-Brabant	5,7	6,1
West-Vlaanderen	10,3	10,8
Oost-Vlaanderen	9,8	11,2
Limburg	11,0	11,2
Vlaams Gewest	10,45	11,19

4.9 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen, naargelang de provincie (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Mirage

4.10 Evolutie kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen

4.10 Evolutie van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen sinds 2001 - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

De kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen verschilt naargelang de *provincie*. In Antwerpen ligt de index met 14,1% het hoogst, in Vlaams-Brabant het laagst met 6,1%. De kansarmoede-index van Oost-Vlaanderen en Limburg bedraagt 11,2%, West-Vlaanderen ligt net onder de index van deze 2 provincies (10,8%, zie tabel 4.9). In vergelijking met 2012 valt vooral de stijging in Oost-Vlaanderen op (+1,4 procentpunt).

Hoewel we in deze publicatie niet ingaan op de gemeentelijke

kansarmoede-indexen (zie hiervoor de gemeentelijke kindrapporten), schetsen we wel de verschillen die zich voordoen tussen types van gemeenten. Als we de 308 Vlaamse gemeenten indelen volgens de VRIND-indeling* die ook door de Studiedienst van de Vlaamse Regering vaak gebruikt wordt, dan stellen we vast dat kansarmoede zich meer voordoet in steden dan in kleinere gemeenten. De index van de groot- en centrumsteden ligt veel hoger dan de index van randgemeenten of plattelandsgemeenten. Zelfs binnen de steden zijn er duidelijke verschillen

tussen structuurondersteunende steden (zoals Diest), centrumsteden (zoals Leuven, Roeselare en Mechelen) en grootsteden (Gent en Antwerpen).

* Ruimtelijke indeling op basis van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen met opsplitsing van het buitengebied op basis van het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie waarbij het ruraal overgangsgebied en het ruraal gebied als platteland wordt geïdentificeerd

4.11 Kansarmoede-index naar type gemeente

Type gemeenten volgens VRIND-indeling	2013	
	Aantal gemeenten	Kansarmoede-index
Grootsteden	2	25,1
Centrumsteden	11	14,7
Kleinstedelijk provinciaal gebied	25	11,7
Structuurondersteunende steden	21	10,0
Grootstedelijke rand	19	6,1
Regionaalstedelijke rand	20	6,1
Overgangsgebied	96	6,1
Stedelijk gebied rond Brussel	13	5,9
Platteland	101	5,5
Totaal	308	100,0

4.11 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen, naargelang type gemeente in Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Mirage

De kansarmoede-index bij kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had, ligt heel wat hoger dan bij kinderen met een moeder van Belgische origine. In het Vlaamse Gewest bedraagt de kansarmoede-index 4,9% bij kinderen met een moeder van Belgische origine en 30% bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine.

Bij de kinderen met een moeder van Belgische origine ligt de kansarmoede-index het laagst in Vlaams-Brabant (2,9%)

en het hoogst in West-Vlaanderen (6,6%). Bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine ligt de kansarmoede-index eveneens het laagst in Vlaams-Brabant (16,1%) en het hoogst in West-Vlaanderen (38,4%) (zie tabel 4.12).

In grafiek 4.13 is de evolutie sinds 2001 van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen volgens de origine van de moeder opgenomen en dit per provincie. In vergelijking tot 2012 is de toename van kansarmoede

bij de kinderen met een moeder van niet-Belgische origine opvallend, niet alleen op niveau van het Vlaamse Gewest (+1,6 procentpunt), maar ook op niveau van de provincies. De stijging van de kansarmoede-index bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine sinds 2012 is het meest zichtbaar in Oost-Vlaanderen. Op langere termijn valt vooral de stijging in West-Vlaanderen op.

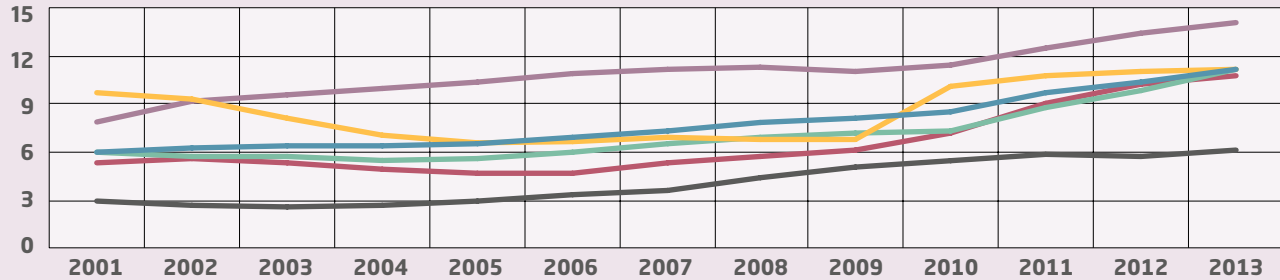
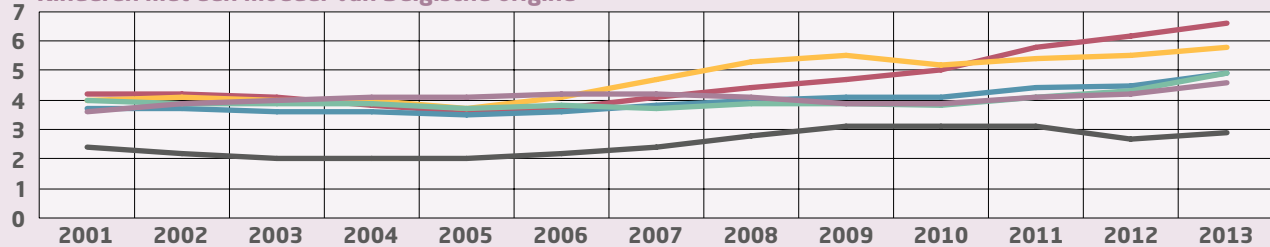
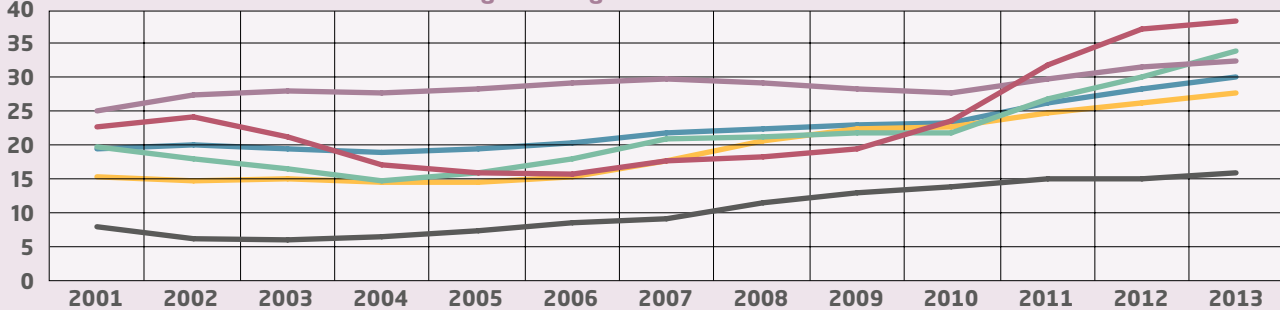
4.12 Kansarmoede-index en origine van de moeder

	Belgische origine	Niet-Belgische origine	Totaal
Antwerpen	4,6	32,6	14,1
Vlaams-Brabant	2,9	16,1	6,1
West-Vlaanderen	6,6	38,4	10,8
Oost-Vlaanderen	4,9	34,0	11,2
Limburg	5,8	27,8	11,2
Vlaams Gewest	4,9	30,0	11,2

4.12 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen naar origine van de moeder, naargelang de provincie - 2013
Bron: Kind en Gezin - Mirage

4.13 Evolutie kansarmoede-index naar origine van de moeder en naar provincie

Alle kinderen

Kinderen met een moeder van Belgische origine ⁽¹⁾Kinderen met een moeder van niet-Belgische origine ⁽²⁾

■ Antwerpen ■ Vlaams-Brabant ■ West-Vlaanderen ■ Oost-Vlaanderen ■ Limburg ■ Vlaams Gewest

4.13 Evolutie sinds 2001 van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen naar provincie: alle kinderen, kinderen met een moeder van Belgische origine en kinderen met een moeder van niet-Belgische origine (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Moeder die bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had

(2) Moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had

6.2. Verklaringen voor de stijging van de kansarmoede-index

Er zijn diverse redenen die samen verantwoordelijk zijn voor de stijging van de kansarmoede-index.

Vooreerst is duidelijk dat de index sterker is gestegen bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine dan bij kinderen met een moeder van Belgische origine. Dat het aandeel kinderen met een moeder van niet-Belgische origine het voorbije decennium ook is toegenomen, net zoals het aantal en aandeel kinderen met een vreemde nationaliteit of een vreemde nationaliteitshistoriek (zie hoofdstuk 2), zorgt blijkbaar voor een verhoging van de kansarmoede.

Mogelijk heeft dit ook te maken met een gewijzigd socio-economisch profiel van de gezinnen van vreemde origine.

Ten tweede valt op dat de index sinds 2010 sterker is gaan stijgen. Dat lijkt te wijzen op een effect van de financieel-economische crisis.

Tegelijk zijn er ook een aantal technische redenen die zeker een rol spelen in de stijging van de kansarmoede. De sterke stijging in 2011 viel samen met de introductie van het nieuwe registratiesysteem 'Mirage' van Kind en Gezin. In het vroegere systeem 'Ikaros' werden dezelfde criteria bevroegd en geregistreerd, maar stond het registratieveld 'kansarmoede Ja of Neen' standaard op 'Neen'. In Mirage staat het registratieveld vooraf

niet ingevuld. Tot 2010 was het dus moeilijker om kansarmoede zuiver te beoordelen en te registreren (zeker bij kinderen waarmee Kind en Gezin minder of amper contact had gehad) en was het ook moeilijker om (de kwaliteit van) de registratie op te volgen. Omdat de kansarmoede-index een belangrijke en vaak gehanteerde indicator is, heeft Kind en Gezin ook intern veel aandacht besteed aan de registratie (via inzet van doelgroepconsulenten, opzetten vorming, organiseren interviews, ...), wat ook tot hogere en betere registratie van kansarmoede kan geleid hebben. Gelet op de impact van deze eerder technische wijzigingen en investeringen vermoeden we daarom dat de kansarmoedecijfers van voor 2010 de reële kansarmoede onderschatten.

6.3. Woonplaats en herkomst van de kinderen en gezinnen in kansarmoede

Van alle kinderen die volgens de index 2013 in kansarmoede leven geven we in onderstaande tabellen aan in welk type gemeente ze wonen en wat de origine van hun moeder is.

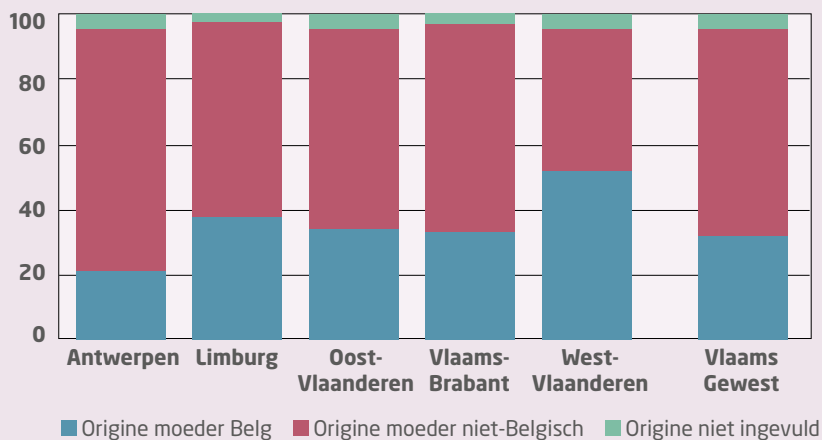
Tabel 4.14 geeft aan dat 54% van de kinderen in kansarmoede leeft in 13 steden (de 2 grootsteden en de 11 andere centrumsteden). Kansarmoede is ontegensprekelijk sterker aanwezig in de steden maar kan tegelijk niet losgekoppeld worden van de origine van de moeder. 64% van de kinderen die opgroeien in kansarmoede heeft een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Er doen zich wel opmerkelijke verschillen voor tussen de provincies. Zo illustreert grafiek 4.15 dat in Antwerpen 75% van de kinderen in kansarmoede een moeder heeft die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. In West-Vlaanderen ligt dat percentage heel wat lager (44%).

4.14 Woonplaats kinderen in kansarmoede

Type gemeente (VRIND-indeling)	Aandeel
Grootsteden	36,1
Centrumsteden	17,9
Overgangsgebied	11,7
Kleinstedelijk provinciaal gebied	10,6
Structuurondersteunende steden	9,3
Platteland	7,2
Regionaalstedelijke rand	2,9
Grootstedelijke rand	2,3
Stedelijk gebied rond Brussel	2,1
Vlaams Gewest	100,0

4.14 Woonplaats kinderen die leven in kansarmoede, naar type gemeente in Vlaams Gewest (percentage) - 2013
Bron: Kind en Gezin - Mirage

4.15 Origine van de moeder van de kinderen in kansarmoede

4.15 Origine van de moeder van de kinderen die leven in kansarmoede - per provincie (percentage) - 2013
Bron: Kind en Gezin - Mirage

Door in te gaan op de precieze nationaliteiten van de moeders van de kinderen in kansarmoede krijgen we een meer gepreciseerd beeld van de vreemde origines. Tabel 4.16 geeft aan dat de niet-Belgische nationaliteiten vooral betrekking hebben op Afrikaanse nationaliteiten. 14,8% van de kinderen in kansarmoede heeft een moeder die bij haar geboorte een nationaliteit van 1 van de Maghreblanden had (Marokko, Algerije, Tunesië, Libië, Mauretanië), 12,4% heeft de nationaliteit van een ander Afrikaans land. Slechts 9,1% van de kinderen heeft een nationaliteit van een land uit de EU, vooral dan van een Oost-Europees land.

4.16 Origine van de moeder van kinderen in kansarmoede

Cluster van nationaliteiten	Aandeel
België	32,4
Europese Unie (zonder België)	9,1
<i>waarvan Noordelijk en Westelijk deel</i>	2,3
<i>Zuidelijk deel</i>	0,8
<i>Oostelijk deel</i>	6,1
Afrika	27,1
<i>waaronder Maghreb</i>	14,8
<i>andere landen van Afrika</i>	12,4
Ex-Oostblok (niet-EU): Albanië, Oekraïne, Wit-Rusland, Servië, Kosovo, ...	10,6
Azië, Noord-Amerika en andere landen	10,0
Turkije	5,9
Landen van Zuid- en Centraal-Amerika	1,2
Origine moeder niet ingevuld	3,8
Totaal	100,0

4.16 Origine van de moeders van kinderen die leven in kansarmoede, naar cluster van eerste nationaliteit van de moeder - Vlaams Gewest - 2013
Bron: Kind en Gezin - Mirage

7. DE EUROPESE CONTEXT

7.1. Verhoogd armoederisico

Onder 'at-risk-of-poverty threshold' (Eurostat) of verhoogd armoederisico wordt verstaan dat het gezin over een inkomen per persoon beschikt dat lager is dan 60% van het mediaaninkomen van het betreffende land.

Tabel 4.17 beschrijft de 'at-risk-of-poverty threshold' in de EU-15-landen voor de leeftijdsgroep 0 tot 18 jaar. België neemt, samen met Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk, een soort middenpositie in. De mediterrane landen en Luxemburg kennen een hoger aandeel kinderen onder de 18 jaar in een gezin met een verhoogd armoederisico. Denemarken, Finland, Nederland en in mindere mate Zweden kennen een lager cijfer.

In de meeste EU-15-landen ligt de 'at-risk-of-poverty threshold' in eenoudergezinnen merkbaar hoger dan in tweeoudergezinnen. Opvallend is ook het verhoogd risico bij de gezinnen met 3 of meer kinderen (zie tabel 4.18). In Portugal en Spanje ligt het armoederisico van gezinnen met 3 of meer kinderen zelfs hoger dan het armoederisico van eenoudergezinnen. Dat is in België zeker niet het geval.

4.17 Kinderen onder de 18 jaar met verhoogd armoederisico ⁽¹⁾

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
België	15,3	16,9	17,2	16,6	18,3	18,7	16,7
Aangrenzende landen							
Duitsland	12,4	14,1	15,2	15,0	17,5	15,6	15,2
Frankrijk	13,9	15,3	15,9	16,8	18,1	18,8	19,0
Luxemburg	19,6	19,9	19,8	22,3	21,4	20,3	22,6
Nederland	13,5	14,0	12,9	15,4	13,7	15,5	13,2
Noordse landen							
Finland	9,8	10,9	12,0	12,1	11,4	11,8	11,1
Denemarken	9,9	9,6	9,1	10,6	10,9	10,2	10,2
Zweden	15,0	12,0	12,9	13,1	13,1	14,5	14,6
Mediterrane landen							
Griekenland	22,6	23,3	23,0	23,7	23,0	23,7	26,9
Italië	24,5	25,4	24,7	24,4	24,7	26,3	26,0
Portugal	20,8	20,9	22,8	22,9	22,4	22,4	21,7
Spanje	24,5	24,3	24,4	26,8	29,2	29,5	29,9
Andere landen							
Oostenrijk	14,7	14,8	14,9	13,4	14,3	15,4	17,5 ⁽²⁾
Verenigd Koninkrijk	23,8	23,0	24,0	20,7	20,4	18,0	18,5 ⁽²⁾
Ierland	22,5	19,2	18,0	18,8	18,9	17,1	NB
Europa							
EU-15	18,3	18,0	19,3	18,9	20,2	19,9	20,0 ⁽³⁾

4.17 Percentage kinderen onder de 18 jaar met verhoogd armoederisico na sociale transfers

Bron: Eurostat, website

(1) Met een (voor gezinsgrootte gecorrigeerd) inkomen dat lager is dan 60% van het mediaaninkomen van het betreffende land

(2) Breuk in de tijdreeks

(3) Voorlopig cijfer

NB: niet beschikbaar

4.18 Gezinnen met verhoogd armoederisico ⁽¹⁾

	Enoudergezinnen	Tweeoudergezinnen		
	Met kinderen ten laste	Met 1 kind ten laste	Met 2 kinderen ten laste	Met 3 of meer kinderen ten laste
België	33,2	12,7	9,2	16,2
Aangrenzende landen				
Duitsland	38,8	10,6	7,7	12,8
Frankrijk	35,2	9,8	11,2	23,2
Luxemburg	46,9	12,7	14,5	24,5
Nederland	28,2	4,0	6,8	16,7
Noordse landen				
Finland	22,0	5,7	5,5	14,3
Denemarken	18,7	4,3	4,4	9,1
Zweden	33,3	8,2	6,6	17,1
Mediterrane landen				
Griekenland	66,0	25,3	25,9	36,8
Italië	40,7	16,3	23,5	37,6
Portugal	30,5	16,2	17,0	41,2
Spanje	36,9	20,2	25,9	43,6
Andere landen				
Oostenrijk	29,2	10,6	10,9	24,1
Verenigd Koninkrijk	29,5	12,1	13,3	23,9
Ierland ⁽²⁾	32,9	10,0	12,5	18,0
Europa				
EU-15	34,4	13,1	14,9	23,3

4.18 Gezinnen met verhoogd armoederisico na sociale transfers, naar gezinstype - 2012 (percentage)

Bron: Eurostat, website

(1) Met een (voor gezinsgrootte gecorrigeerd) inkomen dat lager is dan 60% van het mediaaninkomen van het betreffende land

(2) Cijfers over 2011, 2012 nog niet beschikbaar voor Ierland

Hoofdstuk 5

KINDEREN EN EXTERNE OPVOEDINGSMILIEUS

Jonge kinderen groeien op in hun gezin, maar veel kinderen komen al snel in contact met andere opvoedingsmilieus waar ze ook heel wat tijd doorbrengen. Daarbij denken we in eerste instantie aan de grootouders en de formele kinderopvang voor baby's en peuters, maar ook aan scholen, opvang voor of na schooltijd of tijdens vakantieperiodes, speelpleinen en vrijetijdsinitiatieven. Sommige kinderen worden omwille van specifieke (zorg)situaties opgevangen in bepaalde voorzieningen, zoals centra voor kindzorg en gezinsondersteuning (CKG), gaan naar school in het buitengewoon onderwijs of krijgen extra begeleiding. We belichten in dit hoofdstuk cijfers over het aantal kinderen dat van dergelijke externe opvoedingsmilieus gebruikmaakt.

Eerst bekijken we het gebruik van kinderopvang. We belichten op basis van de meest recente gegevens uit steekproefonderzoek hoeveel kinderen gebruikmaken van kinderopvang, *ongeacht of het om formele of informele opvang* gaat. We kijken naar verschillen in gebruik van opvang naargelang provincie, leeftijd, origine, kansarmoede, gezins- en werksituatie. Op basis van deze steekproefgegevens belichten we ook het gebruik per opvangvorm (met bijzondere aandacht voor het gebruik van informele opvang en het gebruik van opvang in scholen) en belichten we de motieven van ouders met een kind jonger dan 3 jaar om al dan niet van opvang gebruik te maken.

Vervolgens belichten we het *gebruik van formele opvang*. We presenteren cijfers over de kinderen die in de eerste week van februari 2013 aanwezig waren in alle opvangvoorzieningen met een attest van toezicht, erkenning of

toestemming van Kind en Gezin. Deze registratiegegevens zijn beschikbaar sinds 2006. Hierdoor kunnen we evoluties in het gebruik van formele opvang in kaart brengen. Om te vermijden dat we het in dit hoofdstuk telkens moeten hebben over 'opvang met een attest van toezicht, erkenning of toestemming van Kind en Gezin' gebruiken we hieronder het begrip formele opvang '*vergund*' door Kind en Gezin wanneer het gaat om formele opvang van baby's en peuters. Dat is trouwens de benaming die - door de inwerkingtreding van het decreet Kinderopvang van Baby's en Peuters - vanaf 1 april 2014 wordt gebruikt. Om aan te geven dat Kind en Gezin in 2013 nog niet met vergunningen werkte, staat '*vergund*' tussen aanhalingstekens.

Ten tweede schetsen we cijfers over andere formele opvoedingsmilieus. We bekijken eerst enkele gegevens over onderwijs. Zo schetsen we hoeveel jonge kinderen in de schoolperiode in een internaat verblijven, hoeveel kinderen naar school gaan in het buitengewoon onderwijs en hoeveel kinderen in het lager onderwijs een schoolse vertraging hebben. Daarna belichten we cijfers over kinderen die omwille van een specifieke zorg- of opvoedingssituatie specifieke opvang of begeleiding krijgen via de bijzondere jeugdbijstand of via bijzondere hulpverlening gesubsidieerd door Kind en Gezin. We schetsen om hoeveel kinderen het gaat en geven aan welke vorm van begeleiding ze krijgen.

Tot slot schetsen we ook enkele cijfers over het gebruik van opvang en onderwijs in andere landen van de EU-15.

1. KINDEREN EN KINDEROPVANG

1.1. Hoeveel kinderen worden regelmatig toevertrouwd aan een andere persoon of voorziening?

Op basis van de meest recente gegevens uit steekproefonderzoek schetsen we het *gebruik van opvang ongeacht de opvangvorm* zowel voor kinderen jonger dan 3 jaar (zie punt 1.1.1) als voor kinderen van 3 tot 12 jaar (zie punt 1.1.2). Voor de schoolgaande kinderen beperken we ons hoofdzakelijk tot gegevens over het opvanggebruik tijdens de schoolweken. Voor de opvang van baby's en peuters gaat het om gegevens uit 2013, voor de opvang van kinderen van 3 tot 12 jaar hebben de cijfers betrekking op 2012.

1.1.1. Kinderen jonger dan 3 jaar

Algemeen

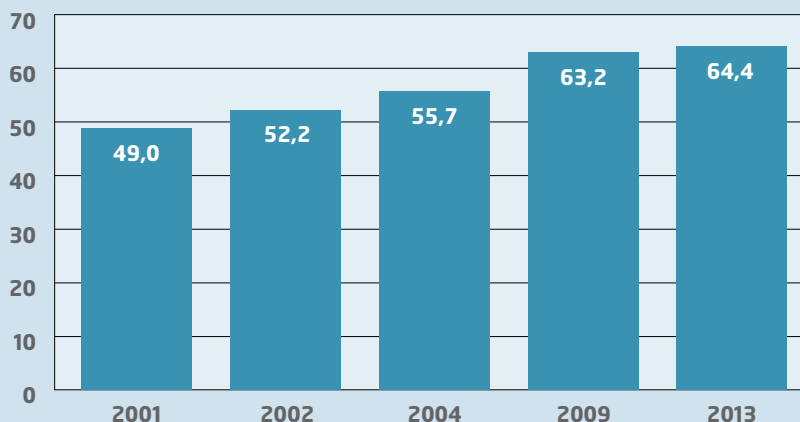
Ruim 64% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar maakt 'regelmatig' gebruik van kinderopvang

64,4% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar wordt *geregeld* toevertrouwd aan familie, vrienden of een formele opvangvoorziening (cijfers voorjaar 2013). Met regelmatig gebruik van opvang wordt opvang gedurende minstens

1 ononderbroken periode van 5 uur per week bedoeld, als het kind nog niet naar de kleuterschool gaat, en minstens eenmaal per week als het kind naar de kleuterschool gaat. Daarnaast is er nog een groep van 5,3% die *beperkt* gebruikmaakt van kinderopvang. 30,3% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar wordt *niet of zelden* toevertrouwd aan familie of een opvangvoorziening. Voor die kinderen staan de ouders dus zo goed als altijd zelf in voor de opvang.

Het gebruik van kinderopvang lijkt op basis van deze steekproefgegevens niet significant veranderd t.o.v. 2009. Waar het aandeel kinderen dat regelmatig of beperkt opvang gebruikt in 2009 69% bedroeg, ligt het aandeel in 2013 op 69,7%. Het aandeel regelmatige gebruikers neemt iets meer toe (+1,2 procentpunt, zie grafiek 5.1), maar het is geen significante stijging. Bekijken we de evolutie in een breder historisch perspectief, dan is het

5.1 Evolutie regelmatig gebruik van opvang jonger dan 3 jaar

5.1 Evolutie regelmatig gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest sinds 2001 (percentage van alle kinderen)

Bronnen: Kind en Gezin, Enquêtes inzake het gebruik van opvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2001, najaar 2002, voorjaar 2004

Hedebouw G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedebouw, G., Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014

regelmatig gebruik over een periode van 12 jaar sterk toegenomen.

Van de regelmatige gebruikers van opvang, gebruikt ongeveer een derde (31,7%) voltijds opvang, d.w.z. 5 dagen per week meer dan 5 uur opvang. 42,3% maakt regelmatig, maar niet elke weekdag gebruik van opvang van meer dan 5 uur. De andere regelmatige gebruikers maken geheel of gedeeltelijk gebruik van halve opvangdagen (<5 uur).

Naar provincie Gebruik hoogst in Vlaams-Brabant, laagst in Antwerpen

Het regelmatig gebruik van opvang verschilt significant naargelang de provincie. Het gebruik ligt het hoogst in Vlaams-Brabant (72,1%). Antwerpen (55%) en Limburg (58,4%) kennen het laagste gebruik. In 4 provincies neemt het regelmatig gebruik van opvang toe t.o.v. 2009. In de provincie Antwerpen neemt het aandeel kinderen dat regelmatig opvang gebruikt af (zie tabel 5.2). De verschillen tussen

de provincies stemmen in grote lijnen overeen met de interprovinciale verschillen op het vlak van de werkzaamheidsgraad van de moeders die deelnamen aan de bevraging.

5.2 Regelmatig gebruik naar provincie

	2004	2009	2013
Antwerpen	50,9	60,6	55,0
Vlaams-Brabant	62,9	68,0	72,1
West-Vlaanderen	59,9	66,6	71,3
Oost-Vlaanderen	59,2	66,3	69,5
Limburg	44,0	52,7	58,4
Vlaams Gewest	55,7	63,2	64,4

5.2 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar naar provincie (percentage van alle kinderen)
Bronnen: Kind en Gezin, Enquête inzake het gebruik van opvang voor kinderen onder de 3 jaar, voorjaar 2004
Hedebouw G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009
Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedebouw, G., Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014

Naar leeftijd

Tot 6 maanden en na 2,5 jaar veel minder gebruik van kinderopvang. Tussen 1,5 en 2,5 jaar ligt het regelmatig gebruik het hoogst: 73% of meer

Naargelang de leeftijd verschilt het gebruik van opvang. Bij kinderen jonger dan 6 maanden ligt het regelmatig gebruik van opvang veel lager (zie tabel 5.3). Voor baby's jonger dan 3 maanden is regelmatig

gebruik van kinderopvang eerder uitzonderlijk*. Tussen 1 en 2,5 jaar ligt het regelmatig gebruik boven de 70%, met een piek van 74,3% bij kinderen van 1,5 tot 2 jaar. Als we enkel de groep kinderen tussen 3 maanden en 2,5 jaar bekijken, dan bedraagt het aandeel kinderen dat regelmatig opvang gebruikt 68,7%.

* De bevraging van het gebruik van opvang voor kinderen van 1 tot 3 maanden gebeurde in 2009 en 2013 retrospectief

5.3 Gebruik van opvang naar leeftijd

	2002	2004	2009	2013
1 tot 3 maanden	8,6	14,7	6,6	5,7
3 tot 6 maanden	34,8	32,7	53,3	52,3
6 maanden tot 1 jaar	52,5	59,8	65,7	65,5
1 tot 1,5 jaar	56,9	61,3	70,6	70,2
1,5 tot 2 jaar	61,4	62,7	71,7	74,3
2 tot 2,5 jaar	56,1	61,3	69,0	73,0
Totaal 3 maanden - 2,5 jaar	54,2	58,2	67,6	68,7
2,5 tot 3 jaar	41,8	45,1	44,3	48,6
Totaal 3 maanden tot 3 jaar	52,2 (N=4 359)	55,7 (N=4 367)	63,2 (N=4 444)	64,7 (N=3 246)

5.3 Regelmatig gebruik van opvang voor kinderen van 1 maand tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest naargelang de leeftijd (percentage van alle kinderen)

Bronnen: Hedeboom G., Peetermans A., *Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009*
Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedeboom, G., *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014*

Naar werksituatie Wanneer moeder niet werkt of wanneer vader en moeder niet werken, dan ligt het regelmatig opvanggebruik heel laag

Tabel 5.4 illustreert dat het opvanggebruik sterk afhankelijk is van de (gecombineerde) werksituatie van de ouder(s). Wanneer beide ouders werken, maakt 86% van de kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar regelmatig gebruik van opvang.

Wanneer de moeder niet werkt, dan ligt het regelmatige opvanggebruik met 22,4% veel lager. De werksituatie van de moeder is dus duidelijk een erg belangrijke determinant van het opvanggebruik. Immers, wanneer de moeder werkt en de vader niet ligt het aandeel gebruikers hoger (49,9%). Wanneer geen van beide ouders werkt, ligt het regelmatige opvanggebruik het laagst (15,1%).

5.4 Gebruik opvang naar werksituatie

	Aantal	Regelmatige opvang	Beperkte opvang	Geen opvang
Tweeoudergezinnen				
Vader voltijds, moeder voltijds	1 167	86,0	3,4	10,6
Vader voltijds, moeder deeltijds	811	75,5	8,0	16,6
Vader voltijds, moeder niet-werkend of in invaliditeit	381	22,4	2,8	74,8
Vader voltijds, moeder in onderbreking	451	56,6	5,4	38,0
Vader deeltijds, moeder voltijds	35	69,1	9,7	21,2
Vader niet-werkend of op invaliditeit, moeder werkend (voltijds of deeltijds)	67	49,9	7,4	42,7
2 niet-werkenden	110	15,1	4,4	80,5
Alleenstaanden				
Niet-werkende	32	37,6	13,1	49,3
Werkende	40	73,3	13,1	13,6

5.4 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest naar werksituatie - 2013 (percentage van alle kinderen)

Bron: Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedebouw, G., Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014

Naar kansengroepen en gezinssituatie
Geen significant verschil meer tussen alleenstaanden en tweeoudergezinnen, kinderen met moeder van niet-Belgische origine en kinderen die leven in kansarmoede maken veel minder gebruik van opvang

Waar er in enquêtes van 2004 en 2009 een verschil werd vastgesteld in het regelmatig gebruik van opvang tussen alleenstaanden en koppels, blijkt uit het onderzoek uit 2013 dat er

geen significant verschil qua gebruik meer is. 64,8% van de kinderen uit een tweeoudergezin maakt regelmatig gebruik, terwijl dit aandeel bij alleenstaanden 62,1% bedraagt (zie tabel 5.5).

Kinderen uit een gezin met een moeder van niet-Belgische afkomst en kinderen uit een kansarm gezin maken traditioneel veel minder gebruik van kinderopvang. De gegevens uit 2013 bevestigen dit. Dat heeft voor een deel te maken met het feit dat de ouders van beide groepen kinderen een lagere werkzaamheidsgraad kennen, maar ook omdat kinderen

met een moeder van vreemde origine vaak minder grootouders ter beschikking hebben voor opvang. Voor kinderen in kansarmoede speelt wellicht ook de kostprijs van formele opvang een rol, al wordt de ouderbijdrage in het grootste deel van de formele opvang bepaald op basis van het gezinsinkomen waardoor een opvangdag minimaal 1,56 euro en maximaal 27,71 euro kost (bedragen 2014).

5.5 Gebruik van opvang naar gezinssituatie en kansengroepen

	2004	2009	2013		
	Regelmatig gebruik	Regelmatig gebruik	Regelmatig gebruik	Beperkt gebruik	Geen gebruik
Kinderen bij een alleenstaande ouder	48,0	54,6	62,1	7,4	30,6
Kinderen bij een gehuwd of samenwonend paar	56,1	63,8	64,8	5,2	30,1
Moeder van niet-Belgische origine	23,7	32,6	34,3	6,5	59,1
Moeder van Belgische origine	62,9	70,8	73,0	4,9	22,1
Kinderen in een kansarm gezin	21,7	21,0	22,8	7,9	69,3
Kinderen in een niet-kansarm gezin	57,9	65,7	68,3	5,1	26,6
Alle kinderen	55,7	63,2	64,4	5,3	30,3

5.5 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest naar kansengroepen en naar gezinssituatie voorjaar 2004, 2009 en 2013 (percentage van alle kinderen)

Bronnen: Kind en Gezin, Enquête inzake het gebruik van opvang voor kinderen onder de 3 jaar, voorjaar 2004

Hedebouw G., Peetermans A., Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009

Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedebouw, G., Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014

1.1.2. Kinderen van 3 tot 12 jaar

Algemeen

2 op de 3 kinderen van 2,5 tot 12 jaar maken (minstens) regelmatig gebruik van buitenschoolse kinderopvang, sterke stijging in het gebruik sinds laatste bevraging

Uit de enquête van 2012 blijkt dat 56,9% van de kinderen van 2,5 tot 12 jaar *tijdens de week* opgevangen wordt (zie tabel 5.6). D.w.z. dat zij in de loop van een week minstens

1 keer voor de school begint, na school of op woensdagnamiddag worden opgevangen. 9,4% wordt regelmatig opgevangen, maar niet elke week. Het aandeel kinderen dat minstens regelmatig wordt opgevangen bedraagt opgeteld dus 66,3%. 1 op de 3 kinderen wordt zelden of nooit opgevangen. Tabel 5.6 geeft duidelijk aan dat het aandeel jongere kinderen (zowel kleuters als 6- tot 9-jarigen) dat opvang gebruikt groter is dan het aandeel bij 9- tot 12-jarigen.

5.6 Gebruik van buitenschoolse opvang tijdens het schooljaar

	2,5 tot 6 jaar	6 tot 9 jaar	9 tot 12 jaar	Totaal
Minstens één maal per week	60,6	59,6	48,5	56,9
Niet elke week maar toch regelmatig	10,1	9,7	8,4	9,4
Zelden of nooit	29,3	30,7	43,1	33,7
Totaal	100,0 (N=1 278)	100,0 (N=999)	100,0 (N=678)	100,0 (N=2 956)

5.6 Gebruik van opvang voor kinderen van 2,5 jaar tot 12 jaar in referentieweek (eerste week van februari of de laatste volledige werkweek) - Vlaams Gewest - 2012
Bron: Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013

Tabel 5.7 geeft - ongeacht de opvangvorm - de evolutie weer van het aandeel kinderen dat buitenschoolse opvang gebruikt in een referentieweek. De cijfers tonen dat het gebruik zowat continu is toegenomen sinds 2000. Meest opvallend is dat er vooral sinds de laatste meting in 2004 een sterke toename is en dit zowel voor kleuters als voor kinderen op lagereschoolleeftijd.

Uit de enquête van 2012 halen we ook gegevens over het gebruik van buitenschoolse opvang of vrijetijdsbesteding (zoals speelpleinwerking en vakantiecampen) tijdens *schoolvakanties*. 32,7% van de kinderen maakt dan zelden of nooit gebruik van opvang of vrijetijdsactiviteiten. 43,3% van de kinderen maakt er elke vakantie gebruik van, 24% niet elke vakantie, maar wel regelmatig (zie tabel 5.8).

5.7 Evolutie gebruik van buitenschoolse opvang in referentieweek

	2000	2002	2004	2012
Kinderen van 3 tot 6 jaar	49,4	53,6	55,0	66,7
Kinderen van 6 tot 12 jaar	28,6	40,5	39,8	57,9
Totaal kinderen van 3 tot 12 jaar	NB	44,7	44,6	61,1

5.7 Evolutie gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar in het Vlaamse Gewest (percentage)
 Bronnen: Vanpée K., Sannen L. & Hedebeuw G., *Kinderopvang in Vlaanderen. Leuven, Hiva, 2000*
Kind en Gezin, Enquêtes inzake het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar, najaar 2002 en voorjaar 2004
 Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013*
 NB: niet bekend

5.8 Gebruik van buitenschoolse opvang of vrijetijdsbesteding tijdens schoolvakanties

	2 tot 6 jaar	6 tot 9 jaar	9 tot 12 jaar	Totaal
Bijna elke vakantie	45,3	44,1	39,9	43,3
Niet elke vakantie, maar regelmatig	18,6	26,3	28,8	24,0
Zelden of nooit	36,2	29,5	31,3	32,7
Totaal	100,0 (N=1 277)	100,0 (N=999)	100,0 (N=680)	100,0 (N=2 956)

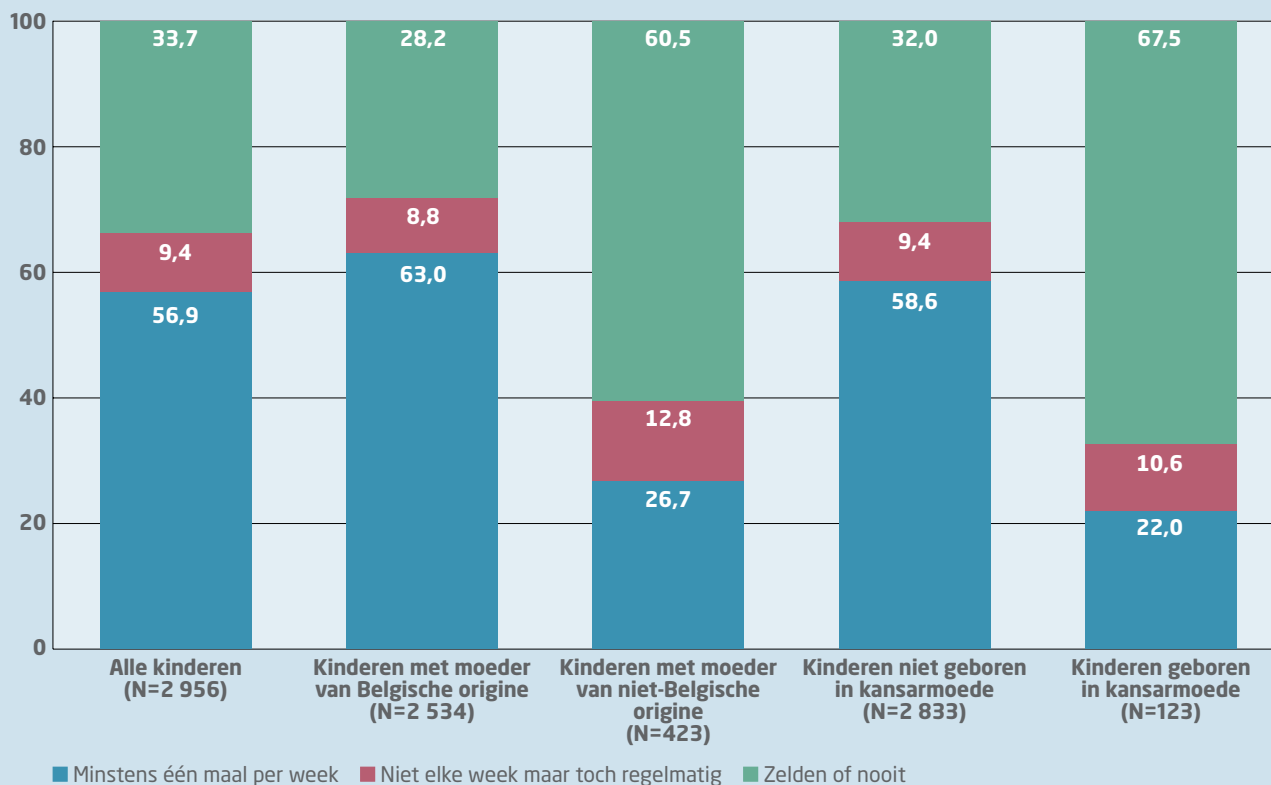
5.8 Gebruik van buitenschoolse kinderopvang of vrijetijdsbesteding in schoolvakanties - Vlaams Gewest - 2012
 Bron: Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013*

Naar kansengroepen
Kinderen met een moeder van niet-Belgische origine en kinderen die opgroeien in een gezin dat leeft in kansarmoede maken duidelijk veel minder gebruik van buitenschoolse opvang

Grafiek 5.9 illustreert goed het verschil qua gebruik naargelang origine van de moeder en naargelang de situatie van kansarmoede in het gezin. Het aandeel kinderen dat opvang gebruikt ligt veel hoger bij kinderen met een moeder van

Belgische origine (d.w.z. die bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had). Verder blijkt duidelijk dat kinderen, geboren in kansarmoede veel minder gebruikmaken van buitenschoolse opvang.

5.9 Gebruik van buitenschoolse opvang naar kansengroepen

5.9 Gebruik van opvang voor kinderen van 2,5 jaar tot 12 jaar naar kansengroepen in het Vlaamse Gewest (percentage per groep)

Bron: Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013

Per opvangmoment**Ruim de helft van alle schoolgaande kinderen wordt minstens 1 keer per week opgevangen na schooltijd**

In tabel 5.10 wordt het gebruik van buitenschoolse opvang weergegeven per leeftijd en per opvangmoment. Vooral na schooltijd wordt er opvang gebruikt. Ruim de helft van alle schoolgaande kinderen wordt minstens 1 keer per week na schooltijd opgevangen. Voor schooltijd en op woensdagnamiddag is dat iets minder dan 3 op de 10 kinderen. De oudste leeftijdsgroep gebruikt minder opvang dan de kinderen onder de 9 jaar, zowel voor als na schooltijd en op woensdagnamiddag.

5.10 Gebruik van buitenschoolse opvang in referentieweek naar opvangmoment

	Voor schooltijd	Na schooltijd	Woensdagnamiddag
Kinderen van 2,5 tot 6 jaar	31,0	56,7	30,8
Kinderen van 6 tot 9 jaar	30,9	54,1	27,3
Kinderen van 9 tot 12 jaar	23,0	41,0	21,7
Totaal	29,1	52,2	27,6

5.10 Gebruik van opvang voor kinderen van 2,5 jaar tot 12 jaar naar opvangmoment - Vlaams Gewest - 2012

Bron: Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013

Intensiteit

53,9% maakt minstens 4 keer per week gebruik van opvang na schooltijd; een beperkt aantal kinderen maakt zowel voor school als na school heel vaak gebruik van opvang. Qua intensiteit weinig evolutie t.o.v. 2004

Uit tabel 5.7 blijkt dat het aandeel kinderen dat gebruikmaakt van buitenschoolse opvang aanzienlijk is toegenomen. Door te kijken naar de frequentie ervan kunnen we nagaan of dit ook betekent dat opvang intensiever gebruikt wordt dan vroeger.

Tabel 5.11 bevat gegevens over het aantal opvangbeurten dat kinderen in een referentieweek gebruiken per opvangmoment (voor of na schooltijd). Het feit dat kinderen vooral opgevangen worden na schooltijd, vertaalt zich ook in een hoger aandeel kinderen met een matig of hoog opvanggebruik na schooltijd. 31,8% van de kinderen wordt 2 à 3 keer opgevangen na schooltijd, 37,9% zelfs 4 keer of meer. Bij de ochtendopvang voor de start van de school is dit respectievelijk 15,3% en 23,2%. In totaal wordt 53,9% van de kinderen minstens 4 keer per week opgevangen, 14,2% zelfs minstens 8 keer per week, d.w.z. 4 of 5 opvangmomenten voor

de school én 4 of 5 opvangmomenten na de school. Deze percentages zijn nauwelijks toegenomen t.o.v. het onderzoek van 2004. De conclusie is dus dat er meer kinderen dan vroeger van buitenschoolse opvang gebruikmaken, maar dit betekent niet dat de kinderen frequenter dan vroeger opgevangen worden.

5.11 Intensiteit gebruik buitenschoolse opvang

		Na schooltijd			
		Geen of weinig gebruik ⁽¹⁾	Matig gebruik ⁽²⁾	Hoog gebruik ⁽³⁾	Totaal
Voor schooltijd	Geen of weinig gebruik ⁽¹⁾	21,1	20,9	19,5	61,5
	Matig gebruik ⁽²⁾	4,1	7,0	4,2	15,3
	Hoog gebruik ⁽³⁾	5,1	3,9	14,2	23,2
	Totaal	30,3	31,8	37,9	100,0

5.11 Gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar in het Vlaamse Gewest naar intensiteit van de opvang - 2012 (percentage)

Bron: Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013

(1) Geen of weinig gebruik: geen of 1 opvangmoment

(2) Matig gebruik: 2 of 3 opvangmomenten

(3) Hoog gebruik: 4 of 5 opvangmomenten

1.2. Welke opvangvormen?

Kinderen jonger dan 3 jaar vooral in formeel opvangcircuit; kinderen van 3 tot 12 jaar vooral in informele opvang en op school. Informele opvang neemt af

De meeste kinderen van 3 maanden tot 3 jaar die regelmatig opgevangen worden, worden opgevangen door kinderbegeleiders of opvangvoorzieningen die 'vergund' zijn door Kind en Gezin. 77,4% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar die regelmatig opvang gebruiken, wordt in 2013 opgevangen door een onthaalouder of een kinderdagverblijf.

17% wordt opgevangen in het informele circuit, meestal door grootouders (16%). Van 2004 tot 2013 nam het aandeel van de informele opvang sterk af (zie tabel 5.12).

Veel kinderen maken echter gebruik van meerdere opvangvormen. Van de kinderen die regelmatig gebruikmaken van opvang, doet 46,4% een beroep op een tweede opvanginstantie en 5% op een derde opvangvorm. Grootouders fungeren voor 76,7% van de kinderen die meer dan 1 opvangvorm gebruiken als tweede opvangvorm. De complementaire opvang blijft dus voornamelijk een informele aangelegenheid.

5.12 Gebruik van opvang naar soort opvang

Kinderen van 3 maanden tot 3 jaar	2004	2009	2013
Informele opvang	34,8	24,0	17,0
Formele opvang 'vergund' door Kind en Gezin	63,6	73,4	77,4
Opvang door en in de school of initiatief voor buitenschoolse opvang	1,6	2,8	5,4
Totaal	100,0	100,0	100,0

5.12 Kinderen van 3 maanden tot 3 jaar die regelmatig gebruikmaken van kinderopvang, naar soort opvang - Vlaams Gewest (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin, *Enquête inzake het gebruik van opvang voor kinderen onder de 3 jaar, voorjaar 2004*
 Hedeboom G., Peetermans A., *Het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, Steunpunt WVG, 2009*
 Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedeboom, G., *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014*

Bij kinderen van 2,5 jaar tot 12 jaar is de informele opvang de belangrijkste opvangvorm, al maken ook bijna evenveel kinderen gebruik van de opvang in en door de school. Voor kinderen van 6 tot 9 jaar blijkt de school zelfs de meest gebruikte opvangvorm (zie tabel 5.13).

De som van de percentages in tabel 5.13 is niet gelijk aan 100%. Dat betekent dat sommige kinderen meerdere opvangvormen gebruiken. Uit nadere analyses blijkt dat ongeveer 30% van de kinderen enkel opgevangen wordt door grootouders, ongeveer 25% wordt enkel opgevangen op school en zo'n 14% combineert opvang in de school met opvang door grootouders.

Het gebruik van de opvangvormen varieert wel naargelang het opvangmoment (zie tabel 5.14). Maar liefst 65% van de opgevangen kinderen verblijft op woensdagnamiddag bij de grootouders. Ook na schooltijd spelen grootouders nog een belangrijke opvangrol, maar niet significant verschillend van de school. De school zelf is de meest gebruikte opvangvorm voor schooltijd. Toch wordt nog 36,8% van de kinderen ook voor schooltijd opgevangen door de grootouders. De initiatieven voor buitenschoolse opvang (IBO's) zijn voor alle opvangmomenten de derde belangrijkste opvangvorm.

5.13 Gebruik van opvang naar opvangvorm

	2,5 tot 6 jaar	6 tot 9 jaar	9 tot 12 jaar
Grootouders	58,0	52,0	52,3
Andere familie	5,6	4,1	4,2
Vrienden, buren, kennissen	2,9	3,7	4,5
Onthaalouder	3,6	3,0	1,3
Kinderdagverblijf	2,4	1,8	1,1
Opvang in en door de school	41,8	53,6	48,6
Initiatief voor buitenschoolse opvang	21,5	17,5	14,9
Opvang thuis	3,0	1,9	3,2
Andere personen of diensten	0,1	1,2	1,8
	(N=834)	(N=636)	(N=350)

5.13 Gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 2,5 tot 12 jaar in het Vlaamse Gewest, overzicht van de gebruikte opvangvormen (zowel voor, als na schooltijd en op woensdagnamiddag) - 2012 (percentage van kinderen dat betreffende opvang gebruikt, som dus niet gelijk aan 100%)
Bron: Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013

5.14 Gebruik van opvangvormen per opvangmoment

	Voor schooltijd	Na schooltijd	Woensdagnamiddag
Grootouders	36,8	47,3	64,9
Andere familie	1,9	4,2	3,1
Vrienden, buren, kennissen	1,8	2,5	2,9
Onthaalouder	1,9	2,0	3,3
Kinderdagverblijf	1,3	1,3	1,8
Opvang in en door de school	48,7	45,4	16,1
Initiatief voor buitenschoolse opvang	15,1	16,8	14,1
Opvang thuis	1,1	2,4	2,0
	(N=834)	(N=350)	(N=636)

5.14 Overzicht van alle gebruikte buitenschoolse opvangvormen per opvangmoment - 2012 (percentage van kinderen dat betreffende opvang gebruikt, som dus niet gelijk aan 100%)
Bron: Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013

In tabel 5.15 wordt de evolutie van het gebruik per opvangvorm weergegeven, uitgesplitst volgens leeftijd van de kinderen. In vergelijking met de cijfers van 2000 valt vooral op dat het gebruik van opvang op school en in een IBO toeneemt. De rol van de grootouders stagneert of neemt zelfs lichtjes af.

5.15 Evolutie van de meest gebruikte (combinaties van) opvangvormen

	2000		2012	
	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
Enkel grootouders	34,9	30,4	29,9	28,4
Enkel opvang op school	17,1	20,4	20,3	28,7
Enkel IBO	7,2	3,8	10,4	8,7
Grootouders en school	11,9	23,8	13,7	14,3
Grootouders en IBO	4,3	5,7	5,5	3,1
Andere opvangcombinaties	24,6	15,9	20,3	16,8
Totaal	100,0 (N=719)	100,0 (N=222)	100,0 (N=834)	100,0 (N=984)

5.15 Kinderen van 3 jaar tot 12 jaar die gebruikmaken van kinderopvang, naar soort opvang - Vlaams Gewest - 2000 en 2012

Bronnen: Vanpée K., Sannen L. & Hedeboom G., *Kinderopvang in Vlaanderen*. Leuven, Hiva, 2000

Lenaers S., *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*, Universiteit Hasselt, SEIN, 2013

1.3. Redenen om (geen) opvang te gebruiken

In het onderzoek naar het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar wordt aan de ouders gevraagd waarom ze wel of niet opvang gebruiken.

Uit tabel 5.16 leren we dat 'Verder willen blijven werken' de meest voorkomende reden voor zowel vaders als moeders is om opvang te gebruiken. Opvallend is dat er in vergelijking met 2009 meer moeders en vaders aangeven dat ze opvang gebruiken

omdat het beter is voor de ontwikkeling van hun kind. Daarnaast dient het gebruik van opvang (vooral bij moeders) ook om meer tijd te hebben voor andere gezinstaken en om af en toe eens tijd te hebben voor zichzelf.

5.16 Redenen om opvang te gebruiken

	Moeder		Vader ⁽¹⁾	
	2009	2013	2009	2013
Om verder te blijven werken	90,7	88,8	95,6	86,6
Opvang is beter voor de ontwikkeling van mijn kind	46,3	55,7	41,7	48,8
Om meer tijd te hebben voor gezinstaken	17,2	23,3	4,8	8,7
Om af en toe eens tijd te hebben voor mezelf	14,0	20,7	10,2	15,3
Om studies verder te zetten of een opleiding te volgen	4,1	6,7	1,5	3,0
Om werk te zoeken	2,9	3,9	1,3	1,8
Andere redenen	4,1	2,8	2,4	2,8
	(N=2 132)	(N=1 530)	(N=1 975)	(N=1 529)

5.16 Redenen voor het gebruik van opvang voor kinderen van 0 jaar tot 3 jaar die regelmatig of beperkt gebruikmaken van kinderopvang - Vlaams Gewest (percentage) - 2009 en 2013
Bron: Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedebouw, G., *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014*

(1) In de vragenlijst dienden zowel voor de vader als de moeder redenen opgegeven te worden, maar het is goed mogelijk dat 1 partner voor de andere partner iets invulde.
De vraagformulering maakte dat ook mogelijk

Voor 43% van de niet-gebruikers van opvang is dit een bewuste keuze met het oog op het welzijn van hun kind (zie tabel 5.17). 33,2% is thuis omwille van werkloosheid, ouderschapsverlof, ziekte, ... 20,5% neemt loopbaanonderbreking voor de

opvang van het kind. Ouders geven slechts zelden aan dat ze er voor kiezen om hun kind niet naar opvang te sturen omwille van negatieve redenen (geen goede opvang aanwezig, geen vertrouwen, slechte ervaringen, ...). Wel vindt 14,1% de opvang te duur en

bij 9,2% zijn de uren van de opvang niet aangepast aan de werkuren.

5.17 Redenen om geen opvang te gebruiken ⁽¹⁾

	2009	2013
Bewuste keuze om zelf voor kind te zorgen omdat dit beter is voor kind	48,0	43,0
Thuis door werkloosheid, ziekte, ouderschapsverlof, tijdskrediet, ...	39,7	33,2
Thuis door werkonderbreking (tijdskrediet, verlof zonder wedde, ...) om kind op te vangen	21,6	20,5
Thuis door bewuste keuze om niet te gaan werken	23,6	14,6
Kinderopvang is te duur	16,5	14,1
Ouders zorgen om de beurt voor hun kind omdat ze hun werkuren voldoende kunnen afstemmen	8,7	12,9
Thuis door werkonderbreking voor de (m)eerdere kinderen in het gezin	13,8	9,1
De opvang in de buurt is niet aangepast aan de werkuren	5,9	9,2
Geen vertrouwen in de opvangvoorzieningen	6,1	4,9
Geen (goede) opvang in de buurt gevonden	5,1	3,8
Kind heeft (te) veel aandacht/verzorging nodig die enkel ouders kunnen geven	5,3	2,6
Slechte ervaringen met opvang in het verleden	1,0	1,6
Het personeel van de kinderopvangvoorziening(en) is niet vertrouwd met cultuur of opvoedingsgewoonten gezin	0,7	1,2
	(N=557)	(N=209)

5.17 Redenen voor het niet gebruiken van opvang voor kinderen van 0 tot 3 jaar - Vlaams Gewest - 2009 en 2013

Bron: Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedebouw, G., *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest*, Steunpunt WVG, 2014

(1) Ouders konden meerdere redenen aankruisen

1.4. Kinderen in formele kinderopvang

Verdere toename gebruik van formele opvang bij kinderen van 0 tot 3 jaar, meer dan de helft van alle kinderen gebruikt formele opvang. Gebruik formele opvang van schoolgaande kinderen stagneert

Algemeen

De cijfers over het gebruik van formele opvang zijn gebaseerd op een registratie van de aanwezige kinderen in de week van 1 februari in alle formele kinderopvangvoorzieningen die 'vergund' zijn door Kind en Gezin.

Het aantal aanwezige kinderen jonger dan 3 jaar wordt afgezet tegen het aantal kinderen jonger dan 3 jaar door Kind en Gezin geregistreerd in de Mirage-databank. We gebruiken de Mirage-databank omdat de officiële bevolkingsstatistieken alleen de 'de jure'-bevolking omvatten. De Mirage-databank daarentegen omvat nagenoeg alle kinderen die wonen in het Vlaamse Gewest (zie hoofdstuk 1). Voor de kinderen van 3 tot 12 jaar is de Mirage-databank niet bruikbaar en werken we met de officiële bevolkingscijfers.

Gebruik van formele kinderopvang en kleuterschool voor kinderen onder de 3 jaar

Het gebruik van kinderopvang ligt volgens grafiek 5.18 het hoogst bij kinderen van 1 tot 2 jaar: bijna 60% van deze kinderen maakt gebruik van de door Kind en Gezin 'vergunde' opvang. Van de kinderen van 2 tot 12 maanden maakt 50,5% gebruik van 'vergunde' opvang. Tussen 2 en 3 jaar loopt het

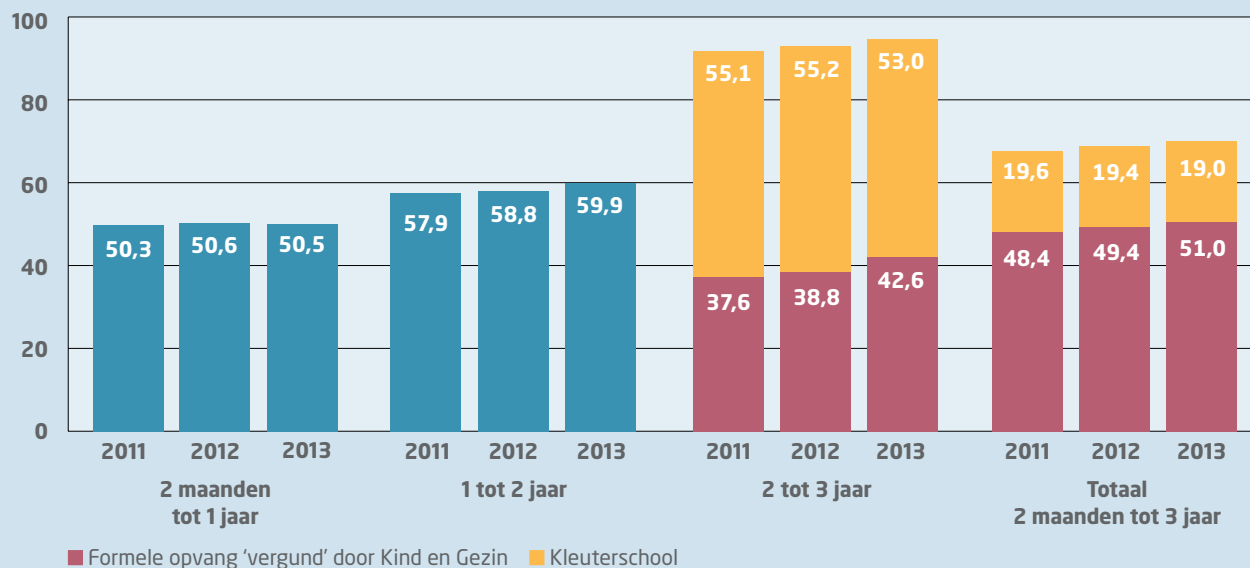
gebruik terug tot 42,6%, het gaat hier deels al om opvang in een buitenschools opvanginitiatief.

Voor de leeftijdsgroep 2,5 tot 3 jaar kan er zowel gebruikgemaakt worden van kinderopvang als van het schoolsysteem. Van de kinderen van 2 tot 3 jaar is er in de week van 1 februari 2013 53% ingeschreven in een kleuterschool. Nemen we dit samen met het aantal kinderen dat aanwezig is in de 'vergunde' opvang, dan

blijkt dat 95,6% van de kinderen van 2 tot 3 jaar een van beide systemen gebruikt. In de totale groep kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in Vlaanderen betekent dit dat 70% van een van beide systemen gebruikmaakt, waarvan 51% gebruikmaakt van formele 'vergunde' opvang en 19% naar de kleuterschool gaat*.

* Kinderen in de overgangsfase tussen kinderopvang en kleuteronderwijs worden maar 1 keer geteld

5.18 Kinderen jonger dan 3 jaar in formele opvang en kleuterschool ⁽¹⁾

5.18 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvangvoorzieningen 'vergund' door Kind en Gezin en in kleuterscholen in het Vlaamse Gewest naar leeftijdsjaar - 2011-2013 (percentage)
Bronnen: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)
Departement Onderwijs, telling schoolbevolking op 1 februari

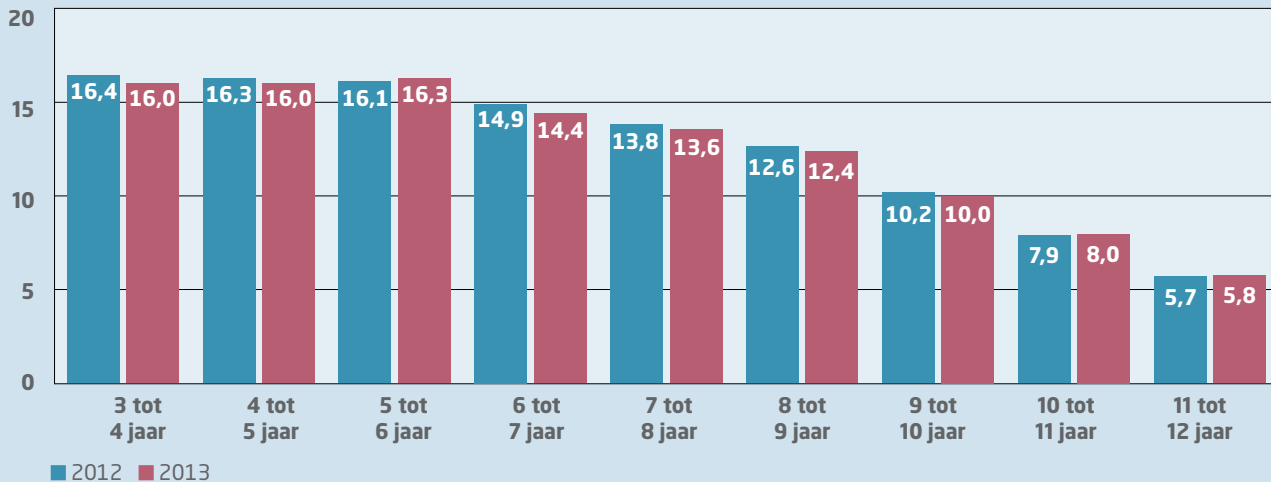
(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat woont in het Vlaamse Gewest volgens de Mirage-databank. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar wordt gerekend met 10/12den van de totale groep

Gebruik van formele kinderopvang voor kinderen tussen 3 en 12 jaar

Vanaf de leeftijd van 3 jaar maakt hoogstens 16,3% van de kinderen gebruik van formele opvang met

erkenning of attest van Kind en Gezin (zie grafiek 5.19). De 9- tot 12-jarigen maken duidelijk minder gebruik van dit aanbod. T.o.v. 2012 neemt het aandeel kinderen in de formele opvang voor enkele leeftijden licht af.

5.19 Kinderen van 3 tot 12 jaar in formele opvang ⁽¹⁾

5.19 Kinderen van 3 tot 12 jaar in opvangvoorzieningen met erkenning of attest van toezicht van Kind en Gezin in het Vlaamse Gewest naar leeftijd - 2012-2013 (percentage)

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat volgens de officiële bevolkingsstatistieken op 1 januari woont in het Vlaamse Gewest, verhoogd met een fractie bepaald op basis van de Mirage-databank, zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

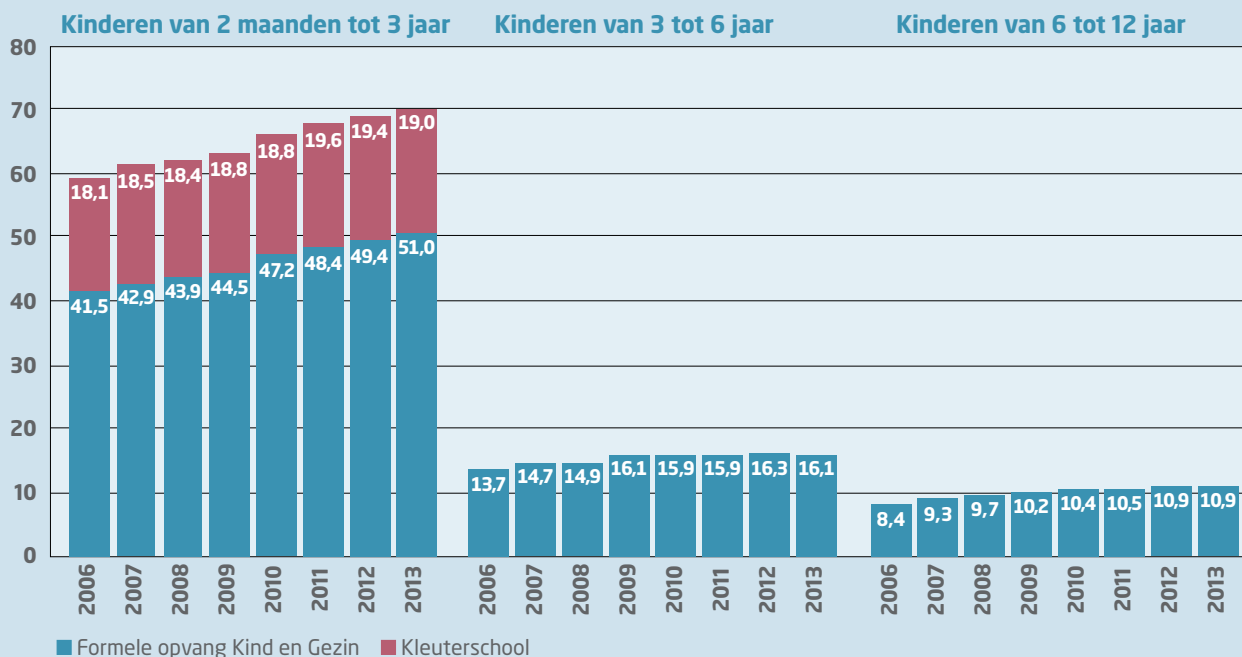
Evolutie gebruik formele opvang en kleuterschool

Het gebruik van formele opvang voor kinderen van 2 maanden tot 3 jaar is met 1,6 procentpunt toegenomen van 2012 naar 2013 en bedraagt nu 51%. De

stijgende lijn zet zich dus verder (zie grafiek 5.20). Grafiek 5.18 toont dat de stijging zich vooral vanaf de leeftijd van 1 jaar voordoet. Het aandeel 1- tot 2-jarigen stijgt met 1,1 procentpunt en het aandeel 2- tot 3-jarigen met 3,8 procentpunten. Het aandeel kinderen

dat naar school gaat, is licht gedaald. Het cijfer stagneert voor de kinderen van 6 tot 12 jaar en voor de 3- tot 6-jarigen gaat het gebruik van de formele opvang iets achteruit (-0,2 procentpunt, zie grafiek 5.20).

5.20 Evolutie gebruik formele opvang ⁽¹⁾

5.20 Evolutie van het gebruik van opvang met erkenning of attest van toezicht door Kind en Gezin en kleuterschool voor kinderen van 2 maanden tot 12 jaar, naar leeftijdsgroep sinds 2006 - Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

(1) Kinderen jonger dan 3 jaar: percentage berekend op het aantal kinderen dat in het Vlaamse Gewest woont volgens de Mirage-databank. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar wordt gerekend met 10/12den van de totale groep van de Mirage-databank, zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

Kinderen van 3 tot 12 jaar: percentage berekend op het aantal kinderen dat volgens de officiële bevolkingsstatistieken woont in het Vlaamse Gewest, verhoogd met een fractie bepaald op basis van de Mirage-databank zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

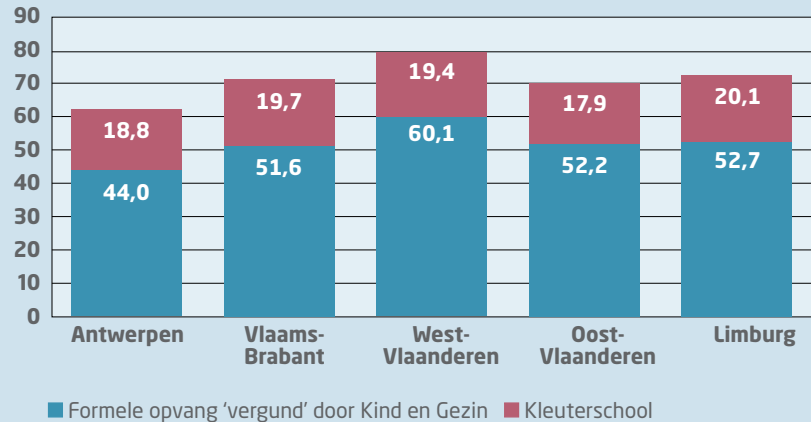
Naar provincie

In grafiek 5.21 bekijken we het gebruik van *opvang* in voorzieningen die 'vergund' zijn door Kind en Gezin en in *kleuterscholen* voor de kinderen *jonger dan 3 jaar* per provincie.

Het gebruik van *formele kinderopvang* bij kinderen jonger dan 3 jaar ligt het hoogst in West-Vlaanderen (60,1%). In Antwerpen ligt het heel wat lager (44%). Vlaams-Brabant (51,6%), Oost-Vlaanderen (52,2%) en Limburg (52,7%) situeren zich hiertussen. In 4 van de 5 provincies maakt de helft van de kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar dus al gebruik van formele, door Kind en Gezin 'vergunde' opvang.

Het aandeel kinderen jonger dan 3 jaar dat al naar de *kleuterschool* gaat verschilt veel minder tussen de provincies: het schommelt tussen 17,9% in Oost-Vlaanderen en 20,1% in Limburg.

5.21 Kinderen jonger dan 3 jaar in formele opvang en in kleuterschool naar provincie ⁽¹⁾

5.21 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvangvoorzieningen die 'vergund' zijn door Kind en Gezin en in kleuterscholen naar provincie - 2013 (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

Departement Onderwijs, telling schoolbevolking op 1/2/2012

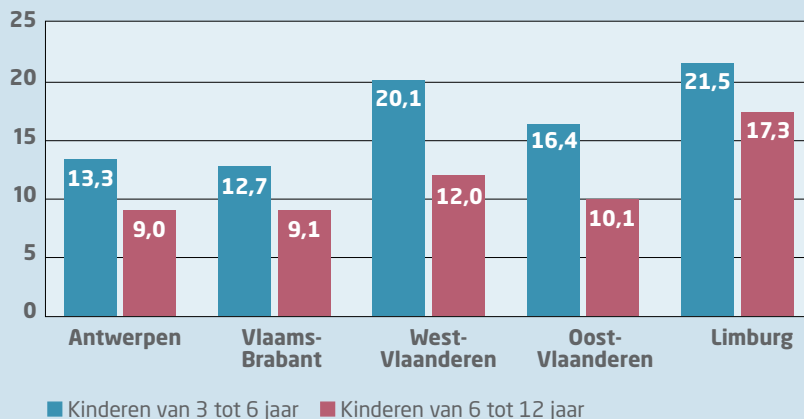
(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat woont in het Vlaamse Gewest volgens de Mirage-databank.

Voor de kinderen jonger dan 1 jaar wordt gerekend met 10/12den van de totale groep

Grafiek 5.22 beschrijft het gebruik van formele opvang in opvangvoorzieningen die erkend of geattesteerd zijn door Kind en Gezin voor kinderen van 3 tot 12 jaar. In de leeftijdsgroep *3 tot 6 jaar* ligt het gebruik van erkende of geattesteerde kinderopvang het hoogst in Limburg (21,5%) en West-Vlaanderen (20,1%). Oost-Vlaanderen (16,4%) neemt een middenpositie in. Antwerpen (13,3%) en Vlaams-Brabant (12,7%) kennen het laagste gebruik van opvang in voorzieningen met erkenning of attest van toezicht van Kind en Gezin.

Bij kinderen van *6 tot 12 jaar* ligt het gebruik het hoogst in Limburg (17,3%). West-Vlaanderen volgt met 12%. In Oost-Vlaanderen is dit 10,1%, in Vlaams-Brabant 9,1% en in Antwerpen 9%. Uiteraard hebben deze verschillen deels te maken met het feit dat het opvangaanbod in opvangvoorzieningen en scholen niet in elke provincie even uitgebreid is uitgebouwd.

5.22 Kinderen van 3 tot 12 jaar in formele opvang naar provincie ⁽¹⁾

5.22 Kinderen van 3 tot 12 jaar in opvangvoorzieningen die erkend of geattesteerd zijn door Kind en Gezin naar provincie en leeftijdsklasse - 2013 (percentage)

Bron: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat op 1 januari woont in de betreffende provincie volgens de officiële bevolkingsstatistieken, verhoogd met een fractie bepaald op basis van de Mirage-registratie, zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

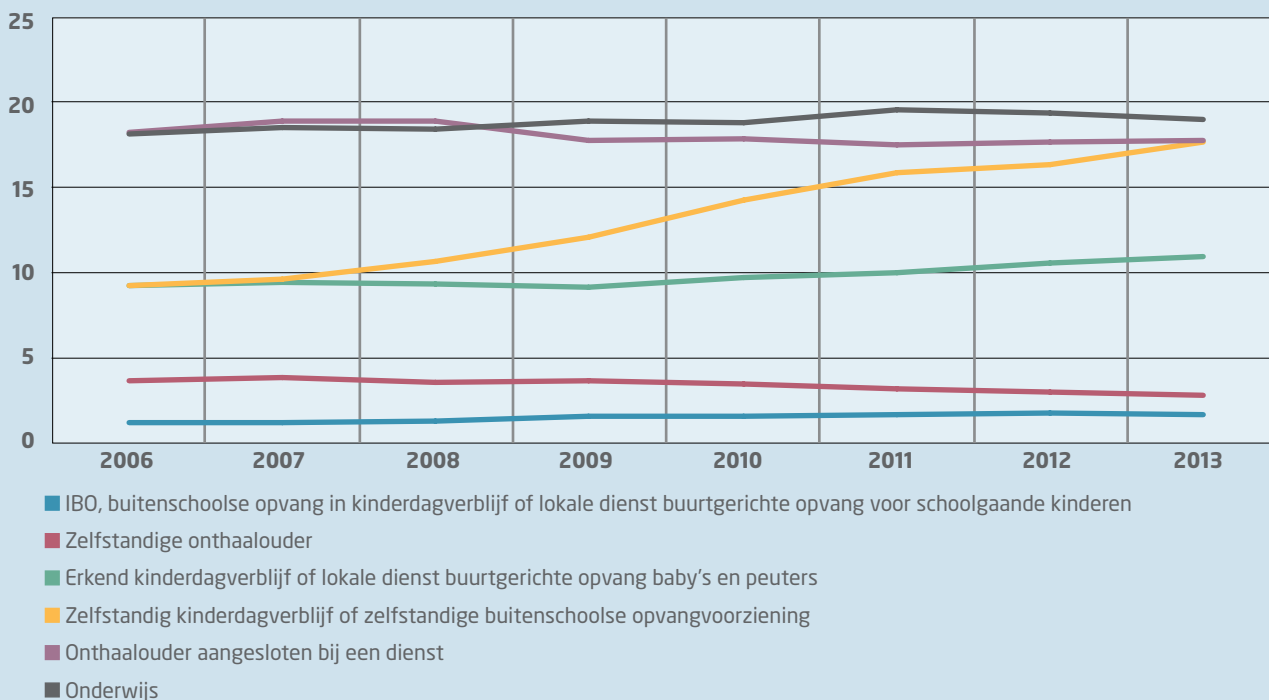
Naar type opvangvoorziening

Voor de kinderen jonger dan 3 jaar zijn de meest gebruikte types van opvangvoorziening onthaalouders aangesloten bij een dienst voor onthaalouders en

zelfstandige kinderdagverblijven. Respectievelijk 17,8% en 17,7% van alle kinderen van 2 maanden tot 3 jaar worden er opgevangen. Erkende kinderdagverblijven nemen 10,9% van de kinderen op.

In grafiek 5.23 wordt de evolutie geschetst sinds 2006, de start van de registratie van aanwezige kinderen. Het aandeel kinderen dat opgevangen wordt in zelfstandige kinderdagverblijven nam de voorbije jaren vrij sterk toe. Van 2012 naar

5.23 Kinderen jonger dan 3 jaar naar type opvangvoorziening of kleuterschool ⁽¹⁾

5.23 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar naar type opvangvoorziening of kleuterschool sinds 2006 - Vlaams Gewest (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

Departement Onderwijs, telling schoolbevolking op 1 februari van het betreffende schooljaar

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat woont in het Vlaamse Gewest volgens de Mirage-databank. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar wordt gerekend met 10/12den van de totale groep

2013 stijgt het aandeel verder met 1,4 procentpunt. Het aandeel van de erkende en gesubsidieerde kinderdagverblijven is beperkt toegenomen (+0,3 procentpunt). Het aandeel van aangesloten onthaalouders en buitenschoolse opvang blijft nagenoeg stabiel. Het aandeel van de zelfstandige onthaalouders daalt wel verder

(-0,2 procentpunt). T.o.v. 2012 gaat in 2013 een iets kleiner deel van de kinderen tussen 2 en 3 jaar naar de kleuterschool.

Kinderen ouder dan 3 jaar worden vooral opgevangen in IBO's of specifieke buitenschoolse opvang in kinderdagverblijven (zie tabel 5.24). Het gebruik van IBO's of specifieke

buitenschoolse opvang blijft in 2013 nagenoeg op het niveau van 2012, zowel voor de kleuters, als voor de kinderen op lagereschoolleeftijd.

5.24 Kinderen van 3 tot 12 jaar in formele opvang naar type opvangvoorziening ⁽¹⁾

	2012	2013
Kinderen van 3 tot 6 jaar		
IBO, buitenschoolse opvang in kinderdagverblijf of lokale dienst buurtgerichte opvang schoolgaande kinderen ⁽²⁾	13,2	13,3
Kinderdagverblijf, onthaalouder aangesloten bij een dienst, lokale dienst buurtgerichte opvang baby's en peuters	1,9	1,5
Zelfstandige sector	1,2	1,3
Totaal	16,3	16,1
Kinderen van 6 tot 12 jaar		
IBO, buitenschoolse opvang in kinderdagverblijf of lokale dienst buurtgerichte opvang schoolgaande kinderen ⁽²⁾	9,8	9,8
Onthaalouder aangesloten bij een dienst, lokale dienst buurtgerichte opvang	0,6	0,5
Zelfstandige sector	0,4	0,6
Totaal	10,9	10,9

5.24 Kinderen van 3 tot 12 jaar in opvangvoorzieningen erkend of geattesteerd door Kind en Gezin naar leeftijdscategorie en type opvangvoorziening in het Vlaamse Gewest (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin, Registratie aanwezige kinderen (week 1 februari)

Departement Onderwijs, telling schoolbevolking op 1 februari

(1) Percentage berekend op het aantal kinderen dat volgens de officiële bevolkingsstatistieken op 1 januari woont in het Vlaamse Gewest, verhoogd met een fractie bepaald op basis van de Mirage-registratie, zodat ook de kinderen buiten de 'de jure'-bevolking worden meegeteld

(2) Betreft opvang in een kinderdagverblijf in aparte lokalen

2. KINDEREN IN SPECIFIEKE ONDERWIJSINSTELLINGEN EN KINDEREN MET SCHOOLVERTRAGING

0,76% kleuters niet in het 'mainstream'-onderwijs; in het lager onderwijs loopt dit op tot bijna 6,8%

0,76% van de kleuters zit in het buitengewoon kleuteronderwijs, voornamelijk in het type 2 - buitengewoon onderwijs voor kinderen met een matige of ernstige mentale handicap. Opmerkelijk is dat de meerderheid (68,3%) van de kinderen in het buitengewoon kleuteronderwijs jongens zijn.

In het lager onderwijs zit 6,8% van de kinderen in het buitengewoon onderwijs. Het gaat hier voornamelijk om het type 8 - buitengewoon onderwijs voor kinderen met spraak-, taal- en/of ernstige leerstoornissen en het type 1 - buitengewoon onderwijs voor kinderen met licht mentale stoornissen (zie tabel 5.25). Ook in het buitengewoon lager onderwijs zijn de jongens duidelijk oververtegenwoordigd (63,2%). Het aandeel jongens in de totale lagere schoolbevolking bedraagt immers 51,1%.

In het schooljaar 2012-2013 neemt het aantal kinderen in het buitengewoon kleuteronderwijs toe met 1,9%. Dit is volledig toe te schrijven aan een toename van het aantal kinderen in

5.25 Buitengewoon onderwijs ⁽¹⁾

	Kleuter- onderwijs	Lager onderwijs
Licht mentale stoornissen (type 1)	-	9 112
Matige of ernstig mentale handicap (type 2)	1 142	3 971
Karakterieële stoornissen (type 3)	218	2 439
Fysieke handicap (type 4)	323	1 404
Visuele stoornissen (type 6)	29	129
Auditieve stoornissen (type 7)	311	1 261
Spraak-, taal- en/of ernstige leerstoornissen (type 8)	-	10 165
Totaal aantal kinderen	2 023	28 481
Percentage	0,76	6,8

5.25 Kinderen in het Vlaamse buitengewoon onderwijs: aantal en percentage van de schoolgaande kinderen naar type - schooljaar 2012-2013

Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, schooljaar 2012-2013

(1) Om dubbeltellingen te voorkomen, worden de ziekenhuisscholen (type 5) niet opgenomen

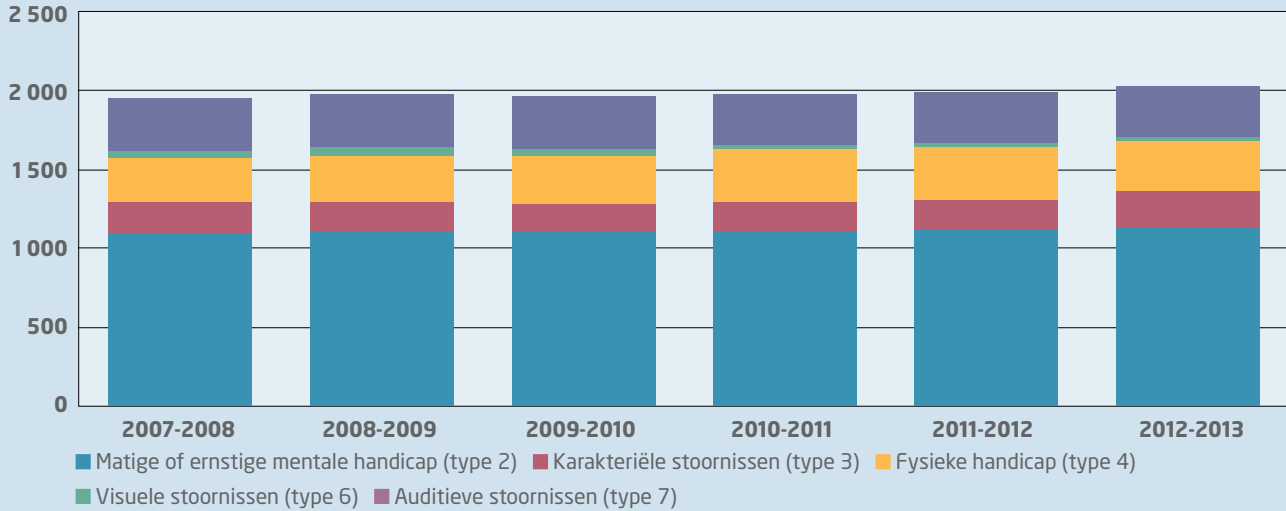
het onderwijs van type 2 en type 3. In het buitengewoon lager onderwijs gaat het aantal kinderen licht achteruit (-0,3%), vooral door een daling van het aantal kinderen met licht mentale beperking (type 1) (zie grafiek 5.26).

Als we de evolutie per type onderwijs afzetten tegen de situatie van 2007, dan zien we dat het aantal kinderen in absolute zin zowel in het buitengewoon kleuter- (+73), als in het buitengewoon lager onderwijs

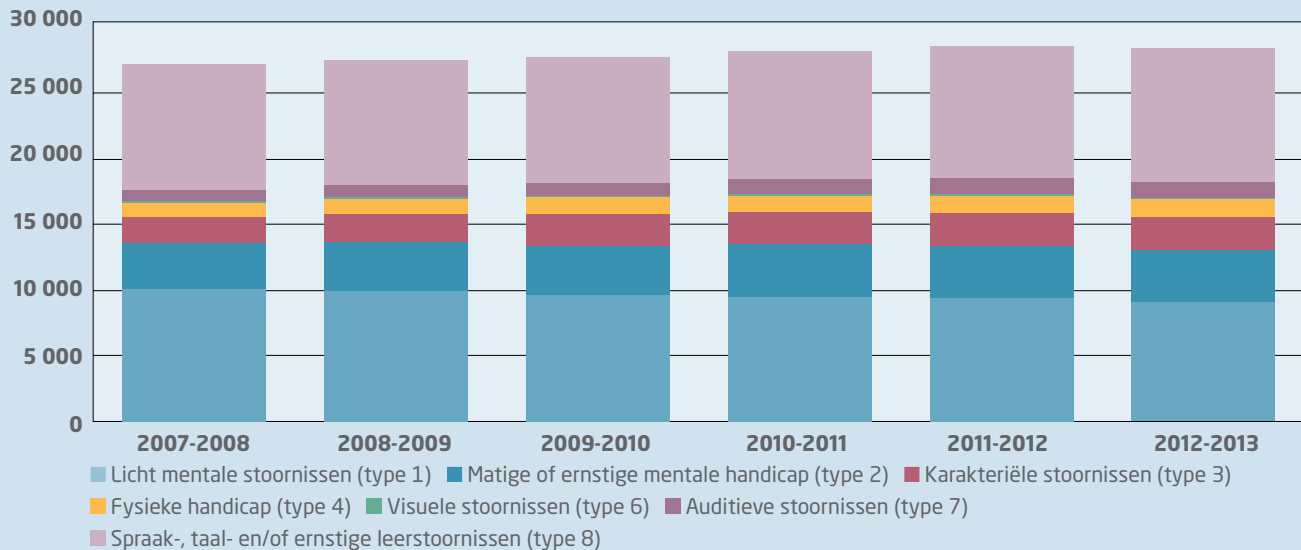
(+1341) toeneemt. Als we de relatieve evolutie per type bekijken, dan stellen we vast dat in het kleuteronderwijs vooral het aantal kinderen in onderwijs van type 3 (karakterieële stoornissen) en type 4 (fysieke handicap) is toegenomen (respectievelijk +14,1% en +13,7%) en dat de relatieve stijging in het lager onderwijs het grootst is in type 7 (auditieve stoornissen), namelijk 43,8%. Het aantal kinderen dat in type 1 van het buitengewoon lager onderwijs zit, blijft afnemen.

5.26 Buitengewoon onderwijs: evolutie per type

Buitengewoon kleuteronderwijs

Buitengewoon lager onderwijs

5.26 Evolutie van het aantal leerlingen in het Vlaamse buitengewoon basisonderwijs per schooljaar en per type sinds schooljaar 2007-2008
Bron: Statistische Jaarboeken van het Vlaamse Onderwijs

Ook internaten zijn een opvoedingsmilieu. Daarom presenteren we in tabel 5.27 hoeveel kinderen verblijven in een internaat.

Een laatste cijfer over het opvoedingsmilieu onderwijs heeft betrekking op het aantal kinderen naargelang hun schoolse vorderingen (voorsprong, op leeftijd of vertraging). Schoolse vertraging is het aantal leerjaren vertraging dat een leerling oploopt t.a.v. het leerjaar waarin hij zich zou bevinden als hij jaar na jaar zou vorderen. Het is niet noodzakelijk een gevolg van zittenblijven. Het kan ook veroorzaakt worden door ziekte, atypische studieovergangen, late instapleeftijd, ... Wat ook de oorzaak is, het vaak voorkomen van

5.27 Aantal internen ⁽¹⁾

Gewoon kleuteronderwijs	126
Buitengewoon kleuteronderwijs	5
Gewoon lager onderwijs	1 155
Buitengewoon lager onderwijs	169
Totaal	1 455

5.27 Aantal kinderen dat verblijft in een internaat voor kleuter- of lager onderwijs - Vlaamse Gemeenschap - schooljaar 2012-2013

Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, schooljaar 2012-2013

(1) Dat zijn er wellicht meer omdat gegevens van internaten met minder dan 30 internen niet worden opgenomen omdat ze niet subsidieerbaar zijn

schoolvertraging is een belangrijk signaal. Tabel 5.28 toont dat in totaal 15% van de kinderen in het gewoon lager onderwijs (minstens) 1 jaar vertraging heeft. 1,2% heeft een schoolse voorsprong. Vooral het verschil tussen kinderen van Belgische nationaliteit en niet-Belgische

kinderen springt in het oog. Bijna 41% van de kinderen met een vreemde nationaliteit heeft een schoolse vertraging. Uit niet-opgenomen cijfers blijkt ook dat het aandeel kinderen met een schoolse vertraging iets hoger is bij jongens dan bij meisjes (15,7% versus 14,3%).

5.28 Schoolse vertraging in het gewoon lager onderwijs ⁽¹⁾

		Voorsprong	Op leeftijd	Achterstand	
				1 jaar	2 of meer jaren
Belgische nationaliteit	Aantal	4 402	302 096	41 992	3 287
	%	1,3	85,9	11,9	0,9
Niet-Belgische nationaliteit	Aantal	192	16 717	9 180	2 560
	%	0,7	58,4	32,0	8,9
Alle kinderen	Aantal	4 594	318 813	51 172	5 847
	%	1,2	83,8	13,5	1,5

5.28 Aantal kinderen in het gewoon lager onderwijs naar schoolse vertraging, naargelang nationaliteit - Vlaams Gewest - schooljaar 2012-2013

Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, schooljaar 2012-2013

(1) Cijfers handelen enkel over scholen met hoofdzetel in het Vlaamse Gewest en de kinderen in de methodescholen worden niet meegeteld

3. KINDEREN IN BEGELEIDING VIA DE BIJZONDERE HULPVERLENING

Bij probleem- of crisissituaties met jonge kinderen of bij behoefte aan dag- en nachtopvang door een bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situatie kan een beroep gedaan worden op voorzieningen erkend en gesubsidieerd door Kind en Gezin. Een beperkt aantal kinderen wordt begeleid via deze bijzondere hulpverlening.

Daarnaast lopen er voor een aantal jonge kinderen begeleidingsmaatregelen via de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg en de jeugdrechtbanken. De begeleiding en ondersteuning kan daarbij mobiel en/of ambulante en/of residentieel zijn. Mobiele begeleidingen zijn context- en/of gezinsbegeleidingen aan huis.

Ambulante begeleidingen zijn begeleidingen in de voorziening zelf (bv. consulten of groepswerking met de ouders en/of de kinderen). Bij residentiele begeleiding wordt het kind opgevangen in de voorziening.

3.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

Een aantal kinderen en hun gezin worden begeleid door of opgevangen in centra voor kindzorg en gezinsondersteuning (CKG). Het gaat om kortstondige opvang op verzoek van de ouders door bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situaties. In deze centra zijn er op 1 februari 2014 1 778 kinderen in begeleiding, bijna uitsluitend kinderen jonger dan 12 jaar. In vergelijking met 2013 is het aantal begeleide kinderen dus toegenomen met 115 kinderen (zie tabel 5.29).

5.29 Begeleide kinderen door de CKG's ⁽¹⁾

2011	2012	2013	2014				
Totaal	Totaal	Totaal	Kinderen jonger dan 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 jaar en ouder	Totaal
1 513	1 504	1 663	573	552	622	31	1 778

5.29 Evolutie aantal kinderen in begeleiding in een CKG op 1 februari

Bron: Kind en Gezin

(1) T.a.v. een aantal kinderen gelden ook begeleidingsmaatregelen vanuit de bijzondere jeugdzorg

Tot 2013 konden kinderen ook terecht bij gezinsondersteunende pleegzorg erkend door Kind en Gezin. Via de *diensten voor gezinsondersteunende pleegzorg* worden er op 1 februari 2013 131 kinderen opgevangen in een pleeggezin.

Een CKG kan 3 begeleidingsvormen of functies aanbieden: *mobiele* begeleidingen, *ambulante trainingen* in het centrum en *residentiële opvang en begeleiding* waarbij het kind voor een periode in het centrum verblijft.

De cijfers over de functies in de CKG's worden in tabel 5.30 uitgedrukt op kindniveau, maar de som van het aantal

begeleide kinderen is niet gelijk aan het aantal unieke kinderen omdat voor 1 kind meerdere begeleidingsvormen tegelijk kunnen ingezet worden. Bovendien worden de mobiele en ambulante begeleidingen enkel geregistreerd voor het kind waarvoor hulp gevraagd wordt. Hierdoor zijn de aantallen een onderschatting van het aantal (indirect) begeleide kinderen wanneer er gezinnen met meerdere kinderen worden begeleid/ondersteund. Desalniettemin geven de cijfers een goed inzicht in het voorkomen van de begeleidingsvormen. 1050 kinderen krijgen een mobiele begeleiding, 511 kinderen worden opgevangen, 542 nderen worden ambulant begeleid.

Als we bekijken welke functies ingezet worden voor welke leeftijden, zien we dat in elke leeftijdsklasse de meeste kinderen mobiel begeleid worden en dat het aandeel kinderen met ambulante begeleiding niet zo veel verschilt naar leeftijd van het kind. Het is wel duidelijk dat oudere kinderen meer dan jongere kinderen mobiel begeleid worden. Het aandeel kinderen dat opgevangen wordt door een CKG neemt af met de leeftijd. Waar 40,7% van de kinderen jonger dan 3 jaar door het CKG wordt opgevangen, ligt dat aandeel bij de kinderen van 3 tot 6 jaar en de kinderen van 6 tot 12 jaar duidelijk lager (respectievelijk 28,3% en 18,5%).

5.30 Kinderen naar begeleidingsvorm in CKG

	Mobiel		Ambulant		Opvang		Totaal aantal unieke kinderen	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Kinderen jonger dan 3 jaar	326	56,9	167	29,1	233	40,7	573	100,0
Kinderen van 3 tot 6 jaar	314	56,9	175	31,7	156	28,3	552	100,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar	386	62,1	192	30,9	115	18,5	622	100,0
Kinderen van 12 jaar en ouder	24	77,4	8	25,8	7	22,6	31	100,0
Totaal	1 050		542		511		1 778	

5.30 Aantal kinderen per begeleidingsvorm en leeftijd in centra voor kindzorg en gezinsondersteuning - 3 februari 2014
Bron: Kind en Gezin

3.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand

In 2013 komen in totaal 11 481 kinderen onder de 12 jaar in contact met een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg of met een sociale dienst van een jeugdrechtbank. Dit is 1,4% van alle kinderen tussen 0 en 12 jaar. 1255 kinderen zijn jonger dan 3 jaar, 2700 kinderen zijn tussen 3 en 6 jaar en 7526 kinderen tussen 6 en 12 jaar (zie tabel 5.31). T.o.v. 2012 is

het aantal kinderen in de bijzondere jeugdbijstand toegenomen met 3,2%, ofwel 357 kinderen. Daarbij moet wel vermeld worden dat het pilootproject van de intersectorale toegangspoort in Oost-Vlaanderen er toe geleid heeft dat een aantal gegevens over begeleide kinderen niet meer worden meegeteld omdat de registratie er niet meer gebeurt via de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg. Wellicht gaat het om zo'n 125 jongeren. Qua maatregelen en begeleidingen

bekijken we enkel het *begeleidingsaanbod*, erkend en gesubsidieerd door de *Bijzondere Jeugdzorg*, dat een mobiele, ambulante of residentiële begeleiding inhoudt. Er wordt niet ingegaan op begeleidingsmaatregelen zoals een berisping, een preventieve sociale actie, begeleiding door een consulent, ... en ook niet op begeleidingsmaatregelen buiten de Bijzondere Jeugdzorg (bv. door voorzieningen uit de sector van personen met een handicap).

5.31 Begeleiding bijzondere jeugdbijstand

	2009	2010	2011	2012	2013
Kinderen jonger dan 3 jaar	1 019	1 128	1 179	1 239	1 255
Kinderen van 3 tot 6 jaar	2 180	2 314	2 462	2 567	2 700
Kinderen van 6 tot 12 jaar	6 317	6 797	6 959	7 318	7 526
Totaal	9 516	10 239	10 600	11 124	11 481

5.31 Aantal kinderen waarvoor contact wordt opgenomen met een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg of met een sociale dienst van een jeugdrechtbank
Bron: IVA Jongerenwelzijn

Bij de analyse van de gegevens houden we in het achterhoofd dat voor 1 kind meerdere maatregelen kunnen genomen worden in de loop van eenzelfde jaar.

Omdat de bijzondere jeugdbijstand in volle transformatie* is, wordt er in 2013 geëxperimenteerd met een nieuw modulair kader, dat impliceert dat er in de laatste rij van tabel 5.31 een nieuw voorzieningstype 'organisaties voor bijzondere jeugdzorg' wordt

onderscheiden. Het cijfer bij 'organisaties voor bijzondere jeugdzorg' bevat niet alleen de in 2013 nieuw opgestarte begeleidingen in deze organisaties, maar ook de jongeren die in de loop van 2013 bij een verlenging of wijziging van de beslissing 'verschuiven' van een vroegere erkenningscategorie naar deze nieuwe erkenningsvorm.

Kinderen in de bijzondere jeugdbijstand worden vooral opgenomen in een pleeggezin van een dienst voor

pleeggezinnen (zie tabel 5.32). In vergelijking met 2012 daalt het aantal kinderen in de meeste andere voorzieningen. Dit heeft alles te maken met de ombouw van een gedeelte van hun capaciteit naar capaciteit in het kader van het experimentele, modulaire kader.

* De hervorming houdt in dat de vroegere opdeling van de voorzieningen in categorieën wordt verlaten. Vanaf 2014 wordt overgestapt naar een aanbod dat erkend, gesubsidieerd en aangestuurd wordt via typemodules

5.32 Begeleidingsvorm ⁽¹⁾

	Kinderen jonger dan 3 jaar		Kinderen van 3 tot 6 jaar		Kinderen van 6 tot 12 jaar		Totaal	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Begeleidingstehuizen	40	22	188	138	847	745	1 075	905
Dagcentra	0	0	8	4	362	286	370	290
Diensten pleegzorg	375	371	725	729	1 578	1 659	2 678	2 759
Onthaal- en oriëntatiecentra	21	23	95	92	366	345	482	460
Thuisbegeleidingsdiensten	207	112	455	382	902	751	1 564	1 245
Diensten crisishulp aan huis	35	29	38	36	62	56	135	121
Multifunctioneel centrum (MFC)	34	7	123	73	357	209	514	289
Organisaties bijzondere jeugdzorg	nvt	159	nvt	423	nvt	1 270	nvt	1 852

5.32 Kinderen in begeleiding via het begeleidingsaanbod van de bijzondere jeugdzorg in 2013: aantal kinderen per begeleidingsmaatregel en naar leeftijd

Bron: IVA Jongerenwelzijn

(1) Jongeren die in meerdere voorzieningen of begeleidingsvormen zijn opgevangen, zijn meermaals vermeld
nvt: niet van toepassing

4. DE EUROPESE CONTEXT

Het aanbod aan kinderopvang en onderwijs (pre-primair onderwijs) voor jonge kinderen verschilt zeer sterk van land tot land. Zo ligt de leeftijd van de leerplicht niet in alle landen gelijk en is er niet overal een even uitgebreid aanbod aan kleuteronderwijs en/of kinderopvang. Qua formele opvang zijn er verschillen qua aandeel van de gezins- en de groepsopvang, qua organisator van het aanbod (publiek, privaat, non-profit) en qua kostprijs en kwaliteit van het aanbod. Dergelijke verschillen hebben natuurlijk een impact op het gebruik in de diverse landen. Bovendien maken ze een zuivere vergelijking van het gebruik volgens leeftijd erg moeilijk. Toch publiceren we een aantal cijfers op basis van de EU-SILC-enquête in internationaal vergelijkend perspectief.

4.1. Kinderopvang en onderwijs bij kinderen jonger dan de school- of leerplichtleeftijd

We bekijken vooreerst het percentage kinderen waarvoor helemaal geen opvang wordt gebruikt, waar m.a.w. de ouders de zorg voor het kind volledig zelf opnemen. De meest recente cijfers dateren van 2011. Volgens de SILC-gegevens zouden in België voor 54% van de kinderen jonger dan 3 jaar de ouders zelf instaan voor de zorg. Enkel in Finland, Duitsland, Oostenrijk en Ierland zouden er nog meer kinderen uitsluitend door hun ouders worden opgevangen (zie tabel 5.33).

Voor Vlaanderen geeft de bevraging naar het gebruik van opvang* aan dat 30,3% van de kinderen noch formele, noch informele opvang gebruikt. Het cijfer voor België (54%) op basis van de SILC-enquête wijkt hier dus sterk van af. Vlaanderen situeert zich eerder op het niveau van landen als Portugal, Nederland en Denemarken waar voor minder dan 33% van de kinderen jonger dan 3 jaar helemaal geen opvang wordt gebruikt.

* Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedebouw, G., Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014

5.33 Zorg uitsluitend opgenomen door de ouders

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	NB	NB	NB	31	NB	NB
België	43	40	43	59	55	54
Aangrenzende landen						
Duitsland	76	66	64	68	66	66
Frankrijk	50	52	47	45	46	41
Luxemburg	38	45	43	43	38	35
Nederland	25	22	24	22	21	21
Noordse landen						
Finland	70	70	72	69	67	71
Denemarken	26	29	27	27	23	26
Zweden	52	50	47	34	47	47
Mediterrane landen						
Griekenland	41	49	37	32	35	36
Italië	50	54	52	56	57	45
Portugal	23	37	28	22	22	28
Spanje	42	41	45	48	47	49
Andere landen						
Oostenrijk	61	66	67	63	59	60
Verenigd Koninkrijk	45	38	46	42	44	46
Ierland	52	55	53	57	52	62
Europa						
EU-15	51	49	49	49	49	48

5.33 Percentage kinderen jonger dan 3 jaar waarvoor geen opvang wordt gebruikt noch in het formele circuit noch informeel en dat ook niet naar school gaat

Bronnen: Vande Gaer, E., Gijssels, C. & Hedeboom, G., *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest, Steunpunt WVG, 2014*

EU-SILC (website)

NB: niet beschikbaar

Cijfers over het gebruik van formele opvang en onderwijs voor kinderen onder de leerplichtleeftijd maken een onderscheid tussen gebruik gedurende minder dan 30 uur per week en gebruik gedurende meer dan 30 uur.

Voor een aantal landen zijn de cijfers voor kinderen jonger dan 3 jaar onbetrouwbaar. Onder de EU-15-landen met betrouwbare cijfers valt op dat er grote verschillen zijn in het gebruik van opvang en onderwijs voor *kinderen jonger dan 3 jaar*. In heel wat landen ligt het gebruik van formele opvang of onderwijs (zeer) laag. Minder dan een derde van de kinderen maakt er gebruik van in Duitsland, Finland, Griekenland, Italië, Oostenrijk en Ierland. In Nederland maakt de helft van de kinderen gebruik van opvang, vooral minder dan 30 uur per week. Zweden kent een hoger gebruik: 19% minder dan 30 uur per week en 32% meer dan 30 uur. In Denemarken maakt een hoog percentage kinderen vooral intens gebruik van opvang of onderwijs (69%). België neemt een eerder middenpositie in: enerzijds toch 62% dat geen gebruikmaakt van opvang, anderzijds 20% dat langer dan 30 uur per week gebruikmaakt van opvang (zie tabel 5.34).

5.34 Gebruik van formele opvang en onderwijs jonger dan 3 jaar ⁽¹⁾

	2006			2011		
	Geen gebruik	1 tot 29 uur per week	30 uur of meer per week	Geen gebruik	1 tot 29 uur per week	30 uur of meer per week
België	60	17	23	62	19	20
Aangrenzende landen						
Duitsland	83	11 ⁽²⁾	7 ⁽²⁾	76	9	15
Frankrijk	69	14	17	56	18	26
Luxemburg	69	14	17	57	16	28
Nederland	55	41	4 ⁽²⁾	48	46	6
Noordse landen						
Finland	74	5 ⁽²⁾	21	74	6	20
Denemarken	27	7 ⁽²⁾	66	26	5	69
Zweden	56	17	27	49	19	32
Mediterrane landen						
Griekenland	90	2 ⁽²⁾	8 ⁽²⁾	81	4	15
Italië	75	10	16	74	9	17
Portugal	67	1 ⁽²⁾	32	65	1	34
Spanje	61	20	19	61	20	19
Andere landen						
Oostenrijk	96	3 ⁽²⁾	1 ⁽²⁾	86	11	3
Verenigd Koninkrijk	67	28	5 ⁽²⁾	65	30	5
Ierland	82	13 ⁽²⁾	5 ⁽²⁾	79	10	11

5.34 Percentage kinderen jonger dan 3 jaar dat gebruikmaakt van formele opvang of naar school gaat, naar duur van het gebruik of schoolgaan

Bron: EU-SILC

(1) Percentage van alle kinderen

(2) Niet betrouwbaar

Voor de kinderen van *3 jaar tot de leerplichtleeftijd* zijn de cijfers iets betrouwbaarder. Ook hier zien we grote verschillen. Vooreerst zijn er de landen waar veel kinderen naar een vorm van kleuterschool gaan of opvang gebruiken én waar een zeer groot deel van de kinderen meer dan 30 uur aanwezig is in formele opvang of onderwijs: België, Denemarken, Zweden, Italië en

(in mindere mate) Portugal. Een tweede groep landen kent een hoog aandeel kinderen in opvang en/of onderwijs maar tegelijk ook een beperktere intensiteit (veel gebruik <30 uur): Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Oostenrijk. Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Finland en Griekenland nemen een middenpositie in (zie tabel 5.35).

5.35 Gebruik van formele opvang en onderwijs voor kinderen van 3 jaar tot school- of leerplichtleeftijd ⁽¹⁾

	2006			2011		
	Geen gebruik	1 tot 29 uur per week	30 uur of meer per week	Geen gebruik	1 tot 29 uur per week	30 uur of meer per week
België	1 ⁽²⁾	36	62	2	32	66
Aangrenzende landen						
Duitsland	10	64	26	10	46	44
Frankrijk	6	52	42	5	43	52
Luxemburg	43	41	16 ⁽²⁾	27	46	27
Nederland	11	82	7	11	76	13
Noordse landen						
Finland	23	21	56	24	20	57
Denemarken	4 ⁽²⁾	16	80	2	11	87
Zweden	8	34	58	5	31	64
Mediterrane landen						
Griekenland	39	41	20	24	43	32
Italië	10	24	66	5	20	75
Portugal	25	9 ⁽²⁾	66	19	7	74
Spanje	9	47	44	14	45	41
Andere landen						
Oostenrijk	29	55	16	15	57	28
Verenigd Koninkrijk	11	65	24	7	66	27
Ierland	7 ⁽²⁾	80	13	18	68	14

5.35 Percentage kinderen van 3 jaar tot school- of leerplichtleeftijd dat gebruikmaakt van formele opvang of naar school gaat, naar duur van het gebruik of schoolgaan

Bron: EU-SILC

(1) Percentage van alle kinderen

(2) Niet betrouwbaar

Hoofdstuk 6

STERFTE, GEZONDHEID EN
ONTWIKKELING
VAN JONGE KINDEREN

In dit hoofdstuk presenteren we gegevens over (bedreigingen van) de gezondheid en ontwikkeling van jonge kinderen. We doen dit vooral op basis van registratiegegevens uit databanken van het Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE), Kind en Gezin en het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid.

Alvorens in te gaan op de cijfers, is het voor een goed begrip en een juiste interpretatie noodzakelijk om een aantal zaken mee te geven over de verschillen in de registratie- en berekeningswijzen van de bronnen die de basis vormen voor heel wat cijfers in dit hoofdstuk.

Het SPE registreert zwangerschaps-, bevallings- en geboortegegevens. Deze registratie is erg volledig en omvat alle kraamklinieken in Vlaanderen en de kraamkliniek van het UZ Brussel, alsook heel wat thuisbevallingen en dit ongeacht de woonplaats van de moeder en het kind. Wie dus in een Vlaamse kraamkliniek of in het UZ Brussel bevalt, maar niet in Vlaanderen woont, wordt in de cijfers van het SPE meegeteld. Een kind van een Vlaamse moeder die in het buitenland bevalt, wordt daarentegen niet meegeteld door het SPE. De gegevens qua geboorten zijn dus zeer volledig, maar vatten niet geheel zuiver alle kinderen die wonen in het Vlaamse Gewest.

De registratie van Kind en Gezin heeft als voordeel dat ze opgebouwd is op basis van (de woonplaats van) het kind, zodat er uitspraken kunnen gedaan worden over de geboorten van kinderen in Vlaanderen. Voordeel is dat de cijfers over het voorgaande jaar sneller beschikbaar zijn en dat er doorgaans meer kinderen in opgenomen zijn. Kind en Gezin registreert immers nagenoeg alle geboorten, ongeacht het verblijfsstatuut van moeders en ongeacht de plaats waar de bevalling plaatsvindt (al dan niet in een kraamkliniek, al dan niet in Vlaanderen). Minpunt is dat

de registratie niet voor alle kenmerken even volledig is, voornamelijk omdat Kind en Gezin de kenmerken niet bij alle kinderen kan bevragen. Het aandeel niet-ingevulde kenmerken is echter heel beperkt.

Het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid publiceert onder meer gegevens over sterfte en doodsoorzaken. Deze registratie gebeurt op basis van de woonplaats van het kind/ de moeder, zodat sterftcijfers voor het Vlaamse Gewest kunnen gepresenteerd worden. Nadeel is wel dat de laatste 'officiële' foeto-infantiele sterftcijfers handelen over 2009 en 2010 en dat de meest recente cijfers over sterfgevallen en doodsoorzaken dateren van 2011.

Door koppeling aan bestanden van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid heeft het SPE de voorbije jaren echter ook cijfers over overlijdens van kinderen bijgehouden en gepubliceerd.

Omwille van de meerwaarde van de registratiesystemen over geboorten en zwangerschap benutten we in dit hoofdstuk zowel gegevens uit de SPE-registratie (over 2012), als gegevens uit de registratie van Kind en Gezin (over 2013). Qua sterftcijfers putten we tot 2010 uit de cijfers van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Voor 2011 steunen we op de meer recente gegevens van het SPE.

We starten het hoofdstuk met gegevens over de zwangerschap en de bevalling die van belang (kunnen) zijn voor de gezondheid en de ontwikkeling van de kinderen. We presenteren gegevens over het ontstaan van de zwangerschappen, de plaats van de geboorte, de zwangerschapsduur, de bevallingswijze, de leeftijd van de moeders bij geboorte en enkele geboortegegevens over de kinderen. Daarna bekijken we cijfers over levensverwachting en sterfte. Qua sterfte gaan we in op de perinatale mortaliteit en de

sterfte van kinderen tot 15 jaar. We belichten daarbij zowel het aantal sterfgevallen als de doodsoorzaken. Inzake morbiditeit bij jonge kinderen beschrijven we de aangeboren afwijkingen en het gehoorverlies, dat al in de neonatale periode wordt opgespoord. Aansluitend presenteren we cijfers over kinderen die het slachtoffer werden van een verkeersongeval.

Omdat kindermishandeling een zeer belangrijke bedreiging voor de gezondheid en de ontwikkeling van jonge kinderen vormt, belichten we uitgebreid de cijfers over gemelde kinderen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling. Om af te sluiten presenteren we een aantal van deze aspecten over gezondheid en ontwikkeling in internationaal vergelijkend perspectief (EU-15).

1. GEGEVENS OVER ZWANGERSCHAP EN BEVALLING

1.1. Ontstaan van de zwangerschap*

Uit de registratie van het SPE leren we dat in 2012 6,2% van de zwangerschappen ontstaat via medische begeleiding: 2,3% van de vrouwen krijgt een hormonale behandeling, bij 2,3% wordt in-vitrofertilisatie (ivf) toegepast en bij 1,6% komt de zwangerschap tot stand na intracytoplasmatische sperma-injectie (ICSI). Het aantal bevallingen na een subfertiliteitsbehandeling neemt in beperkte mate toe tegenover 2011 (+0,4 procentpunt). In een periode van 10 jaar is het aandeel medisch begeleide voortplantingen wel sterk toegenomen (van 3,9% van de zwangerschappen in 2002 tot 6,2% in 2012). Opmerkelijk is dat 35,7%

van de meerlingzwangerschappen tot stand komt na een medisch begeleide bevruchting. Bij de eenlingen is dit slechts 5,7%.

* Bron: H. Cammu, E. Martens, C. Van Mol, Y. Jacquemyn, Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2012. SPE, Brussel, 2013

1.2. Plaats van de geboorte

In 2013 registreert Kind en Gezin slechts 550 geboorten na thuisbevalling in Vlaanderen. Dat is ongeveer 0,8% van het totale aantal geboorten. Het aantal thuisbevallingen neemt jaar na jaar af. In 2007 registreerde Kind en Gezin 814 thuisbevallingen, in 2009 waren het er nog 768, in 2011 642, in 2012 576 en in 2013 dus 550.

1.3. Gegevens over de bevalling*

Het activiteitenverslag van het SPE bevat tal van relevante gegevens over bevallingen met als teleenheid de verlossing of de moeder. De cijfers hebben betrekking op 2012. Bij 23,5% van de zwangerschappen wordt de bevalling *ingeleid*. Vóór 2004 bedroeg het aandeel ingeleide bevallingen nog 30% of meer. *Epidurale pijnverdooving* wordt toegepast bij 68,9% van de verlossingen. De frequentie van epidurale pijnverdooving neemt toe tegenover 2011 (+0,3 procentpunt). In 2012 gebeurt 19,7% van de verlossingen via een *keizersnede*.

Voor 45,2% van deze vrouwen was het een eerste bevalling; 54,8% van de moeders was al eerder bevallen.

Het percentage eerstbarende vrouwen neemt ten opzichte van 2011 af met 0,6 procentpunt, het aandeel vrouwen dat bevalt van een tweede of volgende kind nam toe met 0,6 procentpunt. Het aandeel van de multipare vrouwen blijft dus toenemen. 2012 is daarmee het jaar waarin het percentage multiparae het hoogst ligt sinds 2001.

In 2012 bevalt 7,5% van de zwangere vrouwen *voortijdig*, na een zwangerschap van minder dan 37 weken. Het percentage vroeggeboorten ligt wel veel hoger bij meerlingbevallingen (59,4% ten opzichte van 7,6% bij eenlingen). 3,4% van de meerlingen wordt zelfs voor 28 weken geboren.

In 2012 zijn er 2 moeders overleden bij de bevalling. Over een periode van ruim 20 jaar (sinds 1987) wordt in Vlaanderen ongeveer 1 maternaal sterfgeval geregistreerd op 19 000 bevallingen.

1.4. Gegevens over de leeftijd van de moeder

Voor de *leeftijd* van de moeder bekijken we vooreerst de cijfers van Kind en Gezin van 2013. Deze cijfers drukken uit hoeveel levend geboren baby's een moeder van een bepaalde leeftijdscategorie hebben. Aangezien

Kind en Gezin de leeftijd van de moeders slechts voor 0,3% van de geboren kinderen niet registreerde, kunnen de cijfers als populatiecijfers beschouwd worden. We berekenen de percentages ten opzichte van het totale aantal levend geboren baby's waarvan we de leeftijd van de moeder kennen. 71% van de in 2013 geboren kinderen heeft een moeder tussen de 25 en 35 jaar. 12,9% heeft een moeder tussen 35 en 40 jaar. 1,4% van de kinderen heeft een tienermoeder, van 2,5% van de kinderen is de moeder minstens 40 jaar. De vergelijking van de leeftijd van de moeders van eerste en volgende kinderen levert enkel verschillen op voor het aandeel van de kinderen met een jonge en oudere (+40 jaar) moeder (zie tabel 6.1). Het aandeel 'volgende' kinderen met een tienermoeder ligt lager dan bij de eerste kinderen. Omgekeerd zijn er relatief gezien meer volgende kinderen met een moeder die 40 jaar is of ouder.

* Bron: H. Cammu, E. Martens, C. Van Mol, Y. Jacquemyn, Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2012. SPE, Brussel, 2013

Ook het SPE publiceert cijfers over de leeftijd van moeders op het moment van de verlossing, maar dan wel niet op kindniveau. Relevant is wel dat het SPE gemiddelde leeftijden over moeders berekent, opgesplitst naar eerste en volgende bevallingen en dat ze de evoluties van de gemiddelde leeftijden in kaart brengt. De *gemiddelde leeftijd van de moeder* ligt in 2012 volgens het SPE op 30 jaar, waarbij de gemiddelde leeftijd bij de eerstbarenden wel lager ligt dan bij de multiparae (28,5 versus 31,3 jaar). De gemiddelde leeftijd is de voorbije 10 jaar zowel bij de primipare (van 27,7 in 2003 naar 28,5 in 2012), als de multipare vrouwen toegenomen (van 30,9 in 2003 naar 31,3 in 2012), maar dus wel iets sterker bij de primipare vrouwen.

6.1 Aantal kinderen naar leeftijd van de moeder

Leeftijdscategorie van de moeder	Eerste kind	Volgend kind	Alle kinderen
Jonger dan 20 jaar	2,6	0,5	1,4
Tussen 20 en 25 jaar	17,8	17,8	12,0
Tussen 25 en 30 jaar	43,5	43,5	36,0
Tussen 30 en 35 jaar	26,7	26,7	35,0
Tussen 35 en 40 jaar	7,8	7,8	12,9
Ouder dan 40 jaar	1,4	3,3	2,5
Leeftijd moeder niet gekend	0,2	0,2	0,3
Totaal	100,0	100,0	100,0

6.1 Aandeel levend geboren kinderen naar leeftijd van de moeder bij geboorte - Vlaams Gewest - 2013
Bron: *Mirage, Kind en Gezin*

1.5. Geboortegegevens op kindniveau

In tabel 6.2 presenteren we een aantal geboortegegevens die een indicatie geven over de gezondheid van de geboren kinderen en/of van belang zijn voor de ontwikkeling van de kinderen. De cijfers komen uit de registratie van het SPE van 2012. We schetsen daarbij het aantal kinderen dat verlost wordt via keizersnede of technische hulpmiddelen, het aandeel kinderen dat overgebracht wordt naar een neonatale afdeling, het aantal kinderen van een meerling en het aantal kinderen met een laag geboortegewicht. Laag geboortegewicht is immers een belangrijke indicator voor de gezondheid van kinderen omdat kinderen met een laag geboortegewicht een groter risico hebben op een zwakke gezondheid of overlijden, langere hospitalisatie na de geboorte en meer kans op het ontwikkelen van handicaps.

Aansluitend geven we voor 2013 een indicatie van het aandeel levend geboren premature baby's op basis van de registratie van Kind en Gezin.

20,4% van de kinderen wordt geboren via een keizersnede. 10,1% van de kinderen moet verlost worden via een technisch hulpmiddel, vooral via vacuümextractie*.

Na de geboorte wordt 12,3% van de kinderen overgebracht naar een neonatale dienst (n-dienst) en 4% naar een neonatale intensieve zorgdienst (NIC-dienst). Het aandeel transfers naar een n-dienst of NIC-dienst neemt licht toe ten opzichte van 2011. In totaal gaat het volgens het SPE om 11 188 kinderen.

Er worden in 2012 1194 tweelingen en 13 drielingen geregistreerd. Het aantal tweelingen lag iets lager dan in 2011 (-47). Het aantal drielingen bleef constant ten opzichte van 2011.

Relatief gezien betekent dit dat 3,6% van de geboren kinderen behoort tot de categorie *meerlingen*.

6,8% van de borelingen heeft een laag geboortegewicht (minder dan 2500 gram). 1,2% heeft een extreem laag geboortegewicht (minder dan 1500 gram). Deze % liggen op het niveau van 2011. 55,9% van de kinderen van een meerling weegt bij de geboorte minder dan 2500 gram. Bij eenlingen is dit slechts 5%.

Kind en Gezin registreert voor quasi alle levend geboren kinderen na hoeveel weken zwangerschap ze geboren worden. In 2013 wordt 7,5% van de kinderen prematuur (zwangerschapsduur < 37 weken) geboren. De meeste (5,5%) premature geboorten gebeuren tussen 34 en 37 weken.

* Vacuümextractie: het doen geboren worden van een kind met behulp van een instrument dat zich op het hoofd van het kind vastzuigt

6.2 Geboortegegevens

	2011	2012
Wijze van geboorte		
Spontaan	69,4	69,3
Keizersnede	20,4	20,4
Vacuümextractie of verlostang	9,9	10,1
Stuit vaginaal	0,3	0,2
Transfer neonatologie		
Naar n-dienst	12,3	12,3
Naar NIC-dienst	3,8	4,0
Eenling of meerling		
Kind van een eenling	96,5	96,5
Kind van een tweeling	3,5	3,5
Kind van een drieling	0,1	0,1
Geboortegewicht		
Laag (< 2500 gram)	6,7	6,8
<i>waarvan extreem laag (< 1500 gram)</i>	<i>1,2</i>	<i>1,2</i>
2500 gram of meer	93,3	93,2

6.2 Percentage kinderen naar wijze van geboorte, met een transfer naar neonatologie, naar eenling of meerling en naar geboortegewicht

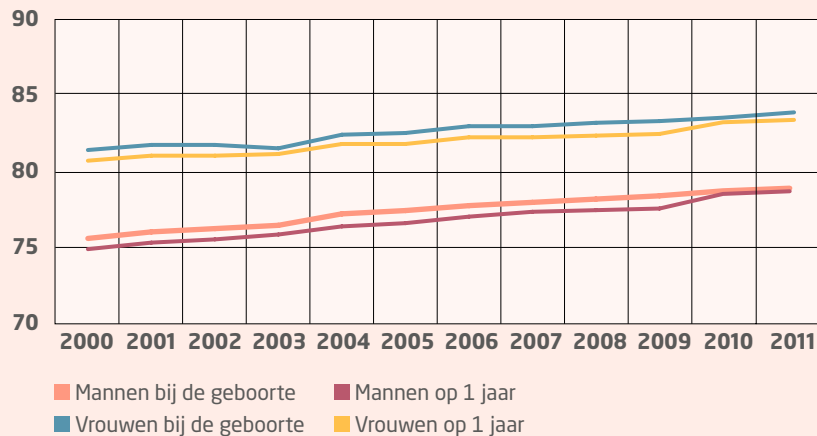
Bron: H. Cammu, E. Martens, C. Van Mol, Y. Jacquemyn, *Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2012*. SPE, Brussel, 2013

2. LEVENSV ERWACHTING

Op 10 jaar tijd is de levensverwachting bij geboorte voor mannen gestegen met ongeveer 3 jaar, bij vrouwen met 2 jaar. Het verschil tussen mannen en vrouwen bedraagt nu ongeveer 5 levensjaren

De levensverwachting *bij de geboorte* en *op de leeftijd van 1 jaar* bedraagt respectievelijk 78,9 en 78,7 jaar voor de mannen en 83,7 en 83,4 jaar voor de vrouwen (2012 en 2013 nog niet beschikbaar). Zowel bij de mannen als bij de vrouwen blijft de levensverwachting toenemen (zie grafiek 6.3). Sinds 2000 is het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen met 1 jaar afgenomen. Toch is er nog altijd een verschil van 5 jaar.

6.3 Levensverwachting

6.3 Levensverwachting in het Vlaamse Gewest, bij de geboorte en op 1 jaar (in jaren)
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

3. STERFTE

3.1. Aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar in het Vlaamse Gewest

3.1.1. Sterfgevallen in de hele groep kinderen van 0 tot 15 jaar

Vooraf bij kinderen jonger dan 1 jaar

Sterfgevallen bij kinderen doen zich vooral vóór de leeftijd van 1 jaar voor. In 2011 (2012 en 2013 nog

niet beschikbaar) sterven 246 (3,53 op 1000) kinderen vóór de leeftijd van 1 jaar; in de daaropvolgende 14 levensjaren zijn er 118 sterfgevallen. Net zoals in de voorgaande jaren overlijden er veel meer jongens dan meisjes.

In totaal telt 2011 11 sterfgevallen minder bij jonge kinderen dan 2010. De daling ten opzichte van 2010 is vooral te wijten aan het lagere aantal sterfgevallen bij kinderen jonger dan

1 jaar. In 2011 overlijden er immers 19 kinderen minder voor het einde van hun eerste levensjaar. Om de evolutie qua sterfgevallen in beeld te brengen, nemen we in de tabel ook de cijfers van 2007 op. Daaruit blijkt dat er in 2011 ongeveer 50 kinderen minder overlijden, vooral door lagere sterftcijfers bij de kinderen van 10 tot 15 jaar en door minder overlijdens bij de 0-jarigen.

6.4 Sterfgevallen naar leeftijd en geslacht

	2007	2010	2011		
	Totaal	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
Aantal					
jonger dan 1 jaar	287	265	144	102	246
1 tot 5 jaar	50	51	39	18	57
5 tot 10 jaar	29	26	20	11	31
10 tot 15 jaar	49	33	14	16	30
Totaal	415	375	217	147	364
Per 1000 ⁽¹⁾					
jonger dan 1 jaar	4,28	3,78	4,03	3,01	3,53
1 tot 5 jaar	0,20	0,19	0,27	0,13	0,20
5 tot 10 jaar	0,09	0,08	0,12	0,07	0,09
10 tot 15 jaar	0,14	0,10	0,08	0,10	0,09

6.4 Aantal sterfgevallen en aantal sterfgevallen per 1000 kinderen van 0 tot 15 jaar naar leeftijd en geslacht - Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Per 1000 kinderen op 1 januari van het betreffende jaar, uitgezonderd voor de kinderen jonger dan 1 jaar. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar is dit per 1000 kinderen geboren in dat jaar. Het aantal geboorten per geslacht wordt berekend op basis van de SPE registratie

3.1.2. Sterfgevallen bij kinderen jonger dan 1 jaar

Zuigelingensterfte 3,3 per 1000

Gegevens omtrent de sterfte bij kinderen jonger dan 1 jaar worden over het algemeen voorgesteld door middel van een aantal maatstaven, sterftematen genoemd (zie tabel 6.5 en schema 6.6). De meest recente gegevens van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid voor het Vlaamse Gewest betreffen 2009 en 2010. Het Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie publiceerde in haar jaarrapport echter meer recente cijfers (2011) voor de kinderen uit haar databank, maar die registratie kijkt naar de geboorten in Vlaamse ziekenhuizen en in het UZ Brussel, waarbij de kinderen niet noodzakelijk uit Vlaanderen komen. Omdat de cijfers van het SPE recenter zijn en ook zowat alle Vlaamse kinderen bevatten, opteren we er voor om deze ook weer te geven als aanvulling op de cijfers van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Tabellen 6.5 en 6.7 benadrukken deze breuk in de berekeningswijze.

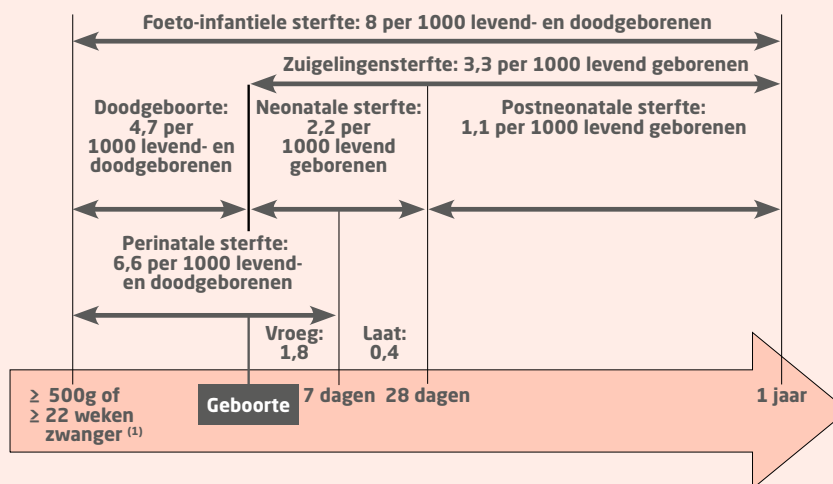
Een eerste sterftemaat is de *doodgeboorte*. Dit is het aantal kinderen dat dood wordt geboren met een geboortegewicht van minstens 500 gram of, indien het geboortegewicht niet is gekend,

6.5 Aantal foeto-infantiele sterfgevallen

	2008	2009	2010	2011
Aantal doodgeborenen	287	277	324	328
Aantal vroegneonatale sterfgevallen	149	123	139	128
Aantal laatneonatale sterfgevallen	43	41	27	29
Aantal postneonatale sterfgevallen	80	83	99	74
Aantal perinatale sterfgevallen	436	400	463	456
Aantal neonatale sterfgevallen	192	164	166	157
Aantal overleden zuigelingen	272	247	265	231
Aantal doodgeborenen en overleden zuigelingen	559	524	589	559

6.5 Aantal doodgeborenen en aantal sterfgevallen vóór de leeftijd van 1 jaar naar levensfase - Vlaams Gewest
Bronnen: 2008-2010: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
2011: Bron: H. Cammu, E. Martens, C. Van Mol, Y. Jacquemyn, Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2012. SPE, Brussel, 2013

6.6 Foeto-infantiele sterfte

6.6 Foeto-infantiele sterfte in het Vlaamse Gewest - 2011
Bron: H. Cammu, E. Martens, C. Van Mol, Y. Jacquemyn, Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2012. SPE, Brussel, 2013
(1) Enkel indien geboortegewicht niet gekend is

met een zwangerschapsduur van minstens 22 weken. In 2011 zijn er volgens de registratie van het SPE 328 doodgeborenen. Het *doodgeboortecijfer* bedraagt daarmee 4,7 per 1000 geboorten. Het doodgeboortecijfer van 2010 en 2011 ligt duidelijk iets hoger dan de cijfers van de jaren voordien, hetgeen ook zichtbaar is in de absolute aantallen. In 2010 worden er 50 kinderen meer doodgeboren dan in 2009.

De *vroegneonatale sterfte* is de sterfte tussen de geboorte en de leeftijd van 7 dagen (7 x 24 uur). In 2011 overlijden 128 kinderen in deze periode; de vroegneonatale sterfte bedraagt 1,8 per 1000 levend geboren.

De *laatneonatale sterfte* is de sterfte na de eerste 7 dagen (7 x 24 uur) t.e.m. de leeftijd van 28 dagen. Het laatneonatale

sterftecijfer bedraagt 0,4 per 1000 levend geboren (29 sterfgevallen).

De *postneonatale sterfte* of de sterfte na de eerste 4 weken bedraagt 1,1 per 1000 levend geboren (74 sterfgevallen).

Een aantal sterftematen zijn de som van 2 of meer van de hierboven beschreven sterftematen: het perinatale sterftecijfer, het neonatale sterftecijfer, de zuigelingensterfte en het foeto-infantiele sterftecijfer.

De *perinatale sterfte* is de sterfte van kinderen tijdens de eerste 7 dagen van hun leven, samen met het aantal doodgeborenen. Het perinatale sterftecijfer bedraagt 6,6 per 1000 geboren (456 sterfgevallen).

De *zuigelingensterfte* is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en

het bereiken van de leeftijd van 1 jaar. 231 kinderen overlijden tijdens hun eerste levensjaar volgens de cijfers van het SPE voor 2011. De zuigelingensterfte bedraagt 3,3 per 1000 levend geboren. Tot slot is er de *foeto-infantiele sterfte*, het totaal van de doodgeborenen en de zuigelingensterfte. In 2011 bedraagt de foeto-infantiele sterfte 8 per 1000 levend geboren en doodgeborenen (559 sterfgevallen).

In tabel 6.7 geven we een evolutie van deze sterftematen sinds 2000 en maken we duidelijk dat er vanaf 2011 een breuk is qua bron en berekeningswijze. De foeto-infantiele sterfte kent zeker geen dalende lineaire trend, maar schommelt rond de 8 sterfgevallen per 1000 geboorten.

6.7 Evolutie foeto-infantiele sterftecijfers

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Doodgeboortecijfer per 1000 levend- en doodgeborenen	4,1	3,3	4,2	3,9	4,1	4,0	4,6	4,7
Vroegneonataal sterftecijfer per 1000 levend geboren	2,1	2,1	2,0	2,3	2,2	1,8	2,0	1,8
Laatneonataal sterftecijfer per 1000 levend geboren	0,7	0,6	0,7	0,5	0,6	0,6	0,4	0,4
Postneonataal sterftecijfer per 1000 levend geboren	1,9	1,2	1,5	1,5	1,2	1,2	1,4	1,1
Perinataal sterftecijfer per 1000 levend- en doodgeborenen	6,2	5,4	6,2	6,1	6,3	5,8	6,6	6,6
Neonataal sterftecijfer per 1000 levend geboren	2,8	2,7	2,7	2,8	2,8	2,4	2,4	2,2
Zuigelingensterfte per 1000 levend geboren	4,7	3,9	4,2	4,3	3,9	3,6	3,8	3,3
Totale foeto-infantiele sterfte per 1000 levend- en doodgeborenen	8,8	7,2	8,4	8,1	8,0	7,6	8,4	8,0

6.7 Evolutie foeto-infantiele sterfte in het Vlaamse Gewest sinds 2000 naar levensfase
 Bronnen: 2000-2010: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
 2011: H. Cammu, E. Martens, C. Van Mol, Y. Jacquemyn, Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2012. SPE, Brussel, 2013

3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen jonger dan 15 jaar in het Vlaamse Gewest

3.2.1. Doodsoorzaken bij kinderen jonger dan 1 jaar

Aangeboren afwijkingen vormen de belangrijkste doodsoorzaak bij zuigelingensterfte, daling aantal gevallen wiegendood.

Dodgeboorten vooral veroorzaakt door factoren moeder en door complicaties bij zwangerschap en bevalling, pas in tweede instantie door congenitale afwijkingen

Voor 2011 zijn alleen nog maar cijfers bekend van de levend geboren kinderen. Van de 246 overleden kinderen, sterven er 71 door aangeboren afwijkingen, 42 door factoren bij de moeder of complicaties bij zwangerschap of

geboorte en 34 door 'overige' ziekten. 14 kinderen overlijden aan wiegendood, 2 sterfgevallen minder dan in 2010. Het aantal gevallen van wiegendood bedraagt 20,2 per 100 000 levend geboren (zie tabel 6.8 en grafiek 6.9).

De meest recente cijfers over de oorzaken van doodgeboorten dateren van 2010 en geven aan dat 96 kinderen dood werden geboren door factoren bij de moeder en/of door complicaties bij de

6.8 Doodsoorzaken jonger dan 1 jaar

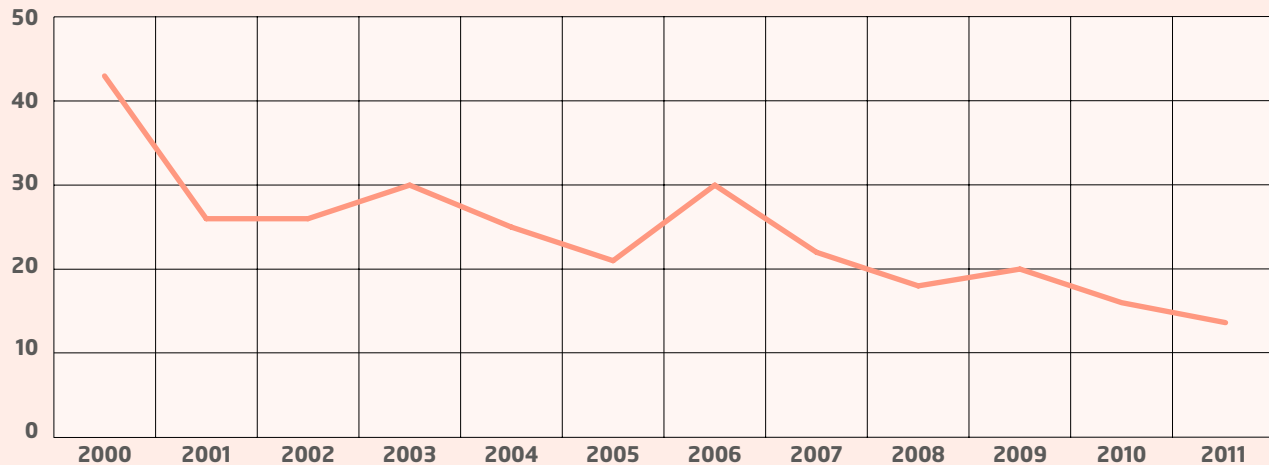
	Aantal doodgeborenen			Aantal overleden zuigelingen		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Aangeboren afwijkingen	53	75	NB	70	62	71
Gevolgen door factoren moeder en complicaties zwangerschap en bevalling	83	96	NB	44	42	42
Prematuriteit/dysmaturiteit	37	44	NB	11	15	22
Perinatale infecties	10	3	NB	6	10	6
Bloedingen en bloedziekten (perinataal)	5	2	NB	15	9	11
Endocrien, spijsvertering, huid (perinataal)	5	8	NB	4	4	12
Perinatale aandoeningen hart en ademhaling, waaronder RDS (Respiratory Distress Syndrome)	7	6	NB	28	34	15
SIDS (wiegendood)	0	0	NB	20	16	14
Overige ziekten en geboortetrauma	3	0	NB	36	49	34
Slecht gedefinieerde condities	68	90	NB	1	7	4
Trauma/uitwendige doodsoorzaak	2	0	NB	12	17	15
Totaal	274	324	NB	247	265	246

6.8 Oorzaken van overlijden bij doodgeboren en levend geboren kinderen jonger dan 1 jaar in het Vlaamse Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

NB: niet beschikbaar

6.9 Wiegendood

6.9 Evolutie aantal sterfgevallen als gevolg van wiegendood in het Vlaamse Gewest sinds 2000
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

zwangerschap en bevalling. De tweede belangrijkste oorzaak voor doodgeboorte zijn aangeboren afwijkingen (75 gevallen). Prematuriteit/dysmaturiteit vormt de derde meest voorkomende oorzaak.

3.2.2. Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar

Belangrijkste doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar: ongevallen en kanker en bloedaandoeningen

De belangrijkste doodsoorzaak bij kinderen van 1 tot 15 jaar zijn ongevallen. In 2011 is 28% van de

sterfgevallen het gevolg van een ongeval. Kanker en bloedaandoeningen komen op de tweede plaats met 20,3%. Problemen aan het hart of de luchtwegen zijn de derde voornaamste doodsoorzaak voor kinderen tussen 1 en 15 jaar.

In tabel 6.10 zijn de belangrijkste doodsoorzaken naar leeftijdscategorie opgenomen. In 2011 vormen ongevallen in elke leeftijdscategorie de belangrijkste doodsoorzaak, kanker en bloedaandoeningen zijn in elke leeftijdsklasse de tweede meest voorkomende doodsoorzaak.

Grafiek 6.11 geeft de evolutie weer van het aantal overlijdens als gevolg van geweldpleging en als gevolg van een ongeval sinds 2000. Het aantal overlijdens door geweldpleging ligt de laatste jaren iets lager dan in de periode 2000-2006. Het aantal sterfgevallen door ongevallen ligt veel lager dan in het begin van de jaren 2000, maar daalt niet echt lineair. De voorbije 10 jaar was 2010 het jaar met het laagste aantal overlijdens door ongeval.

6.10 Doodsoorzaken 1 tot 15 jaar

	2010		2011	
	Aantal	%	Aantal	%
Kinderen van 1 tot 5 jaar				
Infecties	2	3,9	4	7,0
Kanker en bloedaandoeningen	5	9,8	9	15,8
Stofwisseling	4	7,8	7	12,3
Spier- en zenuwaandoeningen	6	11,8	6	10,5
Hart en luchtwegen	9	17,6	6	10,5
Maag en darmen	2	3,9	1	1,8
Aangeboren aandoeningen	6	11,8	6	10,5
Sudden Infant Death Syndrome (SIDS)	1	2,0	2	3,5
Ongeval	11	21,6	11	19,3
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	0	0,0	0	0,0
Geweldpleging	2	3,9	1	1,8
Andere of onbekend	3	5,9	4	7,0
Totaal sterfgevallen kinderen van 1 tot 5 jaar	51	100,0	57	100,0
Kinderen van 5 tot 10 jaar				
Infecties	1	3,8	1	3,2
Kanker en bloedaandoeningen	8	30,8	8	25,8
Stofwisseling	1	3,8	2	6,5
Spier- en zenuwaandoeningen	4	15,4	2	6,5
Hart en luchtwegen	2	7,7	3	9,7
Maag en darmen	0	0,0	1	3,2
Aangeboren aandoeningen	2	7,7	1	3,2
Ongeval	5	19,2	11	35,5
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	0	0,0	0	0,0
Geweldpleging	1	3,8	2	6,5
Andere of onbekend	2	7,7	0	0,0
Totaal sterfgevallen kinderen van 5 tot 10 jaar	26	100,0	31	100,0

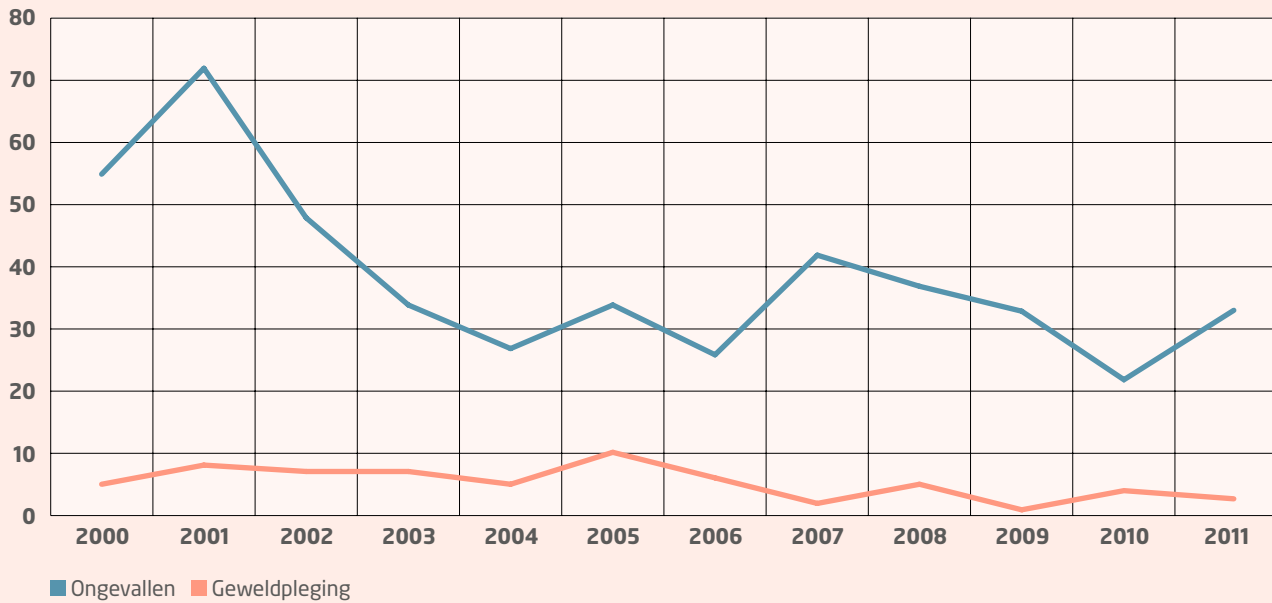
Vervolg op pagina 187

6.10 Doodsoorzaken 1 tot 15 jaar (vervolg)

	2010		2011	
	Aantal	%	Aantal	%
Kinderen van 10 tot 15 jaar				
Infecties	1	3,0	0	0,0
Kanker en bloedaandoeningen	7	21,2	7	23,3
Stofwisseling	2	6,1	2	6,7
Spier- en zenuwaandoeningen	2	6,1	1	3,3
Hart en luchtwegen	5	15,2	3	10,0
Maag en darmen	0	0,0	0	0,0
Aangeboren aandoeningen	2	6,1	3	10,0
Ongeval	6	18,2	11	36,7
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	4	12,1	2	6,7
Geweldpleging	1	3,0	0	0,0
Andere of onbekend	3	9,1	1	3,3
Totaal sterfgevallen kinderen van 10 tot 15 jaar	33	100,0	30	100,0
Totaal kinderen van 1 tot 15 jaar				
Infecties	4	3,6	5	4,2
Kanker en bloedaandoeningen	20	18,2	24	20,3
Stofwisseling	7	6,4	11	9,3
Spier- en zenuwaandoeningen	12	10,9	9	7,6
Hart en luchtwegen	16	14,5	12	10,2
Maag en darmen	2	1,8	2	1,7
Aangeboren aandoeningen	10	9,1	10	8,5
SIDS	1	0,9	2	1,7
Ongeval	22	20,0	33	28,0
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	4	3,6	2	1,7
Geweldpleging	4	3,6	3	2,5
Andere of onbekend	8	7,3	5	4,2
Totaal sterfgevallen kinderen van 1 tot 15 jaar	110	100,0	118	100,0

6.10 Oorzaken van overlijden bij kinderen van 1 tot 15 jaar in het Vlaamse Gewest, naar leeftijdscategorie
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

6.11 Overlijdens kinderen van 1 tot 15 jaar als gevolg van geweldpleging of een ongeval

6.11 Evolutie aantal overlijdens kinderen van 1 tot 15 jaar als gevolg van geweldpleging en als gevolg van een ongeval sinds 2000
 Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

3.3. Sterfgevallen als gevolg van een ongeval bij kinderen van 1 tot 15 jaar

Met 33 dodelijke ongevallen in 2011 neemt het aantal sterfgevallen door ongeval opnieuw toe (+11) nadat het sinds 2007 jaar na jaar afnam.

In tabel 6.12 bekijken we de sterfgevallen als gevolg van een ongeval in detail per leeftijd en volgens aard van het ongeval. In elke leeftijdscategorie

overlijden 11 kinderen door een ongeval. Bij de kinderen jonger dan 5 jaar blijft het aantal dodelijke ongevallen stabiel, bij de 2 oudste leeftijdsgroepen neemt het aantal toe. In ongeveer de helft van de overlijdens als gevolg van een ongeval gaat het om een verkeersongeval (16 op 33). Het aandeel verkeersongevallen als oorzaak voor het overlijden ligt hoger bij oudere kinderen dan bij kinderen van 1 tot 5 jaar. Bij de andere ongevallen blijkt verhangen, wurging of verstikking de

meest voorkomende doodsoorzaak. Sterfgevallen om deze reden treffen vooral de jongste kinderen tussen 1 en 5 jaar.

6.12 Dodelijke ongevallen

	Kinderen van 1 tot 5 jaar		Kinderen van 5 tot 10 jaar		Kinderen van 10 tot 15 jaar		Totaal kinderen 1 tot 15 jaar	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Voetganger	0	2	1	2	0	2	1	6
Wielrenner of motorrijder	0	0	2	0	0	3	2	3
Inzittende in een voertuig	0	0	0	2	1	0	1	2
Andere of niet gespecificeerd	2	1	1	3	3	1	6	5
Totaal verkeersongevallen	2	3	4	7	4	6	10	16
Verdrinking of onderdompeling	2	2	1	1	0	2	3	5
Onopzettelijke vergiftiging	1	0	0	1	0	0	1	1
Verhangen, wurging, verstikking	1	5	0	0	0	2	1	7
Vuur	0	0	0	0	0	0	0	0
Andere	5	1	0	2	2	1	7	4
Totaal overige ongevallen	9	8	1	4	2	5	12	17
Totaal	11	11	5	11	6	11	22	33

6.12 Oorzaken van dodelijke ongevallen bij kinderen jonger dan 15 jaar in het Vlaamse Gewest
Bron: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

4. MORBIDITEIT

Naast de sterftcijfers zijn de prevalentiecijfers over ziekten en handicaps een belangrijke indicatie voor de gezondheidstoestand van de populatie. Hierna presenteren we cijfers over enkele afwijkingen die voor kinderen relevant zijn. Recente cijfers over het voorkomen van ziekten zijn er niet.

4.1. Aangeboren afwijkingen

Gegevens over *aangeboren afwijkingen* bij alle kinderen in Vlaanderen zijn alleen

beschikbaar vanuit de obstetrische registratie (SPE). In 2012 wordt bij 1% (N=717) van de geboorten *al in de perinatale periode* een of meerdere majeure afwijkingen vastgesteld. Tabel 6.13 geeft een gedetailleerd beeld van de prevalentie van majeure aangeboren afwijkingen bij kinderen geboren in 2011 en 2012*, gerangschikt in dalende volgorde voor het jaar 2012. Daaruit blijkt dat de hartafwijking ventrikelseptumdefect** in 2012 het meest frequent voorkwam (16 per 10 000 geboorten), gevolgd door de afwijking schisis

(gespleten lip/verhemelte) (12,2 op 10 000). Het syndroom van Down (trisomie 21) werd vastgesteld bij 7,7 op de 10 000 geboorten.

Het voorkomen en de rangschikking van de 10 meest voorkomende afwijkingen verschilt slechts in beperkte mate ten opzichte van 2011.

* Bij het interpreteren van dit cijfer moet rekening gehouden worden met het feit dat na prenatale opsporing in een aantal gevallen wordt overgegaan tot een abortus

** Ventrikelseptumdefect is een hartafwijking waarbij er een gaatje aanwezig is in het tussenschot van de twee hartkamers

6.13 Aangeboren majeure afwijkingen ⁽¹⁾

	2011		2012	
	Aantal	Per 10 000 geboorten	Aantal	Per 10 000 geboorten
Ventrikelseptumdefect	82	11,8	110	16,0
Schisis	92	13,2	84	12,2
Andere hartafwijkingen	76	10,9	74	10,8
Hypospadië*	80	11,5	65	9,5
Trisomie 21	48	6,9	53	7,7
Transpositie grote vaten	31	4,5	43	6,3
Reductie ledematen	26	3,7	41	6,0
Afwijking long	6	0,9	30	4,4
Obstructie nierbekken en ureter	47	6,8	29	4,2
Hydrocefalie	29	4,2	28	4,1

Vervolg op pagina 191

* Afwijking bij jongens waarbij de plasbuis niet uitmondt aan de top van de penis

6.13 Aangeboren majeure afwijkingen ⁽¹⁾ (vervolg)

	2011		2012	
	Aantal	Per 10 000 geboorten	Aantal	Per 10 000 geboorten
Hernia diafragmatica	29	4,2	26	3,8
Atresie dunne darm	17	2,4	24	3,5
Tetralogie van Fallot	23	3,3	24	3,5
Spina bifida	20	2,9	20	2,9
Hydrops foetalis	8	1,1	20	2,9
Oesofagale atresie	16	2,3	19	2,8
Skeletdysplasie/dwerggroei	18	2,6	18	2,6
Poly-/multikystische nierdysplasie	22	3,2	18	2,6
Gastroschisis	22	3,2	17	2,5
Atresie anus	21	3,0	16	2,3
Nier agenese	25	3,6	15	2,2
Anale imperforatie	9	1,3	15	2,2
Twin-to-twin transfusie syndroom	11	1,6	14	2,0
Omfalocele	7	1,0	11	1,6
Trisomie 18	9	1,3	8	1,2
Trisomie 13	7	1,0	8	1,2
Craniosynostosis	15	2,2	7	1,0
Anencefalie	6	0,9	3	0,4
Turner syndroom	4	0,6	1	0,1
Atresie galwegen	3	0,4	0	0,0
Cystische hygroma	2	0,3	0	0,0
Totaal kinderen met een of meer aangeboren majeure afwijkingen	677	97,3	717	104,4

6.13 Geregistreerde aangeboren majeure afwijkingen (perinatale periode) in Vlaanderen: aantal en per 10 000 geboorten

Bron: H. Cammu, E. Martens, C. Van Mol, Y. Jacquemyn, *Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2012. SPE, Brussel, 2013*

(1) Majeure afwijkingen vastgesteld bij de geboorten in kraamklinieken (≥ 500 g). Bij een kind kan meer dan 1 afwijking worden vastgesteld

De registratie door het SPE is evenwel niet adequaat om het exact aantal aangeboren majeure misvormingen op te sporen. De einddiagnose is niet altijd af te leiden uit het registratieformulier en bij een aantal kinderen wordt de afwijking pas later vastgesteld. De Eurocatregistratie registreert *aangeboren afwijkingen* tot de leeftijd van 1 jaar. Voor Vlaanderen neemt de hele provincie Antwerpen deel aan de Eurocatregistratie. De voorlopige cijfers voor 2012 moeten omzichtig worden gehanteerd. In het verleden is gebleken dat de definitieve cijfers voor een aantal afwijkingen nogal verschillen van de voorlopige cijfers. Ook in de loop van 2014 komen er nog meldingen binnen, onder meer omdat er soms nogal wat tijd over gaat om een diagnose te stellen. Daarom bespreken we de cijfers van 2011.

Bij 250 op 10 000 kinderen worden 1 of meerdere aangeboren afwijkingen vastgesteld (2011). We overlopen de stelsels die het frequentst zijn aangetast. Hartafwijkingen komen bij 77,9 per 10 000 geboorten voor. Het gaat vooral om een ventrikelseptumdefect, in de volksmond 'een gaatje in het hart', een ernstige coronaire hartziekte of om atriumseptumdefect. Bij 52,1 op 10 000 geboorten zijn de ledematen

6.14 Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar ^{(1) (2)}

	Per 10 000 geboorten		
	2010	2011	2012 ⁽³⁾
Zenuwstelsel	29,84	26,75	27,21
<i>waarvan neuralebuisdefecten (o.a. spina bifida)</i>	9,33	6,10	5,16
<i>hydrocefalie</i>	4,20	9,39	6,10
<i>microcefalie</i>	4,70	3,75	3,28
Oog	5,60	6,10	5,16
Oor, gezicht, nek	6,99	4,69	3,75
Hart	69,95	77,90	61,93
<i>waarvan ernstige coronaire hartziekte</i>	20,52	23,93	18,30
<i>ventrikelseptumdefect</i>	28,44	35,20	31,43
<i>atriumseptumdefect</i>	13,99	13,61	10,32
Respiratoir stelsel	8,86	11,73	10,32
Orofaciale clefts	18,19	16,89	16,42
<i>waarvan gespleten lip met of zonder verhemelte</i>	13,99	10,79	12,67
<i>gespleten verhemelte</i>	4,20	6,10	3,75
Spijverteringsstelsel	19,58	14,08	15,48
Buikwanddefecten	4,66	5,63	7,04
Urinair stelsel	34,97	39,42	37,06
Genitaal stelsel	27,05	18,30	18,77
<i>waarvan hypospadie</i>	23,78	14,55	15,48
Ledematen	45,23	52,09	53,01
<i>waarvan klompvoet</i>	7,93	14,08	15,95
<i>heupluxatie en/of dysplasie</i>	4,20	5,63	5,63
<i>polydactylie</i>	16,79	15,96	19,70
<i>syndactylie</i>	3,73	2,82	4,22
Metabool	6,99	9,85	6,57
Chromosomale afwijkingen	34,97	33,79	31,43
<i>waarvan syndroom van Down (trisomie 21)</i>	19,12	15,49	12,20

Vervolg op pagina 193

aangetast. Chromosomale afwijkingen komen voor bij bijna 34 per 10 000 geboorten. 15,5 kinderen op 10 000 werden met het Down-syndroom (trisomie 21) geboren. Afwijkingen aan het zenuwstelsel komen voor bij 26,7 per 10 000 geboorten en afwijkingen aan het genitale stelsel bij 18,3 op 10 000 geboorten (zie tabel 6.14).

6.14 Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar ⁽¹⁾ ⁽²⁾ (vervolg)

	Per 10 000 geboorten		
	2010	2011	2012 ⁽³⁾
Teratogene syndromen met afwijkingen	3,26	4,69	4,22
Genetische syndromen en microdeleties	9,33	10,32	6,57
Totaal kinderen met een of meerdere aangeboren afwijkingen	255,07	250,60	234,57

6.14 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de provincie Antwerpen per 10 000 geboorten, berekening maart 2014

Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

(1) Eurocat registreert elke aangeboren afwijking bij pasgeborenen, hetzij levend geboren, hetzij doodgeboren, bij kinderen tot 1 jaar, bij foetussen geboren na 20 weken zwangerschap en bij geïnduceerde abortus wegens een afwijking

(2) Bij een kind kan meer dan 1 afwijking worden vastgesteld

(3) Voorlopige cijfers

4.2. Aangeboren gehoorverlies

Bij 1,6 op 1000 geteste kinderen

Aangeboren gehoorverlies kan al op zeer jonge leeftijd worden vastgesteld. In Vlaanderen worden nagenoeg alle à terme geboren kinderen in de eerste levensmaanden getest door Kind en Gezin. Bij 1,6 per 1000 in 2013 geboren en door Kind en Gezin geteste kinderen wordt een aangeboren gehoorafwijking vastgesteld (tabel 6.15). In tabel 6.16 wordt de mate en het type van gehoorverlies weergegeven. In 2013 gaat het bij 75 van de 99 kinderen om bilateraal gehoorverlies waarbij 50 kinderen aan beide oren een zelfde type gehoorverlies hebben.

6.15 Incidentie gehoorverlies ⁽¹⁾

2009	2,54
2010	2,12
2011	2,28
2012	2,17
2013 ⁽²⁾	1,61

6.15 Incidentie van aangeboren gehoorverlies bij kinderen getest door Kind en Gezin, per 1000 geteste kinderen

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Niet inbegrepen: kinderen die werden opgenomen op een NIC-afdeling

(2) Voorlopig cijfer. (Nog) niet inbegrepen: 7 niet-conclusieve rapporten en nog 16 rapporten niet ontvangen

Bij 25 kinderen gaat het om een verschillend gehoorverlies tussen beide oren. Bij 79 kinderen wordt

- bilateraal of unilateraal - minstens een matig gehoorverlies vastgesteld (> 40 decibel).

6.16 Mate en type van gehoorverlies ⁽¹⁾

	2010	2011	2012	2013 ⁽²⁾
Bilateraal met zelfde type gehoorverlies				
Doof	11	21	18	16
Ernstig gehoorgestoord	8	7	9	4
Matig gehoorgestoord	35	29	41	18
Licht gehoorgestoord	5	5	6	12
Totaal	59	62	74	50
Bilateraal met verschil in type gehoorverlies				
Doofheid en ernstig gehoorgestoord	3	3	3	1
Doofheid en matig gehoorgestoord	6	5	5	3
Doofheid en licht gehoorgestoord	6	9	3	6
Ernstig en matig gehoorgestoord	11	9	5	5
Ernstig en licht gehoorgestoord	10	5	4	2
Matig en licht gehoorgestoord	5	17	16	8
Totaal	41	48	36	25
Unilateraal gehoorverlies				
Doof	13	13	10	6
Ernstig gehoorgestoord	7	9	4	4
Matig gehoorgestoord	15	7	11	6
Licht gehoorgestoord	2	4	3	8
Totaal	37	33	28	24
Totaal met geclassificeerd gehoorverlies	137	143	138	99

6.16 Kinderen met een aangeboren gehoorafwijking vastgesteld na een positieve gehoortest bij Kind en Gezin: mate en type van het gehoorverlies

Bron: Kind en Gezin

(1) Licht gehoorgestoord: gehoorverlies van 21-40 decibel; Matig gehoorgestoord: gehoorverlies van 41-70 decibel; Ernstig gehoorgestoord: gehoorverlies van 71-90 decibel; Doofheid: gehoorverlies van >90 decibel

(2) Voorlopige cijfers. (Nog) niet inbegrepen: 7 niet-conclusieve rapporten en nog 16 rapporten niet ontvangen

5. SLACHTOFFERS VAN ONGEVALLLEN IN HET VERKEER

Halvering van het aantal dodelijke slachtoffers, daling aantal zware verkeersslachtoffers. Veel minder verkeersslachtoffers in vergelijking met 2000

Het verkeer zorgt elk jaar voor heel wat dodelijke slachtoffers. Daarnaast raken ook vele kinderen gewond in een verkeersongeval. Hierna bekijken we de meest recente cijfers per leeftijdsgroep.

We bekijken eerst de dodelijke en zwaargewonde slachtoffers, nadien schetsen we ook de evolutie van de lichtgewonden. In 2012 sterven in het Vlaamse Gewest 8 kinderen jonger dan 15 jaar in een verkeersongeval. 176 kinderen raken *ernstig gewond*. De helft van de dodelijke slachtoffers valt bij kinderen jonger dan 5 jaar, het merendeel van de ernstig gewonden valt bij kinderen

tussen 10 en 15 jaar. Tegenover 2011 is er een halvering van het aantal dodelijke slachtoffers (-8) en een daling (-14) van het aantal ernstig gewonde kinderen (zie tabel 6.17). Als er wordt gekeken naar de aard van de weggebruiker, dan valt het op dat de slachtoffers vooral voetgangers (of bestuurders) zijn.

6.17 Verkeersslachtoffers

	2000	2011		2012			
	Totaal	Doden binnen 30 dagen	Ernstig gewonden ⁽¹⁾	Totaal	Doden binnen 30 dagen	Ernstig gewonden ⁽¹⁾	Totaal
Naar leeftijd							
Kinderen jonger dan 5 jaar	54	4	41	45	4	32	36
Kinderen van 5 tot 10 jaar	133	7	47	54	1	46	47
Kinderen van 10 tot 15 jaar	192	5	102	107	3	98	101
Totaal	380	16	190	206	8	176	184
Naar aard weggebruiker							
Bestuurder of voetganger	209	12	133	145	6	140	146
Passagier	171	4	57	61	2	35	37
Andere/onbekend	0	0	0		0	1	1
Totaal	380	16	190	206	8	176	184

6.17 Verkeersslachtoffers in het Vlaamse Gewest - aantal doden binnen 30 dagen en ernstig gewonden jonger dan 15 jaar naar leeftijdsklasse en naar aard van de weggebruiker
Bron: ADSEI (website)

(1) Ernstig gewonden: opname in ziekenhuis voor meer dan 24 uur noodzakelijk

Grafiek 6.18 schetst de evolutie sinds 2000. Het aantal zware verkeersslachtoffers (doden en

zwaargewonden) nam sterk af (van 380 naar 184). Ook het aantal lichtgewonden nam sterk af (van 3202 naar 2349).

6.18 Evolutie verkeersslachtoffers jonger dan 15 jaar ⁽¹⁾

6.18 Evolutie aantal ernstige verkeersslachtoffers (dodelijke slachtoffers en zwaargewonde kinderen) en aantal lichtgewonden in het Vlaamse Gewest sinds 2000

Bron: ADSEI (website)

(1) Voor 2003 en 2004 zijn er geen cijfers bekend

6. KINDERMISHANDELING

In de loop van 2013 worden 10 017 kinderen minstens 1 keer aangemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling. 74,5 op de 10 000 kinderen in het Vlaamse Gewest worden aangemeld. Zo'n 11% van de kinderen was al eens aangemeld in de jaren ervoor

6.1. Inleiding op de cijfers

Voor cijfers over het voorkomen van kindermishandeling bij minderjarigen baseren we ons op de contactopnames met de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK). Met de VK's wordt voor uiteenlopende zaken contact opgenomen. Het kan gaan over concrete situaties van kindermishandeling: seksueel geweld, fysieke mishandeling of verwaarlozing, emotionele mishandeling of verwaarlozing. Soms gaat het over een risicosituatie. Nog andere contactopnames blijken te gaan over onduidelijke problematieken. Tot slot zijn er ook contactopnames bij verwerkingsproblemen n.a.v. een vroegere mishandeling of verwaarlozing en contactopnames voor andere problemen dan kindermishandeling. In het vervolg van deze tekst spreken we over meldingen.

De registratie en de analyse van de meldingen en de problematieken is complex. 1 melding kan immers over meerdere kinderen gaan. Het is ook mogelijk om in 1 melding meerdere problematieken te melden. Het is dus belangrijk om toe te lichten hoe *minderjarigen, jaarcijfers, meldingen, unieke kinderen en problematieken* geteld worden en wat er precies wordt gepresenteerd in de tabellen.

De VK's krijgen niet alleen meldingen over minderjarigen, maar ook over meerderjarigen (18 jaar en ouder). Bij diverse meldingen zijn trouwens zowel meerder- als minderjarigen betrokken. In 2013 zijn er bv. bij 466 van de 7829 meldingen meerderjarigen aanwezig (zie tabel 6.19). Bij een deel van deze 466 meldingen was geen enkele minderjarige betrokken. Die meldingen nemen we verder in dit punt niet meer mee. Bij de *minderjarigen* gaat het niet alleen om alle kinderen onder de 18 jaar (in het jaar waarvoor de cijfers opgegeven worden), maar ook over de ongeboren kinderen, de verlengd minderjarigen én de kinderen waarvoor de leeftijd als onbekend wordt geregistreerd. Hoewel we de kinderen met leeftijd ongekend in 'Het kind in Vlaanderen 2012' niet

meetelden, doen we dit vanaf dit jaar toch. Intussen is immers gebleken dat de personeelsleden van de VK's deze categorie aankruisen wanneer er geen enkele leeftijdsindicatie voorhanden is, terwijl er uit het verhaal van de melder wel duidelijk kan afgeleid worden dat het om een minderjarige gaat.

Wanneer we bij de cijfers spreken over *meldingen in een jaar*, dan gaat het enkel om de meldingen die in het vernoemde jaar worden gemeld aan een VK, dus met een ontvangstdatum of startdatum in het betrokken jaar. De cijfers hebben dus geen betrekking op de vele lopende dossiers in een VK, waarbij de melding in een voorgaand of eerder jaar plaatsvond.

Als we spreken over meldingen in een jaar, dan gaat het over alle meldingen, ook al is 1 kind bij verschillende meldingen betrokken en/of wordt een kind hermeld.

Een kind dat bij meerdere meldingen betrokken is, wordt slechts 1 keer geteld bij het aantal *unieke kinderen*. De telling van de unieke kinderen gebeurt binnen een bepaald jaar, waarbij niet naar voorgaande jaren wordt gekeken. Ook al was het kind in voorgaande jaren al bij een melding

betrokken, toch zal het nog als uniek kind geteld worden. Er wordt dus geen rekening gehouden met het feit of die ene keer ook de allereerste VK-betrokkenheid uitmaakte voor dat kind, dan wel of dit om een hermelding ging. Maar we kunnen nu wel cijfers geven over hoeveel unieke kinderen in hetzelfde jaar meermaals gemeld werden en hoeveel kinderen al in een vorig jaar gemeld werden bij het VK.

Het principe is dat er bij elk afzonderlijk kind, betrokken bij elke melding, altijd 1 *probleemcategorie* (zoals lichamelijke mishandeling, emotionele verwaarlozing, incest, ...) wordt doorgegeven. Dit wordt door het VK als belangrijkste probleem geregistreerd. Enkel wanneer de melder duidelijk meerdere problemen aangeeft, wordt een onderscheid gemaakt tussen het belangrijkste probleem en een bijkomend probleem. Waar er in het verleden doorgaans

enkel naar de eerste problematieken (en vooral dan naar de meldingen met een vermoeden van concrete situatie van mishandeling of verwaarlozing) werd gekeken voor de tellingen, wensen we nu alle problematieken en ook de tweede problematiek meer onder de aandacht te brengen. Ook om deze reden presenteren we geen cijfers meer over de problematieken op niveau van een melding.

De rapportering over de belangrijkste problematiek(en) telt op het niveau van de meldingen. De problematiek(en) van meermaals gemelde kinderen worden dus meermaals geteld. Dat is logisch. Het kan immers gaan om een ander soort problematiek, een andere dader of een herhaling van een mishandeling/verwaarlozing.

Kortom, de berekenings- en voorstellingswijze van de cijfers over kindermishandeling werden

grondig aangepast ten opzichte van voorgaande jaren, waardoor de cijfers niet meer in een ruim historisch perspectief kunnen geplaatst worden. Om toch uitspraken te kunnen doen over evoluties, hebben we de cijfers over de meldingen herberekend vanaf 2010 en geven we de cijfers over unieke kinderen zowel voor 2012 als voor 2013 weer, uiteraard berekend volgens de aangepaste berekeningswijze.

6.2. Aantal meldingen en aard van de meldende instanties

In de 6 VK's worden in 2013 in totaal 7477 meldingen over minderjarigen genoteerd (zie tabel 6.19). Dit aantal ligt iets hoger dan in 2012 toen er 7244 meldingen over minderjarigen waren, maar wel lager dan in 2011. Bij zo'n 5% van de meldingen bij een VK

6.19 Aantal meldingen

	2010	2011	2012	2013
Aantal meldingen met minderjarigen	7 144	7 605	7 244	7 477
Aantal meldingen met meerderjarigen	523	487	489	466
Totale aantal unieke meldingen	7 553	7 951	7 604	7 829

6.19 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

zijn ook meerderjarigen betrokken. Als we - ongeacht de aard van de melding - kijken naar alle meldingen, dan zien we dat in 2013 32,4% van de melders komt uit de primaire omgeving van het kind, waarbij de moeder duidelijk de belangrijkste melder uit de primaire omgeving is. 40,9% komt van hulpverleners, vooral uit de gezondheidszorg (17,7%), uit welzijnsorganisaties (12,7%), uit de bijzondere jeugdbijstand (6,7%) en via het meldpunt Geweld, Misbruik en Kindermishandeling (2,8%). Ongeveer een kwart (24%) van de meldingen komt van scholen (vooral CLB's) en opvangvoorzieningen. 0,7% van de meldingen komt van een persoon uit de omgeving van de dader en bij 0,9% van de meldingen blijft de melder onbekend (zie tabel 6.20). Uit de vergelijking met 2012 leiden we af dat het aandeel van elke meldende instantie nagenoeg stabiel blijft.

6.3. Aantal unieke kinderen gemeld bij een VK

Op niveau van het kind geven we weer welke leeftijd de gemelde kinderen hebben, geven we cijfers over het aantal kinderen dat in de loop van het jaar meerdere malen gemeld wordt en over het aantal kinderen dat in een vorig jaar al bij een VK gemeld werd.

In 2013 zijn er bij de 7477 meldingen 10 017 minderjarigen betrokken. Het totale aantal uniek *gemelde kinderen* ligt in 2013 iets hoger dan in 2012 (zie tabel 6.21). De groep kinderen tot 6 jaar neemt een derde in van het totale aantal gemelde kinderen, de groep

kinderen tussen 6 en 12 jaar vormt de grootste groep van de aangemelde kinderen (35,9%) en kinderen tussen 12 en 18 jaar vertegenwoordigen 27,6% van de meldingen. Ongeveer 15% van de gemelde kinderen is jonger dan 3 jaar.

6.20 Meldende instantie

	2012	2013
Primaire omgeving	34,5	32,4
<i>waaronder biologische moeder</i>	10,1	10,0
Schoolse en buitenschoolse voorziening	22,1	22,5
<i>waaronder CLB</i>	16,2	16,9
Gezondheidszorg	17,7	18,1
<i>waaronder Kind en Gezin</i>	3,0	2,7
Welzijnsorganisaties	12,7	13,7
<i>waaronder ander VK</i>	1,7	1,6
Bijzondere jeugdbijstand	6,7	6,3
Meldpunt Geweld, Misbruik en Kindermishandeling	2,0	2,8
Opvangvoorziening baby's en peuters	1,9	1,5
Justitiële instanties	1,0	1,0
Onbekend	0,8	0,9
Persoon uit de omgeving van de dader	0,5	0,7
Niet ingevuld	0,0	0,0
Totaal	100,0 (N=7 244)	100,0 (N=7 477)

6.20 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar meldende instantie (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Meer dan 9 op de 10 gemelde kinderen wordt 1 keer gemeld. Een kleine minderheid (6,3%) wordt 2 keer gemeld, het aantal kinderen dat minstens in 3 meldingen betrokken is, is erg klein (86 kinderen, 0,9%). Tabel 6.22 geeft per jaar in de derde kolom nog cijfers over het aantal kinderen dat al in een vorig jaar (minstens 1 maal) gemeld werd bij een VK en dus een 'meldingshistoriek' heeft. 11% van het aantal gemelde kinderen heeft een 'meldingshistoriek'.

6.21 Leeftijd van de gemelde kinderen

	2012	2013
Ongeboren	0,4	0,4
Jonger dan 3 jaar	15,7	14,5
Tussen 3 en 6 jaar	18,6	18,7
Tussen 6 en 12 jaar	35,7	35,9
Tussen 12 en 18 jaar	27,3	27,6
Verlengd minderjarig	0,1	0,0
Onbekend	2,2	2,8
Totaal	100,0 (N=9 954)	100,0 (N=10 017)

6.21 Aantal unieke kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar leeftijd van de kinderen - 2012-2013
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

6.22 Aantal meermaals gemelde kinderen

Kind betrokken bij	2012			2013		
	Aandeel	Aantal	Aantal met meldingshistoriek	Aandeel	Aantal	Aantal met meldingshistoriek
1 melding	94,0	9 356	942	92,9	9 304	944
2 meldingen	5,3	531	105	6,3	627	136
3 meldingen	0,5	54	19	0,7	70	24
4 meldingen	0,1	12	3	0,1	12	5
5 meldingen	0,0	1	1	0,0	2	1
6 meldingen	0,0	0	0	0,0	2	2
Totaal	100,0	9 954	1 070	100,0	10 017	1 112
Aandeel met meldingshistoriek			10,7			11,1

6.22 Aantal unieke kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar aantal (her)meldingen waarbij het betrokken is en naar meldingshistoriek - 2012-2013
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

6.23 Aantal gemelde kinderen per 10 000 per provincie

	2012	2013
Antwerpen	88,7	83,8
Limburg	74,1	78,0
Oost-Vlaanderen	72,7	71,6
Vlaams-Brabant	66,7	68,1
West-Vlaanderen	65,6	67,1
Vlaams Gewest	75,2	74,5

6.23 Kindermishandeling: aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar in het Vlaamse Gewest en volgens provincie

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

6.4. Aantal gemelde kinderen per 10 000 minderjarigen

Van het totale aantal gemelde kinderen is het grootste deel (92,5%) gedomicilieerd in het Vlaamse Gewest. De verhouding tussen de gemelde kinderen die wonen in het Vlaamse Gewest en het totale aantal minderjarigen wonend in Vlaanderen leert ons dat *74,5 op 10 000 kinderen* in het Vlaamse Gewest gemeld worden bij een VK. In 2012 bedroeg het voorkomen 75,2 per 10 000 (zie tabel 6.23).

Het relatieve aantal gemelde kinderen verschilt naargelang van de provincie (zie tabel 6.23). We bekijken de cijfers over alle meldingen heen, dus ongeacht of het om een concreet vermoeden gaat van mishandeling/verwaarlozing of om een verwerkingsproblematiek of

risicosituatie. Per 10 000 kinderen onder de 18 jaar worden er in de provincie Antwerpen 83,8 kinderen gemeld bij een VK. Met 67,1 kinderen per 10 000 scoort de provincie West-Vlaanderen het laagst. In Vlaams-Brabant, Oost-Vlaanderen en Limburg liggen de relatieve cijfers respectievelijk op 68,1, 71,6 en 78 per 10 000 kinderen onder de 18 jaar. Enkel Antwerpen en Limburg liggen dus boven het gemiddelde van het Vlaamse Gewest.

6.5. Geregisteerde problematieken

Voor elk kind kunnen we nagaan voor welke problematiek het kind wordt aangemeld. De cijfers slaan wel niet op unieke kinderen, omdat voor een kind

dat in de loop van het jaar meermaals wordt gemeld niet achterhaald kan worden of het aangemeld wordt om precies hetzelfde probleem.

We bekijken hierna vooreerst de aard van het belangrijkste probleem, zowel in het algemeen als per leeftijdscategorie van het kind. Daarna bekijken we bij de kinderen waar naast het belangrijkste probleem ook nog een bijkomend probleem wordt geregistreerd welke combinaties van problemen het meest voorkomen.

Als we bekijken voor welke problematieken kinderen aangemeld worden, dan stellen we in tabel 6.24 vast dat in 2013 het merendeel (74%) van de kinderen aangemeld wordt omdat er sprake is van (een vermoeden van) een concrete mishandeling of verwaarlozing (lichamelijk, emotioneel of seksueel misbruik). Daarbij worden iets meer kinderen gemeld voor (een vermoeden van) lichamelijke mishandeling/verwaarlozing dan voor een (vermoeden van een) concrete situatie van emotionele mishandeling/verwaarlozing. Bij 16% van de kinderen is het belangrijkste probleem (een vermoeden van) seksueel misbruik, waarbij meer dan de helft van die meldingen over incest gaan. Bij 14% van de gemelde kinderen gaat het om een risicosituatie, bij ongeveer 8% gaat

6.24 Kinderen gemeld per problematiek

	2012		2013	
	Aantal	% ⁽¹⁾	Aantal	% ⁽²⁾
Meldingen over mishandeling of verwaarlozing door volwassenen				
Lichamelijke mishandeling of verwaarlozing	3 180	29,9	3 324	30,7
<i>waarvan lichamelijke mishandeling</i>	1 793	16,9	1 883	17,4
<i>geïnduceerde gefalsificeerde aandoening</i>	37	0,3	29	0,3
<i>niet-accidenteel (intra)cranieel letsel</i>	74	0,7	48	0,4
<i>lichamelijke verwaarlozing</i>	1 276	12,0	1 364	12,6
Emotionele mishandeling of verwaarlozing	2 908	27,3	2 964	27,3
<i>waarvan emotionele mishandeling</i>	1 269	11,9	1 197	11,0
<i>getuige van geweld</i>	696	6,5	682	6,3
<i>emotionele verwaarlozing</i>	943	8,9	1 085	10,0
Seksueel misbruik	1 713	16,1	1 747	16,1
<i>waarvan incest</i>	911	8,6	957	8,8
<i>extrafamiliaal seksueel misbruik</i>	501	4,7	481	4,4
<i>onbekend of het incest is</i>	301	2,8	309	2,9
Meldingen risicosituatie	1 492	14,0	1 479	13,6
Meldingen verwerkingsproblematiek	103	1,0	86	0,8
Onbekende/andere/onduidelijke problematiek	785	7,4	738	6,8
Meldingen mishandelingen, misbruik en grensoverschrijdend gedrag door minderjarigen	421	3,9	470	4,3
<i>waarvan onbepaalde problematiek</i>	58	0,5	50	0,5
<i>lichamelijke mishandeling</i>	25	0,2	22	0,2
<i>emotionele mishandeling</i>	7	0,1	4	0,0
<i>seksueel misbruik - incest</i>	137	1,3	151	1,4
<i>seksueel misbruik - extrafamiliaal</i>	194	1,8	243	2,2
Niet ingevuld	31	0,3	30	0,3

6.24 Kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naargelang van de gemelde belangrijkste problematiek - 2012-2013

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

(1) Percentage berekend ten opzichte van de 10 633 aangemelde kinderen

(2) Percentage berekend ten opzichte van de 10 838 aangemelde kinderen

het om een verwerkingsproblematiek of een andere/onduidelijke problematiek. 4% van de gemelde kinderen wordt (vermoedelijk) geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag door een andere minderjarige. De meest geregistreerde problematieken bij meldingen over (vermoedens van) mishandeling of verwaarlozing door minderjarige plegers zijn intra- en extrafamiliaal seksueel misbruik.

Het aandeel van de verschillende probleemcategorieën blijft in 2013 nagenoeg ongewijzigd in vergelijking tot 2012.

In tabel 6.25 bekijken we per leeftijds-categorie van de gemelde kinderen welke problematiek het vaakst vermeld wordt als eerste/belangrijkste problematiek. Er blijken zich enige verschillen voor te doen naar de leeftijd van de kinderen. Kinderen jonger dan 3 jaar worden vooral gemeld

omwille van een risicosituatie, daar waar de oudere kinderen vooral gemeld worden omwille van (een vermoeden van) concrete situaties van mishandeling/verwaarlozing. Jonge kinderen worden vaker gemeld omwille van (vermoedens van) lichamelijke verwaarlozing dan oudere kinderen, maar oudere kinderen worden in vergelijking tot de jongste kinderen vaker aangemeld omwille van (een vermoeden van) seksueel misbruik of incest.

6.25 Gemelde problematieken

	Jonger dan 3 jaar	Van 3 tot 6 jaar	Van 6 tot 12 jaar	Van 12 tot 18 jaar
Meldingen over mishandeling of verwaarlozing door volwassenen				
Lichamelijke mishandeling	16,2	14,8	20,1	19,2
Lichamelijke verwaarlozing	23,3	16,6	10,9	6,5
Emotionele mishandeling of verwaarlozing	23,7	25,9	30,8	26,2
Seksueel misbruik en incest	4,3	19,0	15,8	21,5
Risico	26,4	14,9	11,0	8,5
Verwerkingsproblematiek	0,1	0,5	0,8	1,4
Ongekend	5,7	6,0	6,4	7,2
Meldingen over mishandeling/verwaarlozing/grensoverschrijdend gedrag minderjarigen				
Lichamelijke, emotionele mishandeling of grensoverschrijdend gedrag	0,0	0,1	0,6	1,6
Seksueel misbruik (al dan niet incest)	0,1	1,6	3,4	7,6
Niet ingevuld	0,2	0,4	0,2	0,3
Totaal	100,0 (N=1 604)	100,0 (N=2 036)	100,0 (N=3 914)	100,0 (N=2 943)

6.25 Kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naargelang van de gemelde belangrijkste problematiek per leeftijdscategorie - 2013
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

In 2013 werd er bij zo'n 35% van de gemelde minderjarigen naast het belangrijkste probleem nog een tweede probleem geregistreerd. De meest voorkomende bijkomende problemen zijn (vermoedens van) emotionele verwaarlozing (26,9%), emotionele mishandeling (19%), risicosituaties (16,5%) en lichamelijke mishandeling (11,7%). Als we niet alleen de belangrijkste, maar ook het bijkomend probleem bekijken,

dan stellen we vast dat ongeveer 47% van de kinderen waarvoor 2 problemen worden gemeld, een vermoeden van lichamelijke mishandeling of verwaarlozing combineren met een vermoeden van emotionele mishandeling of verwaarlozing. Bij 9% van deze kinderen wordt melding gemaakt van een combinatie van 2 vormen van emotionele mishandeling en/of verwaarlozing.

7. DE EUROPESE CONTEXT

7.1. Leeftijd vrouwen bij bevalling

De gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling ligt volgens de recentst beschikbare cijfers in 14 van de 15 bestudeerde landen boven de 30 jaar, enkel in het Verenigd Koninkrijk ligt de gemiddelde leeftijd nog onder de 30 jaar. In Spanje, Ierland en Italië (cijfers 2012) ligt de gemiddelde leeftijd zelfs boven de 31 jaar (zie tabel 6.26). De leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen, is de laatste jaren nagenoeg constant licht stijgend. Op 10 jaar tijd zien we in België, Duitsland, Luxemburg, Denemarken, Portugal, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk en Ierland zelfs een verhoging van de gemiddelde leeftijd met meer dan 1 jaar

6.26 Leeftijd bij bevalling

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vlaams Gewest	29,2	29,6	29,7	29,7	29,7	29,8	29,9	30,0
België	28,8	29,3	29,5	29,6	29,6	29,8	29,9	30,0
Aangrenzende landen								
Duitsland	28,8	29,5	29,9	30,1	30,2	30,4	30,5	30,6
Frankrijk	29,3	29,7	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	30,1
Luxemburg	29,3	29,8	30,2	30,5	30,7	30,8	30,8	31,0
Nederland	30,3	30,6	30,6	30,7	30,7	30,8	30,9	30,9
Noordse landen								
Finland	29,6	29,9	30,0	30,1	30,1	30,2	30,3	30,4
Denemarken	29,2	30,2	30,4	30,4	30,5	30,6	30,7	30,7
Zweden	29,9	30,5	30,6	30,6	30,7	30,7	30,8	30,9
Mediterrane landen								
Griekenland	29,6	29,9	30,0	30,1	30,2	30,3	30,6	30,7
Italië	30,4	30,9	31,1	31,1	31,2	31,3	31,4	31,4
Portugal	28,6	29,3	29,5	29,6	29,7	29,8	30,1	30,2
Spanje	30,7	30,9	30,8	30,8	31,0	31,2	31,4	31,6
Andere landen								
Oostenrijk	28,2	29,0	29,4	29,5	29,7	29,8	30,0	30,2
Verenigd Koninkrijk	28,5	29,1	29,3	29,3	29,3	29,5	29,7	29,8
Ierland	30,4	31,2	31,2	31,2	31,2	31,4	31,5	31,5

6.26 Gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling sinds 2000 in de EU-15-landen
Bronnen: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE)
Eurostat, website

7.2. Levensverwachting bij de geboorte

Met een levensverwachting bij de geboorte in 2011 van 78,9 jaar voor de mannen en 83,7 jaar voor de vrouwen behoort het Vlaamse Gewest tot de middenmoot. In Zweden en Italië ligt de levensverwachting aanzienlijk hoger voor de mannen. In Italië, Spanje en Frankrijk ligt de levensverwachting hoger voor de vrouwen (zie tabel 6.27).

6.27 Levensverwachting bij geboorte

Mannen	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Vlaams Gewest	75,7	77,4	78,1	78,3	78,6	78,9	NB
België	74,6	76,2	76,9	77,3	77,5	78,0 ⁽¹⁾	77,8
Aangrenzende landen							
Duitsland	75,1	76,7	77,6	77,8	78,0	78,4	78,6
Frankrijk	75,3	76,7	77,8	78,0	78,2	78,7	78,7
Luxemburg	74,6	76,7	78,1	78,1	77,9	78,5	79,1 ⁽¹⁾
Nederland	75,6	77,3	78,4	78,7	78,9	79,4	79,3
Noordse landen							
Finland	74,2	75,6	76,5	76,6	76,9	77,3	77,7
Denemarken	74,5	76,0	76,5	76,9	77,2	77,8	78,1
Zweden	77,4	78,5	79,2	79,4	79,6	79,9	79,9
Mediterrane landen							
Griekenland	75,5	76,8	77,7	77,8	78,0	78,5	78,0
Italië	76,9	78,0	79,1	79,4	79,5	79,7	79,8
Portugal	73,2	74,9	76,2	76,5	76,7	77,3	77,3
Spanje	75,8	77,0	78,2	78,7	79,1	79,5	79,5
Andere landen							
Oostenrijk	75,2	76,7	77,8	77,6	77,9	78,3	78,4
Verenigd Koninkrijk	75,5	77,1	77,8	78,3	78,7	79,0	79,1
Ierland	74,0	77,3	77,5	77,4	78,7	78,6	78,7

Vervolg op pagina 207

6.27 Levensverwachting bij geboorte (vervolg)

Vrouwen	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Vlaams Gewest	81,5	82,5	83,1	83,2	83,4	83,7	NB
België	81,0	81,9	82,7	82,8	83,0	83,3 ⁽¹⁾	83,1
Aangrenzende landen							
Duitsland	81,2	82,0	82,7	82,8	83,0	83,2	83,3
Frankrijk	83,0	83,8	84,8	85,0	85,3	85,7	85,4
Luxemburg	81,3	82,4	83,1	83,3	83,5	83,6	83,8 ⁽¹⁾
Nederland	80,7	81,7	82,4	82,9	83,0	83,1	83,0
Noordse landen							
Finland	81,2	82,5	83,3	83,5	83,5	83,8	83,7
Denemarken	79,2	80,5	81,0	81,1	81,4	81,9	82,1
Zweden	82,0	82,9	83,3	83,5	83,6	83,8	83,6
Mediterrane landen							
Griekenland	80,6	81,6	82,4	83,3	83,3	83,6	83,4
Italië	82,8	83,6	84,5	84,6	84,7	84,8	84,8
Portugal	80,2	81,3	82,4	82,6	83,2	83,8	83,6
Spanje	83,0	83,7	84,5	84,9	85,5	85,6	85,5
Andere landen							
Oostenrijk	81,2	82,2	83,3	83,2	83,5	83,9	83,6
Verenigd Koninkrijk	80,3	81,3	81,9	78,3	82,6	83,1	82,8
Ierland	79,2	81,8	82,3	82,5	83,2	82,8	83,2

6.27 Levensverwachting van mannen en vrouwen bij de geboorte in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

Eurostat, website

(1) Voorlopige cijfers

7.3. Aangeboren afwijkingen

De Eurocatregistratie van aangeboren afwijkingen tot 1 jaar loopt in een aantal landen. Momenteel zijn de gegevens voor 2011 beschikbaar. In tabel 6.28 worden de gegevens voor 2011 van het register in de provincie Antwerpen vergeleken met de gegevens van de Eurocatregisters die 'full member' zijn van Eurocat. Het betreft 32 registers uit 17 landen.

In totaal worden in het register in de provincie Antwerpen nagenoeg evenveel aangeboren afwijkingen geregistreerd dan gemiddeld in de Eurocatregisters. In vergelijking met het Eurocatgemiddelde zijn er in Antwerpen in 2011 per 10 000 geboorten iets minder hartafwijkingen en chromosomale afwijkingen (o.a. het syndroom van Down). Omgekeerd zijn er in Antwerpen meer afwijkingen aan de ledematen, aan het urinair stelsel en zijn er meer genetische syndromen en microdeleties dan gemiddeld in het Eurocatregister. Voor de andere afwijkingen waren de verschillen kleiner.

6.28 Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar

	Provincie Antwerpen	Eurocat-gemiddelde ⁽¹⁾
Zenuwstelsel	26,75	24,48
<i>waarvan neuralebuisdefecten</i>	6,10	9,96
<i>hydrocefalie</i>	9,39	5,15
Oog	6,10	4,35
Oor, gezicht, nek	4,69	1,75
Hart	77,90	84,15
<i>waarvan ernstige coronaire hartziekte</i>	23,93	22,71
<i>ventrikelseptumdefect</i>	35,20	34,82
<i>atriumseptumdefect</i>	13,61	20,25
Respiratoir stelsel	11,73	7,64
Orofaciale clefts	16,89	13,70
<i>waarvan gespleten lip met of zonder verhemelte</i>	10,79	8,29
<i>gespleten verhemelte</i>	6,10	5,41
Spijverteringsstelsel	14,08	18,93
Buikwanddefecten	5,63	6,49
Urinair stelsel	39,42	34,87
Genitaal stelsel	18,30	21,47
<i>waarvan hypospadie</i>	14,55	17,51
Ledematen	52,09	40,77
<i>waarvan klompvoet</i>	14,08	10,89
<i>heupluxatie en/of dysplasie</i>	5,63	8,60
<i>polydactylie</i>	15,96	8,06
<i>syndactylie</i>	2,82	4,78
Metabool ⁽²⁾	9,85	NB
Chromosomale afwijkingen	33,79	39,89
<i>waarvan syndroom van Down (trisomie 21)</i>	15,49	24,00

Vervolg op pagina 209

6.28 Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar (vervolg)

	Provincie Antwerpen	Eurocat-gemiddelde ⁽¹⁾
Teratogene syndromen met afwijkingen	4,69	1,33
Genetische syndromen en microdeleties	10,32	4,70
Totaal kinderen met een of meerdere aangeboren afwijkingen	250,60	262,58

6.28 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de Eurocatregisters per 10 000 geboorten in 2011
 Bronnen: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen
 Eurocat, website

(1) Alleen de registers die volledig deelnemen aan de registratie

(2) Metabole stoornissen worden alleen in het Eurocatregister van Antwerpen geregistreerd

NB: niet beschikbaar

7.4. Sterfte

In de meeste EU-15-landen ligt de *zuigelingensterfte* lager dan 4 per 1000 levend geboren. Alleen in het Verenigd Koninkrijk (cijfer 2011) ligt het hoger. België heeft volgens het cijfer van 2012 een gemiddelde positie. Zweden, Finland en Luxemburg kennen de laagste sterfte onder de leeftijd van 1 jaar (zie tabel 6.29).

6.29 Zuigelingensterfte

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Vlaams Gewest	4,7	3,9	3,9	3,6	3,8	3,3⁽¹⁾	NB
België	4,8	3,7	3,7	3,4	3,6	3,3 ⁽²⁾	3,3 ⁽²⁾
Aangrenzende landen							
Duitsland	4,4	3,9	3,5	3,5	3,4	3,6	3,4
Frankrijk	4,5	3,8	3,8	3,9	3,6	3,5	3,5
Luxemburg	5,1	2,6	1,8	2,5	3,4	4,3	2,5
Nederland	5,1	4,9	3,8	3,8	3,8	3,6	NB
Noordse landen							
Finland	3,8	3,0	2,6	2,6	2,3	2,4	2,4
Denemarken	5,3	4,4	4,0	3,1	3,4	3,5	3,4
Zweden	3,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,1	2,6
Mediterrane landen							
Griekenland	5,9	3,8	2,7	3,1	3,8	3,4 ⁽²⁾	NB
Italië	4,3	3,8	3,3	3,4	3,2	3,2	NB
Portugal	5,5	3,5	3,3	3,6	2,5	3,1	3,4
Spanje	4,4	3,7	3,3	3,2	3,2	3,1 ⁽²⁾	3,5 ⁽²⁾
Andere landen							
Oostenrijk	4,8	4,2	3,7	3,8	3,9	3,6	3,2
Verenigd Koninkrijk	5,6	5,1	4,6	4,5	4,2	4,2	NB
Ierland	6,2	4,0	3,4	3,3	3,8	3,5	NB

6.29 Zuigelingensterfte: aantal sterfgevallen van kinderen jonger dan 1 jaar per 1000 levend geboren in de EU-15-landen sinds 2000

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, SPE Eurostat (website)

(1) Voorlopige cijfers, op basis van registratie SPE, de cijfers 2000-2010 zijn de officiële cijfers van Zorg en Gezondheid

(2) Voorlopige cijfers

De *sterfte* bij de kinderen *van 0 tot 15 jaar* vertoont in de EU-15 een dalende trend. Met 35,7 sterfgevallen per 100 000 levend geboren bekleeft het Vlaamse Gewest een middenpositie in de EU. Het Verenigd Koninkrijk kent (wel cijfer 2010) het hoogste aantal sterfgevallen per 100 000 kinderen van 0 tot 15 jaar (zie tabel 6.30).

6.30 Sterfgevallen kinderen van 0 tot 15 jaar

	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	NB	40,2	40,2	36,9	37,2	35,7
België	NB	44,4	NB	NB	NB	NB
Aangrenzende landen						
Duitsland	46,6	41,4	37,3	36,8	36,0	37,0
Frankrijk	49,2	38,6	37,8	37,1	NB	NB
Luxemburg	35,1	28,2	25,3	28,3	28,6	26,8
Nederland	54,3	49,5	39,2	39,4	38,3	36,0
Noordse landen						
Finland	39,6	37,8	31,6	28,4	27,0	28,0
Denemarken	49,4	42,7	NB	NB	NB	34,4
Zweden	36,0	30,5	27,7	30,7	28,0	NB
Mediterrane landen						
Griekenland	53,4	44,4	31,7	36,4	39,3	36,4
Italië	47,7	NB	36,5	37,0	34,5	NB
Portugal	71,1	NB	39,4	40,1	32,0	35,6
Spanje	50,7	42,5	38,3	35,5	33,7	33,5
Andere landen						
Oostenrijk	50,6	44,1	38,0	40,7	40,0	36,7
Verenigd Koninkrijk	NB	51,2	47,5	46,0	43,7	NB
Ierland	61,3	41,9	42,0	36,8	38,4	NB

6.30 Aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar per 100 000 kinderen in de EU-15-landen sinds 2000 (standard death rate (SDR))

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
WHO/Europe, European mortality database (MDB), website
NB: niet beschikbaar

7.5. Wiegendood

Denemarken, Griekenland, Portugal en Italië (cijfer 2010) kennen in relatief opzicht zeer weinig gevallen van wiegendood. Het Vlaamse Gewest hoort tot de middengroep. Luxemburg scoort het slechtst (zie tabel 6.31).

6.31 Wiegendood

	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	69,5	32,9	26,3	28,8	22,8	20,2
België	NB	38,4	34,7	33,9	NB	NB
Aangrenzende landen						
Duitsland	64,7	43,1	32,0	30,0	26,2	23,1
Frankrijk	46,3	32,2	31,2	31,5	NB	NB
Luxemburg	35,7	37,1	54,2	35,6	NB	34,2
Nederland	12,2	10,5	9,9	10,3	9,2	8,3
Noordse landen						
Finland	31,6	33,0	20,3	25,0	29,6	16,5
Denemarken	24,2	17,1	NB	NB	NB	1,6
Zweden	27,9	22,7	13,8	13,5	21,1	NB
Mediterrane landen						
Griekenland	10,8	7,5	9,6	7,6	1,7	1,8
Italië	6,2	NB	5,1	3,5	4,3	NB
Portugal	6,3	NB	1,0	NB	1,0	1,0
Spanje	19,2	20,4	15,2	14,5	11,5	12,7
Andere landen						
Oostenrijk	49,8	38,0	28,7	24,9	31,2	1,9
Verenigd Koninkrijk	NB	26,7	27,3	27,0	24,0	NB
Ierland	93,2	39,3	29,2	29,9	25,9	NB

6.31 Aantal gevallen van wiegendood per 100 000 kinderen jonger dan 1 jaar in de EU-15-landen sinds 2000 (crude death rate (CDR))

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
WHO/Europe, European mortality database (MDB), website
NB: niet beschikbaar

7.6. Sterfgevallen door een ongeval

In tabel 6.32 vergelijken we het aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar als gevolg van een ongeval in het Vlaamse Gewest met de andere EU-15-landen en in tabel 6.34 het aantal sterfgevallen als gevolg van een verkeersongeval. Met 3,5 sterfgevallen per 100 000 als gevolg van een ongeval en 1,7 als gevolg van een verkeersongeval, behoort het Vlaamse Gewest in 2011 (laatste volledige cijfers) tot de EU-15-landen met een hoog voorkomen van sterfgevallen door (verkeers)ongevallen.

6.32 Sterfgevallen door ongeval

	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	NB	4,3	4,1	3,6⁽¹⁾	2,3⁽¹⁾	3,5⁽¹⁾
België	NB	5,5	NB	NB	NB	NB
Aangrenzende landen						
Duitsland	4,3	3,4	2,5	2,6	2,5	2,3
Frankrijk	6,3	3,8	3,5	3,4	NB	NB
Luxemburg	7,1	6,1	1,3	7,8	2,3	2,3
Nederland	4,3	3,1	2,3	2,5	2,1	1,8
Noordse landen						
Finland	4,5	5,4	2,8	1,3	2,5	2,5
Denemarken	4,7	3,0	NB	NB	NB	1,8
Zweden	2,4	1,8	1,7	2,6	1,2	NB
Mediterrane landen						
Griekenland	5,8	6,1	4,2	4,6	3,5	3,6
Italië	3,7	NB	2,6	2,5	2,1	NB
Portugal	6,1	NB	3,8	3,5	2,9	2,0
Spanje	6,4	4,2	3,7	2,8	2,8	1,7
Andere landen						
Oostenrijk	6,5	3,8	3,4	3,9	2,2	1,9
Verenigd Koninkrijk	NB	2,7	2,7	2,4	2,3	NB
Ierland	4,2	3,6	3,8	3,7	1,8	NB

6.32 Aantal sterfgevallen als gevolg van een ongeval bij kinderen van 0 tot 15 jaar per 100 000 kinderen in EU-15-landen sinds 2000 (standard death rate (SDR))

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
WHO/Europe, European mortality database (MDB), website

(1) Ongevallen bij kinderen van 1 tot 14 jaar

NB: niet beschikbaar

6.33 Verkeersdoden

	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	NB	2,2	2,4	1,8⁽¹⁾	1,1⁽¹⁾	1,7⁽¹⁾
België	NB	2,8	NB	NB	NB	NB
Aangrenzende landen						
Duitsland	2,0	1,4	1,0	1,0	1,0	0,9
Frankrijk	2,9	1,4	1,2	1,2	NB	NB
Luxemburg	3,4	3,5	0,0	6,5	NB	2,3
Nederland	2,0	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9
Noordse landen						
Finland	2,2	2,7	1,0	0,6	1,0	1,0
Denemarken	2,5	1,6	NB	NB	NB	0,9
Zweden	1,2	0,5	0,5	1,0	0,7	NB
Mediterrane landen						
Griekenland	3,0	4,3	2,4	2,6	2,2	1,4
Italië	2,0	NB	1,2	1,1	1,0	NB
Portugal	3,0	NB	2,1	1,9	1,4	1,3
Spanje	3,5	2,0	1,7	1,1	1,2	0,7
Andere landen						
Oostenrijk	1,7	1,7	1,0	1,4	0,8	1,0
Verenigd Koninkrijk	NB	1,2	1,0	0,8	0,6	NB
Ierland	2,6	1,3	2,3	2,5	1,0	NB

6.33 Aantal verkeersdoden per 100 000 kinderen van 0 tot 15 jaar in de EU-15-landen sinds 2000 (standard death rate (SDR))

Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
WHO/Europe, European mortality database (MDB), website

(1) Ongevallen bij kinderen van 1 tot 14 jaar

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 7

GEZOND EN VEILIG LEVEN?

De bescherming van kinderen tegen bepaalde aandoeningen, ziekten en ongezonde leefomstandigheden is een belangrijk onderdeel van het gezondheidsbeleid. In dit hoofdstuk presenteren we een aantal gegevens die een impact (kunnen) hebben op de gezondheid en de ontwikkeling van kinderen.

We bekijken vooreerst gegevens die door Kind en Gezin geregistreerd worden over de voeding van jonge kinderen. We bekijken het aandeel kinderen dat borstvoeding krijgt op verschillende tijdstipmomenten en we gaan ook na of er zich qua voeding op dag 6 verschillen voordoen naargelang kenmerken van de kinderen of naargelang kenmerken van de moeder of het gezin.

Op basis van steekproefonderzoek zoals JOnG! (een longitudinaal onderzoeksproject van het Steunpunt Welzijn,

Volksgezondheid en Gezin) gaan we vervolgens na hoe goed diverse aanbevelingen en richtlijnen omtrent gezonde voeding en gezonde levensstijl (tandhygiëne) worden nageleefd in gezinnen met jonge kinderen in Vlaanderen.

Vervolgens schetsen we de resultaten van onderzoek gevoerd naar de vaccinatiegraad bij kinderen en belichten we een aantal gegevens over het bereik van de vaccinaties door Kind en Gezin.

We bekijken ten slotte nog een aantal aspecten van de woonsituatie van jonge kinderen en presenteren een aantal buitenlandse cijfers over vaccinatie en kwaliteit van de woon- en leefomgeving.

1. DE VOEDING VAN HET JONGE KIND

Kind en Gezin vraagt tijdens zijn contacten met gezinnen naar de voeding die gegeven wordt aan het kind op 5 tijdstippen in het eerste levensjaar: voeding op 24 uur, voeding op dag 6, voeding op 6 weken, voeding op 12 weken en voeding op 26 weken. Dit stelt Kind en Gezin in staat om na te gaan hoeveel kinderen starten met borstvoeding en geeft ook zicht op de duur van de borstvoeding. Borstvoeding is immers de meest natuurlijke en gezonde voeding. De voordelen voor de gezondheid van de baby en de moeder zijn overduidelijk. Naast het feit dat borstvoeding een grotere biologische waarde heeft dan kunstvoeding en beter verteert, beschermt borstvoeding ook tegen infecties, biedt ze het kind een langdurigere bescherming tegen ziekten zoals luchtweginfecties, diarree, oorontsteking en draagt ze bij tot het voorkomen van koemelkeiwitallergie.

Kind en Gezin hanteert een definitie van borstvoeding die is afgestemd op de definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO). Borstvoeding betekent uitsluitend moedermelk geven. Wanneer kleine hoeveelheden water, orale rehydratie, geneesmiddelen en vitamines en/

of mineralensupplementen gegeven worden, dan wordt dit nog als uitsluitend borstvoeding beschouwd, ook wanneer er door onvoorziene omstandigheden en eenmalig kunstvoeding wordt gegeven. Wanneer een kind naast moedermelk evenwel systematisch kunstvoeding of andere voedingsmiddelen krijgt, dan is er geen sprake meer van *uitsluitend borstvoeding*. Kind en Gezin spreekt dan van *gemengde voeding*. Als er enkel kunstvoeding wordt gegeven, wordt *kunstvoeding* geregistreerd.

Kind en Gezin berekent de cijfers over voeding op bepaalde tijdstippen. Kinderen waarvoor de voeding op een bepaald tijdstip niet werd ingevuld, worden buiten beschouwing gelaten bij de berekening voor dat tijdstip. Voor de voeding op 24 uur en op dag 6 ligt het aandeel ontbrekende waarden op respectievelijk 0,4% en 1,7%. Voor de voeding op een leeftijd van 6 weken ligt het percentage ontbrekende waarden iets hoger (7,4%), vooral omdat niet alle kinderen (blijven) gebruikmaken van het gratis aanbod van Kind en Gezin. De cijfers voor de voeding op 12 en 26 weken zijn daarom nog wat onvollediger. Voor 2012 bedraagt het aandeel

ontbrekende gegevens voor beide tijdstippen respectievelijk 7,7 en 13%. Voor de kinderen geboren in 2013 zijn nog geen definitieve gegevens beschikbaar, omdat de voeding op die tijdstippen nog niet voor alle kinderen kon bevraagd worden in april 2014. We bespreken in de tekst voor deze tijdstippen (12 en 26 weken) daarom de cijfers over 2012.

Hoewel ze niet geheel volledig zijn, hebben de cijfers wel betrekking op een zeer groot deel van de populatie pasgeborenen. Door de cijfers te verbijzonderen naar kenmerken van het gezin, de moeder en het kind worden nog meer beleidsrelevante inzichten gepresenteerd.

Hierna belichten we cijfers over het aandeel kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op diverse tijdstippen in het eerste levensjaar.

1.1. Voeding op 24 uur

Bijna 76% van de kinderen krijgt vanaf het prille levensbegin borstvoeding. Tabel 7.1 illustreert wel dat er verschillen bestaan tussen de provincies. In West-Vlaanderen

wordt duidelijk het minst gestart met borstvoeding. In de andere provincies ligt het aandeel kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt hoger dan 75%. In West-Vlaanderen start 'slechts' 67,8% met uitsluitend borstvoeding 24 uur na de geboorte. 30,8% van de kinderen die wonen in West-Vlaanderen start onmiddellijk met kunstvoeding. Het aandeel kinderen dat 24 uur na de geboorte uitsluitend borstvoeding krijgt, ligt ongeveer op het niveau van 2012.

1.2. Voeding op dag 6

Borstvoeding op dag 6 toegenomen t.o.v. 2012

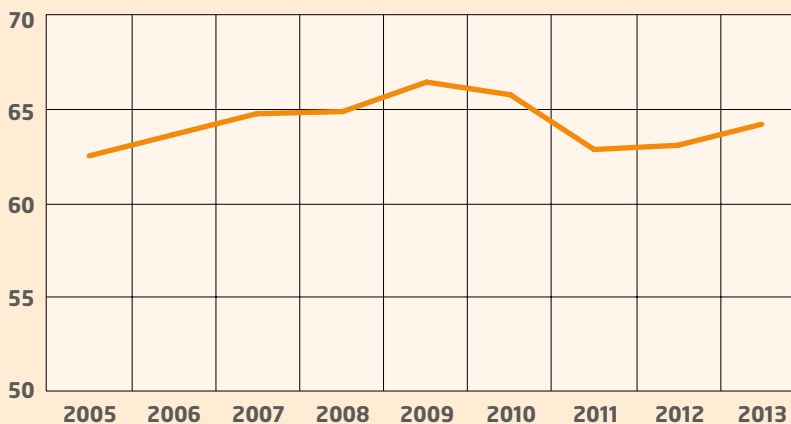
In 2013 krijgt in Vlaanderen 64,2% van de pasgeboren kinderen van wie de voeding op dag 6 geregistreerd wordt uitsluitend borstvoeding. Tegenover 2012 ligt dit cijfer hoger (64,2 versus 63,1%, zie grafiek 7.2). Het percentage kinderen met kunstvoeding (28,5%) op dag 6 neemt licht af (-0,8 procentpunt), net zoals het aandeel kinderen dat op dag 6 zowel borst- als kunstvoeding krijgt (-0,3 procentpunt). De daling van het percentage borstgevoede kinderen in 2011 had vermoedelijk gedeeltelijk te maken met de overschakeling naar het nieuwe elektronische

7.1 Uitsluitend borstvoeding op 24 uur

	2012	2013 ⁽¹⁾
Antwerpen	77,7	77,8
Vlaams-Brabant	79,7	80,5
West-Vlaanderen	68,1	67,8
Oost-Vlaanderen	75,2	75,4
Limburg	76,4	76,7
Vlaams Gewest	75,7	75,9

7.1 Percentage kinderen dat op 24 uur uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang de provincie
Bron: Kind en Gezin - Mirage
(1) Voorlopige cijfers

7.2 Evolutie borstvoeding op dag 6

7.2 Evolutie van het percentage kinderen dat op dag 6 als voeding uitsluitend borstvoeding krijgt sinds 2005
Bron: Kind en Gezin - Mirage

registratiesysteem van Kind en Gezin. Sinds 2012 is het aantal ontbrekende waarden sterk afgenomen, zodat de

cijfers opnieuw een meer betrouwbaar beeld schetsen van het voorkomen van borstvoeding op dag 6.

Naargelang de *provincie* verschilt het percentage kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt. In Vlaams-Brabant ligt het percentage het hoogst: 67,7% van de kinderen krijgt er uitsluitend borstvoeding op dag 6. In West-Vlaanderen ligt het percentage het laagst en bedraagt het 58,3%. In Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg krijgen respectievelijk 65,2%, 65,1% en 63,6% van de pasgeboren kinderen uitsluitend borstvoeding (zie tabel 7.3).

Het percentage kinderen dat uitsluitend borstvoeding als voeding krijgt, lag in 2010 ongeveer 2 procentpunten hoger bij *eerstgeborenen* dan bij volgende borelingen. In 2011 bleek het verschil naar pariteit veel kleiner geworden te zijn, in 2012 lag het aandeel volgende kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt zelfs hoger dan bij de eerstgeborenen. In 2013 is er eigenlijk geen sprake meer van een verschil. Het aantal eerstgeborenen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op dag 6 bedraagt 64,2%. Bij de volgende kinderen is dit 64,1% (zie tabel 7.4).

Bij *prematuur geboren kinderen* ligt het percentage dat borstvoeding krijgt lager: 54% krijgt op dag 6 uitsluitend borstvoeding. Van de *à terme* geboren kinderen krijgt 65% borstvoeding (zie tabel 7.5).

7.3 Borstvoeding naar provincie

	2010	2011	2012	2013 ⁽¹⁾
Antwerpen	67,3	63,4	63,8	65,1
Vlaams-Brabant	68,6	66,5	66,8	67,7
West-Vlaanderen	59,5	57,1	57,0	58,3
Oost-Vlaanderen	66,6	64,0	64,1	65,2
Limburg	65,1	62,8	62,7	63,6
Vlaams Gewest	65,8	62,9	63,1	64,2

7.3 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang de provincie
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopige cijfers

7.4 Borstvoeding naar geboorterang

	2010	2011	2012	2013 ⁽¹⁾
Eerstgeborenen	66,7	62,9	63,0	64,2
Volgende borelingen	64,9	62,7	63,2	64,1
Alle kinderen	65,8	62,9	63,1	64,2

7.4 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt, volgens geboorterang - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopige cijfers

7.5 Borstvoeding en prematuriteit

	2010	2011	2012	2013 ⁽¹⁾
Prematuur	56,2	51,3	51,2	54,0
Niet-prematuur/à terme	66,4	63,7	64,0	65,0
Alle kinderen	65,8	62,9	63,1	64,2

7.5 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang het kind prematuur is of niet - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopige cijfers

Uit tabel 7.6 blijkt verder dat kinderen met een moeder van niet-Belgische origine (d.w.z. die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had) frequenter borstvoeding op dag 6 krijgen dan kinderen met een moeder van Belgische origine, en dit ongeacht of het gezin leeft in kansarmoede of niet. Het percentage borstgevoede kinderen in kansarmoede met een moeder die bij haar geboorte een andere nationaliteit had, ligt zelfs 11,7 procentpunten hoger dan het aandeel borstgevoede kinderen van een Belgische moeder dat niet in kansarmoede leeft. Bij kinderen met een moeder die bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had, doet er zich wel een groot verschil voor naargelang het gezin al dan niet in kansarmoede leeft. Deze kinderen krijgen veel minder borstvoeding dan de kinderen die niet in kansarmoede leven (36,4% versus 61,8%).

In tabel 7.7 tonen we de verschillen naargelang de *leeftijd van de moeder*. Kinderen met een moeder tussen 25 en 35 jaar krijgen het meest uitsluitend borstvoeding op dag 6. Van de kinderen met een tienermoeder krijgt quasi de helft (49%) uitsluitend borstvoeding op dag 6.

7.6 Borstvoeding en kansengroepen

	2010	2011	2012	2013 ⁽¹⁾
Kinderen met moeder van Belgische origine die niet in kansarmoede leven	63,6	60,7	61,1	61,8
Kinderen met moeder van Belgische origine die in kansarmoede leven	38,7	35,8	35,6	36,4
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die niet in kansarmoede leven	77,7	74,6	74,0	75,9
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die in kansarmoede leven	75,6	71,4	71,7	73,5
Alle kinderen	65,8	62,9	63,1	64,2

7.6 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt volgens kansengroepen - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Mirage
(1) Voorlopig cijfer

7.7 Borstvoeding en leeftijd van de moeder

	2010	2011	2012	2013 ⁽¹⁾
Jonger dan 20 jaar	52,1	49,3	47,0	49,0
20 tot 25 jaar	61,3	57,2	57,5	58,6
25 tot 30 jaar	67,0	64,5	64,8	65,7
30 tot 35 jaar	67,3	64,6	64,9	66,0
35 tot 40 jaar	64,7	61,3	61,4	62,8
40 jaar en ouder	63,9	59,2	58,9	60,3
Alle kinderen	65,8	62,9	63,1	64,2

7.7 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naar leeftijd van de moeder - Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage
(1) Voorlopig cijfer

1.3. Duur van de borstvoeding: voeding na 6, 12 en 26 weken

Omdat borstvoeding zoveel voordelen voor de gezondheid en ontwikkeling van het kind heeft, adviseert de Wereldgezondheidsorganisatie niet alleen om kinderen tot de leeftijd van 6 maanden uitsluitend borstvoeding te geven, maar ook om borstvoeding tot de leeftijd van 2 jaar als melkvoeding te blijven geven. Het is dus van belang om na te gaan hoelang kinderen uitsluitend borstvoeding krijgen. Via de registratie van het soort voeding op bepaalde tijdstippen, heeft Kind en Gezin een goed zicht op het aandeel kinderen dat relatief lang borstvoeding krijgt.

Op een leeftijd van 6 weken blijkt nog minder dan de helft (46,1%) van de kinderen uitsluitend borstvoeding te krijgen. Na 12 levensweken is dat nog ongeveer 28% (cijfer 2012) en op een leeftijd van 26 weken krijgt 8,1% (cijfer 2012) uitsluitend borstvoeding. Dit wil echter niet zeggen dat de andere kinderen enkel kunstvoeding krijgen. Er is ook een belangrijk percentage kinderen dat zowel borstvoeding als kunstvoeding krijgt. Op een leeftijd van 26 weken krijgt 18,6% van de kinderen naast kunstvoeding soms ook nog borstvoeding.

1.4. Voeding op 24 en 36 maanden

Aan ouders met een kind van ongeveer 24 en 36 maanden werd in het JOnG!-onderzoek gevraagd hoe vaak het kind de voorbije week verschillende soorten *melkvoeding* had gedronken en hoe vaak ze andere *voedingsmiddelen* zoals fruit(pap), groenten(pap), water, gezoete dranken en koeken hadden gegeten. Ouders konden kiezen tussen 6 antwoordmogelijkheden (nooit, minder dan 1 keer per dag, 1 keer per dag, 2 à 3 keer per dag, meer dan 3 keer per dag of weet niet). Deze vragen over de effectieve consumptie van bepaalde voedingsmiddelen maakt het mogelijk om af te leiden hoeveel kinderen de aanbevelingen over gezonde en geschikte voeding volgen.

7.8 Voeding op leeftijd van 6, 12 en 26 weken ⁽¹⁾

	2012			2013 ⁽²⁾		
	Borstvoeding	Gemengd	Kunstvoeding	Borstvoeding	Gemengd	Kunstvoeding
Voeding op 6 weken	44,8	14,4	40,8	46,1	14,9	39,0
Voeding op 12 weken	28,1	15,4	56,5	30,0	15,0	55,0
Voeding op 26 weken	8,1	18,6	73,3	6,8	14,3	78,9

7.8 Percentage kinderen dat op week 6, week 12 en week 26 als voeding borstvoeding, gemengde voeding of kunstvoeding krijgt - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin - *Mirage*

(1) De percentages worden berekend voor alle kinderen waarvoor een voeding wordt geregistreerd op het betreffende tijdstip

(2) De cijfers voor 2013 moeten nog als zeer voorlopig beschouwd worden omdat voor heel wat kinderen geboren in het laatste kwartaal van 2013 de voeding op het betreffende tijdstip nog niet kon geregistreerd worden. Voor voeding 12 weken en voeding 26 weken dient dus best gekeken te worden naar de cijfers over 2012

Tabel 7.9 geeft de frequentie van inname van verschillende *melkvoedingen* weer. Deze cijfers maken het mogelijk om na te gaan hoe goed de Vlaamse aanbevelingen voor melkvoeding van peuters worden nageleefd. Deze aanbevelingen stellen onder meer dat magere melk altijd ongeschikt is voor jonge kinderen, dat gewone sojadranken niet aangepast zijn aan de behoeften van kinderen jonger dan 2 jaar, dat kunstvoeding op basis van koemelk aangewezen is tot 12 à 18 maanden, dat andere soorten melk (geitenmelk, paardenmelk, karnemelk, ...) geen volwaardige vervanging zijn voor koemelk en dat groeimelk overbodig is bij een gevarieerde en evenwichtige voeding.

In vergelijking met deze Vlaamse aanbevelingen valt het op dat slechts driekwart van de 2-jarige respondenten dagelijks volle koemelk of groeimelk drinkt zoals aanbevolen. Sommige kinderen die geen koemelk drinken, doen dat wel om medische redenen. Op de leeftijd van 3 jaar drinkt nog slechts de helft van de kinderen dagelijks volle koemelk of groeimelk.

Een niet te verwaarlozen groep krijgt niet dagelijks volle melk maar wel verschillende keren per week tot dagelijks halfvolle of magere melk en/of gezoete dranken. Tenslotte krijgt 3,6% van de 2-jarigen en 2,8% van de 3-jarigen dagelijks een ander soort melk of melkbereiding (bv. karnemelk,

geitenmelk, ...) die evenmin geschikt is voor hen.

De percentages per soort melkvoeding leren iets over het voorkomen van minder gezonde melkvoedingen. Om uitspraken te kunnen doen over het aandeel kinderen dat de voedingsaanbevelingen volledig juist opvolgt, moet gekeken worden naar de combinatie van de innames van soorten melkvoeding. Uit die analyses (die niet in de tabel werden opgenomen) blijkt dat in totaal 67% van de 2-jarigen en 41,6% van de 3-jarigen dagelijks de geschikte melk krijgen. Een heel beperkte groep van de 2- en 3-jarigen krijgt dagelijks geen melk (respectievelijk 5,2% en 4,4%), een

7.9 Frequentie van inname van melkvoedingen

	Respondenten vragenlijst 24 maanden (N = 1 418)			Respondenten vragenlijst 36 maanden (N = 1 145)		
	Nooit tot < 1 dag/ week	1 tot 6 dagen/ week	Elke dag minstens 1 keer	Nooit tot < 1 dag/ week	1 tot 6 dagen/ week	Elke dag minstens 1 keer
Groeimelk of volle melk	18,1	5,4	76,6	34,6	11,3	54,0
Halfvolle of magere melk	74,8	11,5	13,7	59,4	17,9	22,7
Gezoete melkdranken	68,5	26,6	5,0	55,6	36,2	8,2
Andere soort melk of melkbereiding	92,2	4,2	3,6	93,7	3,5	2,8
Andere melkproducten	5,2	66,2	28,5	5,8	70,8	23,4

7.9 Frequentie van inname van melkvoedingen per type melkvoeding (percentage)

Bron: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Voedingspatroon en determinanten van sommige (on)gezonde voedingsgewoonten van Vlaamse peuters. Resultaten van de Vlaamse geboortecohorte JOnG, 2014

aanzienlijke groep combineert geschikte met ongeschikte melk (respectievelijk 10% en 21,2%) en een grote groep (17,8% van de 2-jarigen en 32,8% van de 3-jarigen) gebruikt dagelijks enkel ongeschikte melk.

In een andere vraag werd gepeild naar de frequente inname van diverse *andere voedingsmiddelen* door kinderen van ongeveer 24 en 36 maanden. De antwoorden op deze vraag tonen in welke mate de Vlaamse voedingsaanbevelingen voor kinderen van 1 tot 3 jaar gevolgd worden. Deze aanbevelingen stellen bv. dat een kind

best dagelijks bepaalde hoeveelheden groenten en fruit eet en dat frisdranken beperkt moeten worden tot speciale gelegenheden. Tabel 7.10 geeft aan dat een ruime meerderheid van de kinderen meermaals per dag fruit of fruitpap en groenten of groentepap krijgt. Uit niet nader opgenomen detailcijfers blijkt dat slechts 64,3% van de 2-jarigen en 57,2% van de 3-jarigen dagelijks zowel fruit als groenten eet en dat respectievelijk 10,3% en 18,6% van deze kinderen dagelijks noch groenten, noch fruit eten. In vergelijking met de bevraging bij kinderen van 12 maanden liggen deze percentages heel wat lager.

Jonge kinderen blijken relatief vaak koeken te eten. 36,9% van de 2-jarigen en 53,9% van de 3-jarigen eten dagelijks koeken. Deze energierijke tussendoortjes worden ook vaak dagelijks gecombineerd met het gebruik van gezoete drankjes (16,3% bij 2-jarigen en 25,6% bij 3-jarigen). Het meest opmerkelijke resultaat is echter dat meer dan 10% van de 2- tot 3-jarigen wel enkele dagen per week, maar niet elke dag water drinkt en dat 5,3% van de 2-jarigen en 2,6% van de 3-jarigen dat zelfs niet wekelijks doen.

7.10 Frequentie van inname van andere voedingsmiddelen

	Respondenten vragenlijst 24 maanden (N = 1 418)			Respondenten vragenlijst 36 maanden (N = 1 145)		
	Nooit tot < 1 dag/ week	1 tot 6 dagen/ week	Elke dag minstens 1 keer	Nooit tot < 1 dag/ week	1 tot 6 dagen/ week	Elke dag minstens 1 keer
Fruit(pap)	3,7	29,4	66,9	1,6	36,6	61,8
Groenten(pap)	1,1	11,9	87,0	0,7	22,4	76,9
Vlees of vis	0,6	17,9	81,5	0,4	25,3	74,2
Brood	0,5	9,6	89,9	0,3	7,7	92,1
Koeken	2,4	60,8	36,9	1,4	44,7	53,9
Water of andere ongezoete dranken	5,3	11,8	82,8	2,6	12,1	85,3
Vruchtensap of andere gezoete dranken	35,3	48,4	16,3	20,4	54,0	25,6

7.10 Frequentie van inname van bepaalde voedingsmiddelen (percentage)

Bron: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Voedingspatroon en determinanten van sommige (on)gezonde voedingsgewoonten van Vlaamse peuters. Resultaten van de Vlaamse geboortecohorte JOnG, 2014

2. TANDEN POETSEN

Uit een ander onderzoeksrapport* van het JOnG!-project blijkt dat zowat alle kinderen van 24 maanden wel hun tanden poetsen, maar dat dit zeker niet zo frequent gebeurt als aanbevolen en ook niet altijd met de ondersteuning van volwassenen. Slechts 20% van de kinderen poetst 2 of meer keer per dag de tanden. 55% doet het 1 keer per dag. Een kwart van de kinderen poetst minder dan 1 keer per dag.

2 op de 3 kinderen krijgen minstens 1 keer per dag hulp bij het tandenpoetsen. Bij de anderen gebeurt dat zelden of nooit (8%) of enkele keren per week (24,7%).

* Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Sociaal profiel, gezondheid en determinanten van gezondheid tijdens het tweede levensjaar van de Vlaamse geboortecohorte JOnG!, 2013

3. VACCINATIEGRAAD

Jonge kinderen in zeer hoge mate gevaccineerd; ook rotavaccinatie al op hoog niveau. Kind en Gezin belangrijkste vaccinator en bereikt ook kinderen uit kansengroepen

De Vlaamse overheid stelt een aantal vaccins gratis ter beschikking. Bepaalde vaccins worden gecombineerd toegediend via 1 prik. Dit is (meestal) het geval voor de vaccins tegen polio, DTP, Hepatitis B en Haemophilus Influenza B (Hib) enerzijds (met aanbevolen dosissen op 8, 12, 16 weken en 15 maanden) en voor de vaccins tegen mazelen, bof en rodehond anderzijds (1 dosis aanbevolen op 12 maanden). De vaccins tegen meningokokken en pneumokokken worden apart toegediend. Het pneumokokken-vaccin wordt best gegeven op 8 en 16 weken en op

12 maanden. Het vaccin tegen meningokokken op 15 maanden. Het vaccin tegen rota hoort niet tot de gratis vaccins. Het dient op 8, 12 en eventueel 16 weken toegediend te worden.

We schetsen hieronder op basis van steekproefonderzoek hoeveel kinderen gevaccineerd zijn tegen bepaalde ziekten. Een voldoende hoge vaccinatiegraad is van belang om het uitbreken van infectieziekten tegen te gaan. Daarnaast schetsen we ook gegevens over het bereik van Kind en Gezin. Zo bekijken we of kansengroepen minder gevaccineerd worden en presenteren we gegevens over het aandeel door Kind en Gezin opgevolgde kinderen dat alle vaccins toegediend kreeg door Kind en Gezin.

3.1. Vaccinatiegraad

Om de circulatie van ziekten te onderbreken, moeten voldoende personen gevaccineerd worden. De WGO streeft een vaccinatiegraad van 90% na. De gegevens in tabel 7.11 tonen aan dat jonge kinderen in het Vlaamse Gewest in zeer hoge mate en correct gevaccineerd zijn tegen de belangrijkste vaccineerbare infectieziekten. De vaccinatiegraad bij jonge kinderen in het Vlaamse Gewest ligt voor alle basisvaccins ruim boven de 90%.

De vaccinatiegraad ligt het hoogst voor het pneumokokkenvaccin en het vaccin tegen mazelen, bof en rubella (MBR). Het gaat respectievelijk om 96,5% en 96,6%. De doelstelling van 95% voor de eerste dosis van het MBR-vaccin - vereist voor de eliminatie van mazelen in België - wordt in 2012 dus bereikt.

Het rotavaccin dat sinds november 2006 wordt aanbevolen, is snel aanvaard. In 2008 werd een vaccinatiegraad van 30% bereikt voor 2 dosissen, in 2012 is dat al 92,2%. De vaccinatie voor het rotavirus is dus

gestegen tot een niveau dat de niveau van de andere zuigelingenvaccins benadert, hoewel het niet gratis is.

Uit de vaccinatiegraadstudie blijkt ook dat de meeste jonge kinderen worden gevaccineerd door Kind en Gezin (83,7%). Andere vaccinatoren zijn de kinderarts (12%) of de huisarts (3,6%). De studie stelt vast dat de kans op onvolledige vaccinatie groter is als het kind de meeste vaccindosissen buiten Kind en Gezin krijgt toegediend, bij kinderen met rangorde 4 of meer, bij kinderen in een alleenstaand of nieuw samengesteld gezin en bij kinderen van een jongere moeder of een moeder van niet-Belgische origine. De antivaccin-overtuiging en het ziek zijn van het kind worden door ouders als voornaamste redenen opgegeven voor die onvolledige vaccinatie.

7.11 Vaccinatiegraad

	2012			
	Dosis 1	Dosis 2	Dosis 3	Dosis 4
Polio	99,6	99,4	98,9	93,2
DTP (difterie-tetanus-pertussis)	99,5	99,1	98,7	93,0
Haemophilus Influenzae B (Hib)	99,4	99,1	98,7	93,1
Hepatitis B	99,4	99,1	98,5	93,0
Pneumokokken	99,3	98,7	96,5	
Mazelen-bof-rubella	96,6			
Meningokokken C	93,1			
Rota	94,0	92,2		

7.11 Vaccinatiegraad bij jonge kinderen die wonen in het Vlaamse Gewest - kinderen op het moment van de enquête tussen 18 en 24 maanden oud

Bron: Van Damme P., Hoppenbrouwers K. et al, Studie van de vaccinatiegraad bij jonge kinderen en adolescenten in Vlaanderen in 2012, januari 2013

3.2. Vaccinatie door Kind en Gezin bij kansengroepen

Omdat Kind en Gezin meer dan 80% van de kinderen vaccineert is het ook nuttig om te kijken naar cijfers over het vaccinatiebereik van Kind en Gezin. Omdat Kind en Gezin kenmerken over het kind en het gezin registreert, kan nagegaan worden of kansengroepen meer of minder gevaccineerd worden.

Tabel 7.12 geeft per vaccin en vaccindosis aan hoeveel kinderen Kind en Gezin vaccineert in hun eerste levensjaar. De tabel onderscheidt 4 deelgroepen naargelang de combinatie van de kenmerken 'nationaliteit van de moeder bij haar geboorte' en 'kansarmoede'. De cijfers geven aan dat Kind en Gezin een hoog percentage kinderen met een moeder van niet-Belgische origine bereikt. Dat bereik ligt zelfs hoger dan bij kinderen

met een moeder van Belgische origine, vermoedelijk omdat deze gezinnen vaker beroep doen op een kinderarts of huisarts of een andere instantie.

Bij kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had, is er weinig verschil in vaccinatie tussen kansarme en niet-kansarme gezinnen. Bij kinderen van moeders van een niet-Belgische origine zien we dat het vaccinatiepercentage

7.12 Vaccinatiepercentage Kind en Gezin naar kansengroepen

	Pneumokokken dosis 1	Pneumokokken dosis 2	Hexavalent dosis 1	Hexavalent dosis 2	Hexavalent dosis 3
Kinderen met moeder van Belgische origine die niet in kansarmoede leven	85,0	82,7	85,1	83,9	83,0
Kinderen met moeder van Belgische origine die in kansarmoede leven	85,1	81,8	84,9	82,8	81,5
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die niet in kansarmoede leven	88,9	87,0	88,9	87,9	87,3
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die in kansarmoede leven	91,3	89,1	91,3	90,2	89,1
Bereik alle kinderen ⁽¹⁾	84,1	81,9	84,2	83,0	82,1

7.12 Vaccinatiebereik Kind en Gezin in eerste levensjaar naar kansengroepen - 2011

Bron: Kind en Gezin, Vaccinatie rapport 2011

(1) De percentages in deze rij worden berekend t.o.v. alle levend geboren kinderen in het Vlaamse Gewest, ongeacht of Kind en Gezin de origine van de moeder of de kansarmoedesituatie kent. Ze geven dus het reële vaccinatiebereik van Kind en Gezin aan

door Kind en Gezin hoger ligt bij kinderen in kansarme gezinnen. Bij alle deelgroepen doet zich een terugval voor van het vaccinatiepercentage tussen de eerste en de volgende dosissen van het Hexa-vaccin dat beschermt tegen 6 infectieziekten: polio, difterie, tetanus, pertussis, Haemophilus influenza B en hepatitis B.

In tabel 7.13 geven we percentages weer over het aandeel kinderen dat bij

het bereiken van de leeftijd van 6, 12 en 18 maanden alle gratis voorziene vaccins (met uitzondering van rotavirus) ook tijdig van Kind en Gezin krijgt. 74,8% van de kinderen heeft op een leeftijd van 6 maanden alle vaccins tijdig gekregen van Kind en Gezin, op een leeftijd van 12 maanden ligt het percentage nog iets hoger, maar op een leeftijd van 18 maanden ligt dit aanzienlijk lager (65,9%). De kinderen die leven in kansarmoede worden

blijkbaar iets minder tijdig en volledig (enkel en alleen) door Kind en Gezin gevaccineerd dan de andere kinderen (vooral op een leeftijd van 18 maanden)*.

* Voor meer informatie over de vaccinaties door Kind en Gezin verwijzen we naar het jaarlijkse vaccinatie-rapport van Kind en Gezin (www.kindengezin.be/brochures-en-rapporten/rapporten/gezondheid-en-vaccineren)

7.13 Volledig en tijdig door Kind en Gezin gevaccineerde kinderen ⁽¹⁾

	Leeftijd 6 maanden	Leeftijd 12 maanden	Leeftijd 18 maanden
Kinderen die in kansarmoede leven	70,8	75,5	61,2
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine	74,4	77,6	66,1
Alle kinderen	74,8	75,6	65,9

7.13 Overzicht aantal kinderen dat alle vaccins tijdig door Kind en Gezin toegediend kreeg op 6, 12 en 18 maanden naar kansengroepen - Vlaamse Gemeenschap

Bron: Kind en Gezin, Vaccinatie-rapport 2011

(1) We bekijken hier enkel de kinderen die door Kind en Gezin medisch opgevolgd worden

4. DE WOONOMSTANDIGHEDEN

De onmiddellijke omgeving is voor jonge kinderen heel belangrijk. Meer dan voor volwassenen speelt hun dagelijkse leven zich af in de woning en in de onmiddellijke omgeving van de woning. Kinderen hebben behoefte aan een veilige en gezonde plek om op te groeien.

Op basis van de SILC-enquête (cijfers 2011, 2012 niet tijdig ontvangen) leiden we af dat het met de kwaliteit van die woningen niet altijd even goed gesteld is. 22% van de kinderen woont

in een woning met vochtproblemen (lekkend dak, vochtige muren of vloer, rottend raam- of houtwerk), 9% van de kinderen leeft in een woning met een tekort aan ruimte (minder dan 1 kamer per persoon). 2,9% heeft een gebrek aan basiscomfort, 5,3% leeft in een te donkere woning. Bij 1,4% van de kinderen is er zelfs sprake van ernstige deprivatie op het vlak van huisvesting. Men spreekt hiervan als de woning overbevolkt is en als er een probleem is met, of een gebrek aan basiscomfort

(bad of douche, toilet in de woning, warm stromend water) of onvoldoende daglicht in de woning (zie tabel 7.14).

Ook de leefomgeving is niet voor alle kinderen even gunstig. Bijna 20% van de kinderen krijgt te maken met lawaai van de burens of de straat en 13,6% ondervindt vervuiling of andere hinder veroorzaakt door verkeer of industrie. Vandalisme of criminaliteit in de woonomgeving treft ongeveer 10,2% van de kinderen (zie tabel 7.14).

7.14 Gebreken woning en woonomgeving

	Kinderen jonger dan 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Totaal
Te donker	4,3	6,6	4,9	5,3
Lekkend dak, vochtige muren of vloer, rottend raam- of houtwerk	24,3	23,9	20,2	22,0
Gebrek aan basiscomfort (bad of douche, toilet in de woning, warm stromend water)	1,8	3,9	2,7	2,9
Te weinig ruimte (minder dan 1 kamer per persoon)	9,3	9,3	8,6	9,0
Kinderen met ernstige deprivatie op vlak van huisvesting⁽¹⁾	0,8	2,0	1,3	1,4
Lawaai van de burens of van de straat	20,6	19,5	19,5	19,7
Vervuiling of andere hinder veroorzaakt door verkeer of industrie	11,0	13,9	14,4	13,6
Vandalisme of criminaliteit in de buurt	6,3	11,2	11,0	10,2
	(N=190)	(N=264)	(N=529)	(N=983)

7.14 Kinderen jonger dan 12 jaar: gebreken aan de woning of gebreken in de woonomgeving (percentage) - 2011

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, SILC - 2011

(1) Er is sprake van deprivatie als de woning overbevolkt is en er een probleem is met vocht, of een gebrek aan basiscomfort of onvoldoende daglicht

5. DE EUROPESE CONTEXT

5.1. Vaccinatiegraad

De vaccinatiegraad voor *polio* en *difterie, tetanus en kinkhoest* (DTP) is in de meeste EU-15-landen goed. Het Vlaamse Gewest staat samen met Griekenland, Luxemburg en Finland mee aan de top met bijna 99% voor beide vaccins. Alleen in Oostenrijk ligt het percentage voor polio 3 nog onder de 90%. In Denemarken bedraagt de vaccinatiegraad voor DTP 91%, in Oostenrijk 83%. In Oostenrijk ligt de vaccinatiegraad voor alle vaccins trouwens opmerkelijk laag.

Voor *mazelen, hepatitis B* en *Hib* is de situatie minder goed. In een aantal landen ligt de vaccinatiegraad lager dan de door de WGO vooropgestelde vaccinatiegraad van 90%. In verschillende landen was Hep B 3 in 2011 zelfs niet opgenomen in het vaccinatieschema of beperkt tot risicogroepen (de noordse landen, Nederland en het Verenigd Koninkrijk). België hoort tot de landen met de hoogste vaccinatiegraad. De vaccinatiegraad van het Vlaamse Gewest ligt nog iets boven het Belgische cijfer (zie tabel 7.15).

7.15 Vaccinatiegraad

	DTP 3	Polio 3	Mazelen	Hep B 3	Hib 3
Vlaams Gewest ⁽¹⁾	98,7	98,9	96,6	98,5	98,7
België	98,0 ⁽²⁾	99,0	96,0	97,0 ⁽²⁾	98,0
Aangrenzende landen					
Duitsland	99,0 ⁽²⁾	94,7	96,6	86,2	93,7
Frankrijk	98,7	98,7	89,4	74,3	97,6
Luxemburg	99,0 ⁽²⁾	99,0	96,0	95,0 ⁽²⁾	99,0
Nederland	96,7	96,7	96,1	NS/R	96,7
Noordse landen					
Finland	99,0 ⁽²⁾	99,0	97,0	NS/R	99,0
Denemarken	91,0	91,0	87,0	NS	91,0
Zweden	98,0 ⁽²⁾	98,0	97,0	29,0 ⁽²⁾	98,0
Mediterrane landen					
Griekenland	99,0 ⁽²⁾	99,0	99,0	95,0 ⁽²⁾	94,0
Italië	96,0 ⁽²⁾	97,0	90,0	96,0 ⁽²⁾	96,0
Portugal	97,0 ⁽²⁾	98,0	97,0	97,0 ⁽²⁾	98,0
Spanje	96,7	96,7	97,4	96,2	96,7
Andere landen					
Oostenrijk	83,0 ⁽²⁾	83,0	76,0	83,0 ⁽²⁾	83,0
Verenigd Koninkrijk	95,0	95,0	92,0	NS/R	95,0
Ierland	95,0	95,0	92,0	95,0	95,0

7.15 Percentage kinderen dat een DTP 3-, een polio 3-, een mazelenvaccin, een Hep B 3- of een Hib 3-vaccin heeft gekregen - 2012

Bron: *European Health for all database, WHO Europe, 2012*

(1) Van Damme P., Hoppenbrouwers K. et al, Studie van de vaccinatiegraad bij jonge kinderen en adolescenten in Vlaanderen in 2012, januari 2013

(2) Dit cijfer gaat over 2011, nog geen cijfer over 2012 gekend

NS: Niet in schema

NS/R: Niet in schema, alleen risicogroepen

5.2. Problemen op het vlak van huisvesting

Uit de Europese SILC (Statistics on Income and Living Conditions) zijn voor 2012 gegevens bekend over *huisvestingsproblemen* bij gezinnen met kinderen.

In tabel 7.16 geven we het percentage minderjarigen dat woont in een woning met problemen die een impact kunnen hebben op de gezondheid van het kind (lekkend dak, vocht, rottend hout).

België scoort slechter dan het EU-15 gemiddelde en vormt samen met Portugal, Italië, het Verenigd Koninkrijk en Denemarken een groep landen waar de woningkwaliteit van heel wat gezinnen met minderjarigen minstens 1 gebrek kent. Finland, Zweden en Griekenland kennen opvallend minder kinderen met problemen op het vlak van huisvesting.

7.16 Kinderen in woningen van slechte kwaliteit

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
België	18,5	18,0	16,9	20,2	18,2	23,0	25,2	21,2
Aangrenzende landen								
Duitsland	15,8	18,5	16,2	17,6	17,7	15,9	16,8	16,4
Frankrijk	14,1	13,6	15,1	13,7	14,8	15,2	12,2	15,3
Luxemburg	18,8	18,3	18,3	19,8	21,5	19,9	18,3	20,7
Nederland	20,3	20,7	20,1	16,7	15,4	17,5	16,1	18,4
Noordse landen								
Finland	5,4	5,3	5,5	4,7	4,8	5,0	6,5	7,2
Denemarken	9,6	11,6	13,3	10,7	8,9	9,4	20,1 ⁽¹⁾	21,5
Zweden	7,4	10,1	7,9	9,6	8,1	8,8	9,6	9,6
Mediterrane landen								
Griekenland	16,8	16,8	17,4	17,0	15,6	15,2	14,2	11,7
Italië	22,5	22,0	19,8	20,1	20,4	20,0	22,8	22,2
Portugal	18,5	16,8	18,2	18,2	18,6	22,6	21,6	21,7
Spanje	18,6	19,5	19,1	16,7	19,2	23,4	17,8	12,5
Andere landen								
Oostenrijk	11,7	11,1	11,3	15,7	17,7	16,8	16,7	15,6
Verenigd Koninkrijk	18,3	16,8	17,5	18,1	18,4	18,7	18,8	21,9
Ierland	13,4	15,9	16,7	12,4	13,0	11,8	12,1	NB
Europa								
EU-15	16,9	17,2	16,8	16,7	17,1	17,6	17,2	17,5

7.16 Percentage kinderen jonger dan 18 jaar dat leeft in een woning met een lekkend dak, vochtige muren/vloeren en/of rottend hout- of raamwerk in de EU-15-landen - 2012

Bron: Eurostat (website), SILC

(1) Breuk in tijdreeks omwille van andere berekeningswijze

NB: niet bekend

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for writing or drawing.

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 20 rows.

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 20 rows.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a guide for handwriting practice.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a guide for handwriting practice.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for writing or drawing.

Kind en Gezin
Hallepoortlaan 27
1060 BRUSSEL
Kind en Gezin-Lijn: 078 150 100

www.kindengezin.be

Vormgeving: www.ldv.be

Kind Gezin